

1379

Παρότι

64

Γ.Α. ΜΕΓΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΤΑΙ Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΠΡΟΣ ΜΕΘΟΔΙΚΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

Ἀντίτυπα 10.000

ΕΙΚΟΝΕΣ Σ. ΒΙΚΤΩΡΙΟΥ

Ἀριθμός ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 51231 καὶ 51232
20 Αὐγούστου 1934

ΔΩΡΕΑΝ ΔΙΑ ΤΟΝ
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

46α—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—46α

1934

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
Ι. Α. ΜΟΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ
ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45 — ΑΘΗΝΑΙ

Ἀϊδημητρίτης

Αἱ ὀπώραι παρῆλθον πλέον. Ὁ τρυγητὸς συνεπληρώθη καὶ αὐτὸς πρὸ πολλοῦ, τὰ δὲ νέα κρασιὰ βράζουν τώρα ἐντὸς τῶν βαρελίων. Εἰς τὰς ἀμπέλους αἱ κληματίδες ἀπομένουν γυμναί. Καὶ ἡ ἀκακία μου ἡ ἀγαπητή, εἰς τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας τόσας φορὰς ἀπεκοιμήθην κατὰ τὰς θερινὰς μεσημβρίας, ἀπογυμνώνεται τώρα ἀπὸ τὸ ὥραϊον τῆς φύλλωμα. Δὲν συναντᾷς πλέον εἰς τοὺς εὐρεῖς συκεῶνας τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι τὸν Αὐγουστον ἐτραγουδοῦσαν ἀπλώνουσαι τὰ σῦκα εἰς τὸν ἥλιον, διὰ νὰ ξηρανθοῦν. Αἱ συκαὶ ἄφυλλοι μὲ τοὺς τεφροὺς κλάδους των ἐκτείνονται τώρα ὡς ἀπολιθωμένα ξηρόκλαδα.

Τὰ πρωτοβορόγια, ἀφοῦ ἐκαθάρισαν τὴν γῆν ἀπὸ ὅλα τοῦ θέρους τὰ ξηρόχορτα, ἀφοῦ ἐσάρωσαν τοὺς χειμάρρους ἀπὸ ὅλα τὰ ξηρόκλαδα καὶ ἐπότισαν τοὺς διψασμένους ἀγρούς, ἰδοὺ ἤνοιξαν τώρα τὴν εἴσοδον εἰς «τὸ

μικρὸ καλοκαιράκι». Λάμπει πάλιν ὁ ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς του ἀκτῖνας, τὰ χορταράκια ὀλοπράσινα στολίζουν, μὲ νέαν ἄνοιξιν τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν, καὶ τὰ ἄνθη ἐκεῖνα τὰ θυσανωτά, τὰ χρυσάνθεμα τὰ χρυσᾶ, τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τὰ ἄνθη, στολίζουν τὸν μῆνα τοῦ Ὀκτωβρίου, τὸν Ἀἰδημητριῆν.

*
* *

Ὁρθρος βαθύς. Ὁ παπα-Κωνσταντῆς ἐσήμανεν εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας. Καὶ ὁ παπα-Οἰκονόμος τῆς Παναγίας τὸν ἠκολούθησεν ἀμέσως, ὥς νὰ τὸν ἐπερίμενεν ἀπὸ ὧραν κρεμασμένος ἀπὸ τὴν καμπάναν.

Τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πούλια ἢ ἀργυροκέντητος εὐρίσκεται εἰς τὸ μεσουράνημα, τὴν ὥραν αὐτὴν αἰνησιωτοποῦλαι λαμβάνουν εἰς τοὺς ὥμους των τὰς κοφίνους μὲ τοὺς κενοὺς σάκκους, περνοῦν καὶ τὰ καλάθια εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἐξέρχονται πολλαὶ ὁμοῦ εἰς τοὺς ἐλαιῶνας.

Εἰς τὸν ἐλαιῶνα τώρα, τὸν μῆνα τὸν Ἀἰδημητριῆν, γίνεται καθ' ἑκάστην ἡ συγκέντρωσις τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ τραγοῦδια καὶ χαρά, ἐκεῖ ἐργασία καὶ γέλωτες, ἐκεῖ ὅλον τὸ χωρίον «ξεσπιτωμένον». Ἐκεῖ καὶ ὁ γέρο-Δῆμος, ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωρίου, μὲ τὰ περιβόλια τὰ ἀλογάριαστα καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰς πολλὰς ἡμιόνους.

Χωμένος εἰς τοὺς ἐλαιῶνας του, ἐπὶ κεφαλῇ στρατιᾶς ἐργατῶν, συλλέγει ὁ γέρο-Δῆμος τὸν ἐλαιόκαρπον, ὁ ὁποῖος ἔπεσε καταγῆς. Βιάζεται ν' ἀποστείλῃ εἰς Θεσσαλονίκην τὸ πρῶτον χέρι, τὸ «πριμαρόλι» τῶν λαδιῶν του, μὲ τὸ κότερον τοῦ καπετὰν Νικόλα τοῦ Παυλάκη.

Καὶ γελοῦν τὰ μάτια τοῦ γέρο-Δήμου, καὶ γελοῦν

τὰ χεῖλη του, γελοῦν καὶ τὰ τεφρὰ μoustάκια του, τὰ μικρὰ καὶ ἀκανθωτά. Συγχρόνως ἡ κυρὰ-Δήμαινα, ἡ πρώτη τοῦ χωρίου νοικοκυρά, ἐτοιμάζει τὸ γεῦμα τῶν ἐργατίδων ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλυβόσπιτο· μαγειρεύει τὰ καβούρια, τὰ ὁποῖα τὴν νύκτα ἐσύναξεν ὁ γέρο-Δῆμος μὲ δύο ὑπηρέτας του, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα τῆς Κεγχρεᾶς, ἀνάψας τὸ πυροφάνιον.

— "Α, κορίτσια μου, γρήγορα καὶ μᾶς πῆρε ἡ νύχτα! Παρακινεῖ ὁ γέρο-Δῆμος τὰς ἐργάτιδας εἰς τὸ μάζευμα μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ ἀντηχεῖ ὅλον τὸ βουνὸν καὶ ὅλον τὸ βαθύρρευμα.

— "Α, κορίτσια, καὶ ἔγινε τὸ πιλάφι μας, κ' ἔγιναν καὶ τὰ καβούρια!...

Αἱ δὲ ἐργάτιδες, ὅλαι χαροπαί, ὥς νὰ εἶναι θυγατέρες του, σπεύδουν εἰς τὴν ἐλαφρὰν ἐργασίαν. Μίαν-μίαν συλλέγουν τὰς ἐλαίας, γεμίζουσαι τὴν ποδιάν των. Μὲ τὴν ποδιάν των ἔπειτα γεμίζουν τὰ καλάθια καὶ τὰ κενώνουν εἰς τοὺς σάκκους. Καὶ ὁ γέρο-Δῆμος φορτώνει τοὺς σάκκους εἰς τὰ ζῶα του καὶ τὰ παραδίδει εἰς τοὺς ὑπηρέτας του νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον του, τὸ ὁποῖον ἔχει κάτω εἰς τὴν χώραν.

Αὐτὸς δὲ μὲ ἓν καλάθιον εἰς τὴν χεῖρα ἀνιχνεύει ἔξω ἀπὸ τοὺς ἄλωνας τῶν ἐλαιῶν, περισυλλέγων τὸν καρπὸν, τὸν ὁποῖον ἐσκόρπισαν μακρὰν τὰ ἀνεμοβρόχια.

— Νά, καὶ ἄλλη μαυρομάτα, κορίτσια! κραυγάζει περισυλλέγων τὴν σκορπισμένην ἐλαίαν.

Καὶ τὰ κορίτσια ὅλα γελοῦν ἀπὸ τὴν χαρὰν των καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ αὐθέντου των, ὁ ὁποῖος ὅλον ἐπα-ναλαμβάνει.

— Οἱ καημένες οἱ μαυρομάτες! Ποῦ θέλετε νὰ μοῦ πᾶτε!... Σᾶς ἀφήνω ἐγὼ νὰ μοῦ φύγετε;

Ἡ Κεγχρεὰ ὅλη, θαρρεῖς, γελᾷ καὶ χαίρει μὲ τὴν χαρὰν καὶ τοὺς γέλωτας τῶν ἐργαζομένων...

*
* *

Ὅταν παρέλθῃ ἡ ἐβδομὰς τῶν ἐλαιῶνων, ἕως νὰ πνεύσῃ πάλιν νέος βορρᾶς καὶ καταρρίψῃ νέον ἐλαιόκαρπον, τὸ «δεύτερον χέρι», ἀρχίζουν τότε τὰ εὐμορφα βράδια τῶν νυκτεριῶν εἰς τὸ φίλεργον καὶ φιλόπονον χωρίον, τὸ ὁποῖον ὡς κλῶσσα κάθηται ἐπάνω εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ βράχου.

Σχίζαι ἀπὸ δαδίων εἰς τὴν ἐστίαν ἀναδίδουν λαμπρὰς φλόγας. Καθήμεναι πλησίον αὐτῆς αἱ νησιωτοποῦλαι, ἄλλαι πλέκουν, ἄλλαι νήθουν, ἄλλαι κεντοῦν, ἐνῶ ἡ γραῖα ἀπλώσασα τοὺς πόδας της ὀριζοντίως θέτει ἐπάνω τὰ λανάρια της καὶ ἀρχίζει νὰ λαναρίζῃ τὰ μαλλιά, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ὑφάνῃ τὰ ὑφάσματα τοῦ χειμῶνος τὰ χονδρά.

Ἄλλ' ὁ γέρο-Δῆμος νέαν ἐργασίαν αὐτὸς παρεσκεύασεν εἰς τὰς ἐργατιδὰς του, εἰς τὸν πολυάσχολον οἶκον του μὲ τὰς μεγάλας ἀποθήκας. Ἀφοῦ ἐκάλεσε πληθὸς ἐργατῖδων, εἰσάγει αὐτὰς εἰς τοὺς σωροὺς τοῦ ἀραβοσίτου, τὸν ὁποῖον ἐσύναξεν εἰς τοὺς ἀγρούς του καὶ ἀρχίζει τὸν ἐκκοκκισμόν αὐτοῦ εἰς συνεχῇ νυκτέρια. Σπεύδει νὰ ἐτοιμάσῃ γρήγορα τὸν καρπὸν διὰ τοὺς ὑδρομύλους, τοὺς ὁποῖους ἔχει εἰς τοῦ Ἀγᾶ τὸ ρεῦμα, νὰ μὴ κάθωνται τώρα μὲ τὰ πολλὰ νερά. Καὶ ἡ κυρὰ-Δῆμαινα ἐτοιμάζει νὰ προσφέρῃ εἰς ὅλους ἀπὸ τὸ ὥραϊον της πετιμέζι, τὸ ὁποῖον ἔκαμε κατὰ τὸν τρυγητόν.

Αἱ νεάνιδες καθήμεναι πέριξ τῆς ἐστίας στηρίζουν διὰ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν χονδρὰν σιδηρᾶν λεπίδα,

τὴν ὁποίαν κρατοῦν ὀριζοντίως· ἔπειτα λαμβάνουν τὰ καλαμβόκια καὶ συγκρούουν ἕνα-ἕνα ἐπὶ τῆς κόψεως τῆς λεπίδος, ἐνῶ προστρίβουν αὐτὰ βιαίως. Καὶ πίπτουν σωρὸς οἱ λοβοὶ τοῦ ἀραβοσίτου, κατακίτριντοι ὡς κόκκοι ἡλέκτρου, μὲ ἕν μόνον λευκὸ ματάκι.

Ἡ μονότονος ἐργασία μὲ τοὺς μονοτόνους κτύπους τοῦ ἀραβοσίτου ἐπὶ τῆς λεπίδος ἐξακολουθεῖ καὶ ἕως τὰ μεσάνυχτα, ἕως νὰ λαλήσῃ ὁ πρῶτος πετεινός, καὶ πέραν ἀκόμῃ· διότι αἱ ἱστορίαι καὶ τὰ παραμῦθια τοῦ γέρο-Δήμου δὲν τελειώνουν τόσον γρήγορα, προκαλοῦντα ἀφθόνους τοὺς γέλωτας τῶν νεανίδων.

*
* *

Ἐν τῷ μεταξύ ἔπνευσε πάλιν ὁ βορρᾶς καὶ ἔρριψε καταγῆς νέον ἐλαιόκαρπον. Καὶ πάλιν αἱ ἐργάτιδες μὲ τὰ καλάθια εἰς τὰς χεῖρας ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἐλαιῶνας νὰ συλλέξουν τὸν καρπὸν, τὸ «δεύτερον χέρι».

Πρὸς τὴν ἐσπέραν στρατιὰ ὀλόκληρος, ἔλη κτηνῶν φορτωμένων, κατέρχεται τὸν κατηφορικὸν ἐλαιῶνα. Εἶναι τοῦ γέρο-Δήμου αἱ ἡμίονοι, αἱ ὁποῖαι μεταφέρουν εἰς τὸ χωρίον τὰ φορτώματα τῶν ἐλαιῶν. Καὶ σπεύδουν τὰ ζῶα ἀσθμαίνοντα τὸν κατήφορον, ἐδῶ νὰ πέσουν, ἐκεῖ νὰ σταθοῦν ὡς μεθυσμένα. Κάθιδρα φυσομανοῦν, κοντοστέκονται. Καὶ ἡχοῦν οἱ κωδωνίσκοι καὶ πλαταγοῦν τὰ μαστίγια τῶν ἡμιονηγῶν, οἱ ὁποῖοι σπεύδουν νὰ φθάσουν εἰς τὸ χωρίον, νὰ μεταφέρουν τὸν ἐλαιόκαρπον, μὴν ἔμβῃ ὁ Σποργιάς μὲ ἀνεμοβρόχια...

Ἡ ἐλιά.

Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία,
δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί·
ὥς τὰ βαθεῖά μου γηρατεῖα
δὲν βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή.
Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη
κι εἶμαι γεμάτη προκοπή.
Εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Φρίκη κ' ἐρμιά, νερὰ καὶ σκόπη
τὴ γῆς ἐθάψαν μιὰ φορὰ . . .
πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτη
στὸ Νῶε ἡ περιστερά.
Ὅλης τῆς γῆς εἶχα γραμμένη
τὴν ἐμορφάδα καὶ χαρά.
Εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Ἐδῶ στὸν ἥσκιο μου ἀποκάτω
ἦλθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπανθῇ,
κι ἀκούστηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά του,
λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἁγιασμένη,
ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ.
Εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Καὶ φῶς πραότατο χαρίζω
ἐγὼ στήν ἄγρια νυχτιά·
τὸν πλοῦτο πιά δὲν τὸν φωτίζω,
σὺ μ' εὐλογεῖς, φτωχολογιά.
Κι ἂν ἀπ' τὸν ἄνθρωπο διωγμένη,
θὰ φέγγω μπρὸς στήν Παναγιά.
Εἴμ' ἢ ἐλιά ἢ τιμημένη.

Κ. Παλαμᾶς

Ἡ Ὁρησκειά τῆς ἀγάπης.

Δύο ἀδελφοί.

Μίαν φορὰν εἰς τὴν Ἀγίαν Μαύραν, τὴν σημερινὴν Λευκάδα, ἦσαν δύο ἀδελφοί, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀργύρης.

Ὁ Πέτρος, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐταξίδευε μαζί μὲ τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ἦτο πλοίαρχος εἰς ἰδικόν του πλοῖον.

Ὁ Ἀργύρης τούναντίον ἦτο «παιδὶ τῆς στεριᾶς».

Ἡ χαρὰ του ἦτο νὰ καλλιεργῇ τὰ κτήματά των.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των, τὴν θέσιν του εἰς τὸ πλοῖον κατέλαβεν ὁ Πέτρος. Εἶχε γίνει πολὺ καλὸς θαλασσινός. Ἐταξίδευε μέχρι τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ὅταν ἐγύριζεν ἀπὸ τὰ ταξίδια, κουρασμένος ἀπὸ τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης, διηυθύνετο εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ ἔμενεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ.

Ἡ ὠραία οἰκία των ἐκαθρεπτίζετο εἰς τὴν χαριτωμένην παραλίαν. Τὰ κύματα, τὰ ὁποῖα ἔτρεχον τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἐξέσπων ἐπὶ τῆς ἄμμου, πότε τῆς ἐπι-

θύριζον λόγους γλυκεῖς καὶ πότε τὴν ἡπείλουν μὲ μουγκρίσματα καὶ ἀφρισμένους θυμούς.

Ὅχι πολὺ μακρὰν τῆς παραλίας ὑψώνετο εἰς καταπράσινος καὶ ἀμπελοσκεπῆς λοφίσκος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἦτο ἐκτισμένη μία κατάλευκος μικρὰ ἐκκλησία.

Ἀπὸ τὸ ὕψωμα ἐκεῖνο τὸ βλέμμα δὲν ἐχόρταινε νὰ βλέπῃ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τὸν ἀπέραντον ἐλαιῶνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μίαν λωρίδα γαλανῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ἐχώριζε τὴν δροσόλουστον νῆσον ἀπὸ τὴν ἀπέναντι μεγάλην στερεάν, τὴν Ἀκαρνανίαν, γεμάτην ἀπὸ ἄγρια καὶ ἀπότομα βουνά.

Οἱ Πειραταί.

Ἐκεῖνην τὴν ἐποχὴν ὅλη ἡ βόρειος παραλία τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Τύνις, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὸ Μαρόκκον, ἦσαν πλήρη πειρατῶν.

Οἱ φοβεροὶ οὗτοι λησται τῆς θαλάσσης εἶχον στενόμακρα καὶ ταχύπλοα πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὀπλισμένα μὲ διαφόρων εἰδῶν ὅπλα καὶ πυροβόλα καὶ διέσχιζον τὰ κύματα ὡς δελφῖνες.

Οἱ πειραταὶ ἡμέραν καὶ νύκτα παρεφύλαττον εἰς τὸ πέλαγος ἢ εἰς ἀποκρύφους καὶ ἐρήμους ὄρμους, μήπως φανῇ κανὲν ἐμπορικὸν πλοῖον. Μόλις τὸ διέκρινον μακρόθεν, διηυθύνοντο ὀλοταχῶς πρὸς αὐτό.

Μετ' ὀλίγον τὸ ἐπλησίαζον, ἔρριπτον τὰς ἀρπάγας των καὶ μὲ τοὺς πελέκεις εἰς τὰς χεῖρας ἀνερριχῶντο ἐπ' αὐτοῦ.

Φονικὴ μάχη ἤρχιζε τότε. Τὸ κατάστρομα τοῦ πλοίου ἐκοκκίνιζεν ἀπὸ τὸ αἷμα.

Ἄν ἐνίκων οἱ Ἕλληνες, διότι τὰ περισσότερα πλοῖα,

τὰ ὅποια διέπλεον τότε τὴν θάλασσαν ἐκείνην, ἦσαν ἑλληνικά, ἐξηκολούθουν τὸ ταξιδιόν των. Ἄν ὅμως ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τῶν ληστῶν, ἔρριπτον οὗτοι εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς φονευθέντας καὶ τοὺς βαρέως πληγωμένους, τοὺς δὲ ἄλλους, ἄλυσοδεμένους, τοὺς μετέφερον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου τοὺς ἐπώλουν ὡς δούλους.

Τὸ πλοῖον τοῦ καπετάν-Πέτρου πολλάκις εἶχε συναντήσῃ εἰς τὰ ταξιδιά του πειρατάς, ἀλλὰ κατώρθωνεν ἄλλοτε μὲν νὰ διαφεύγῃ, ἄλλοτε δὲ μετὰ φοβερὸν ἀγῶνα νὰ τοὺς νικᾷ.

Μίαν φορὰν ὅμως τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἦσαν πολλὰ καὶ εἶχον περικυκλώσει τὸ ἑλληνικὸν πλοῖον. Ὁ Πέτρος καὶ οἱ σύντροφοί του ἐπολέμησαν ὡς ἥρωες, ἀλλ' ἐνίκηθησαν.

Ἐκ τῶν ναυτῶν ἄλλοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι· μόνον ὀλίγοι ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν μὲ μικρὰν λέμβον καὶ νὰ φέρουν τὴν θλιβερὰν εἶδησιν εἰς τὴν Ἀγίαν Μαύραν.

Ὁ Ἀργύρης, ὡς ἔμαθε τὸ φοβερὸν δυστύχημα, ἦτο ἀπαρηγόρητος. Ἐκλαiven ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν ἀδελφόν του.

Τὰ βάσανα τῆς σκλαβιάς.

Ὁ Πέτρος δὲν ἦτο μεταξὺ τῶν φονευθέντων. Σκληροτέρα τύχη τὸν ἀνέμενεν. Ἐπληγώθη βαρέως καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος.

Οἱ πειραταὶ ἐνόησαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πλοίαρχος τοῦ πλοίου καὶ τὸν ἐπεριποιήθησαν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὸν πωλήσουν πολὺ ἀκριβά.

Καὶ εἶχον δίκαιον. Ὁ Πέτρος ἦτο νέος, εὖσωμος, στιβαρός, εὖρωστος καὶ ἡδύνατο νὰ ἀνθέξῃ καὶ εἰς τὴν βαρυτέραν ἐργασίαν.

Πολλοὶ ἐζήτησαν νὰ τὸν ἀγοράσουν, ἀλλὰ μόλις ἤκουον τὴν τιμὴν, ἔφευγον. Ἐπὶ τέλους εὗρέθη νέος τις πλούσιος, ὀνομαζόμενος Χασάν, ὁ ὅποιος ἐμέτρησεν ὅσα τοῦ ἐζήτησαν καὶ τὸν ἡγόρασεν.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤρχισαν διὰ τὸν δυστυχῆ πλοίαρχον αἱ μαῦραι ἡμέραι τῆς σκλαβιάς. Εἰργάζετο εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ κυρίου του ἀδιακόπως ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁ πύρινος ἥλιος τῆς Ἀφρικῆς ἐφλόγιζε τὴν κεφαλὴν του. Ὁ ἰδρὼς ἔρρεε ποταμηδὸν ἀπὸ τὸ σῶμά του. Τὰ γόνατά του ἐλύγιζον. Δὲν ἡδύνατο δὲ στιγμὴν νὰ σταθῇ καὶ νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἄγριοι καὶ σκληρόκαρδοι ἐπιστάται μετὰ τὸ βούνευρον εἰς τὴν χεῖρα ἐμαστίγωνον ἀλύπητα τοὺς μὴ ἐργαζομένους.

Ὅλοι οἱ ἐπιστάται ἦσαν σκληροὶ καὶ ἄγριοι. Εἰς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἦτο ἀληθινὸν θηρίον. Ἡ χαρὰ τοῦ ἦτο νὰ βασανίσῃ ἀνηλεῶς τοὺς δυστυχεῖς σκλάβους. Ἦτο χριστιανός, ὅταν συνελήφθη αἰχμάλωτος· καὶ διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ βάσανα, ἠρνήθη τὴν πίστιν του καὶ ἔγινε μωαμεθανός.

Ὁ Πέτρος ὑπέμενε τὰ φοβερὰ βασανιστήρια χωρὶς παράπονον. Ἦρχοντο ὅμως καὶ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας μεγίστη ἀπελπισία ἐκυρίευε τὴν καρδίαν του.

Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ εἰργάζετο, ἤκουσεν ἀπὸ τὸ παραπλεύρως κτῆμα μίαν παραπονετικὴν φωνὴν κάποιου ἄλλου, σκλάβου βέβαια, ὁ ὅποιος ἐτραγουδοῦσε καὶ ἔλεγε:

*Σκλάβος βαρυναστέναξε καὶ ἐστάθη τὸ καράβι
καὶ ὁ καπετάνιος τ' ἄκουσε ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὴν πρύμνῃ.*

— 'Εκεῖνος πού ἀναστέναξε καὶ τὸ καράβι ἐστάθη,
ἂν εἶν' ἀπὸ τοὺς ναῦτες μου, μισθὸ θὰ τ' ἀβγατίσω,
κι ἂν εἶν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου θὰ ἰδῇ τὴ λευτεριά του.
— 'Εγὼ 'μαι πού ἀναστέναξα κι ἐστάθη τὸ καράβι...

Δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Πέτρου ἔφερεν
ἐκεῖνο τὸ τραγοῦδι. Ἐνεθυμήθη μὲ λαχτάραν τὸ πλοῖον
του, τὴν ἐλευθερίαν τῆς θαλάσσης, τὴν εὐτυχῇ ζωὴν μετὰ
τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἀπὸ τὴν μαύρην ἡμέραν τῆς σκλαβιάς δὲν εἶχε πα-
τήσει εἰς ἐκκλησίαν. Χριστούγεννα, Λαμπρὴν, μὲ τὸ ἴδιον
ἔνδυμα καὶ τὴν ἰδίαν ἐργασίαν.

Ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τὰ βάσανα ὁ Πέτρος ἔγινε κά-
τιςχνος· ἤσθάνετο ὅτι πολὺ γρήγορα θὰ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν
κόσμον αὐτόν.

Μίαν ἡμέραν ὁ Χασάν ἐπεσκέφθη τὸ κτῆμα του.
Εἶδε τὸν Πέτρον χλωμὸν καὶ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀντὶ νὰ
συμπονέσῃ τὸν ἀτυχῇ σκλάβον, ἐξωργίσθη.

— Κρῖμα στὰ φλουριά πού ἔδωκα γιὰ σένα, εἶπε,
γιατὶ σ' ἀκριβοπλήρωσα· ἂν ψοφήσῃς, χάνω τὰ χορή-
ματά μου.

Ὁ Πέτρος ὕψωσεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν καὶ
εἶπε :

— Μὲ τὴ δουλειά μου, τὴν πιστὴ δουλειά μου,
ἔβγαλα μὲ τὸ παραπάνω ὅσα ἔδωκες νὰ μ' ἀγοράσῃς.
Μπορῶ λοιπὸν ἐλεύθερα νὰ πεθάνω, καὶ θέλω νὰ πε-
θάνω, νὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο.

— Σὺ μπορεῖ νὰ θέλῃς νὰ πεθάνῃς, τοῦ λέγει μὲ
σκληρότητα ὁ Χασάν, ἀλλ' ἐμένα δὲν μὲ συμφέρει· ἢμπο-
ρεῖς νὰ μὲ δουλέψῃς ἀκόμα. Χθὲς ἴσα-ἴσα ἀπέθανε ὁ κη-
πουρός μου. Στὴ θέση του παίρνω ἐσένα.

Αὐτὸ καὶ ἔγινεν. Ὁ Πέτρος ἐπῆγεν εἰς τοὺς κήπους τοῦ Χασάν· ἐκεῖ ἤρχισεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ν' ἀναλαμβάνη, διότι καὶ ἡ καθημερινὴ ἐργασία ἦτο πολὺ ἐλαφροτέρα καὶ ὁ δροσερὸς ἀήρ τῆς θαλάσσης τὸν ἐξωογόνει.

Ἡ ἀγωνία τοῦ ἀδελφοῦ.

Πικρὰ ἐθρήνησε τὸν ἀδελφόν του ὁ Ἀργύρης, διότι κατ' ἀρχὰς εἶχε διαδοθῇ ὅτι ἐφρονεύθη ὁ καπετάν-Πέτρος. Ἀλλ' ὅταν ἔμαθεν ὅτι ζῇ καὶ εἶναι σκλάβος εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπε :

— Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου. Μεγάλον κακὸ εἶναι καὶ ἡ σκλαβιά, μὰ ὅχι ὅσο ὁ θάνατος. Ἀπὸ τὴν σκλαβιὰν ἴσως δυνηθῶ νὰ τὸν ἐλευθερώσω. Θὰ δώσω ὅσα χρήματα ἔχω μετρητά· καὶ ἂν δὲν φθάσουν, θὰ πωλήσω ὅ,τι ἔχω, τὰ κτήματά μου, τὰ χρυσαφικά μου, διὰ νὰ τὸν ἐξαγοράσω.

Ὁ Ἀργύρης ἐξετάζων ἔμαθε ἀπὸ κάποιον σκλάβον, ὁ ὁποῖος κατ' ὥρθωσεν νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ ἄγρια ἐκείνα μέρη, ὅτι ὁ ἀδελφός του εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἀλγέριον. Ἀμέσως στέλλει ἐκεῖ ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του μὲ πολλὰ χρήματα.

Ἀλλὰ ὁ Χασάν μὲ ὑπερηφάνειαν ἀπέρριψε τὰ προσφερθέντα χρήματα λέγων :

— Τί μοῦ μιλάς γιὰ χρήματα ; Χρήματα ἔχω πιδὸ πολλὰ ἀπὸ σᾶς. Κράτησε τὰ λεφτά σου κι ἐγὼ τὸ σκλάβόν μου, καὶ τοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

— Ἀλλοίμονον ! εἶπεν εἰς τὸν Ἀργύρην ὁ φίλος του φέρων ὀπίσω τὰ χρήματα. Ὁ Χασάν δὲν εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι θηρίον· καὶ τὰ θηρία θέλουν αἷμα καὶ ὄχι χρυσίον.

Ἀπὸ τότε πλέον ὁ Ἀργύρης δὲν ἔλαβε καμμίαν εἰδησιν διὰ τὸν ἀδελφόν του.

Πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν του.

Ὁ Χασάν ἦτο φανατικὸς μουσουλμᾶνος. Δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ τζαμίον. Ὅταν ὑψηλὰ ἀπὸ τὸν μιναρὲν ὁ χότζας ἔλεγε τραγουδιστά: «ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Μωάμεθ ὁ προφήτης του», ἀφήρει τὰ ὑποδήματα ἀπὸ τοὺς πόδας του, ἐγονάτιζεν ἐπὶ ἐνὸς τάπητος, ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν μέχρι τοῦ ἐδάφους καὶ ἐψιθύριζε μὲ εὐλάβειαν προσευχὰς εἰς τὸν Ἀλλάχ. Ἐπίστευεν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας του ὅτι ὁ ἰδικὸς του Θεὸς εἶναι ἀληθινὸς καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ προφήτης του· καὶ ὁ μόνος πόθος του ἦτο νὰ πείσῃ τὸν Πέτρον ν' ἀλλάξῃ θρήσκευμα καὶ νὰ γίνῃ μωαμεθανός.

Πολλάκις κατήρχετο ἐπίτηδες εἰς τὸν κῆπον καὶ προσεπάθει πότε διὰ καλοῦ τρόπου καὶ πολλῶν ὑποσχέσεων καὶ πότε δι' ἀπειλῶν νὰ πείσῃ τὸν Πέτρον.

— Ὁχι, τοῦ ἀπῆντα ἐκεῖνος, ἀκλόνητος. Μπόρεσες καὶ μοῦ πῆρες τὸ σταυρὸ ἀπὸ τὸ στήθος μου, δὲ θὰ μωρέσῃς ὅμως νὰ μοῦ τὸν βγάλῃς καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά μου.

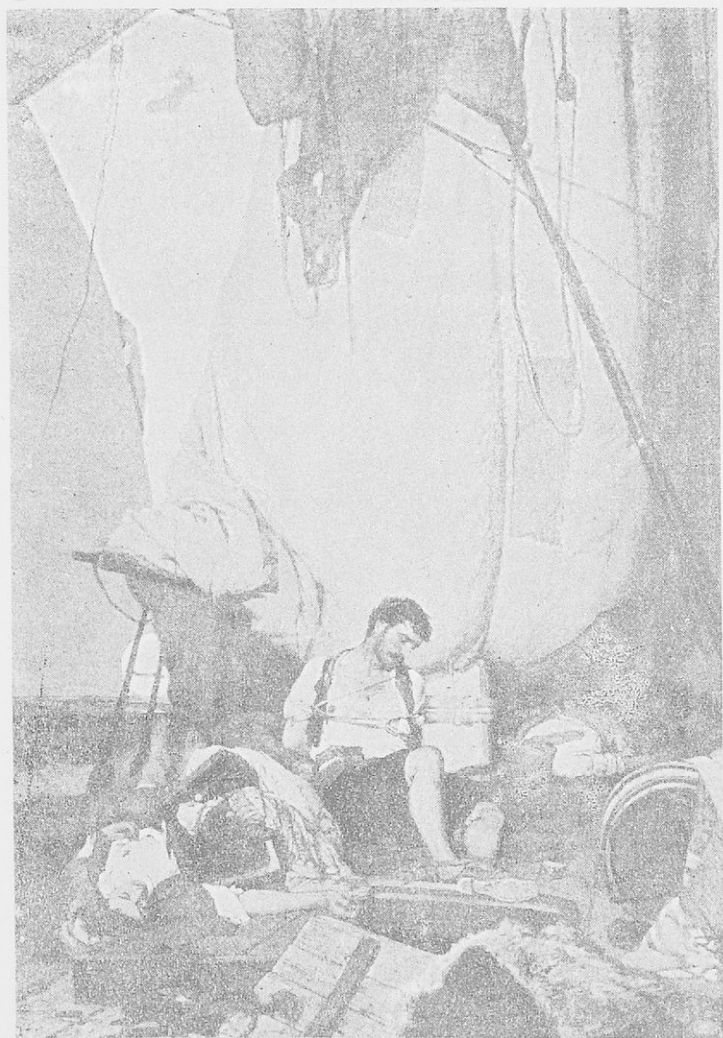
Ὁ Χασάν συνωφρυνόμετο καὶ ἔφευγεν ὠργισμένος.

Οὕτω παρήρχετο ὁ χρόνος καὶ τὸ ἐν ἔτος διεδέχετο τὸ ἄλλο.

Σκλάβοι καὶ κύριος.

Ἐσπέραν τινὰ ὁ Πέτρος περιδιαβάζων μόνος εἰς τὸν κῆπον ἀκούει ἑξαφνα κραυγὰς πνιγμένας:

— Βοήθεια, βοήθεια! μὲ σκοτώνουν!

Μετὰ τὴν ἀρπαγὴν. Θύματα πειρατῶν.
Εἰκὼν Νικηφόρου Λύτρα.

Ὁ Πέτρος ἀρπάζει ἀπὸ μίαν γωνίαν ἓνα πέλεκυν καὶ ὀρμᾷ πρὸς τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤρχοντο αἱ φωναί. Μετ' ὀλίγον φθάνει καὶ τί βλέπει ; Πέντε-ἕξ σκλάβοι ἐκράτουν δυνατὰ τὰς χειρας καὶ τοὺς πόδας ἑνὸς ἀνθρώπου ἐξηπλωμένου κατὰ γῆς καὶ ὁ σκληρὸς ἐπιστάτης, ὁ ἔξωμότης, γονατισμένος ἐπὶ τοῦ στήθους του, τὸν ἔδενε σφικτὰ διὰ σχοινίου καὶ τὸν ἐκτύπα διὰ τοῦ γρόνθου λέγων :

— Σώπα, σκύλε, γιατί θὰ σὲ σκοτώσω.

Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἀφέντης του, ὁ Χασάν. Αὐτὸς ἐφώναζε καὶ ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ γόνυ τοῦ ἀρνησιθρήσκου ἐπιστάτου.

Ὁ Πέτρος δὲν χάνει καιρόν· ὀρμᾷ ἐναντίον τῶν δολοφόνων καὶ διὰ τοῦ πελέκεως καταφέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀθλίου ἐπιστάτου τοιοῦτον κτύπημα, ὥστε κατέρριψεν αὐτὸν καταγῆς ἀναίσθητον.

Οἱ ἄλλοι σύντροφοι ἀφήνουν τὸν Χασάν καὶ ὀρμοῦν νὰ κτυπήσουν τὸν Πέτρον· οὗτος ὁμως ὥς λέων ὠργισμένος κινεῖ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὸν δίκοπον πέλεκυν μὲ τὴν στιβαρὰν χειρα του καὶ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὸν πλησιάσῃ. Πληγώνει δύο, καὶ οἱ ἄλλοι καταφοβισμένοι γίνονται ἄφαντοι. Τότε τρέχει, λύει τὰ δεσμὰ τοῦ Χασάν καὶ μὲ προσοχὴν τὸν ἀνεγείρει. Ὁ Χασάν, κατάχλωμος ἀκόμη ἀπὸ τὸν τρόμον, σφίγγει τὴν χειρα τοῦ εὐεργέτου του καὶ τῷ λέγει μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ κάτω καὶ μὲ σιγαλὴν φωνήν :

— Σ' εὐχαριστῶ. Ποτέ μου δὲν θὰ λησμονήσω, ὅτι ὀφείλω τὴν ζωὴν μου εἰς σέ.

— Ἐκαμα τὸ καθήκον μου, ἀπεκρίθη ὁ γενναιοκαρδὸς πλοίαρχος.

Ἡ εὐγνωμοσύνη.

Ὁ Χασάν ἤσθάνθη βαθέως εἰς τὴν καρδίαν του τὴν ἡρωϊκὴν καὶ μεγαλόψυχον προᾶξιν τοῦ Πέτρου. Ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ εὐεργέτου του καὶ ἐπέστρεψε σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν οἰκίαν του συλλογισμένος.

Ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, λέγει εἰς τὸν πλοίαρχον :

— Σὲ πῆρα σκλάβο καὶ σὲ βασάνισα· μὲ τὸν ἰδρωῶτα σου ἐπότισες τὸ χῶμα τῶν ἀγρῶν μου· μὲ τὰ δάκρυά σου ἔβρεξες τὸ ξερὸ ψωμί πού σοῦ ἔδινα· ἔλειωσες ἀπὸ τῇ δουλειᾷ μέσα στὸν ἥλιο πού καίει σὰ λειωμένο μολύβι. Χρόνια καὶ χρόνια ἐστέναξες, ἔκλαιψες, ἔμαρτύρησες γιὰ μένα. Καὶ σὺ μοῦ ἔσωσες τὴ ζωὴ μου. Ἀπὸ σήμερα δὲν εἶσαι πιὰ σκλάβος μου, εἶσαι ἀδελφός μου. Τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας μου εἶναι ἰδικόν σου. Θὰ γίνῃς καὶ σὺ ἀφέντης εἰς τὸν τόπον μου. Ἀχ ! νὰ γινόσουν καὶ μουσουλμᾶνος.

— Σ'εὐχαριστῶ πολύ, ἀπεκρίθη ὁ Πέτρος, μὰ δὲν μπορῶ. Καὶ σὺ ὁ ἴδιος θὰ μὲ περιφρονοῦσες, ἂν ἀπαρνιόμουν τὴν πίστιν μου.

Ὁ Χασάν ἔκνυψε πρὸς τὰ κάτω τὴν κεφαλὴν λυπημένος, διότι ὁ Πέτρος δὲν ἤθελε καμίαν ἀνταμοιβήν. Ἐξαφνα ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν πλοίαρχον καὶ τοῦ λέγει :

— Ὅρκίζομαι εἰς τὸν Προφήτην μου, ὅτι θὰ σοῦ δώσω ὅ,τι μοῦ ζητήσῃς· λέγε !

— Τίποτε ἄλλο δὲν ζητῶ παρὰ νὰ μὴ βασανίσῃς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἐπεβουλεύθησαν τὴν ζωὴν σου.

Ὁ Χασάν ἔμεινεν ἔκπληκτος ἀκούσας τοῦτο. Ἐστάθη πρὸς στιγμὴν ἄφωνος· ἔπειτα τοῦ λέγει :

— Ἀφοῦ ὠρκίσθην, θὰ γίνῃ, ἂν καὶ εἶχον ἀποφα-

σίσει νὰ τοὺς τιμωρήσω μὲ φοβερὰ βασανιστήρια. Λάβε τοὺς καὶ κάμε τοὺς ὅ,τι θέλεις. Εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου. Σὺ ὅμως δὲν θὰ μείνης πιά σκλάβος μου. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ ὑπερηφάνειαν δὲν θέλεις νὰ μοῦ ζητήσης, ἐγὼ σοῦ τὸ προσφέρω μόνος μου μὲ ὅλην τὴν καρδιά μου. Ἀπ' αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶσαι ἐλεύθερος. Λάβε ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς μου ὅσους θέλεις, γύρισε στὴν πατρίδα σου καὶ στὸν ἀδελφὸ σου ποὺ ἔστειλε καὶ σὲ ἐζήτησε καὶ ζήσετε εὐτυχισμένα· μὰ κάποτε νὰ θυμᾶσαι καὶ τὸν Χασάν ποὺ δὲν ἐφάνηκε ἀχάριστος εἰς σέ.

Ὁ Πέτρος ἐδέχθη μὲ χαρὰν τὴν ἐλευθερίαν του, ἀλλ' ὄχι καὶ τοὺς θησαυροὺς. Μόνον μίαν νέαν ἐνδυμασίαν ἐζήτησε, διότι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐφόρει, ἦτο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Παρέλαβε δὲ πρὸς ἐνθύμησιν καὶ τὰ φορέματα τοῦ σκλάβου, τὰ ὁποῖα ἐφόρει ἐπὶ τόσα ἔτη. Ἀπεχαιρέτησε τὸν Χασάν, εἰσῆλθεν εἰς ἓν πλοῖον μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους σκλάβους, τοὺς ὁποίους πρὸς χάριν του ἠλευθέρωσεν ὁ Χασάν, καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν πατρίδα.

Μίαν ἡμέραν ἐφάνη πλοῖον τριίστιον διευθυνόμενον πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Βλυχοῦ. Ἐφαίνετο ταχύπλουν καὶ εἶχε πολλοὺς ἐπιβάτας. Ἄλλοι συνωμίζουν καὶ ἄλλοι ἔψαλλον θαλασσινὰ ᾄσματα.

Μόνον εἰς ἓξ αὐτῶν ἐκάθητο μόνος εἰς τὴν προῶραν καὶ ἦτο βυθισμένος εἰς μεγάλην συλλογὴν. Ἦτο ὁ καπετάν-Πέτρος. Ὁ νοῦς του ἔτρεχεν εἰς χρόνους περασμένων. Ἐνεθυμήθη τοὺς παιδικoὺς τοῦ χρόνου, τὴν εὐτυχὴ ζωὴν, τὴν ὁποίαν εἶχε περάσει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

—Νὰ ἡ Μαδουρή, ἔλεγε μέσα του, τὸ ὄμορφο νη-
σάκι, ποὺ εἶναι σκεπασμένον ἀπὸ πολύκαρπα ἀμπέλια
καὶ φουντωτὲς ἐλιές, ποὺ οἱ ρίζες τους φθάνουν ὡς τὰ βρά-
χια τῆς ἀκρογιαλιάς. Πόσες φορὲς παιδάκι κολύμπησα
ἐκεῖ, ἔπαιξα στὴν ἀμμουδιὰ καὶ μάζεψα λογῆς-λογῆς
κογχύλια. Νὰ καὶ τὸ ὄμορφο λιμάνι τῆς πατρίδος μου, ὁ
Βλυχός. Ποιὸς πίστευε πὼς ὅλ' αὐτὰ θὰ τὰ ξανάβλεπαν
τὰ μάτια μου!

Ἀπὸ τὰς σκέψεις αὐτὰς τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως
δυνατὸς κρότος ἀλύσεως· ἔρριπτον τὴν ἄγκυραν. Τὸ
πλοῖον εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ ἠγκυροβόλησε πλη-
σίον τῆς παραλίας.

Ἡ συνάντησις τῶν ἀδελφῶν.

Ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἐπήδησεν εἰς τὴν ξηράν, ἦτο
ἀνὴρ ὑψηλός, εὖσωμος καὶ μὲ λευκὴν τὴν κόμην ἀπὸ τὰ
βάσανα, τὰ ὁποῖα ὑπέφερε. Διηυθύνθη δὲ κατ' εὐθειαν
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀργύρου.

Ὁ Ἀργύρης, καθήμενος τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ
ἐξώστου τῆς οἰκίας του, ἀντίκρουσε μακρόθεν τὸν ξένον.

— Ἀχ! εἶπε πὼς ὁμοιάζει αὐτὸς μὲ τὸν ἄτυχον
ἀδελφόν μου, τὸν Πέτρον. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ δυστυχὴς σή-
πεται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς σκλαβιάς.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν ὁ ταξιδιώτης, ἐπὶ τοσοῦ-
τον ἡ καρδιά τοῦ Ἀργύρου ἐκτύπα δυνατώτερα. Κατῆλθε
τρέχων τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος, ἐξῆλθεν εἰς τὴν θύ-
ραν καὶ δύο φωναὶ ἠκούσθησαν μαζί.

— Πέτρο!

— Ἀργύρη!

Καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐνηγκαλισμένοι ἡσπάζοντο ἀλλήλους καὶ ἔκλαιον ἀπὸ χαράν.

Ἡ μικρὰ οἰκία ἐορτάζει. Ἡ νύμφη του, οἱ μικροὶ ἀνεψιοὶ του, ὁ ἀδελφός του δὲν ἤξεύρουν πῶς νὰ τὸν περιποιηθοῦν.

Ἡ αἰφνίδιος ἐπιστροφή φέρει πάντοτε μεγάλην χαράν, ἀλλ' ἡ ἀνέλπιστος τὴν καθιστᾷ ἀκόμη μεγαλυτέραν. Ὅλοι συνηθροίσθησαν ὁλόγυρά του καὶ ὅλοι τὸν ἐρωτοῦν· καὶ ὁ καπετὰν-Πέτρος τοὺς διηγεῖται ὅλα τὰ βάσανά του καὶ ὅλην τὴν ἱστορίαν του.

Κάτι ἀνέλπιστον.

Ὁ Πέτρος εἰς τὴν ὥραίαν νῆσον μὲ τὸν μοσχομυρισμένον ἀέρα τοῦ πελάγους καὶ τοῦ βουνοῦ καὶ μὲ τὴν ἀγάπην τῶν συγγενῶν του ἐδυνάμωσε πολὺ γρήγορα. Καὶ ἦτο εὐτυχὴς τώρα. Τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε.

Καὶ ὅμως, διατὶ περιπατῶν συνήθως μόνος μὲ τὸ κομβολόγιον εἰς τὴν χεῖρα ἀναστενάζει, ὅταν βλέπει τὴν θάλασσαν; Διότι ὁ καπετὰν-Πέτρος ἦτο θαλασσινός· καὶ ἕνας θαλασσινός δὲν δύναται νὰ ζήσῃ μακρὰν τῆς θάλασσης.

Ὁ ἀδελφός του τὸν ἔβλεπε καὶ προσεπάθει διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν σκέψιν, ἀλλὰ εἰς μάτην. Ὁ Πέτρος εὗρεν ἐπὶ τέλους πλοῖον καὶ ἦτοιμάσθη διὰ ταξίδιον.

Τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα ἓν ἐλληνικὸν πλοῖον σημαιοστόλιστον, σῦρον ὀπισθὲν του ἓν πειρατικὸν μὲ ἀρκετοὺς ληστὰς τῆς θάλασσης. Παραπλεύρως ἦτο καὶ τὸ πλοῖον τοῦ καπετὰν-Πέτρου μὲ ἀπλωμένα τὰ ἱστία, ἕτοιμον νὰ ἀποπλεύσῃ.

Ὁ Ἀργύρης, ὁ ὁποῖος εἶχε κατευοδώσει τὸν ἀδελφόν του, κατέβαιναν ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰς τὴν λέμβον, διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν παραλίαν. Αἶφνης τοῦ φωνάζει ὁ Πέτρος :

— Ἀργύρη, Ἀργύρη, ἔλα ἐπάνω.

— Τί τρέχει ; ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἀργύρης, ἐνῶ ἀνέβαινε ταχέως τὴν κλίμακα.

— Βλέπεις ἐκεῖνον ἐκεῖ τὸν πληγωμένον, ὁ ὁποῖος κάθεται μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο πρὸς τὰ κάτω ; Εἶναι ὁ Χασάν.

— Ὁ ἀφέντης σου, ὅταν ἦσουν σκλάβος ;

— Ναί, αὐτὸς εἶναι. Περίμενε μίαν στιγμήν.

Καὶ ἀμέσως ὁ Πέτρος ἐφώνασε τὸν πλοίαρχον τοῦ νεοφερμένου πλοίου, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος του, καὶ κάτι τοῦ εἶπε.

— Ναί, ναί, τοῦ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Μεῖνε ἡσυχος. Εἰπὲ τοῦ ἀδελφοῦ σου νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν πάρῃ.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὠμίλησαν κατόπιν σιγὰ μετὰξὺ των. Καὶ εἰς τὸ τέλος λέγει ὁ Πέτρος :

— Ἐγὼ φεύγω, μὰ πρόσεξε νὰ γίνουν ὅπως εἴπαμε...

Καὶ ἐνῶ τὸ πλοῖον τοῦ Πέτρου μ' ὅλα τὰ ἱστία ἀναπεπταμένα ἀπεμακρύνετο ταχέως τῆς νήσου, ὁ Ἀργύρης ἐπορεύετο εἰς τὴν οἰκίαν του συνοδευόμενος ὑπὸ ἐνὸς αἰχμαλώτου. Ἦτο ὁ Χασάν· ἀλλ' ὅχι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν, ὁ ἄγριος, ὁ ὑπερήφανος, ὁ σκληρὸς Ἀλγερίνος.

Ἦτο εἷς ἄνθρωπος ταπεινός, μὲ τὴν λύπην ἐξωγραφημένην εἰς τὸ πρόσωπον, μὲ τὴν κεφαλὴν σκυμμένην, χωρὶς θάρρος, πληγωμένος εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τοὺς αἱματωμένους ἐπιδέσμους.

Πῶς ἐδέχθη ὁ Ἀργύρης τὸν αἰχμάλωτον.

Ὁ Ἀργύρης ἐδέχθη μὲ καλωσύνην τὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν οἰκίαν του· τοῦ ἔδωκε καλὴν τροφήν καὶ ἐπεριποιήθη τὰς πληγὰς του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Χασὰν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐθεραπεύθη.

Ὁ Ἀργύρης λέγει τότε εἰς αὐτόν :

— Τώρα εἶναι καιρὸς γιὰ δουλειά.

Ἐπῆγαν μαζί εἰς ἓνα μεγάλον ἀμπελῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον εἰργάζοντο ἄρκετοὶ ἐργάται. Κανεῖς ἐξ αὐτῶν δὲν ἦτο ἄλυσσοδεμένος. Κανεῖς ἄγριος ἐπιστάτης δὲν ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα μάστιγα. Στεναγμοὶ οὐδόλως ἠκούοντο. Ὅλοι εἰργάζοντο μὲ προθυμίαν καὶ πολλοὶ ἔψαλλον εὐθυμα ᾄσματα.

— Μάζεψε σταφύλια καὶ γέμισε αὐτὰ τὰ κοφίνια, τοῦ λέγει μὲ ἥσυχον καὶ εὐγενικὸν τρόπον ὁ Ἀργύρης.

Ὁ Χασὰν ἔτρεξεν, ἔκοψεν ὠρίμους σταφυλὰς καὶ ἐγέμισε τὰ κοφίνια. Ἐπειτα ἐγέμισε καὶ ἄλλα. Καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ μεσημβρία καὶ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἦτο μεγάλη, ὁ Ἀργύρης εἶπεν εἰς τὸν Χασὰν :

— Πήγαινε νὰ φάγῃς καὶ κατόπιν νὰ ἀναπαυθῇς. Τὸ ἀπόγευμα πὺν θὰ δροσίση, ἀρχίζεις πάλιν τὴν ἐργασίαν σου.

Αὐτὸ καὶ ἐγένε. Καὶ τὸ ἀπόγευμα καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν καὶ τὴν τρίτην ὁ αἰχμάλωτος εἰργάσθη μὲ προθυμίαν, χωρὶς κανεῖς νὰ τὸν βιάξη.

Ἐνα πρωτὶ τὸν ἐρωτᾷ ὁ Ἀργύρης :

— Ἀλήθεια, ξένε, δὲν μοῦ εἶπες πῶς εὐρέθηκες ἐντὸς τοῦ πειρατικοῦ ἐκείνου πλοίου. Σὺ δὲν φαίνεσαι διὰ πειρατῆς.

Ὁ Χασὰν διηγῆθη ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

—Εἶχα πολλοὺς χριστιανοὺς σκλάβους εἰς τὰ κτήματα μου, τοῦ εἶπεν. Αὐτοὶ συνεννοήθησαν μεταξύ των νὰ δραπετεύσουν· καὶ μίαν ἡμέραν εἰσῆλθον εἰς μίαν λέμβον καὶ ἔπλεον ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαγος. Τοὺς ἐκυνήγησα μὲ τὸ πλοῖον αὐτό. Ἀλλὰ πρὸς δυστυχίαν μου, εὐρέθη ἔμπρὸς μας ἓν ἑλληνικὸν πλοῖον. Ἐγινε τότε τρομερὰ μάχη. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Ἐπὶ τέλους ἐνικήθημεν καὶ οἱ Ἕλληνες μᾶς συνέλαβον σκλάβους καὶ μᾶς ἔφεραν ἐδῶ.

—Μὴ λὲς τὴν λέξιν σκλάβους, τοῦ λέγει ὁ Ἀργύρης σοβαρῶς. Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἔχομεν σκλάβους· ἔχομεν ἐργάτας, τοὺς ὁποίους πληρώνομεν διὰ τὸν κόπον των.

Βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς τὸν Ἀλγερινὸν οἱ λόγοι τοῦ Ἀργύρη. Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἔκαμε καὶ ὁ εὐγενής, ὁ ἡμερὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἐργάτας.

Πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔβλεπε καὶ ἤκουε τοιαῦτα πράγματα ὁ Χασάν· καὶ ἤρχισε νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον ἄλλως καὶ ὄχι ὅπως ἤξευρε.

Τὸ Πάσχα.

Τὴν Μεγάλην Σαρακοστήν ὁ Ἀργύρης καὶ ἡ οἰκογένειά του μετέβαινον τακτικῶς εἰς τὴν Προηγιασμένην καὶ εἰς τοὺς Χαιρετισμοὺς τῆς Παναγίας. Ὁ Χασάν, ὅταν ἐτελείωνεν ἡ ἐργασία του, ἐτριγύριζεν ἑξῶθεν τῆς ἐκκλησίας. Τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα, κατὰ τὴν ὁποίαν ψάλλουν τὸν Νυμφίον καὶ τὰ Δώδεκα Εὐαγγέλια καὶ ἡ ἐκκλησία γεμίζει ἕως ἑξῶς εἰς τὸ προαύλιον, ὁ Χασάν ἵστατο εἰς μίαν ἄκραν κρυμμένος καὶ ἔβλεπε καὶ ἤκουε καὶ ἠσθάνετο μίαν νέαν εὐλάβειαν νὰ γεμίξῃ τὴν ψυχὴν του.

Τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλται ἔψαλαν τὸν Ἐπιτάφιον Θρῆνον καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἤκουσε τὴν γλυκεῖαν μελωδίαν. Καὶ ὅταν ἔγινεν ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου, ἠκολούθησε καὶ αὐτός. Δὲν ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας λαμπάδα, οὔτε ἤξευρε τί ἔλεξαν οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ τοῦ ἐφαίνετο ὥς νὰ ἔφεγγεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του μία λαμπάς, καὶ ὅτι ἡ καρδιά του ἔψαλλε τοὺς ὕμνους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἤξευραν νὰ εἶπουν τὰ χεῖλη του.

Ἐξημέρωσε τὸ μέγα Σάββατον. Ὅλα ἡτοιμάσθησαν διὰ τὴν μεγάλην ἐορτὴν τοῦ Πάσχα. Ἐπλησίαζε μεσονύκτιον, ὅταν ἤρχισαν νὰ κτυποῦν γλυκὰ οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅλοι ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ μίαν λαμπάδα ἕκαστος εἰς τὴν χεῖρα.

Ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς χρυσοστολισμένος κρατῶν λαμπάδας ἀνημμένας εἰς τὰς χεῖρας καὶ ψάλλων : « Δεῦτε λάβετε φῶς! » Ὅλοι τότε ἀνάπτουν τὰς λαμπάδας τῶν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἱερέως. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἔπειτα ἀρχίζει νὰ ψάλλῃ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη ».

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅλοι μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν, μὲ μεγάλην χαρὰν ἐφώναζαν :

— Χριστὸς ἀνέστη ! ἀδελφοί.

— Ἀληθῶς ἀνέστη !

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ Ἀνάστασις καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν Ὡραίαν Πύλην τὴν ὠραίαν εὐχὴν, ἀμέτρητα μικρὰ φῶτα ἐσκορπίσθησαν παντοῦ. Οἱ χωρικοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰς οἰκίας τῶν τὸ ἅγιον φῶς, τὸ ὁποῖον ἦναι παν ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως.

Ὁ Χασάν χριστιανός.

“Ολοι ἐγύρισαν εἰς τὰς οἰκίας των μὲ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην καὶ μὲ πρόσωπον ἀστράπτον ἀπὸ χαρὰν. “Ολους τοὺς ἀνέμενεν ἔτοιμον τραπέζι μὲ ὅλα τὰ καλὰ. Εἰς τὸ μέσον τὰ κόκκινα αὐγά, ἡ μαγειρίτσα, ἡ ὁποία ἄχνιζε καὶ ἐμοσχομύριζεν, αἱ λαμπριάτικαι κουλοῦραι, στολισμέναι μὲ κόκκινα αὐγά, τὸ νωπὸν τυρί, ἡ γιανούρη, τὰ πορτοκάλια. Εἰς τὸ τραπέζι ὁ Ἀργύρης εἶχε καλεσμένον καὶ τὸν Χασάν.

— “Αχ! πῶς ἤθελα νὰ ἦτο ἀπόψε καὶ ὁ ἀδελφός μου ἐδῶ! εἶπεν ὁ Ἀργύρης μὲ ἀναστεναγμόν.

— “Εχεις καὶ ἀδελφόν; ἠρώτησεν ὁ Χασάν.

— Ναί! Εἶναι πλοίαρχος καὶ τὸν περιμένομεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν.

Δὲν παρῆλθον πολλὰ λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ ἀκούονται κτυπήματα εἰς τὴν αὐλόθυραν.

— Τὸ κτύπημα τοῦ ἀδελφοῦ μου, λέγει ὁ Ἀργύρης μὲ συγκίνησιν, τὸ γνωρίζω. Καὶ τρέχει ν’ ἀνοίξῃ τὴν θύραν.

Ἐκεῖνος ἦτο. Οἱ δύο ἀδελφοὶ σφικταγκαλιασμένοι ἀσπάζονται ἀλλήλους μὲ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

Ὁ πλοίαρχος ἀσπάζεται τὴν νύμφην του, τοὺς ἀνεψιούς του. Ὁ Χασάν μόλις τὸν ἀντίκρυσεν, τὸν ἐγνώρισε. Ἡ καρδιά του κτυπᾷ δυνατά.

Διασταυρώνονται τὰ βλέμματά των. Κοιτάζονται χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ προφέρουν λέξιν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν. Δύο μεγάλα δάκρυα αὐλακώνουν τὰ πρόσωπά των.

— Χασάν!

— Πέτρο! Ἦσαν αἱ μόναι λέξεις, τὰς ὁποίας ἀντήλλαξαν, καὶ ἔπесαν ὁ εἷς εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ἄλλου.

Ἐπάνω εἰς τὸ φαγητὸν ὁ Πέτρος ἔλαβε τὸ ποτήριον μὲ τὸν οἶνον εἰς τὴν δεξιὰν καὶ ἐχαιρέτησε:

—Χριστὸς ἀνέστη! Καλῶς σὰς βρῆκα. Καλὴ πατρίδα, Χασάν.

Ὁ Χασάν ἔκαμε μίαν κίνησιν μετὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, ὡς νὰ ἔλεγε :

—Τί νὰ πᾶω νὰ κάμω στὴν πατρίδα μου;

—Μὰ δὲν θέλεις νὰ γυρίσῃς στὴν πατρίδα σου;
Ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἐλεύθερος, τοῦ λέγει ὁ Πέτρος.

—Στὴν πατρίδα μου μ' ὅλα τὰ πλούτη μου, ἤμουν μονάχος καὶ ἔρημος, εἶπεν ὁ Χασάν. Δὲν εἶχα κανένα νὰ μ' ἀγαπᾷ· οὔτε ἐγὼ ἀγαποῦσα κανένα. Ἦμουν ἕνας τύραννος, ποὺ ἔκανα ὅλους, ὅσοι ἦσαν γύρω μου, νὰ ὑποφέρουν. Ὅλοι με ἐφοβοῦντο καὶ με ἐμίσουν. Τί νὰ πᾶω νὰ κάμω ἐκεῖ; Κανεῖς δὲν με περιμένει. Ἐνῶ ἐδῶ... Ἀ! ἐδῶ... εἶναι τόσον ἀλλοιώτικα ὅλα... Ἦμουν ἄγριος καὶ ἡ καλwsύνη σας με ἡμέρωσε. Ἦξερα νὰ μισῶ καὶ ἐσεῖς μ' ἐμάθατε ν' ἀγαπῶ. Τὰ γλυκὰ λόγια σας ἀπάλυναν τὴν ψυχὴν μου. Μαζί σας θέλω νὰ μείνω. Στὸν τόπο μου θᾶμαι ξένος. Δὲν μπορῶ πᾶ νὰ ζήσω ἐκεῖ. Ἡ πατρίδα σας εἶναι πατρίδα μου καὶ ὁ Θεὸς σας Θεὸς μου. Χριστὸς ἀνέστη!

Ὁ Πέτρος τὸν ἐναγκαλίζεται καὶ ἀνταλλάσσουν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν.

—Θὰ μείνῃς μαζί μας, Χασάν. Εἶσαι ἀδελφός μας ἀπὸ σήμερα.

Τὰ χαιρετίσματα.

Μᾶς ἔφεραν μίαν ὑπηρετίαν ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην.
Ἦτο Πλωμαρίτισσα, ἀπὸ τὸ Καμένο Χωριό.

Ὅταν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρον πλοῖα νὰ περνοῦν, ἄφηνε πολλάκις τὴν ἐργασίαν της καὶ ἔτρεχε εἰς τὸ παράθυρον, τὸ ὁποῖον ἔβλεπε τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκίνει τὸ μανδῆλι της. Ἄλλοτε ἔκλαιε καὶ ἄλλοτε ἐγέλα. Τότε ἡ θεία μου τὴν ἐμάλωνε καὶ ἐκείνη ἐτραγουδοῦσε δίστιχα παραπονετικά.

Ἐγὼ ἤμην ὁ γραμματεὺς της. Τῆς ἔγραφα τὰ γράμματα καὶ ἐδιάβαζα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο: δύο τρία δίστιχα βαμμένα μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ξενιτειᾶς καὶ κατόπιν τὰ χαιρετίσματα, δύο σελίδες, ἀπὸ ὅλας καὶ ὅλους, μὲ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα.

Πολλλάκις ἐφαίνετο τοῦτο εἰς ἐμὲ ἀνυπόφορον μαρτύριον καὶ ἔγραφα τὰ ἡμίση. Δὲν ἐγνώριζα ὅτι καὶ αὐτὸ

ἦτο ἀπάτη καὶ ὅτι ἡδύνατο μία τοιαύτη παράλειψις νὰ ἔχῃ κακὸν ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἦλθε στιγμή νὰ ἐννοήσω τὸ σφάλμα μου καὶ πικρὰ νὰ μετανοήσω.

*
* *

Ὁ θεῖος μου ἦτο πλοίαρχος γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς ὠραίους λιμένας τῆς Μυτιλήνης. Εἰς ἓν του ταξίδιον κατὰ τὴν ἀνοιξιν μὲ παρέλαβε νὰ θαυμάσω καὶ ἐγὼ τὰ Μοσχονήσια, τὰ ὁποῖα καθρεπτίζουσιν τὰς ἀγυροπρασίλους ἐλαίας των εἰς τὴν θάλασσαν, τὰς Κυδωνίας, αἱ ὁποῖαι τότε εἶχον ἀκόμῃ τὸν ὀλοζώντανον ἐλληνισμόν των, καὶ τὰ μαγικά τῆς Μυτιλήνης περιγιάλια, μὲ τὸν ἐργατικόν της λαόν.

Ἡ Ἀμερσοῦδα (αὐτὸ ἦτο τὸ ὄνομα τῆς ὑπηρετρίας) μὲ παρεκάλεσε νὰ τῆς γράψω ἓνα γράμμα.

Ἀλλ' ἡ εὐλογημένη παρέταξε τόσα ὀνόματα εἰς τὴν σειράν, καὶ τόσον βιαστικὴ ἦμην ἐγώ, ὥστε τώρα δὲν ἔγραψα κανένα ἀπὸ τὰ χαιρετίσματα. Καὶ μόνον ὅταν τὴν εἶδα νὰ φιλῇ τὸ γράμμα καὶ νὰ μοῦ λέγῃ: «Νὰ εἰπῇς τῆς μαννούλας μου ὅτι ἐδῶ τὸ ἐφίλησα· νά, ἀκριβῶς ἐπάνω εἰς τὰ χαιρετίσματα», μετενόησα ὀλίγον, ἀλλ' ἔκρυψα τὸ γράμμα, ἐνῶ ἐκεῖνη μοῦ ἔλεγε:

—Κωνσταντέλλα, νὰ πᾶς τὴν Κυριακὴν στὸν Πλάτανο τῆς Μέραινας, νὰ ἰδῇς ποὺ κουνιοῦνται στὴν κούνια καὶ τραγουδοῦν τὰ κορίτσια, νὰ πᾶς καὶ στὴν Παναγία τὴν Ἀγιασώτισσα, νὰ ἰδῇς ὁμορφιά.

*
* *

Ἐκαμα τὸ πρωῒνόν μου ταξίδιον μὲ θαυμάσιον καιρὸν καὶ ἐγνώρισα τὰ μαγικά ἀκρογιάλια, ἀλλὰ δὲν θὰ περιγράψω τὸ ταξίδιον μου.

“Όταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Πλωμάριον, ἐγὼ ἔλαβα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν θεῖον μου καὶ ἀνέβην μὲ ἡμίονον εἰς τὸ Καμένο Χωριό.

Ἐλαῖαι καὶ πεῦκαι ἐφίλουν ἡ μία τὴν ἄλλην καὶ ἐσκίαζον τὴν ὥραϊαν ὁδόν, ἡ ὁποία συνδέει τὸν Ποταμὸν μὲ τὸ Καμένο Χωριό. Πηγαὶ δροσεραὶ παρὰ τὴν ὁδὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν : «δροσίσου, ξένε, καὶ προσευχῆ-
θητι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ δεῖνα, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὴν πηγὴν».

Ὁ ἡμιονηγὸς ἐγνώριζε τὴν οἰκογένειαν τῆς Ἀμερ-
σούδας :

—Καλοὶ ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι. Τὸ κορίτσι ξενι-
τεύθηκε, διὰ νὰ ξεχρεωθοῦν καὶ νὰ τελειώσῃ καὶ τὸ σπί-
τι της· γιατί ἐδῶ πρέπει κάθε κορίτσι νὰ ἔχῃ τὸ σπίτι
του καὶ ὅλο τὸ νοικοκυριό του, ἀκόμα καὶ τὰ μάλλινα
σκεπάσματα διὰ τὰ μοσχάρια. Χωρὶς αὐτὰ δὲν πανδρεύ-
εται.

*
* *

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπίτι τῆς Ἀμερσούδας. Ἡ μη-
τέρα της, ὥραϊα ἀκόμη, μᾶς ἐδέχθη εἰς τὸ δῶμα της, μὲ
ἀγάπην καὶ συγκίνησιν. Μᾶς προσέφερεν ὀπωρικά καὶ
μαστίχαν. Κατόπιν ἤρχισε τὰς ἐρωτήσεις διὰ τὴν Ἀμερ-
σούδα :

—Μεγάλωσε ; Θυμᾶται ; τὴν ἀγαπᾶτε ;

Ἐδειξα τὸ γράμμα καὶ ἐμαξεύθησαν γύρω εἰς τὸν
ἀργαλειόν, ὅπου ὕφαιναν ἓνα ψηφωτὸν πολύχρωμον,
ὅλοι οἱ συγγενεῖς. Ἦλθε καὶ ἡ γιαγιά μὲ τὸ δεκανίκι
της.

Τότε ἡ Μαργέλα, συγγενικὸν κορίτσι, ἐδιάβασε τὸ
γράμμα καὶ τὰ δίστιχα. Ἀλλὰ ὅταν ἡ γραῖα, ἡ ὁποία

τὴν παρηκολούθει μὲ τὰ θαμβά της μάτια, δὲν ἤκουσε τὸ ὄνομά της εἰς τὰ χαιρετίσματα, ἔκρουσε τὸ πρόσωπόν της εἰς τὸ μαῦρον μανδῆλι τῆς κεφαλῆς της καὶ ἔκλαυσε πικρά. Καὶ ἡ νουνά της, μιὰ θεόρατη γυναῖκα, ἐπικράθη καὶ ἐκείνη καὶ δὲν τὸ παρεσιώπησε, ἀλλ' εἶπε :

— Ἐ, στὴν ξενιτεῖα ξεχνοῦν καὶ τὸ χωριὸ καὶ τὸν συγγενῇ καὶ τὸν φίλο.

Δύο χονδρὰ δάκρυα ἔβρεξαν τὸ χονδρὸν πρόσωπον τῆς νουνᾶς, καὶ ἐστράφην καὶ εἶδα γύρω μου πικραμένα πρόσωπα. Μία σιωπηλὴ κατάρα διὰ τὴν ξενιτεῖαν ἔπε-
ρύγιζε τριγύρω μου.

Ἡ γραῖα ἤρχισε τότε νὰ τραγουδῇ παραπονετικά· διότι ἐδῶ εἰς τὴν Μυτιλήνην τραγουδοῦν τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην των.

Ἡ συνείδησις μ' ἔτυπτε. Ποῦ νὰ φαντασθῶ ὅτι αἱ δύο ἐκεῖναι σελίδες τῶν χαιρετισμάτων, τὰ ὁποῖα παρ-
λειψα θὰ ζωντανεύσουν ἐκεῖ ἀπέναντί μου εἰς δύο σειρὰς ἀνθρώπων, νὰ μὲ βλέπουν παραπονετικά! Ἐδάκρυσα, ἐνεθυμήθην τὸ φίλημα, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ἡ Ἀμερσούδα εἰς τὰ ἄγραφα χαιρετίσματα ἐπάνω καὶ εἶπα :

— Τὸ καράβι ἔφευγε, καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ γράψω τὰ χαιρετίσματα δι' ὅλους σας, τὰ ὁποῖα μὲ παρεκάλει νὰ γράψω ἡ Ἀμερσούδα. Ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ ἐκείνη κανένα· ὅλους σᾶς ἐνθυμεῖται πάντοτε.

Ἡ γραῖα ἤνοιξε τὸ κατάμαυρον μανδῆλι της καὶ ἐφάνη γελαστὸν τώρα τὸ πρόσωπόν της.

Ἡ Πατρίς.

Μὴ πράσινοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ κάμποι ;
κι ἡ θάλασσα δὲν εἶναι γαλανή ;
Παντοῦ ὁ ἴδιος ἥλιος μὴ δὲν λάμπει ;
Ἴδιοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ οὐρανοί ;

Γιατὶ κανεῖς, ὅταν ξενιτενθῇ,
— ἀφοῦ στήν ἴδια γῇ παντοῦ πλανᾶται —
γιατὶ μιὰ μόνη γῆς γωνιὰ ποθεῖ ;
γιατί, ὅπου κι ἂν πάγῃ, τὴ θυμᾶται ;

Δημ. Βικέλας

Ἡ Σπαρτιᾶτις Χειλωνίς.

Ἐβασίλευέ ποτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην ὁ Λεωνίδας, ὁμώνυμος τοῦ ἐνδόξου ἥρωος τῶν Θερμοπυλῶν. Οὗτος εἶχε θυγατέρα ὀνομαζομένην Χειλωνίδα. Ταύτην ὑπάνδρευσε μετὰ τοῦ Κλεομβρότου, ὅστις κατήγετο ἐπίσης ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ὁ Κλεόμβροτος ἦτο ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ δοξομανής, ὥστε κατώρθωσε ν' ἀποστερήσῃ τὸν πενθερόν του ἀπὸ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ν' ἀνέλθῃ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον τῆς Σπάρτης. Ὁ Λεωνίδας τότε, φοβηθεὶς τὴν καταδρομὴν τῶν ἐχθρῶν του, κατέφυγεν ὡς ἱκέτης εἰς τὸν ἐν Σπάρτῃ ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς.

Ἡ Χειλωνίς ἦτο ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ πατρὸς της· ὡς κόρη φιλόστοργος δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ τὸν πατέρα της μόνον καὶ ἀβοήθητον. Διὰ τοῦτο

ἐγκατέλειψε τὰ ἀνάκτορα τοῦ συζύγου της, ἐνεδύθη πένθιμα καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν γέροντα πατέρα της καὶ νὰ συμμερισθῇ τὴν δυστυχίαν του.

Ὅταν δὲ ὁ Κλεόμβροτος ἠνάγκασε τὸν ἔκπτωτον βασιλέα νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ ναοῦ μακρὰν τῆς Σπάρτης, ἡ Χειλωνὶς δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἔξοριαν.

Ἄλλ' αἱ περιστάσεις δὲν ἤργησαν νὰ μεταβληθῶν. Μετά τινα χρόνον οἱ φίλοι τοῦ Λεωνίδα κατώρθωσαν νὰ ἀνακηρύξουν αὐτὸν πάλιν βασιλέα καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Σπάρτην. Τότε ὁ Κλεόμβροτος, φεύγων τὴν ἐκδίκησιν τοῦ πενθεροῦ του, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς καταφύγιον εἰς ναόν· κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἔδραμεν ἐκεῖ, διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

Ὅποια ὁμως ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς του καὶ ἡ ἐκπληξις ὅλων τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι συνώδευον αὐτόν, ὅταν εὔρον εἰς τὸν ναὸν τὴν Χειλωνίδα πενθηφοροῦσαν πάλιν καὶ κλαίουσαν. Προσεπάθει τώρα νὰ παρηγορήσῃ τὸν σύζυγόν της, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰ δύο της τέκνα. Ἦρχισε δὲ νὰ παρακαλῇ τὸν πατέρα της νὰ λυπηθῇ τὴν ζωὴν τοῦ Κλεομβρότου.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἄκαμπτος· καὶ αὐτὴν μὲν παρεκάλει νὰ ἔλθῃ μαζί του εἰς τὰ ἀνάκτορα, διὰ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τιμὰς καὶ περιποιήσεις, εἰς δὲ τὸν Κλεόμβροτον ἐπέβαλε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως μακρὰν τῆς Σπάρτης.

Ἄλλ' ἡ Χειλωνὶς δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε μὲ ποῖον ἐκ τῶν δύο ὥφειλε νὰ ὑπάγῃ, μὲ τὸν πατέρα της ἢ μὲ τὸν σύζυγόν της. Ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ἓν ἐκ τῶν τέκνων της

εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἔδωκε τὸ ἄλλο εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν ναόν. Ἦτο βαθύτατα τεθλιμμένη, διότι ἔμελλε πάλιν νὰ ὑποστῇ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἐξορίας, νὰ ζήσει δὲ μακρὰν ὅλων τῶν ἰδικῶν της καὶ τῆς πατρίδος της. Ἀλλ' ἀνεκούφιζεν αὐτὴν ἡ σκέψις, ὅτι ἤθελεν ἀποβῆ τὸ στήριγμα καὶ ἡ παρηγορία τοῦ συζύγου της. Διὰ τοῦτο μὲ βῆμα σταθερόν, χωρὶς νὰ κλονισθῇ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ἀπὸ τὰς προτροπὰς τοῦ πατρὸς της, ἀνεχώρησε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Κλεάνθης ὁ Φρεάντλης.

Ὁ Κλεάνθης, νέος πτωχός, ἀλλὰ φιλομαθὴς ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπῆγεν εἰς Ἀθήνας περὶ τὸ 250 πρὸ Χριστοῦ, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐγίνε δὲ τακτικώτατος μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ζήνωνος.

Τόση ἦτο ἡ πτωχεία τοῦ νέου, ὥστε ἀντὶ χάρτου μετεχειρίζετο ὄστρακα καὶ ὠμοπλάτας βοῶν, διὰ νὰ γράφῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν κατεγίνετο εἰς τὰ μαθήματά του, δὲν ἐφαίνετο νὰ κάμνῃ καμίαν ἐργασίαν.

Πῶς λοιπὸν ἔζη ὁ πτωχὸς Κλεάνθης; Ποῖος τοῦ ἔδιδε χρήματα; Μήπως ἔκλεπτε; Μήπως ἔζη μὲ κανένα ἄλλον κακὸν τρόπον; Τοιαῦται ὑποψίαι ἤρχισαν νὰ γεννῶνται εἰς τὰς Ἀθήνας δι' αὐτόν.

Ὁ Ἄρειος Πάγος, τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου χρέος ἦτο νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς ἀργούς,

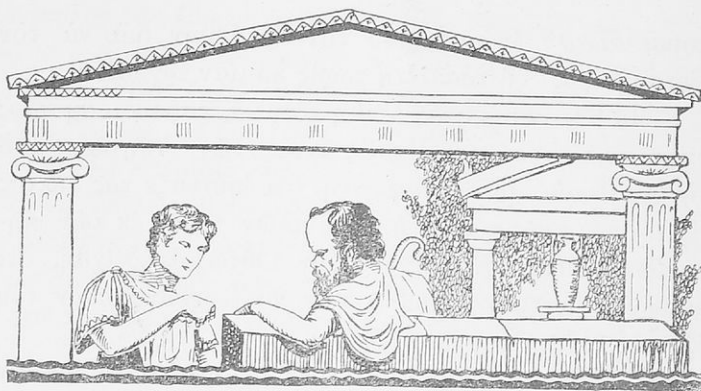
προσεκάλεσεν ἐνώπιόν του τὸν Κλεάνθη, διὰ νὰ τὸν ἐξετάσῃ πῶς ζῇ τόσα ἔτη χωρὶς καμίαν ἐργασίαν.

Ὁ Κλεάνθης ἠναγκάσθη τότε νὰ παρουσιάσῃ πρὸς ὑπεράσπισίν του κηπουροὺς τινὰς τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ἀνεφάνη, ὅτι ἐσύχναζε τὰς νύκτας εἰς τοὺς κήπους αὐτῶν, ὅπου ἀντλῶν νερὸν ἐκ τῶν πηγαδίων ἐπότιζε τοὺς κήπους των. Οὕτως ἀπεδείχθη, ὅτι μὲ τὴν χρηματικὴν ἀμοιβὴν τῶν νυκτερινῶν κόπων τοῦ ἔζη τὰς ἡμέρας τοῦ σπουδάζων.

Οἱ Ἀρεοπαγῖται καὶ ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν καὶ ἐπῆνεσαν τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πτωχοῦ Κλεάνθους, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τότε ἐπωνομάσθη Φρεά ν τ λ η ς, διότι ἔζη ἀντλῶν ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων. Ἐψήφισαν δὲ πρὸς βοήθειάν του χρηματικόν τι ποσόν, ὅπως ἀνετώτερα ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του.

Οὕτως ὁ Κλεάνθης ἀνεδείχθη ὁ ἱκανώτερος τῶν μαθητῶν τοῦ Ζήνωνος καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας.

Εἰς τὸν Κλεάνθη ἀποδίδεται καὶ τὸ ρητόν, ὅτι οἱ ἀπαίδευτοι μόνον κατὰ τὴν μορφὴν διαφέρουν ἀπὸ τὰ θηρία.

Σωκράτης καὶ Ἀρίσταρχος.

Ἦσαν αἱ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Θρασύβουλος, ἀφοῦ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ, ἐπολέμει κατὰ τῶν τριάκοντα τυράννων, οἱ ὅποιοι εὕρισκοντο εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μίαν τῶν ἡμερῶν τούτων ὁ Σωκράτης, ὁ ὁποῖος ἔμενεν εἰς τὰς Ἀθήνας, συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸν Ἀρίσταρχον, νέον εὐγενῆ καὶ φίλον του. Παρατηρήσας ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος ἦτο κατηφὴς καὶ σκυθρωπός, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ.

— Τί ἔχεις, Ἀρίσταρχε, καὶ εἶσαι σκυθρωπός; Ἐὰν μὲ θεωρῇς φίλον σου, ὀφείλεις νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃς τὴν αἰτίαν τῆς λύπης σου, διότι ἴσως δυνηθῶ νὰ σὲ ἀνακουφίσω.

— Ἀληθῶς, ὦ Σώκρατες, ἀπεκρίθη ὁ νέος, εὕρισκομαι εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, διότι, ἀφ' ὅτου ἤρχισεν ὁ πόλεμος, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν μου πολλαὶ συγγενεῖς, ἀδελφαί, ἀνεψιαί, ἑξαδέλφαι, τὰς ὁποίας δὲν δύναμαι νὰ διαθρέψω. Δὲν ἤμπορῶ δέ, διότι οἱ ἄγροί

μου ἔνεκα τοῦ πολέμου ἔχουν μείνει ἀκαλλιέργητοι καὶ δὲν μοι ἀποδίδουν εἰσόδημά τι· οὐδὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν μου ἀπολαμβάνω τι, ἐπεὶδὴ ἔνεκα τῆς ὀλιγανθρωπίας δὲν δύναμαι νὰ ἐνοικιάσω αὐτάς. Θέλω νὰ πωλήσω τὰ ἔπιπλά μου, ἀλλ' οὐδεὶς τὰ ἀγοράζει. Θέλω νὰ δανεισθῶ χρήματα, ἀλλ' οὐδεὶς μοι δίδει. Ἐννοεῖς, πιστεύω, τώρα τὴν στενοχωρίαν μου. Ἀφ' ἐνὸς δὲν ἠμπορῶ νὰ βλέπω τόσας συγγενεῖς μου νὰ ὑποφέρουν, ἀφ' ἑτέρου δὲν δύναμαι νὰ διατρέφω αὐτάς, ἀφοῦ δὲν ἔχω τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο μέσα.

Ὁ Σωκράτης, ἀκούσας ταῦτα, ἠρώτησε πάλιν τὸν Ἀρίσταρχον :

— Ἀλλὰ πῶς ὁ φίλος ἡμῶν Κεράμων, ἂν καὶ ἔχῃ περισσοτέρους ἀπὸ σὲ εἰς τὴν οἰκίαν του, δύναται ὅχι μόνον τούτους νὰ διατρέφῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ πλουτῇ; καὶ διατὶ σὺ φοβεῖσαι, μήπως πάντες καταστραφῇτε δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων;

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ μὲν Κεράμων τρέφει δούλους, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους.

— Δὲν εἶναι λοιπὸν λυπηρόν, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἐκεῖνος μὲν νὰ εὐπορῇ ἔχων δούλους, σὺ δὲ νὰ εἶσαι ἄπορος ἔχων εἰς τὴν οἰκίαν σου ἀνθρώπους ἐλευθέρους; Αἱ συγγενεῖς σου δὲν γνωρίζουν νὰ ζυμώνουν ἄρτον, νὰ κατασκευάζουν τυρόν, νὰ κάμνουν φορέματα ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα; Ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι ὁ Ναυσικίδης ἐκ μιᾶς μόνον ἐργασίας, τῆς ἀλευροποιίας, ὅχι μόνον τρέφει τὸν ἑαυτόν του, τοὺς δούλους καὶ πολλὰ κτήνη, ἀλλὰ καὶ πλουτεῖ. Ὁ Κόροιβος ἐκ τῆς ἀρτοποιίας καὶ τὴν οἰκογένειάν του διατρέφει καὶ ζῇ πλουσιοπαρόχως. Ὡσαύτως ὁ Δημέας ζῇ καλῶς ἐκ τῆς χλαμυδοποιίας, ὁ Πένων ἐκ τῆς χλαιοποιίας καὶ ἄλλοι ἐκ διαφόρων ἄλλων ἐργασιῶν.

— Ἀληθῶς λέγεις, ὦ Σώκρατες, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρίσταρχος. Ἀλλ' οὗτοι πάντες ἔχουν δούλους, τοὺς ὁποίους ἀναγκάζουν νὰ ἐργάζωνται, ἐνῶ οἱ ἰδικοὶ μου ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι καὶ συγγενεῖς.

— Λοιπὸν νομίζεις, φίλε μου, λέγει ὁ Σωκράτης, ὅτι αἱ συγγενεῖς σου, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθεραι, δὲν πρέπει νὰ ἐργάζωνται, ἀλλὰ μόνον νὰ τρώγουν καὶ νὰ κοιμῶνται; Νομίζεις, ὅτι πρέπει νὰ μένουν ἀργαί, μὴ ἐκτελοῦσαι ἐργασίαν τινὰ χρησίμον εἰς τὸν βίον; Ἀλλ' ἀκριβῶς, ἐπειδὴ μένουν ἄεργοι οὔτε ἐκεῖναι ἀγαποῦν σέ, οὔτε σὺ ἐκείνας. Σὺ μὲν νομίζεις αὐτὰς ἐπιζημίους, ἐκεῖναι δὲ λυποῦνται, διότι σὲ βλέπουν στενοχωρημένον. Ἄν ὅμως φροντίσης νὰ πείσης τὰς συγγενεῖς σου νὰ ἐργάζωνται, καὶ σὺ θὰ ἀγαπήσης ἐκείνας, βλέπων ὅτι εἶναι ὠφέλιμοι, καὶ ἐκεῖναι ὁμοίως θὰ ἀγαπήσουν σέ, βλέπουσαι ὅτι χαίρεις δι' αὐτάς.

— Ἐχεις πολὺ δίκαιον, φίλε Σώκρατες, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρίσταρχος. Εὐθὺς θὰ προσπαθῇσω νὰ δανεισθῶ ὀλίγα χρήματα καὶ μὲ αὐτὰ θὰ προμηθεύσω ἐργασίαν εἰς ἐκάστην τῶν συγγενῶν μου.

Πράγματι δὲ ὁ Ἀρίσταρχος εἰς ἄλλας μὲν ἐκ τῶν συγγενῶν του ἔδωκεν ἔρια, διὰ νὰ κατεργάζωνται ταῦτα, εἰς ἄλλας νήματα, διὰ νὰ ὑφαίνουν γυναικεῖα καὶ ἀνδρικόα ὑφάσματα, καὶ εἰς ἄλλας ἔδωκεν ἄλλας ἐργασίας.

Ἐκτοτε αἱ μὲν συγγενεῖς τοῦ Ἀριστάρχου ἐργαζόμεναι ἦσαν φαιδραὶ καὶ ἡγάπων τὸν Ἀρίσταρχον ὡς κηδεμόνα, οὗτος δὲ ἡγάπα αὐτὰς ὡς ὠφελίμους.

Οὕτω διὰ τῆς ἐργασίας ἐκέρδαινον τὰ πρὸς τὸν βίον ἀναγκαῖα, ἔζων εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνουν τὸν Σωκράτη, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀρίσταρχον τόσον ὠφελίμους καὶ χρησίμους συμβουλάς.

Ἔργασία.

Ξημερώνει αὐγή δροσάτη,
μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

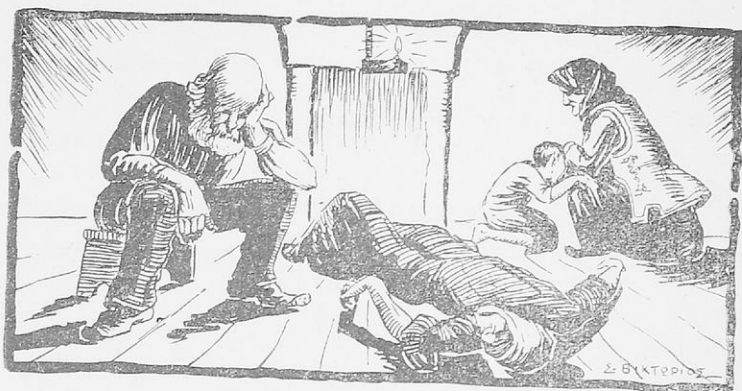
Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνισμένες νυχτερίδες
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα : Εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε ! ἡ γῆ χαρίζει
μόνο ἄφθονον καρπό,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζη
μ' ἕναν ἰδρωτα συχνό.

Γ. Μαρκοράς

Ἡ πατρὶς τοῦ Ρήγα.

Ἦτο τὸ ἔτος 1885. Ὁ Θεσσαλικὸς σιδηρόδρομος μόλις τότε εἶχε κατασκευασθῇ καὶ ἐταξίδευα εἰς τὴν Λάρισσαν σιδηροδρομικῶς.

Αἶφνης ἀκούω, ὅτι πλησιάζομεν εἰς τὸ Βελεστῖνον, καὶ εὐθὺς παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὁ Βελεστῖνος, ὅπως ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, με τοὺς χαμηλοὺς οἰκίσκους τῶν ραγιαδῶν καὶ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους τῶν ἀγάδων, με τὰ ὑπερήφανα μέτωπα τῶν τυράννων καὶ τὰς κυπτούσας κεφαλὰς τῶν δούλων. . . . Βλέπω μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου ἓνα χαμηλὸν οἰκίσκον, ὁ ὁποῖος φωτίζεται ἀπὸ μικρὸν λύχνον. Τὸ φῶς τοῦ λύχνου μοῦ δεικνύει γέροντα λευκόμαλλον, ὁ ὁποῖος κύπτει ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλης συμφορᾶς, καὶ γραῖαν γυναῖκα, ἡ ὁποία κατάκειται ἄφωνος ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Μαζευμένοι εἶναι ἐκεῖ καὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι τρέμοντες ἐκ τοῦ φόβου, διότι ἀναμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τοὺς δημίους των.

Καὶ ἰδοὺ φωναὶ ἄγριαι ἀκούονται καὶ ποδοβολητὸς ἀλόγων, ἡ μικρὰ θύρα θραύεται καὶ εἰσποροῦν μαχαιροφόροι, οἱ ὅποιοι ἐκσποῦν τὸν θυμὸν τῶν κατὰ ἀόπλων καὶ ἀνυπερασπίστων θυμάτων.

Τὰ δυστυχῇ καὶ ἀνυπεράσπιστα αὐτὰ θύματα ἦσαν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς δεκαοκταετοῦς νεανίου· ὁ νεανίας αὐτὸς εἶχε πνίξει εἰς τὰ θολὰ νερὰ ὀρμητικοῦ χειμάρρου ἓνα ἄγᾶ, ὁ ὅποιος τὸν διέτασσε νὰ τὸν διαπεράσῃ ἀπὸ τὸ ρεῦμα ἐπὶ τῶν νώτων του.

Καὶ μὲ τὴν φαντασίαν μου παρακολουθῶ τώρα τὸν φλογερὸν νεανίαν, ὁ ὅποιος φεύγει ἀπὸ τὴν πατρικὴν του στέγην μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ καρδίαν γεμάτην μῖσος καὶ ἐκδίκησιν.

Καὶ τὸν βλέπω νὰ πλανᾶται εἰς τοὺς ξένους τόπους καὶ νὰ ψάλλῃ τ' ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ σαλπίζῃ τὴν ἔνδοξον καταγωγὴν τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων.

Καὶ τὸν βλέπω, πάντοτε μὲ τὴν φαντασίαν μου, πασχίζοντα νὰ κινήσῃ εἰς συμπάθειαν τοὺς ξένους, νὰ ἀνάψῃ καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν μεγάλην πυρκαϊάν καὶ νὰ χαρίσῃ, ὥς ὁ Μωϋσῆς, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους του.

Καὶ μετ' ὀλίγον βλέπω πάλιν νὰ τὸν συλλαμβάνουν, νὰ τὸν μαστιγώνουν, νὰ τὸν τυραννοῦν, ἀλλ' αὐτὸς νὰ κρατῇ ἄκαμπτον τὸ ἡράκλειον σῶμα, νὰ ὀρθῶνῃ ὑψηλὰ τὴν σγουρόμαλλον κεφαλὴν μὲ τοὺς φλογεροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν μαῦρον μύστακα. Τὸν ἀκούω νὰ ρίπτῃ κατὰ πρόσωπον τῶν τυράννων τὰς τελευταίας του λέξεις : « Ἐπειτα ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ὁ μεγαλύτερός μου πόθος εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος μου ! »

*
* *

“Ολα αὐτὰ ὡς ἀστραπὴ διήλθον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἀκόμῃ εἶχον ἐνώπιόν μου τὸν Ρῆγαν τὸν Βελεστινλῆν, ὅτε αἰφνης ἀκούω τὸν ὁδηγὸν τῆς ἀμαξοστοιχίας νὰ φωνάζῃ:

«Βελεστῖνος. Δέκα λεπτά».

Ἡ δυνατὴ αὐτὴ φωνὴ μὲ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ ὄνειρόν μου καὶ στρέφων γύρω τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπω κήπους ὠραίους, καταπρασίνους, καὶ φυτείας θαλαεράς.

Ἐμπροσθεν τοῦ σταθμοῦ βρακοφόροι καὶ φουστανελοφόροι χωρικοὶ μὲ κόκκινα καὶ γαλάζια μανδήλια εἰς τὴν κεφαλὴν. Βλάχοι μὲ φουστανέλλας καὶ σελάχια εἰς τὴν μέσην. Μία βλάχα γραῖα μὲ τὴν σειριτόφορτον τῆς Πίνδου ἐνδυμασίαν στρίφουσα τὴν ρόκαν τῆς εἰς κουλουροπώλης περιφέρων εἰς πώλησιν τὰς κουλούρας του· ἄλλος στραγαλοπώλης ὄρθιος πρὸ τοῦ στρογγύλου πάγκου του, ὅλοι περιήρχοντο πρὸ τῶν ἀμαξῶν ἐξετάζοντες περιέργως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐσωτερικόν των εἴτε συνομιλοῦντες μετὰ τῶν ταξιδιωτῶν.

Ἦμην εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ρῆγα. Ἀλλὰ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς πύργους τοῦ χωρίου δὲν διέκρινα. Ἐπήδησα ἀπὸ τὴν ἀμαξοστοιχίαν καὶ ἠρώτησα ἓνα χωρικόν:

— Ποῦ εἶναι τὸ χωριό;

— Ὅπισω ἀπὸ τὸ δάσος, μοῦ ἀπήντησε.

— Εἶναι μακριά;

— Ἐδῶ κοντά.

Δὲν ἐκρατήθην· ἔλαβα τὸν μανδύαν μου καὶ παρέκάλεσα τὸν χωρικὸν νὰ μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸ χωρίον.

— Νὰ φύγῃ πρῶτα τὸ παπόρι, μοῦ εἶπε, δεικνύων τὸν σιδηρόδρομον.

Ἐπὶ τέλους ἔφυγε τὸ παπόρι. Ὁ χωρικός τὸ παρηκολούθησε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς, ἕως οὗ ἐξηφανίσθη εἰς τὴν πεδιάδα καί, ἀφοῦ ἐστράφη πρὸς ἐμέ, μοῦ εἶπε:

— Πᾶμε.

Τὸν ἠκολούθησα. Μὲ ὠδήγησε εἰς πλατεῖαν ἀμαξίτην ὁδὸν, ἣ ὁποία ἔφερεν ἀπὸ τὸν σταθμὸν εἰς τὸ χωρίον.

— Εἶναι ὁ παλαιὸς δρόμος αὐτός; ἠρώτησα τὸν σύντροφόν μου.

— Ὅχι! ὁ παλαιὸς εἶναι ἀπὸ ἐκεῖ καὶ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ μοῦ ἔδειξε δεξιὰ.

— Εἶναι πολὺ παλαιός;

— Πάππου πρὸς πάππου, μοῦ ἀπήντησε.

Ἴσως τὸν δρόμον ἐκείνον τὸν ἐπάτησε καὶ ὁ Ρήγας, εἶπα μὲ τὸν νοῦν μου, καὶ ἠθέλησα νὰ τὸν ἴδω.

— Δὲν πᾶμε ἀπὸ ἐκεῖ; εἶπα εἰς τὸν χωρικόν.

— Τί θέλεις, τί γυρεύεις; Εἶναι μακρότερα.

— Ἔχεις δουλειὰ εἰς τὸ χωριό;

— Ὅχι, ἀφοῦ θέλεις πᾶμε.

Καὶ ἐστρέψαμεν δεξιὰ. Εἰσῆλθομεν εἰς ἓνα στενὸν δρομίσκον. Πυκναὶ σειραὶ ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ ἄλλα δένδρα, σχοῖνοι καὶ βᾶτοι, ὑψώνοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Κισσοὶ πλατύφυλλοι ἀνερχομένων εἰς τοὺς κορμούς καὶ ἠπλώνοντο εἰς ἀναδενδράδας μαζὶ μὲ αἰγοκλήματα καὶ ἀγριαμπέλους. Νερὰ κρυστάλλινα ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἄφθονα μεταξὺ τῶν θάμνων, ἐνῶ τὰ πτηνὰ ἐπέτων παντοῦ καὶ ἐκελάδων γλυκά καὶ μεταξὺ τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων ὁ ἥλιος ἐφώτιζε μὲ τὰς χρυσᾶς του ἀκτῖνας τὸ δάσος. Πολλάκις ἐνεθυμήθην ἐκεῖ τὸν Ρήγαν καὶ ἐσκεπτόμην ἂν εἰς τὸ δάσος ἐκείνο, προτοῦ φύγῃ εἰς τὰ ξένα, δὲν ἐνεπνεύσθη κανένα Ὑμνον ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐθέρμαναν ἔπειτα τὰ στήθη τῶν πατριωτῶν. Ἐ-

σκεπτόμενη ἀκόμη ἂν δὲν ὠνειροπόλησε ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν τὴν Μεγάλην Πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἤθελε ν' ἀναστήσῃ.

*
* *

Ὁ Βελεστίνος εὐρίσκεται εἰς τοὺς πρόποδας μικροῦ ὑψώματος. Αἱ οἰκίαι τοῦ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τουρκικαὶ ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας· τὼρα κατοικοῦν οἰκογένειαι Βελεστινιωτῶν εἰς αὐτάς. Σώζονται καὶ ἔρημοι πύργοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων διαιτῶνται ἀνέτως αἱ κορῶναι· εἰς τὴν στέγην των οἱ πελαργοὶ ἔχουν τὰς φωλεάς των. Τουρκικὰ καλδερίμια, ὑψηλοὶ περίβολοι, μεγάλαι θύραι σιδηρόφρακτοι, δύο τουρκικὰ τεμένη καὶ πολλὰ τουρκικὰ μνήματα μετὰ τὰς πλάκας ὁρθίας, ὥς νὰ εἶναι φυτρωμένοι εἰς τὴν γῆν, μαρτυροῦν εἰς τὸν ξένον πόσα χρόνια σκλαβιάς ὑπέφερεν ὁ τόπος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ἐξήτησα καὶ εὔρον τὸν διδάσκαλον τοῦ χωρίου. Μὲ ἐδέχθη μετὰ πολλὴν ἀγάπην καὶ μετὰ ὠδήγησε κατὰ πρῶτον εἰς μίαν πλατεῖαν, ὅπου τρεῖς γηραιοὶ πλάτανοι ἔρριπτον πυκνὴν σκιάν. Οἱ πλάτανοι οὗτοι, ὡς ἐβεβαίωνον οἱ χωρικοὶ, ἐχρησίμευον ἄλλοτε εἰς τοὺς τυράννους, διὰ νὰ κρεμοῦν τοὺς χριστιανούς· εἰς αὐτοὺς δ' εὔρον σκληρὸν θάνατον καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ρήγα.

Ἐκεῖ πλησίον ἀνέβλυζε ἄφθονον ὕδωρ σχηματίζον λεκάνην ἀρκετὰ μεγάλην. Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους ἤρχοντο γυναικες, διὰ νὰ γεμίσουν τὰς ὑδρίας των, καὶ χωρικοί, διὰ νὰ ποτίσουν τὰ κτήνη των. Παιδιά ἔπαιζον εἰς τὰ χεῖλη τῆς λεκάνης μετὰ τὰς χήνας, οἱ ὁποῖαι ἐκολύμβων εἰς τὸ νερόν. Ἀράγε δὲν ἔπαιξε ἐκεῖ καμίαν φορὰν παιδίον ὁ Ρήγας; Καὶ ποῖος

θα τοῦ ἔλεγε τότε ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγίνετο ὁ Τυρταῖος τῶν δούλων ;

Ὁ διδάσκαλος μὲ ὠδήγησε τώρα εἰς ἓνα περίβολον, τὸν ὁποῖον οἱ γέροντες ἐδείκνυνον ὡς τὴν οἰκίαν τοῦ Ρήγα. Ὁ περίβολος ἦτο τετράγωνος, εὐρύς, πλήρης πετρῶν.

Ἐκτὸς ἐνὸς πηγαδίου, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, καὶ αὐτὸ ξηρόν, τίποτε ἄλλο δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ρήγα. Καὶ οἰκοδομὴ καὶ περίβολος γύρω κεῖνται πέτραι ἐπὶ πετρῶν. Ὅλα τὰ ἔχει καταστρέφει ὁ τύραννος.

Ἐκάθησα ἐπὶ τῶν πετρῶν κάθιδρος καὶ συγκεκινημένος. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐφαίνετο ὅλον τὸ χωρίον καὶ τὸ δάσος. Πέραν αὐτοῦ ἠπλώνετο ἡ πεδιάς μὲ τὰς παχείας βοσκάς· ἀκόμη μακρότερον ἀπήστραπτε ἡ γαλανὴ λίμνη τῆς Κάρλας καὶ ὀπίσω ἔκλειε τὸν ὀρίζοντα τὸ Πήλιον.

Ὁ ὀδηγός μου, ἀφοῦ μ' ἔφερεν, ἀπεμακρύνθη εἰς τὰ ἔργα του καὶ ἔμεινα μόνος ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῶν ἐρειπίων, παρ' αὐτὴν τὴν κοιτίδα τοῦ Ρήγα. Ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶναι δι' ἐπιγραφῶν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ οἰκία καὶ ὅχι ἄλλη παρέκει. Τὸ ἴδιον κάμνει. Ἦτο αὐτὸς ὁ τόπος, ὁ ὁποῖος τὸν εἶδε γεννώμενον· ἦτο αὐτὴ ἡ γῆ, ἡ ὁποία τὸν εἶδε ἀναπτυσσόμενον, ἀνδρούμενον· ἦτο ὁ ἴδιος ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀνέπνευσαν τὰ μεγάλα καὶ πλατέα στήθη του. Τὸ δένδρον αὐτὸ τὸν ἐδροσίσε μὲ τὴν σκιάν του, ἐκείνη ἡ πηγὴ τὸν ἐπότισε.

Ἐμεινον ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ σιωπηλὸς καὶ ἐνθυμουμαι, ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην χιλιάδες λογχῶν νὰ προσέβαλλον τὰ στήθη μου καὶ χίλια ἀστραπτερὰ ξίφη νὰ ἐκρέμαντο ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, δὲν θὰ ἐδίσταζα καὶ ἐγὼ νὰ φωνάξω ὡς ἐκεῖνος :

— Πρὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου.

Ὁ θούριος τοῦ Ρήγα.

Ὅποιαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμνον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τότε Ἑλλήνων τὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Κοραῆ, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἡμεῖς σήμερον. Ἀλλ' ἀκούσατε ἐν ἐπείσοδιον, τὸ ὁποῖον συνέβη τὸ 1817, τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς νέος Ἕλλην, συνοδευόμενος ἀπὸ ἓναν καλόγηρον, ἐταξίδευε τότε εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐφθασαν εἰς ἓν χωρίον καὶ κατέλυσαν εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε καὶ ὡς πανδοχεῖον.

Ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ταξιδιώτας ἔκαμεν ὁ ζυμωτῆς τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἦτο νέος ἔξ' Ἡπείρου μὲ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ ὠραῖον πρόσωπον. Οἱ βραχίονές του καὶ τὸ γυμνὸν στῆθος ἐδείκνυνον σῶμα ἀθλητικόν. Ἀφοῦ ἐκαιροφυλάκτησε κατάλληλον στιγμὴν ἐπλησίασε τὸν ὁδοιπόρον καὶ τὸν ἠρώτησε :

— Ξεύρεις νὰ διαβάξης ;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ ταξιδιώτης.

— Ἐρχεσαι μαζί μου νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι ;

—Εὐχαρίστως, εἶπε μὲ περιέργειαν ὁ ταξιδιώτης.

Ὁ ζυμωτὴς τὸν ὠδήγησεν εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ κήπου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὀπισθεν τοῦ ἀρτοποιείου. Ἐκεῖ ἐκάθησαν καὶ οἱ δύο ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν κάτωθεν ἑνὸς μεγάλου καὶ πυκνοφύλλου δένδρου. Ὁ νέος ἐξήγαγε τότε ἀπὸ τὸν κόλπον του μικρὸν καὶ πεπαλαιωμένον φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τὸν τράχηλόν του μὲ λινὴν κλωστήν. Ἦτο τοῦ Ρήγα ὁ θούριος. Τὸν ἔδωκε εἰς τὸν ξένον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀπαγγεῖλῃ μεγαλοφώνως.

Ὁ ὁδοιπὸρος ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγειρον εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Μετ' ὀλίγον ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς του πρὸς τὸν νέον, ἀλλ' ἔμεινεν ἔκπληκτος. Ὁ νέος Ἑπειρώτης εἶχεν ἐγερθῇ καὶ ἴστατο ἐνώπιόν του ὡς ὀπτασία τις ὑπεράνθρωπος. Δὲν ἦτο πλέον ὁ ἀπλοῖκὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ, ἀλλ' εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς ἡμίθεον ἥρωα. Τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπεν, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐσπινθηροβόλουν, τὰ χεῖλη του ἔτρεμον, δάκρυα θαλερὰ ἔβρεχον τὰς παρειάς του.

—Πρώτην φορὰν ἀκούεις τοῦ Ρήγα τὸ τραγοῦδι ; ἠρώτησεν ἔκπληκτος ὁ ταξιδιώτης.

—Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ νέος· κάθε φορὰν ποὺ περνοῦν ἀπ' ἐδῶ ἄνθρωποι, ποὺ ξέρουν γράμματα, τοὺς παρακαλῶ καὶ μοῦ τὸ διαβάζουν. Τὸ ἔχω ἀκούσει πολλὰς φορὰς.

—Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτήν ;

—Ναί, πάντοτε ! ἀπεκρίθη ὁ Ἑπειρώτης.

Μετὰ τέσσαρα ἔτη, τὸ 1821, ὅτε ἐβρόντησε τὸ καριοφύλλι, ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ τῆς Μακεδονίας μὲ τὰς δυνατὰς χεῖρας του δὲν ἐζύμωνε πλέον ἄρτον, τὰς ἠθέλε δι' ἄλλην ἐργασίαν ! . . .

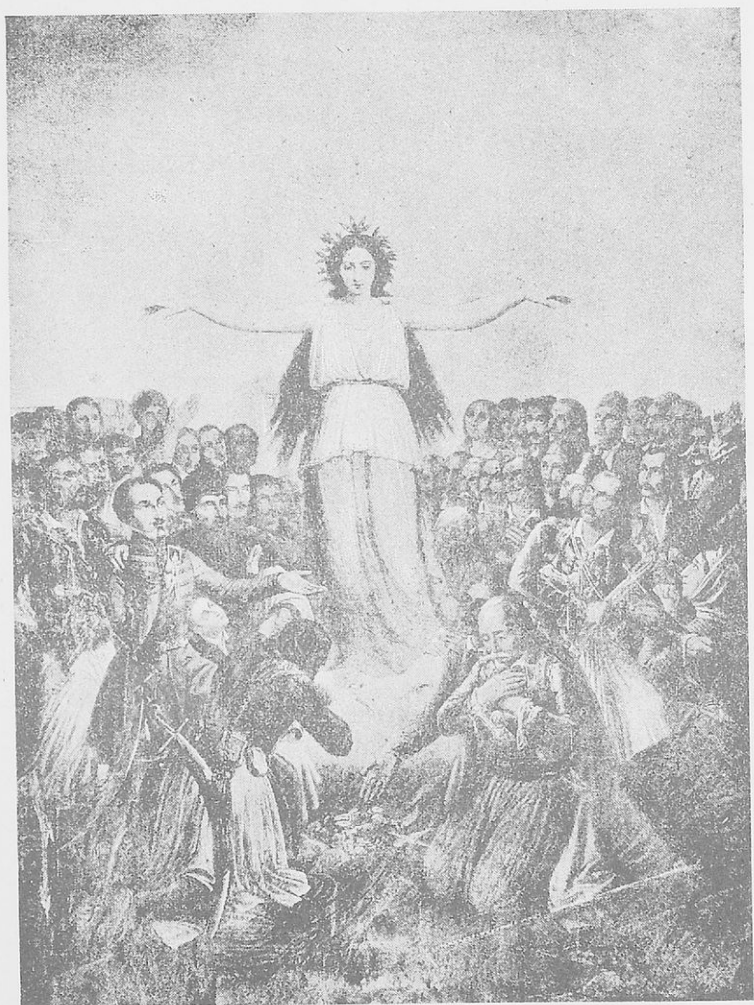
Ἡ Ἑλλάς πρὸς τὰ τέκνα της.

ὦ παιδιὰ μου
ὄρφανά μου,
σκορπισμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ !
διωγμένα
ὑβρισμένα
ἀπ' τὰ ἔθνη πανοικί !
Ξυπνήστε τέκνα, καὶ ἦλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνήστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
καὶ ἦλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

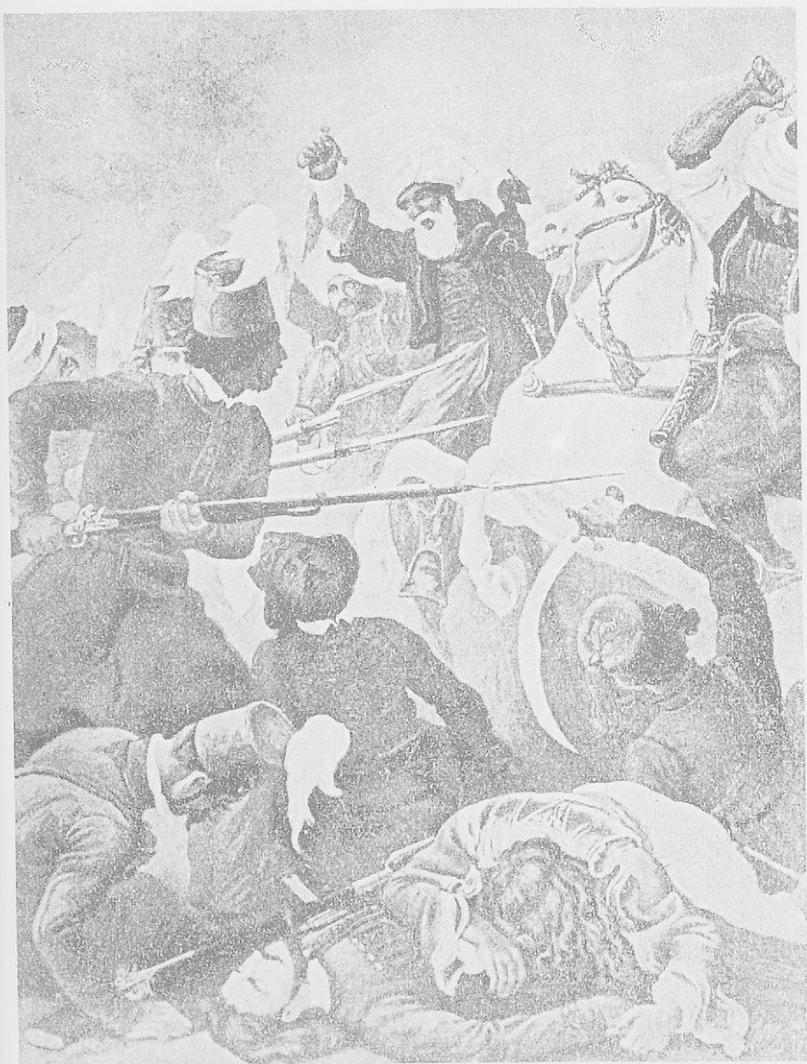
Ποὺ μὲ κόπους
κατὰ τόπους
τρέχετε μὲ μιὰν τροφήν,
εἰς δεσπότης
καὶ ἰδιώτας
δούλου δέχεσθε μορφήν.
Ξυπνήστε, τέκνα, καὶ ἦλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνήστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
καὶ ἦλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

.

Συναχθῆτε
νὰ ἰδῆτε
τὰς πληγὰς μου ἐλεεινῶς
πῶς τὸ αἷμα
τρέχει ῥεῦμα
ἀπ' τὰς φλέβας μου δεινῶς.

Ἡ Ἑλλὰς συνάζουσα τὰ τέκνα της.
Εἰκὼν Θ. Βρυζάκη.

Ὁ Ἱερὸς Λόχος εἰς τὸ Δραγατσάνι.
(7 Ἰουνίου 1821).

Ἀπὸ τὸ Λεύκωμα τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος.

Ξυπνήστε, τέκνα, κ' ἤλθεν ἡ ὥρα,
ξυπνήστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
κ' ἤλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Τὴν στολὴν μου
τὴν καλὴν μου
ξεσχισμένην τὴν φορῶ.
Σφαλισμένην
καὶ δεμένην
μὲ ἀλύσους τὴν θωρῶ.

Ξυπνήστε, τέκνα, κ' ἤλθεν ἡ ὥρα,
ξυπνήστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
κ' ἤλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Δὲν βαστάζω,
ὅλο κραζώ
θάνατόν μου τὸν πικρόν,
σὺν μ' ἀφῆτε
κι ἀμελεῖτε
σωτηρίαν τὸν καιρόν.

Ξυπνήστε, τέκνα, κ' ἤλθεν ἡ ὥρα,
ξυπνήστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
κ' ἤλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

*Ρήγας Φεραῖος

Ἡ μάχη τῆς Γραβιάς.

(8 Μαΐου 1821)

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης, ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἔχασαν τὸν συνάδελφόν των Διάκον, συνῆλθον μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτῶν εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς. Τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ Σάλωνα δημοσίας ὁδοῦ καὶ ἦτο ὅλον πλινθόκτιστον. Σκοπὸν δὲ συνελθόντες εἶχον νὰ σκεφθῶσι, πῶς νὰ σταματήσωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ ἐμπυχώσωσι συγχρόνως καὶ τὸ δειλιάσαν στρατιωτικόν των.

Ἐνῶ δὲ συνεσκέπτοντο περὶ τούτου, ἔφθασαν ἀπροσδοκῆτως ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος καὶ ὁ Χρῖστος Κασμᾶς Σουλιώτης, ἔχοντες ἀμφότεροι 120 στρατιώτας πλήρεις ζήλου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης ἐγνωμοδότησαν τότε, ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς νὰ κλεισθῇ μὲ τοὺς ἀξιώτερος στρατιώτας των εἰς τὸ χάνι, αὐτοὶ δὲ νὰ μείνουν ἔξω

καὶ νὰ καταλάβουν ἑκατέρωθεν τὰ στενὰ τῆς ὁδοῦ εἰς προφύλαξιν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀντίκρουσιν τῶν ἐχθρῶν.

Τῇ 8 Μαΐου, τετάρτῃ ὥρᾳ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἐφάνησαν ὁ Μεχμέτ - πασᾶς καὶ ὁ Ὁμέρ - πασᾶς ὁδεύοντες μετὰ ὀκτακισχιλίων πρὸς τὸ χάνι. Ἐνῷ δὲ ἐπλησίαζον, συνῆλθον οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἑλληνες καὶ ἐκ δευτέρου καὶ ἐσχεδίασαν τὰ τῆς μάχης.

Τότε ὁ Ὀδυσσεὺς πλήρης τόλμης εἶπεν, ὅτι, ὅστις τῶν παρόντων στρατιωτῶν θέλει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἅς πιασθῇ κατόπιν του εἰς τὸν χορόν· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἤρχισε νὰ σύρῃ τὸν χορόν. Ἐπιάσθησαν κατόπιν αὐτοῦ ἕως ἑκατὸν καὶ οὕτω χειροκρατούμενοι καὶ συγχορεύοντες εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι, προπορευομένου τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ χορεύοντος. Καὶ εὐθὺς ἐπέτρωσαν ἔσωθεν θύρας καὶ θυρίδας, ἥνοιξαν ὀλόγυρα τὰς συνήθεις πολεμίστρας, καὶ ἀνέμενον τὸν ἐχθρόν, ἔτοιμοι εἰς μάχην. Κατέλαβον δὲ καὶ οἱ ἔξω ὀπλαρχηγοὶ τὰς θέσεις των καὶ ὠχυρώθησαν.

Ἐν τούτοις ἐπλησίασαν καὶ οἱ ἐχθροί, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ διαβῶσι διὰ τοῦ μέρους, ὅπου ἔκειτο τὸ χάνι. Ἐστάθησαν δὲ ἐν πρώτοις ὀλίγον καί, ἀφοῦ ἀνεγνώσθη ἡ συνήθης εὐχή, διηρέθησαν εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν ἐκινήθη πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ κατὰ τοῦ Πανουργιᾶ καὶ Δυοβουνιώτη, τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ κατὰ τοῦ Χρίστου Κασμᾶ, τὸ δὲ τρίτον πρὸς τὸ κέντρον, δηλαδὴ κατὰ τοῦ χανίου.

Μόλις ἤρχισεν ἡ προσβολή, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν τῷ ἅμα οἱ περὶ τὸν Πανουργιᾶν, τὸν Δυοβουνιώτην καὶ τὸν Κασμᾶν. Ἐμείναν δὲ μόνοι ἐνώπιον ὅλης ταύτης τῆς δυνάμεως οἱ κλεισθέντες εἰς τὸ χάνι ἑκατόν.

Ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ὅποιος διέταξε νὰ μὴ τουφεκίσῃ ἄλλος, προτοῦ νὰ τουφεκίσῃ αὐτός, εἶδε διὰ τινος ὁπῆς

νὰ προπορεύεται τοῦ ὅλου στρατοῦ εἰς γηραιὸς δερβίσης ἔφιππος. Τὸν ἐχαιρέτησεν ἀλβανιστὶ καὶ ἀντεχαιρετήθη, τὸν ἐχλεύασε καὶ ἀντεχλεύασθη, τὸν ὕβρισε καὶ ἀνθυβρίσθη, τὸν ἐτουφέκισε μετὰ ταῦτα καὶ τὸν ἐσκότωσεν.

Οἱ διηρημένοι εἰς τρία μέρη Τοῦρκοι συνηνώθησαν τότε καὶ ὤρμησαν πανστρατιᾷ κατὰ τοῦ χανίου, μαινόμενοι διὰ τὸν φόνον τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Ὡς ἂν ἤθελαν δὲ ν' ἀναρπάσωσιν ὅλους τοὺς ἐγκλείστους ζῶντας, ὥθουν τὰ πλίνθινα τοιχία του διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ὤμων καὶ τὰ ἐτρύπων καὶ διὰ τῶν μαχαιρῶν.

Ἀφοβοὶ οἱ ἐντὸς ἐτουφέκιζον ἀκαταπαύστως πανταχόθεν κατὰ τοῦ σωροῦ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐφόνευον πολλούς, ὥστε οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες τὴν φθοράν των ἀπεσύρθησαν. Ὁρμησαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν· ἡ δὲ τρίτη ὁρμὴ ἔγινε τόσον σφοδρά, ὥστε κατῶρθωσαν νὰ ἐμπήξωσι καὶ τινας σημαίας των ἐπὶ τῶν τοιχιῶν.

Μετὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν ἰδὼν ὁ Ὅμερ-πασᾶς τὴν τόσῃν ἀποτυχίαν, συγκαλέσας τοὺς ὀπλαρχηγούς του τοὺς ἐπέπληξε, τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς ἐκίνησεν ὅλους, ἰππεῖς καὶ πεζοὺς, εἰς νέαν ἔφοδον. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἔφοδον οἱ ἐχθροὶ κατησχύνθησαν καὶ τὰ γύρωθεν τοῦ χανίου πτώματα συσσωρευόμενα ἐγίνοντο καὶ αὐτὰ προσκόμματα τῆς ὁρμῆς των.

Ἀφοῦ δὲ ὁ ἥλιος ἔδυσε, διέταξαν οἱ πασάδες τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ χανίου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ ἔστειλαν καὶ τινας εἰς Ζητοῦνι, ἵνα μετακομίσωσιν ἐκεῖθεν κανόνια πρὸς κατεδαφισμόν του.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡσύχασαν καὶ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς διαρκούσης τῆς νυκτὸς. Δύο ὥρας δὲ πρὶν φέξῃ, ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ ἀπηυδισμένοι ἐκοιμῶντο βαθέως, οἱ ἐντὸς ἐξεπέτρωσαν ἡσύχως τὴν κάτω θύραν καὶ διήλθον ἀταράχως

ὅλοι ἀβλαβεῖς. Δύο μόνον ἐφονεύθησαν ἐντὸς κατὰ τὰς ἐφόδους καὶ ἄλλοι δύο ἐπληγώθησαν.

Οἱ ἐχθροὶ διέμειναν μετὰ τὴν μάχην εἰς τὸ χάνι ὀκτὼ ἡμέρας πρὸς ἀναψυχὴν, θάπτοντες συγχρόνως τοὺς νεκροὺς των καὶ στέλλοντες εἰς Ζητοῦνι καὶ τοὺς τραυματίας των.

Ἡ τόσον εὐτυχὴς αὕτη καὶ ἀπροσδόκητος ἀντίστασις ἑκατὸν ἀνδρῶν πρὸς τόσον πολυάριθμον ἱππικὸν καὶ πεζικὸν κατ' αὐτὰ τὰ προοίμια τῆς ἐπαναστάσεως συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς ἐμψύχωσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐμεγάλυνε δικαίως τὸν Ὀδυσσεά.

(Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σπ. Τρικούπη.)

Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς.

Α'

Ἀπὸ κρότον ὀργάνων βοῖζει
τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρύ,
λάμπουν ὅπλα χρυσᾶ καὶ λερὴ
φουστανέλλα μαυρίζει.

Πρὸς τὸ χάνι χορὸς κατεβαίνει
ἀπ' ὁδὸν ἐλικώδη, λοξήν,
καὶ φλογέρα μὲ ἦχον ὀξὺν
χοροῦ ἄσμα σημαίνει.

Ὀδυσσεὺς ὁ ταχύπους ἡγεῖται
τοῦ μαχίμου ἐκείνου χοροῦ
καὶ ἐγκύμων σκοποῦ τολμηροῦ
πρὸς τὸ χάνι κινεῖται.

Ἐκεῖ δὲ τὸν χορὸν διαλύει,
κλεῖ τὴν μάνδραν καὶ οὕτω λαλεῖ·
— Ἡ πατρίς μας ἐδῶ μᾶς καλεῖ,
στρατιῶται ἄνδρεῖοι.

Μετ' ὀλίγον ἐδῶ καταφθάνει
στρατιὰ μυριάδων ἐχθρῶν.
Εἶναι στάδιον δόξης λαμπρὸν
τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Εἰς τὸ μέγα στενὸν θὰ ξυπνήσουν
οἱ ἀρχαῖοι τῆς Σπάρτης νεκροὶ
καὶ τὸν τόπον αὐτὸν φοβεροὶ
τουρκομάχοι θὰ σείσουν.

Κ' ἡ σκιὰ τοῦ Διάκου παρέκει,
τοῦ εἰς σούβλαν ψηθέντος σκληρὰν,
μὲ μεγάλην θ' ἀκούσῃ χαρὰν
νὰ βροντᾷ τὸ τουφέκι.

Ἐκεῖ κάτω κοιτάξετε· φθάνει
ὁ πομπώδης στρατὸς τῶν ἐχθρῶν.
Ἴδον στάδιον δόξης λαμπρὸν
τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι...

Στρέφουν ὅλοι καὶ βλέπουν. Διέβη
τὸ ποτάμι ἀπίστων πληθύνς,
καὶ ἀκούεται δοῦπος βαθύνς,
καὶ ὁ τόπος σαλεύει.

Πιστολίων ἀκούονται κτύποι
καὶ βαρβάρων φωναὶ συνεχεῖς,
καὶ τινάσσουν τὴν χαίτην ταχεῖς
καὶ ἀφρόεντες ἵπποι.

Πρὸ τῶν ἄλλων ξιφήρης προβαίνει
εἰς δερβίσης τὸν ἵππον κεντῶν·
ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτσου αὐτὸν
ἐρωτᾷ ποῦ πηγαίνει.

Ἀποκρίνεται ἐκεῖνος. «Νὰ σφάξω
ὅπου βρῶ τοῦ προφήτου ἐχθρούς
καί, πατῶν τοὺς ἀπίστους νεκρούς,
τὸ Ἀλλάχ ν' ἀνακράξω».

Ἄλλ' ἐδῶ, ὦ υἱὲ τοῦ προφήτου,
μυναρὲν δὲν θὰ βρῇς ὑψηλόν,
ἀλλὰ μόνον τουφέκι καλόν,
καὶ ἰδοὺ ἡ φωνή του.

Καὶ ἡγίας καὶ σπάθην ἀφήνει
ὁ δερβίσης, τὰ στέρνα πληγεῖς
καὶ μὲ κρότον πεσὼν κατὰ γῆς
ρεῖθρον αἵματος χύνει.

Τοῦ θανάτου ἰδρῶς περιβρέχει
τὸ χλωμὸν μέτωπόν του εὐθύς,
καὶ ὁ ἵππος αὐτοῦ πτοηθεὶς
κοῦφος κ' εὐκαιρὸς τρέχει.

Τῶν ἐχθρῶν τότε σείει τὰ στήθη
κραταιὰ ψυχοβόρος ὄργη
καὶ ἀκούεται λύσσης κραυγὴ
ἀπὸ τ' ἄμετρα πλήθη.

Σῶμα μέγα, πυκνόν, ταραχῶδες,
ἀλαλάζον ὁρμᾷ με κραυγὴν
καὶ βαρύδουπον σκάπτουν τὴν γῆν
σιδηροῖ ἵππων πόδες.

Ἄλλ' ἀκοίμητον πῦρ ἐκ τῆς μάνδρας
τοὺς ὁρμῶντας προσβάλλει ἐχθροὺς
κ' ἐξαπλώνει τριγύρω νεκρούς,
νεκροὺς ἵππους καὶ ἄνδρας.

Οὐτ' ἐν ὅπλον εἰς μάτην καπνίζει,
οὐτ' ἐν ὅπλον εἰς μάτην βροντᾷ,
κάθε βόλι συρίζον πετᾷ
καὶ τὰ κρέατα σχίζει.

Β'.

Μελανόπτερος νύξ, παραστάτις
πολυτρόμου σωρείας νεκρῶν,
ἐπεκτείν' εἰς τὴν γῆν σκιερὸν
τὸ πλατὺ κάλυμμα τῆς.

Καὶ ἰδού, οἱ σαπφείρινοι κάμποι
ἀπὸ ἄστρα γεμίζουν λαμπρά,
κ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀργυρᾷ
ἡ πανσέληνος λάμπει.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
κ' ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρὰ
ὁρμᾷ ἔξω πυκνή, τολμηρά,
μὲ τὰ ξίφη εἰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κ' ἠνωμένη
εἰς σωρείας, πτωμάτων πατεῖ,
καὶ εἰς ἄπιστος τὸ ὄπλον κροτεῖ
καὶ βοᾷ παντὶ σθένει.

«Μουσουλμᾶνοι, βοᾷ τρομαγμένος,
ὁ Γκιαούρ, ὁ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ»...
Δὲν ἐπρόφθασε, ρε νὰ εἰπῇ,
πίπτει κάτω σφαγμένος.

Θανατώνουν τὰ τέκνα τῆς νίκης
τρεῖς προφύλακας ἄλλους κ' εὐθὺς
φθάνουν ὅπου ἐχθροὶ παμπληθεῖς
ἐξυπνοῦν μετὰ φοβίης.

Ἐξυπνοῦν, δὲν ἐγείρονται ὁμῶς·
ἐξυπνοῦν, ἀλλὰ τρέμουν προηγεῖς
οἱ δειλοὶ θεαταὶ τῆς σκηνῆς,
ποὺ ἀνοίγει ὁ τρομός.

Γ'

Εἰς τὰ ὕψη τοῦ ὄρους ἐπάνου
τῆς Γραβιάς σταματοῦν ἀντικρὺ
τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες, λαμπροὶ
νικηταὶ τοῦ τυράννου.

Ὁ ἰδρῶς εἰς τὸ πρόσφατον αἷμα
μὲ κονίσαλον ρέει πηκτόν,
μαῦρα εἶναι τὰ μέτωπ' αὐτῶν
καὶ ἀστράπτειν τὸ βλέμμα.

Εἰς γραμμὴν, παλληκάρια, σταθῆτε·
ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτσου μετρεᾷ·
εἰς τὰ μάτια του λάμπει χαρά,
παλληκάρια, χαρῆτε.

Ἑκατὸν δεκοκτῶ εἴσθε ὅλοι
κ' ἐδαμάσατε τόσους ἐχθρούς,
δύο μόνον δ' ἀφῆκε νεκροὺς
τῶν ἀπίστων τὸ βόλι.

Γ. Ζαλοκώστας

Ἐπίσκεψις εἰς μεταλλωρυχεῖον.

Διατηρῶ ἀκόμη ζωηράν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπροξένησεν ἡ πρώτη εἰς τὸ μεταλλωρυχεῖον τοῦ Λαυρείου ἐπίσκεψίς μου.

Ἐντὸς τοῦ κατερχομένου κλωβοῦ εἰσῆλθον μὲ τὸν ὀδηγόν μου, ἀφοῦ δὲ ἐδόθη τὸ σημεῖον εἰς τὸν μηχανο-
δηγόν, ἤρχισεν ἡ κατάβασις.

Πρέπει νὰ σημειώσω ἐδῶ ὅτι, ὁσάκις ἀντὶ μεταλλευμάτων εὐρίσκονται εἰς τὸν κλωβὸν ἄνθρωποι, ἡ μηχανὴ κινεῖται βραδέως. Ὅμως ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς ἐκκινήσεώς μας ὑπῆρξε δι' ἐμὲ πολὺ ἰσχυρά· μοὶ ἐφάνη ὅτι τὸ ἔδαφος ἔφευγε κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας μου. Συγχρόνως ὑγρὸν ψῦχος ἤρχισε νὰ γίνεται αἰσθητόν· ἐνῶ δὲ ὁ κλωβὸς κατωλίσθαιεν ἡσυχῶς, ἠκούετο καθαρὰ ὁ κρότος τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖον ἔσταζεν ἀπὸ τὰ κάθυγρα καὶ γλοιώδη τοιχώματα τοῦ φρέατος.

Προτοῦ ἀκόμη συνηθίσω εἰς τὸ περιβάλλον αὐτό, ἀντελήφθην ὅτι ἡ κάθοδός μας ἔληξεν, ὁ κλωβὸς ἐστάθη καὶ ὁ ὁδηγός μου μὲ ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω.

Εὐρέθημεν εἰς τὸ ἄνοιγμα μιᾶς ὀριζοντίου στοᾶς, πλατυνομένης κάπως εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Δέκα περίπου βαγόνια πλήρη εὐρίσκοντο ἑτοιμα. Μόλις δὲ ἐκεῖ ἀπεβιβάσθημεν, δύο ἐργάται εἰσήγαγον ἓν βαγόνιον εἰς τὸν κλωβόν, ἔδωσαν διὰ σχοινίου τὸ σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως εἰς τὸν μηχανοδηγὸν τοῦ στομίου καὶ ἀπεμακρύνθημεν.

Ὁ κλωβὸς ἐξεκίνησεν ἀμέσως, ἡμεῖς δὲ εἰσεχωρήσαμεν εἰς τὸ μεταλλεῖον. Διετρέξαμεν κατ' ἀρχὰς στοὰν ἐπιμήκη, πλάτους ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου μέτρου καὶ ὕψους δύο. Σκότος καὶ περιβάλλον ὑγρόν. Κρατεῖ ὁ καθείς μας τὸν φανόν του, μικρὸν σιδηροῦν λύχνον ἐλαίου, μόλις φωτίζοντα 2—3 μέτρα ἔμπρός μας.

Καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἡ στοὰ (γαλαρία) εἶναι ἐστρωμένη μὲ σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἡμίσεος μέτρου πλάτους, συχνὰ δὲ διακόπτεται ὑπὸ ἄλλων στοῶν καθέτου διευθύνσεως, ἐπίσης σιδηροστρωμένων. Ποῦ διευθύνονται αὐταὶ αἱ κάθετοι στοαί, τῶν ὁποίων μόλις βλέπομεν τὴν ἀρχὴν μέσα εἰς τὸ ἀδιαπέραστον ἐκεῖνο σκότος, δὲν γνωρίζομεν.

Ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα ἡ στοὰ εἶναι τειχισμένη εἰς τὴν μίαν ἢ καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς της. Ἄλλοῦ πάλιν εἶναι ἐπενδεδυμένη μὲ χονδρούς κορμούς δένδρων. Τὸ πέτρωμα εἰς τὰ μέρη αὐτὰ δὲν παρουσιάζει ἀρκετὴν στερεότητα, ἐπιβάλλει δὲ προφυλακτικὰ μέτρα.

*
* *

Τέλος φθάνομεν εἰς τὸ μεταλλεῖον, εἰς τὸ «νταμάρι».

Ἐμπρός μας ἀνοίγεται ἐν κενόν, ὅμοιον μὲ σπήλαιον. Τέσσαρες ἢ πέντε ἐργάται εὐρίσκονται εἰς αὐτό· ἐτοιμάζουν φουρνέλλα· μολονότι δὲ οἱ ὀφθαλμοί μου εἶναι συνηθισμένοι πλέον εἰς τὸ σκότος, μόλις τοὺς διακρίνω.

Ὑπάρχουν καὶ φουρνέλλα τελειωμένα· αὐτὰ θὰ γेमισθοῦν μὲ ἐκρηκτικὴν ὕλην, ἅμα ἀνοιχθοῦν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ὅλα ὁμοῦ θὰ ἀναφθοῦν εἰς τὸ τέλος τῆς ὀκταώρου ἐργασίας· αὐτὸς εἶναι ὁ κανονισμός.

Τὸ ἐξορυσσόμενον μετάλλευμα εἶναι γαληνίτης (γαλένα), μετάλλευμα μολύβδου ἀργυρούχου, ἔχον λάμπην ἐντελῶς μεταλλικὴν. Εἰς τὸ ἡμίφως τῶν λυχνιῶν τοῦ μεταλλείου ἡ ἑξ αὐτοῦ ἐντύπωσις εἶναι ζωηροτάτη. Τὸ μεταλλεῖον ἔχει μορφὴν θυλακίων ἐντὸς τοῦ μαρμάρου. Αὐτό, τὸ ὁποῖον βλέπομεν, ἔχει διαστάσεις μεγάλας. Ἡ ἐκμετάλλευσίς του ἤρχισεν ἐκ τῶν κάτω, τὸ κενὸν ἐπληρώθη δι' ἀχρήστων ὑλικῶν καὶ τώρα ἡ ἐξόρυξις γίνεται εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη.

Ἀφήνομεν τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μετ' ὀλίγον καὶ, ἀνερχόμενοι στοὰν κεκλιμένην, φθάνομεν εἰς ἄλλην, ὁμοίαν περίπου. Ἐδῶ ἐξορύσσεται καλαμίνα, μετάλλευμα ψευδαργύρου.

Εἶναι δὲ ὁ ἀερισμὸς ἐδῶ ἀτελής, ἡ ἀτμόσφαιρα χλιαρῶς ἀσφυκτικὴ. Δύο μόνον ἐργάται ἐργάζονται εἰς χῶρον περιορισμένον· ἔχουν καὶ οἱ δύο γυμνὸν τὸ σῶμα, φοροῦν δὲ μόνον ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητον. Ὑγρασία, ὁσμὴ μούχλας καὶ ἀπόπνοια ἰδρωτὸς ἀνθρωπίνου ἀναμιγνύονται μὲ τὴν καπνισμένην δυσοσμίαν τῶν ἐλαιολύχνων καὶ κάμνουν τὴν διαμονὴν πολὺ δυσάρεστον.

Ὀλίγον ἔπειτα συναντῶμεν ἄλλην ἐργασίαν καλαμίνης. Κατερχόμεθα ἐν κάθετον σχεδὸν φρέαρ μὲ τρεῖς

ἀλλεπαλλήλους ξυλίνας κλίμακας (ἀνεμόσκαλες). Εἰς ἐργάτης μόνος εὐρίσκεται ἐδῶ, χωμένος ἑκατὸν καὶ πλεόν μετρα ὑπὸ τὴν γῆν.

Διερχόμεθα ἀκολούθως μίαν ζώνην ἐργασίας τῶν ἀρχαίων. Μεγάλα κενὰ μένουν ἕως σήμερον ὡς μία τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἄλλοτε οἱ μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι εἰς τὸ Λαύρειον. Περίεργον δὲ καὶ ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τὸν ψευδάργυρον, μολονότι πλουσιώτατα μεταλλεύματά του καὶ ἄφθονα ἀπαντῶσι παραπλεύρως εἰς τὰ μολυβδοῦχα.

*
* *

Ἄνερχόμεθα πάλιν εἰς στοὰς ὀριζοντίας καί, ἐνῶ προχωροῦμεν κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας τὰς λυχνίας, ἀκούομεν αἴφνης θόρυβον δαιμονιώδη, κάτι ὡσάν νὰ κατακηρηνίζονται εἰς τὰ τέρατα μέταλλα καὶ λίθοι. Σταματῶ κάπως φοβισμένος, ὁ δὲ ὁδηγός μου μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἔρχεται τραῖνον καὶ πρέπει νὰ παραμερίσωμεν. Στεκόμεθα πράγματι εἰς ἓν πλατύτερον μέρος τῆς στοᾶς καὶ περιμένομεν· ὁ θόρυβος γίνεται ὁλονὲν μεγαλύτερος. Ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βάθος τῆς γαλαρίας φαίνεται αἴφνης ἐν φῶς κινούμενον· διακρίνομεν μετ' ὀλίγον τὸ σῶμα ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ὀπισθὲν του σῶμα ζῶον. Ὁκτὼ βαγόνια ἀκολουθοῦν συρόμενα ὑπὸ ρωμαλέου ἵππου, προηγεῖται δὲ ὁ ἐργάτης. Ἐκ τοῦ κυλίσματος τῶν τροχῶν καὶ τοῦ τινάγματος τῶν μεταλλικῶν βαγονίων, ὁ θόρυβος γίνεται τρομερός. Τὸ τραῖνον περνᾷ, ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἀκούομεν τὴν βοήν του. Καὶ ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας, ἀνερχόμενοι στοὰς κεκλιμένας.

*
* *

Συναντῶμεν μίαν μικρὰν διακλάδωσιν τῆς στοᾶς· ὁ ὁδηγός μου μὲ προσκαλεῖ νὰ εἰσέλθω εἰς αὐτήν· εὐρίσκομαι δέ, χωρὶς καθόλου νὰ τὸ περιμένω, ἐντὸς εὐρυχώρου δωματίου, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς στάβλος. Ὁ στάβλος χωρεῖ δώδεκα ἵππους καὶ ἡμιόνους. Ὅλα χρησιμεύουν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν βαγονίων, μένουν δὲ διαρκῶς κάτω εἰς τὸ μεταλλεῖον. Δύο ἢ τρεῖς φορὰς τὸ ἔτος ἐξάγονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὑπάρχουν δὲ ἀκόμη δύο ἄλλοι στάβλοι ὑπόγειοι.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἄλλος κρότος προσβάλλει τώρα τὴν ἀκοήν μας! κάτι ὥσάν κρότος πυροβόλου. Ἀκολουθεῖ μετ' ὀλίγον ἄλλος καὶ ἄλλος, ὁκτὼ κατὰ σειράν. Ὁμολογῶ, ὅτι μὲ ἀνησυχίαν φέρω τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ὀροφὴν καὶ μὲ ἀγωνίαν μοῦ περνᾷ πρὸς στιγμὴν ἡ ἰδέα, ὅτι δὲν εἶναι ἴσως ὅσον πρέπει στερεά. Εἶναι πλέον τέλος τῆς ὀκταώρου ἐργασίας καὶ ἀνάπτονται τὰ φουρνέλλα· εὐρισκόμεθα πλησίον τῆς ἐκμεταλλεύσεως μολυβδούχων. Πλησιάζομεν, εὐρίσκομεν τοὺς ἐργάτας εἰς μίαν πλαγινὴν στοᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγον, διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκρηξιν τῶν φουρνέλλων.

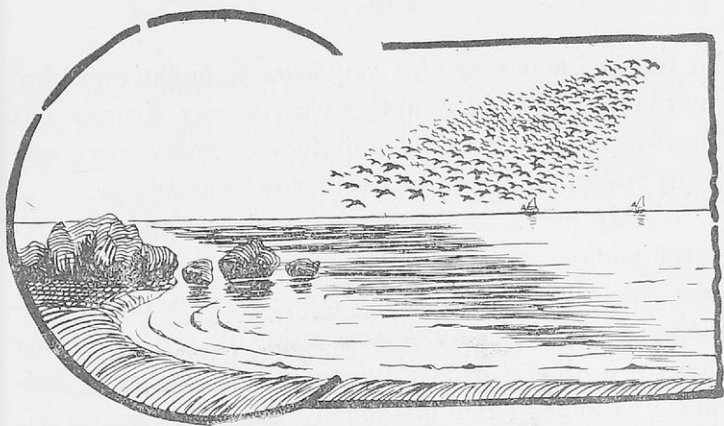
Εἰσερχόμεθα ὁμοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν, διὰ νὰ ἴδωμεν, ἂν τὰ φουρνέλλα «ἐδούλεψαν καλὰ». Καπνὸς πυκνὸς ἔχει ἀναδοθῇ ἀπὸ τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας καὶ σχεδὸν δὲν βλέπομεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον· τὸ φῶς τῶν λυχνιῶν μόλις διαπερᾷ τὴν νεφελώδη ἀτμόσφαιραν. Πλησιάζομεν τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐκραγῇ τὰ φουρνέλλα· φαίνεται ἀκόμη ἡ θέσις των, ὅλων ὅμως τὸ πέτρωμα εἶναι κομμένον ἢ ραγισμένον.

Οἱ ἐργάται — οἱ ἄλλοι, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἀντι-

καταστήσουν τοὺς ἕως τώρα ἐργασθέντας — θὰ ἀρχίσουν νὰ ἐξάγουν τὰ ἀπεσχισμένα τεμάχια, θὰ τὰ φορτώσουν εἰς τὰ βαγονέττα καὶ θὰ ἀρχίσουν νὰ ἀνοίγουν νέα φουρνέλλα· ὅταν δὲ τελειώσουν καὶ αὐτοὶ τὴν ὀκτάωρον ἐργασίαν των, θὰ βάλουν φωτιά.

Διατρέχομεν ἄλλας πάλιν στοάς, πότε ὀριζοντίας καὶ πότε κεκλιμένας, καὶ αἴφνης βλέπομεν ἐμπρὸς μας ἀπεριγράπτως γλυκὺ καὶ ὥραϊον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀσθενῶς εἰσδύον εἰς τὰ καταχθόνια. Φαίνεται χυμένον ἐπάνω εἰς τοὺς μαύρους βράχους τῶν στοῶν, ὥσάν χρυσάφι ὑγρὸν, καὶ πρὶν ἀντιληφθῶ τί εἶναι, αἴσθημα παρήγορον μὲ καταλαμβάνει. Στρέφομαι πρὸς αὐτὸ ἀσυνειδήτως, αἰσθάνομαι ὅτι ἀναπνέω καλύτερα καὶ ταχύνω τὸ βῆμα. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, εἰς χαροπὴν τοποθεσίαν, καταπράσινον ἀπὸ πεῦκα καὶ πλημυρισμένην ἀπὸ φῶς καὶ ἥλιον.

Εὐθυμοὶ οἱ ἐργάται εἶναι συγκεντρωμένοι ἐδῶ. Μερικοὶ παραλαμβάνουν τὰ βαγονέττα καὶ τὰ κενώνουν εἰς καταλλήλους θέσεις. Ἄλλοι διαλέγουν, ἄλλοι φορτώνουν εἰς μεγάλα βαγόνια τὸ μετάλλευμα, τὸ προωρισμένον διὰ καμίνευσιν. Ζωή, κίνησις, θόρυβος ἐπικρατεῖ παντοῦ.

Οἱ πτερώτοὶ μετανάσται.

Εἶναι αὐτοὶ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον, διατὶ τὰ περισσότερα πτηνὰ δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἐπιχειροῦν κατ' ἔτος (ἢ μᾶλλον δύο φορὰς τὸ ἔτος) τὰ μακρινὰ των ταξίδια.

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μαρόκκου. Αὐτὰ λοιπὸν τὸ καλοκαῖρι ζητοῦν τὴν ἰδίαν θερμοκρασίαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλα τὴν μέσην καὶ ἄλλα τὴν βορείαν.

Εἰς τὸν τόπον μας μάλιστα πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἡ πέρδιξ, τὸ ἀγριοπερίστερον, τὸ στρουθίον, ὁ κορυδαλλός, καὶ ὀλίγα ἄλλα, ἐκτιμοῦν ὅπως πρέπει τὰ ἀγαθὰ τῆς μονίμου κατοικίας. Διότι ὅλα σχεδὸν τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα κυνηγοῦμεν εἰς τὴν πατρίδα μας, (ἐκτὸς ὀλίγων), ἢ ἔρχονται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα,

διὰ νὰ περάσουν ἐδῶ τὸν χειμῶνα, ἢ διαβαίνουν ἀπὸ τὸν τόπον μας ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ νότια τὴν ἄνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καὶ καταβαίνοντα πάλιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου μὲ ἀντίθετον δρομολόγιον.

Ἀλλὰ μὴ νομίση τις ὅτι τὰ ταξίδια αὐτὰ τοῦ πετρωτοῦ κόσμου γίνονται χωρὶς περιπετείας, χωρὶς κινδύνους, χωρὶς καταστροφάς. Πολλάκις πίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἐξάντλησιν ἄλλοτε τοὺς δίδουν συνολικὸν θάνατον ἢ χάλαζα, αἱ καταιγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω εἰς τὰ κύματα τῶν θαλασσῶν, καὶ πότε ἐπάνω εἰς ἀγρίους βράχους, ὅπου τὰ συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πίπτουν, ὡς πυκνὸν νέφος, ἐξηντλημένα ἐπάνω εἰς τὰ πλοῖα, εἰς τὰ ἱστία, εἰς τὰς κεραίας των, εἰς τὸ κατὰστρομα, διὰ νὰ εὗρουν μέρος νὰ καθήσουν. Καὶ διὰ μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς καταστροφὰς δύναμαι νὰ προσφέρω τὴν μαρτυρίαν μου, ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

*
* *

Εὐρισκόμεν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ «Σαλαμινία» ὡς ἀνακριτὴς διὰ τὴν καταδίωξιν ἑνὸς τρομεροῦ ἐγκλήματος πειρατείας.

Ἐπλέομεν μεταξὺ Ρόδου καὶ Καρπάθου. Ἦτο πρωὶ τῆς 31 Αὐγούστου, — ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν, διότι τὴν ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου. — Ἦμην ἐπὶ τῆς γεφύρας, ὅπου εἶδον τὸν πλοίαρχον νὰ παρατηρῇ μετὰ προσοχῆς τὴν θάλασσαν ἐμπρός. Ἐπῆρε τὰς διόπτρας καί, ἀφοῦ ἐκοίταξε καλά, μοῦ εἶπε :

— Περίεργον ! Ἡ θάλασσα εἰς μεγάλην ἔκτασιν εἶναι κιτρίνη, ὡς νὰ εἶναι στρωμένη μὲ ψάθας.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν, εἶδομεν μὲ μεγάλην ἔκπληξιν μυριάδας πνιγμένων ὀρτυκίων, τὰ ὅποια ἐπέπλεον.

Εἶχε μόλις ἀρχίσει ἡ σῆψις των, διότι πλείοντες ἀνὰ μέσον αὐτῶν ἤσθανόμεθα φοβεράν δυσοσμίαν. Τότε ἐνεθυμήθημεν ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ρόδον, ὅπου ἡμεθα ἡγκυροβολημένοι, ὅλην τὴν νύκτα ἔπνεε σφοδρότατος ἄνεμος μὲ ἀδιάκοπον βροχήν.

Ἄλλὰ δι' ἐμὲ τὸ μεγαλύτερον μυστήριον τῆς φύσεως εἰς τὰς ἀποδημίας αὐτὰς τοῦ πτερωτοῦ κόσμου δὲν εἶναι τόσον τὰ μεγάλα, τὰ δυνατὰ πτηνά. Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμόν οἱ μικροσκοπικοὶ ταξιδιωταὶ τοῦ ἀέρος, οἱ ὅποιοι περνοῦν βουνὰ καὶ κάμπους, καὶ σχίζουν τὸν ἀέρα ἐπάνω ἀπὸ θαλάσσας χιλιάδων μιλίων, αὐτὰ τὰ μικρὰ πτηνά, τὰ ὅποια ἀπὸ τὸν Αὐγούστον ἕως τὸν Ὀκτώβριον πετοῦν εἰς τὸν τόπον μας εἰς δένδρα, εἰς θάμνους, εἰς ἀκάνθας, ὁμοιάζοντα πρὸς ἔμψυχα μικρὰ ἄνθη. Εἶναι τόσον μικρά, ὥστε νομίζεις ὅτι φθάνει ἡ πλέον ἐλαφρὰ αὔρα, μία πνοὴ ἀέρος, διὰ νὰ τὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ ὡς πούπουλα.

Πῶς ταξιδεύουν ὁ δρυοκολάπτης, ὁ κοκκινολαΐμης, καὶ τόσα ἄλλα πτηνά, τὰ ὅποια χωροῦν εἰς ἓν κάρυον, καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνα τὰ πρασινοκίτρινα πουλάκια, τὰ ὅποια ὁμοιάζουν πρὸς πεταλούδας;

Καὶ ὅμως καὶ αὐτά, χαριτωμένα μικρὰ στολίδια τῶν πρασίνων κλαδιῶν, ὅπου λικνίζονται μὲ τὸ ἐλαφροφύσημα — λουλούδια καὶ αὐτὰ ἐπάνω εἰς τὰ λουλούδια—καὶ αὐτὰ διασχίζουν ἡπείρους καὶ περνοῦν ἄνωθεν ὑψηλῶν ὄρεων καὶ ἄνωθεν τῶν ἀγρίων κυμάτων πετοῦν εἰς ἀπέραντα πελάγη μὲ ὁλόμαυρον οὐρανὸν καὶ ὑποκάτω ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστραπῶν, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἄγνωστον τέρμα τοῦ δρόμου, τὸ ὅποιον τοὺς δεικνύει ἐμπρὸς εἰς τὰ ματάκια των τὸ ἔνστικτον.

Τὸ τσακάλι.

Ἄμα κινήσῃ διὰ νὰ κάμῃ ἐπιχείρησιν, πρῶτα θὰ ἐπισκεφθῇ τὸν βοσκόν· θὰ ἐξετάσῃ ἂν κοιμᾶται, ποῦ εἶναι οἱ σκύλοι, ποῦ τὰ ποίμνια· προσχεδιάζει τὰ πάντα, ὑποπτεύεται ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα καὶ τότε ἀρχίζει τὴν σφαγὴν. Σφάζει ἑκατὸν καὶ περισσότερα πρόβατα. Ἀλλὰ μόνον τὰ σφάζει ἢ τὰ πνίγει, χωρὶς οὔτε τὸ αἷμα νὰ ροφᾷ, ὅπως ὁ λύκος. Κάμνει καταστροφὴν, χωρὶς νὰ μένῃ νὰ γευθῇ τοὺς καρπούς του.

Εἶναι δὲ τόσον ἐπιτήδειον, ὥστε τὸ πρωῒ οὔτε ἴχνη δὲν ἀφήνει. Διὰ τοῦτο εἶναι σπάνιον πρᾶγμα νὰ συλληφθῇ τὸ τσακάλι.

Πρὸ ἐτῶν μολαταῦτα, συνελήφθη ἐν κατὰ τρόπον κωμικώτατον. Ἐπῆγεν εἰς τὴν στάνην, διὰ νὰ κατοπτέυσῃ τὸν βοσκόν. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐμυρίσθη γάλα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἀρέσει. Ἀτυχῶς ὁμως τὸ γάλα ἦτο εἰς ἓνα ξύλινον δοχεῖον, στενὸν ἐπάνω καὶ πλατὺ κάτω· ἔχωσε λοιπὸν τὴν

μούρην του ἐντὸς καί, ἐφ' ὅσον ἔπινε τὸ γάλα, τόσον ἐ-
προχώρει πρὸς τὸν πυθμένα. Τὰ αὐτιά του ἐν τῷ μεταξὺ
ἐπιέζοντο· ἀλλὰ μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ πλατὺ μέρος τοῦ
δοχείου, ἐπανελάβον τὴν προτέραν των θέσιν.

Ἄμα λοιπὸν ἔπινε τὸ γάλα καὶ ἠθέλησε ν' ἀπο-
συρθῇ, ἀνεκάλυψεν ὅτι τὰ αὐτιά του δὲν ὠπισθοχώρουν
πλέον. Ἦρχισε τότε νὰ περιφέρεται προσωπιδοφόρον
καὶ νὰ κτυπᾷ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὥστε νὰ κατατρομάξη
τὸν βοσκόν, ὃ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι πρόκειται περὶ δια-
βόλου. Μετὰ πολλοὺς ὅμως δισταγμούς, ἀντελήφθη περὶ
τίνος ἐπρόκειτο καὶ συνέλαβε τὸν ἐπισκέπτην, τὸν ὁποῖον
καὶ ἔφερεν εἰς τὸ χωρίον προσωπιδοφόρον.

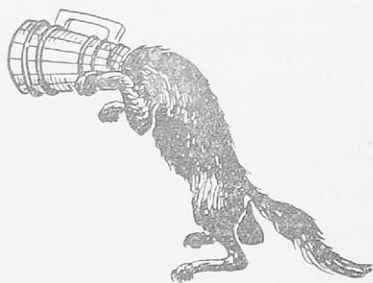
Τὸ τί ἐτραύξεν ὁ ἀτυχὴς δὲν λέγεται. Ἀποφεύγω
τὴν περιγραφὴν τῶν βασάνων του, διότι πρόκειται περὶ
ἀληθινοῦ μαρτυρίου. Ποῖος νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ; Ἐλάμ-
βανον οἱ χωρικοὶ ἐκδίκησιν διὰ καταστροφᾶς ἀτελειώ-
τους, διὰ ζημίας χιλιάδων δραχμῶν.

Ὑποθέτω ὅτι πονηρότερα μάτια δὲν ἔπλασεν ὁ
Θεός. Μικρά, σπιθωτά, ἀστραποκίνητα, τέλειοι διάβο-
λοι. Τὰ βλαχόσκυλα, τὰ βαρυκίνητα καὶ ἀπονήρευτα, δὲν
κατορθώνουν νὰ προφυλάξουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ τσα-
κάλια. Διότι ἔχουν τόσα τεχνάσματα, ὥστε οἱ βοσκοὶ νὰ
τὰ θεωροῦν πονηρότερα ἀπὸ τὴν ἀλεπούν. Φαντασθῆτε
ὅτι, ὅταν γίνωνται κοπάδι διὰ νὰ κάμουν καμμίαν ἐπί-
θεσιν, διαιροῦνται εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν
κάμνει ψευδεπίθεσιν μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποπλανήσῃ τοὺς
σκύλους, νὰ τοὺς παρασύρῃ μακρὰν τοῦ ποιμνίου, καὶ
τοιουτοτρόπως ἡ ἄλλη φάλαγξ ἐπιτεθῇ ἀνέτως κατὰ τῶν
προβάτων. Οἱ βοσκοὶ γνωρίζουν τὴν τέχνην τῶν τσακα-
λιῶν καὶ πάντοτε ὑποπτεύονται τὴν ἐπιδρομὴν των ἀπὸ

τὸ ἀντίθετον μέρος τῶν εἰκονικῶν ἐμφανίσεών των. Ἄμα διασκορπίζονται καὶ χάνονται, ἐπιτυγχάνουν πάλιν τὴν συνάντησίν των μὲ οὐρλιάσματα, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πιστικοὶ ἐννοοῦν ὅτι πρόκειται περὶ γενικῆς προσκλήσεως πρὸς ἔφοδον. Ἄλλ' εἶναι ἐντελῶς ἀνίσχυροι ἀπέναντί των, διότι ἄλλοῦ οὐρλιάζονται καὶ ἄλλοῦ κάμνουν τὰ θαύματά των.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἔφοδοί των εἶναι νυκτεριναί. Ὁ ἀτυχὴς βοσκὸς δυσκολεύεται νὰ πυροβολήσῃ, διότι τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ σκοτώσῃ τὰ πρόβατά του.

Τοῦ ἀπομένει λοιπὸν ὡς μόνον μέσον ἡ φωνή, ἡ κραυγὴ, οἱ πυροβολισμοὶ εἰς τὸν ἀέρα. Μόλις ἀκούσουν φωνὴν, φεύγουν ἢ μᾶλλον παραμερίζουν, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀργότερον...

Ἡ «Υπηρέτρα».

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 1910 ἡ δεκαοκταέτις κόρη Οὐρανιώ ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της ἑνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ της, ὁ ἀτυχὴς μπάριμπα-Διόμας, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν Τσουγκριάν καὶ μεταφέρῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἐορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ἡ Τσουγκριά, μικρὰ νῆσος νοτιώτερον κειμένη, ἀπεῖχε τρία μίλια. Διὰ τοῦτο ὁ μπάριμπα—Διόμας ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέρας· ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρός. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἡ ὁποία τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἑνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησε πλησίον τοῦ πυρὸς, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της,

καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, ἀνυπό-
μονος καὶ ἀνησυχοῦσα, πότε ὁ πατήρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρωσ δὲν ἐφαί-
νετο. Ἡ Οὐραنيὼ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ'
ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

*
* *

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν
οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς
τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα της.

— Πέρασαν καὶ τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, καὶ ὁ πατέρας μου...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξω-
θεν. Ἡ γειτονιὰ εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο
διὰ τὴν ἐκκλήσιαν.

Ἡ δυστυχὴς Οὐραنيὼ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν
τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περὶφρακτον
ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς
τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερεθῇ
πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γειτό-
νους ὅλους, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ
παιδιά της. Ὁ σύζυγός της Νταραδημος εἶχεν ἀνάγκην
στηρίγματος, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μάρ-
μπα-Διόμα. Ἡ Οὐραنيὼ ἔβλεπε καθαρὰ ἀπέναντί της
τὴν γυναῖκα ἐκείνην νὰ κρατῇ φανὸν καὶ νὰ φωτίζῃ τὰ
σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονas.
Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν,

ὅσος ἤρκει, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος παγερὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διήλθε ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ὀμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκην τῆς Γαροφαλιᾶς. Καὶ ὁ Νταραδήμος κατέβη εἰς τὴν ὁδὸν, ἐνῶ προηγεῖτο ἡ σύζυγός του, κρατοῦσα πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρομε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμα-Διόμα.

— Σωπάτε ! εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πὼς βούλιαξε...

— Τί ; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὀμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς Οὐρανιώ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ, λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς δυστυχοῦς κόρης.

*
* *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμα-Διόμας κατέβη εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαβὼν

τὰς κόπας ἐπροχώρει πρὸς τὴν Τσουγκριάν. Μόνη ἔμει-
νεν ἡ Οὐρανιῶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα-Διό-
μας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερ-
νήτης καὶ προφεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρ-
μπα-Διόμας ἀπέκτησε κατὰ σειρὰν σκούνας, γολέττας
καὶ βρίκια, ὥστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος
ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, διὰ τῆς ὁποίας
ἐξετέλει ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. «Πηρέ-
τρα» ἢ «Ὑπηρέτρα» ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, τὸ
ὁποῖον ὁ ἴδιος τῇ ἔδιδε.

Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγον ἄλλοι
πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας
ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῷ ἔμεινεν ἄλλο
τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, διὰ τῆς ὁποίας ἡδύνατο ἀκόμη ν'
ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, ἐργαζόμενος χάριν
τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου.

Ἄφοῦ κατέπλευσεν εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγ-
κριὰν ὁ μπάρμπα-Διόμας, ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέ-
τρας» πέντε ἢ ἑξ̄ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ῥῶν
καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγμα-
τα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὸ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν'
ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμ-
πάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριᾶς, καὶ τὸν
παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχλη-
ρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου, ὄριμον πρὸς ἐπίσα-
ξιν...», ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαριθμῶν
κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα-Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρ-
ριψε μὲ ἀμηχανίαν βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν
ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφοῦ ἐσκέφθη ὅτι

μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὄναριου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον. Ὁ κουμπάρος Σταθαρὸς εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐτὰ καὶ μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα-Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιά, καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον ἀπεῖχε σχεδὸν ἐξ ἴσου τῆς Τσουγκριάς καὶ τῆς πολίχνης. Ἄν καὶ ὁ ἄνεμος ἔπνεε βορειοδυτικός, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἰστίον, διότι ὁ μπάρμπα-Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἄλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβροσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη... Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα-Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸ ὁποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσφ' ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τοῦ πανιοῦ ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ «μπατάρῃ» τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν λέμβον. Ὅρνιθες, ἰνδιάνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπάρμπα-Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἔγγελος, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ὑπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

*
* *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα-Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος· νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, δὲν ἐτόλμα, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος περὶ τὸ λυκόφως, ἐνόσφ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὁρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον. Ὁ μπάρμπα-Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσπην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα-Διόμα δὲν ἠκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακρὰν πρὸς τὸν νότον. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίασε καὶ ὁ μικρὸς ὄγκος τῆς ἀνατραπέυσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκύνου ἐπὶ τῶν κυμάτων. Καθ' ὅσον ὁμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά· ὁ γέρον ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπάρμπα-Διόμας ἤκουσε κώπας νὰ κτυπῶσι πλησίον του εἰς τὰ νερὰ, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπάρμπα-Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρε-

χαντήριον. Ἀφοῦ τοῦ ἡλλαξαν τὰ ἐνδύματα, διὰ προσ-
τρίψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν
ζωήν. Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶραν πρὸς
τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς
τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.
Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες
καὶ ἄλλα θερμαντικὰ ποτά. Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀ-
φθαλμούς ὁ μπάρμπα-Διόμας, διὰ τοῦπρώτου βλέμματος
εἶδε βαρέλια. Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— Ὅχι πούντες, ὄχι, εἶπε διὰ πνιγμένης φωνῆς,
κρασὶ δῶστε μου.

Οἱ ναῦται τῷ προσέφερον φιάλην πλήρη μαύρου
οἶνου, καὶ ὁ μπάρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

*
* *

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ
θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν Οὐρα-
νιώ. Ἀλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε
ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ μπάρμπα-Διόμας ἐναυάγησεν μὲν, ἀλλ'
ἐσώθη καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον
ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ
ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι ὁ γέρον ἐπνίγη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνύ-
κτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαν-
τήριον.

Ὁ μπάρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδι-
ος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. Ὡ πενιχρά, ἀλλ' ὑπερ-
τάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Ἡ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα

χαρᾶς. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγὰ οὔτε
μυζῆθρες οὔτε ὀρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγη-
μένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στι-
βαρὰς καὶ χελωνοδέρομους χεῖρας του, διὰ τῶν ὁποίων
ἠδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ
δι' αὐτήν.

Ἡ κόρη τοῦ καραβοκύρη.

*Κύματά μου κουρασμένα
ἀπὸ σιγάτα περισσή,
ποῦρχεσθε ἀπ' τὰ μαῦρα ξένα
σιτὸ λευκό μας τὸ νησί,*

δώσετε τὴ δύναμή σας
γιὰ νάρθῃ μὲ τὸ καλὸ
τὸ καράβι ποὺ μαζί σας
ταξιδεύει στὸ γιαλό.

Νὰ φουσκώσῃ τὰ πανιά του
τ' ἀγεράκι δροσερό,
γιὰ νὰ δέσῃ τὰ σχοινιά του
στ' ἀκρογιαλὶ μὲ καιρό.

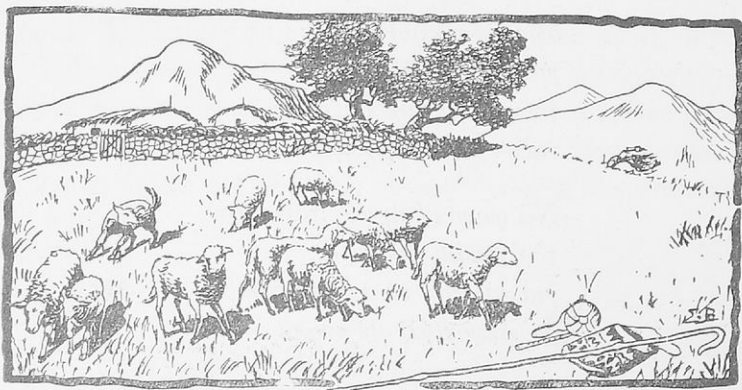
Φέρε, κῦμα, φέρε, ἄερα,
φέρε, θάλασσα πλατειά,
τὸ καράβι μας μιὰ μέρα
ἀπ' τὴ μάρωξ ξενιτειά.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει
ὁ πατέρας μας ἐκεῖ
καὶ στὸ σπίτι μας ἡ λύπη
κ' ἡ λαχτάρα κατοικεῖ.

Τακτικὰ στήν προσευχή μου
τὸ Θεὸ παρακαλῶ·
κάθε μέρα μοναχή μου
τὸν προσμένω στὸ γιαλό.

Καὶ μὲ μάτια δακρυσμένα
ἐρωτῶ κάθε πουλί,
πότε θάρθῃ ἀπὸ τὰ ξένα
νὰ μοῦ δώσῃ ἓνα φίλί.

Ι. Πολέμης

Ἡ καλύτερά μου Πρωτοχρονιά.

Ἦμην ἀκόμη μαθητῆς τοῦ γυμνασίου εἰς τὰ Ἰωάν-
νινα. Τὰ Χριστοῦγεννα ἐπλησίαζον καὶ μετέβην εἰς τὸ
χωρίον μου, διὰ νὰ διέλθω τὰς ἀγίας ἡμέρας πλησίον
τῶν συγγενῶν μου.

Τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς εὐρέθην εἰς τὸ
«χειμαδιό» μας, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ
τὸ χωρίον. Ἡ γέννησις τῶν προβάτων μας εἶχεν ἀρχίσει
καὶ ἔμεινα ἐκεῖ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐπετήρουν τὰς
ἀμνάδας, αἱ ὁποῖαι εἶχον γεννήσει τὰς προηγούμενας
ἡμέρας.

Ὁ καιρὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο βροχερός, ἀλλὰ
κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐνέσκηψε φοβερὰ καταιγίς. Τόσον ἔντο-
νος ἦτο ἡ βροχή, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ὁ οὐρανὸς μετεβλήθη
εἰς ἀπέραντον καταρράκτην καὶ ἤθελε νὰ κατακλύσῃ τὴν
Γῆν. Ἄν καὶ ἡμέρα ἀκόμη, τὸ σκότος ἦτο πυκνόν, ὥστε

Γιά τὸ μαντρί.
Εἰκὼν Ν. Ὁθωναίου.

καὶ αὐτὸ τὸ ποῖμνιον ἠπατήθη καὶ διηυθύνθη τρέχον
πρὸς τὴν μάνδραν καὶ βελάζον μπάαα ! μπάαα ! μπάαα !

Ἦτο χαλασμός κόσμου ἡ ὥρα ἐκείνη ! Κάθε στιγ-
μὴν ἐχύνετο εἰς τὴν γῆν μία ἀπαισία λάμψις, ἀκολου-
θουμένη ἀπὸ τρομερὰν βροντὴν. Ἐσταυροκοποῦντο οἱ
βοσκοὶ ἀπὸ τὸν φόβον των, ἀνεστατώνοντο εἰς κάθε
βροντὴν τὰ πρόβατα, καὶ ὠρύοντο οἱ σκύλοι, ὥς νὰ προη-
σθάνοντο μέγαν κακόν.

Ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμνεν ὁ Καλαμᾶς, ὁ ποταμός, ὁ
ὁποῖος ἔρρεεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ
μᾶς ἐχώριζεν ἀπὸ τὸ χωρίον ; Πῶς θὰ διηρχόμην ἐγὼ
τὸ ρεῦμα του, ἂν παρεσύρετο ἡ πλεκτὴ γέφυρα, ἡ ὁποία
ἦνῳνε τὰς δύο του ὄχθας ;

Αὐτὰ διελογιζόμην, ὅτε ἦλθε στάζων ἐκ τῆς βρο-
χῆς εἰς βοσκός, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι τίποτε δὲν
εἶχε μείνει ἐκ τῆς γεφύρας εἰς τὴν θέσιν του.

Οὕτω εὐρέθην ἠναγκασμένος νὰ μείνω εἰς τὸ «χει-
μαδιὸ» καὶ νὰ διανυκτερεύσω ἐκεῖ μετὰ τῶν ποιμένων.

*
* *

Εἶχε πλέον νυκτώσει καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν καλύβην
τοῦ χειμαδιοῦ. Ὁ γεροτσέλιγκας εἶχε ἐτοιμάσει τὴν πυ-
ρὰν καὶ ἐκάθησα πλησίον αὐτῆς.

Ἡ κακοκαιρία ἐν τούτοις ἐξηκολούθει εἰς ὅλην
αὐτῆς τὴν ἔντασιν. Αἱ ἀστραπαὶ καὶ αἱ βρονταὶ διε-
σταυρώνοντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἡ γῆ ἐσείετο ἐκ
θεμελίων, ὥς νὰ τὴν ἀνεμόχλευον χίλιοι θεοί. Ἐνίοτε
ἤρχοντο τοιαῦται πνοαὶ τοῦ νότου, ὥστε ἐνομίζομεν
ὅτι θὰ ἐσήκωναν εἰς τὸν ἀέρα χειμαδιὸ καὶ κοπάδι καὶ
ἀνθρώπους. . .

Ὁ γέρο-πιστικὸς μὲ τοὺς βοηθοὺς τοῦ ἠρεύνησαν τὰ αὐλάκια, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ ἐπάνω μέρους περιέβαλλον τὴν μάνδραν. Ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιώθη, ὅτι δὲν διετρέχονεν κίνδυνον ἐξ εἰσροῆς τῶν ὑδάτων, ἤλθε καὶ αὐτὸς καὶ ἐκάθησε παρὰ τὴν πυρᾶν.

— Ἐ! τσέλιγκα, τοῦ εἶπα. Καθήμεθα ἀπόψε ἕως τὰ μεσάνυχτα νὰ ἰδοῦμε, πῶς θὰ φύγῃ ὁ παλαιὸς ὁ Χρόνος καὶ θὰ ἔλθῃ ὁ καινούργιος ;

— Ἐγώ, παιδί μου, μοῦ ἀπεκρίθη ὁ γέρον, εἶμαι ὀγδοῇντα χρονῶν καὶ, ἀφότου κάμνω αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς γκλύτσας, δὲν εὐρέθηκα ποτὲ μὲ τὰ μάτια κοιμώμενα τῇ στιγμή, πὺ φεύγει ὁ ἕνας Χρόνος καὶ ἔρχεται ὁ ἄλλος. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ καθήσω . . . Ἐσὺ κοίταξε νὰ μὴν κοιμηθῇς.

— Θὰ καθήσω, γέρο, θὰ καθήσω ! τοῦ εἶπα ἀποφασιστικῶς.

— Ἀ ! εἶναι ὁμορφο πρᾶμα, παιδί μου ! Γίνεται ἕνας κλονισμὸς στὴν Πλάση, ἕνα βαθύου, βαθὺ βουητὸ, πὺ πρέπει νὰ ἔχῃς πολύου πολὺ ἐλαφρὸ αὐτὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Γίνεται ἕνα τρομερὸ ἀπόκοσμο κλᾶμα Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶμα, νὰ ἔρχεται ἕνας ἄλλος καὶ νὰ σοῦ παίρνει ἀπὸ τὰ χέρια σου τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου ! σὰν καληώρα νὰ ἔρθῃ ἀπόψε ἕνας ἄλλος καὶ νὰ μᾶς εἰπῇ : «Φευγατε ἀπὸ τὸ χειμαδιὸ ! θὰ καθήσω ἐγώ». Εἶδες τί πόλεμος ἔγινεν ἔξω ; Τί ἦταν, νομίζεις, αὐτὴ ἡ τρομερὴ νεροποντή ; αὐτὸ τὸ στοιχειοπάλαιμα, αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια ; αὐτὰ τὰ τραντάγματα τῆς γῆς μας ; Τί ἄλλο ἦταν, παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἐνὸς Χρόνου καὶ τοῦ ἄλλου !

*
* *

Ἡ ὁμιλία ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸ φαγητόν, τὸ ὁποῖον ὁ δεύτερος πιστικὸς παρέθεσε ἐπάνω εἰς χαμηλὴν τράπεζαν. Ἀλλὰ βλέπων ὁ γερο-βοσκός, ὅτι μὲ τὰς ὁμιλίας του θ' ἀπεκοιμώμην, ἐπῆρε τὴν γλυκύφωνήν λύραν του καί, ἀφοῦ τὴν ἐτόνισε, ἤρχισε νὰ παίζει καὶ νὰ τραγουδῇ :

*Γέρασα ὁ μαῦρος γέρασα, δὲ μπορῶ ἄ περπατήσω,
δὲ μπορῶ ἄ σύρω τ' ἄρματα, τὰ γέρημα τσαπράζια,
τις πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὰ φλωροκαπνισμένα.
Τουφέκι μου περήφανο, πιστόλια πέρα πέρα,
καὶ σύ, σπαθί μου διμισκὶ μὲ τῇ χρυσῇ τῇ χούφτα,
δὲν πρέπεστε γιὰ κρέμασμα κι οὐδὲ γιὰ τὸ παζάρι,
μὲν πρέπεστε γιὰ λεβεντιά καὶ γιὰ λιανὴ μεσοῦλα.*

Ἦτο ἡ 11 καὶ ἡμίσεια ὥρα καὶ ἔξω ἤρχισαν νὰ κοπάζουν καὶ ν' ἀναχωρεῦν τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ συμφιλιώνονται ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ.

Ὑπελείπετο ἡμίσεια ὥρα ἕως τὸ «ζύγισμα τῆς Νύκτας». Χρόνος μοῦ ἐφάνη ἡ ἡμίσεια αὐτὴ ὥρα. Καὶ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λεπτοδείκτης τοῦ ὥρολογίου μου συνέπεσε μὲ τὸν ὥροδείκτην, καὶ ἐσχημάτισαν οἱ δύο δεῖκται μαζὶ μίαν μόνην γραμμὴν ἐπάνω εἰς τὸν ἀριθμὸν 12 :

— Καλὴ χρονιά, γέρο ! τοῦ ἐφώνησα, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω διατί, ἐκτύπα τικ-τάκ ἡ καρδιά μου.

— Καλὴ χρονιά ! ἠυχήθη καὶ ὁ γέρον. Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μυριάσῃ ! Ξορκισμένος ὁ τρισκατάρατος ὁ λύκος. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς κι ἀπὸ τὰ σύνορά μας ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιὰ καὶ κάθε ἄλλο κακό. Χρόνια πολλά ! Ἀμήν.

Καὶ εὐθὺς ἐπῆρε ἀπὸ πλησίον του ἓνα ξηρὸν κλάδον πρίνου, ἔκαμε τρεῖς φορὰς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἔρριψε τὸν κλάδον εἰς τὴν πυράν... Ἐφωτίσθη περισσότερο ἢ καλύβη καὶ τὸ παράδειγμά του ἐμιμήθημεν καὶ ἡμεῖς ρίπτοντες κλάδους εἰς τὴν πυράν καὶ ἐπαναλαμβάνοντες τὰς εὐχὰς τοῦ γεροβοσκοῦ.

Ἐσιωπήσαμεν τότε ἐπὶ ὀλίγα λεπτά. Ἡ σιωπὴ ἐκείνη ἐβρόθήθη ν' ἀκούσωμεν μίαν δυνατὴν φωνήν, ἡ ὁποία ἤρχετο ἀπὸ μακρὰν, ἀπὸ τὸ χωρίον.

Ἐξῆλθα ἀπὸ τὴν καλύβην καὶ ἠκροάσθην.

Ἦτο ἡ μητέρα μου, ἡ ὁποία ἐξῆλθε τὰ μεσάνυχτα εἰς τὴν ράχιν καὶ ἐφώναζε νὰ μάθῃ, ἂν ἦμιν καλὰ καὶ ἐγὼ καὶ τὰ πρόβατα. Ἀφοῦ τῆς ἀπήντησα ὅτι εἴμεθα ὅλοι καλὰ, εἰσῆλθα πάλιν εἰς τὴν καλύβην, ἐξηπλώθη πλησίον τῆς πυρᾶς καὶ ἀπεκοιμήθη.

*

* *

Ὅταν ἐξημέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν, ἐχαιρέτησα τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Νέου ἔτους ἀναμέσον εἰς τὰ ἁθῶα βελάσματα τῶν προβάτων. Ἀφοῦ δὲ εἵπομεν πάλιν τὰς εὐχὰς τῆς πρωτοχρονιάς, ἐπεράσαμεν τ' αἶψασιλιτικά κουλούρια εἰς τὰ κέρατα τῶν κριῶν, καὶ εὐχήθημεν :

— Καλὴ χρονιά! Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μυριάσῃ! Ξορκισμένος ὁ τρισκατάρατος ὁ λύκος...

Μετ' ὀλίγον ἦνοιξαν αἱ ἔξοδοι τοῦ χειμαδιοῦ. Ὁ ὅλον τὸ ποίμνιον ἐπῆρε τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ καὶ ἔμειναν μόνον αἱ ἀμνάδες μὲ τὰ νεογέννητα ἀρνάκια. Τὸ πιστικόπουλον τὰς ὠδήγησε εἰς τὸν ἀγρὸν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐσπαρμένος δι' αὐτάς.

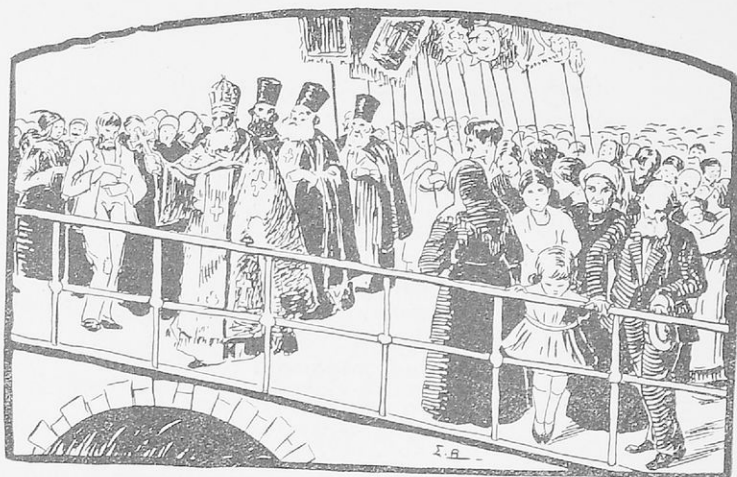
Οὕτως ἐτελείωσε κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ τελετὴ τῆς πρωτοχρονιάς. Ἦτο ἡ καλυτέρα πρωτοχρονιά τῆς ζωῆς μου.

Ἕ γέρος καρβανάρος⁽¹⁾

Ἕνα πουλίκι λάλησε στῆς ποταμιᾶς τὰ δέντρα,
Ἕνα πουλάκι ὁποῦ λαλεῖ τὸ Μάη μὲ τὴν αὐγούλα
κι ὁποῦ ξυπνάει τοὺς πιστικούς⁽²⁾, ξυπνάει τοὺς
[καρβανάρους,
τοὺς καρβανάρους στ' ἄλογα, τοὺς πιστικούς στὰ γίδια.
Ἐξύπνησ' Ἕνα γέροντα, γέροντα καρβανάρον,
ποὺ κόνευε στὴν ποταμιά, παράμερα τοῦ δρόμου.
Ξεπεδουκλώνει τ' ἄλογα καὶ πάει νὰ τὰ ποτίσῃ.
Ἐρρόδιζε ἡ ἀνατολὴ κι ὁ Ἀὐγερινὸς τρανιῶταν,
πάηγε στὰ ὀργώματα ὁ ξευγᾶς κι ἡ κοπελιά στὸ πλύμα,
καὶ τὸ πουλάκι ὀλόγλυκον κελαηδισμό κρατοῦσε.
Ἄκουγε ὁ γέρος τὸ πουλί, τήρῃε τὰ κορφοβούνια,
ὀλογυροῦσε τὰ δεντρά, κ' ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του :
«Καλότ'νχα, μωρὲ δεντρά, ποῦ ζῆτε χίλια χρόνια,
ποῦ ἀνθίζετε κάθ' ἀνοιξὴ καὶ κάθε καλοκαίρι·
γεράματα δὲν ἔχετε καὶ Χάρο δὲ φοβᾶστε·
τὰ μεσημέρια ἀπλώνετε τὸν ἥσκιο στὸ διαβάτη,
στὸ ξευγολάτη, στὸ βοσκό, στοῦ κοπαδιοῦ τὸν πληθό·
τὴ νύχτα ὀλόρθα κι ἄγρυπνα, πίνετε καὶ ρουφᾶτε
δροσιὰ βουνήσια ἀχόρταγα· καὶ τὸ ταχύ, ὅταν φέγγῃ,
ἔσεῖς παλάτια γίνεσθε στὸν κότσυφα, στ' ἀηδόνη·
ἔσᾶς σᾶς τρέφουν κρούα νερά, τὰ χιόνια σᾶς πλαταίνουν.
Μωρὲ βουνά, ψηλά βουνά, ψηλά καὶ δασωμένα,
τώρα ποῦ ὁ Μάης σᾶς γιόμωσε μ' ἀνθούς, μὲ χλόη, μὲ
[νιάτα,
γιατὶ δὲν ξαναγιώνετε κ' ἔσεῖς τὸ γέρο ἐμένα,
ὅπως καινούργια γέρονται καὶ ὅπως ξαναγιώνουν
τοῦτα τὰ χαμηλὰ κλαριά καὶ τὰ παλιὰ τὰ δέντρα,
νὰ γίνω πάλι ὡς ἤμουν νιός, νὰ γίνω παλληκάρι ;

Κ. Κρυστάλλης

(1) Καρβανάρος λέγεαι εἰς τὴν Ἡπειρὸν ὁ ὁδηγὸς καρστανίου
(=ὀμάδος) ἵππων. (2) Πιστικός=βοσκός.

Ὁ Σταυρὸς τῶν Θεοφανείων.

Ἐξημέρωναν Θεοφάνεια. Ὅλη ἡ Λάρισα ἀντήχει ἀπὸ τὰς κωδωνοκρουσίας τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου.

Ὁ κὺρ Γεώργης, ὁ Ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, εἶχεν ἐγερθῇ ἑνωρὶς καὶ ἡτοιμάσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἦνοιξε τότε ἓν μικρὸν κιβώτιον καὶ ἐξήγαγεν ἐξ αὐτοῦ ἓνα μικρὸν Σταυρὸν, τὸν ὁποῖον ἐφύλασσαν ἐντὸς μεταξωτοῦ ὑφάσματος. Τὸν ἡσπάσθη μὲ εὐλάβειαν καὶ τὸν ἔθεσεν εἰς τὸν κόλπον του. Κατόπιν συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν σύζυγόν του καὶ τὴν κόρην του διηυθύνθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἄμα ἔφθασαν ἐκεῖ, ὁ κὺρ Γεώργης ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν θύραν τοῦ Ἱεροῦ, ἐξήγαγεν ἀπὸ τὸν κόλπον του τὸν Σταυρὸν καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρχιερέα.

Τὸν Σταυρὸν αὐτὸν εἶχε φέρει ὁ πάππος τοῦ κυρ Γεώργη ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἦτο ὥραϊα κατειργασμένος καὶ εἶχε μίαν μικρὰν θήκην ἐσφραγισμένην, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἐναποτεθειμένον Τίμιον Ξύλον. Ὅλος ὁ κόσμος ἐσέβετο τὸν Σταυρὸν αὐτὸν, ὁ ὁποῖος κατὰ συνήθειαν ἐρρίπτετο τὴν ἡμέραν τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ ἀπὸ τὴν γέφυραν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Πηνειοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ἦτο ἤδη πλήρης. Ἐλειτούργει ὁ Μητροπολίτης μεθ' ὅλων τῶν ἱερέων τῆς πόλεως.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ καὶ προπορευομένων τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν ἐξεκίνησεν ἡ μεγάλη πομπὴ πρὸς τὴν γέφυραν. Πλῆθος πολὺ ἠκολούθει. Ὁ κυρ Γεώργης, ὅλως δικαιοματικῶς, ἐβάδιζε πλησίον τοῦ Ἀρχιερέως, ὁ ὁποῖος ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του τὸν Σταυρόν.

Φθάσαντες εἰς τὴν γέφυραν ἐστάθησαν εἰς τὸ μέσον, ἐνῶ τὸ πλῆθος κατέλαβε καὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ.

*
* * *

Τὸ θέαμα ἦτο γραφικόν, ἀλλὰ τὸ ψῦχος δορυμύ. Αἱ κορυφαὶ τῶν πέριξ ὀρέων ἦσαν χιονοσκεπεῖς, παγερὸς δὲ ἔπνεεν ὁ βορρᾶς.

Ὅτε ἦλθεν ἡ κατάλληλος ὥρα καὶ ἐψάλλετο τὸ «ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε...», ὕψωσεν ὁ Ἀρχιερεὺς τὴν χεῖρα καὶ ἔρριψε τὸν Σταυρὸν εἰς τὸν ποταμόν, ὁ ὁποῖος ἐκύλα ὀρμητικὸν τὸ θολὸν ρεῦμα του.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν τέσσαρες κολυμβηταί, καὶ οἱ τέσσαρες ἀλιεῖς τῶν ποταμίων ὑδάτων, ἐπήδησαν συγχρόνως ἐκ τῆς γαφύρας εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ.

Ὅλον τὸ πλῆθος ἐσταυροκοπήθη. Ὅλοι μὲ ἀγωνί-

αν παρακολουθοῦν τοὺς κολυμβητάς, οἱ ὅποιοι ἐρευνοῦν εἰς τὰ θολὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ· ἀλλ' ἡ ὥρα παρέρχεται καὶ ὁ Σταυρὸς δὲν εὐρίσκεται.

Ἐξῆλθον τότε οἱ κολυμβηταὶ ἀπὸ τὸν ποταμόν, τρέμοντες ἀπὸ τὸ ψῦχος, ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς ἐξήγαγε τὸν Σταυρόν, τὸν ὅποιον ἔφερεν ἀνηρτημένον ἐκ τοῦ λαιμοῦ, ἐρράντισε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ τελετὴ τοῦ ἁγιασμοῦ.

Τὸ πλῆθος ἐπέστρεφε τώρα εἰς τὴν ζέστην τῶν οἰκιῶν, ἀλλ' εἰς ὧν τὰ πρόσωπα ἦτο ἐξωγραφημένη ἡ λύπη καὶ ἡ κατήφεια. Περισσότερον ὧν λυπημένος ἦτο ὁ κύρ Γεώργης, ὁ ὅποιος ἔχασε τὸν Σταυρόν του, τὸ κτῆμα τῆς οἰκογενείας του . . . ἀπὸ τόσων ἐτῶν.

*
* *

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, τέσσαρας ὥρας μακρὰν τῆς Λαρίσης, ἐκεῖ ὅπου ὁ Πηνειὸς πλησιάζει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, εἰς νέος εἰκοσαετῆς ἐρρίπτετο εἰς τὸν ποταμόν, καὶ κολυμβῶν ἤρπαζεν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ μὲ τοὺς ὀδόντας κάτι, τὸ ὅποιον ἐπέπλεε ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα. Τώρα προσεπάθει ν' ἀποβιβάσθῃ εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ τὸ ρεῦμα ἦτο δυνατόν καὶ τὸν παρέσυρε. Διὰ τοῦτο ἠγωνίζετο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ καὶ κατέβαλλεν ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν.

Ἐκεῖ πλησίον ἔβασκε τὸ ποίμνιόν του εἰς βοσκός, ὁ ὅποιος ἀπὸ ὥρας ἔβλεπε τὸν νέον ἐκεῖνον νὰ προχωρῇ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ· καὶ ἄλλοτε μὲν τὸν ἔβλεπε νὰ ἴσταται καὶ νὰ παρατηρῇ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, ἄλλοτε δὲ νὰ τρέχῃ παρακολουθῶν τὸ ρεῦμα

αὐτοῦ. Τὸν εἶδε καὶ κατὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγυμνώθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ μόλις τὸν ἀντελήφθη νὰ παλαίῃ πρὸς τὰ ὀρμητικὰ ὕδατα, ἔτρεξε πρὸς βοήθειάν του.

Εἰς τὴν ὄχθην ὁ βοσκὸς εὔρε ἐν μακρὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον ὁ ποταμὸς εἶχεν ἐκβράσει μὲ τὴν πλημμύραν του. Τὸ ἤρπασεν εὐθύς καὶ τὸ ἔρριψε λοξὰ εἰς τὸν ποταμόν. Τὸ ξύλον κατ' ἀρχὰς ἐβυθίσθη εἰς τὰ νερά, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνεδύθη, ὁ δὲ νέος κολυμβῶν ἠδυνήθη νὰ τὸ φθάσῃ καὶ νὰ κρατηθῇ ἀπὸ αὐτό.

Ἐχάρη ὁ βοσκός, ἔλαβε θάρρος καὶ δύναμιν καὶ ὁ νέος, ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευε. Τὸ ξύλον τότε ἐλόξευσε καὶ εὐρέθησαν ξύλον καὶ ἄνθρωπος πλησίον τῆς ὄχθης. Ὁ βοσκὸς ἐγονάτισεν εὐθύς, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν νέον καί, καταβάλλων ὅλην του τὴν δύναμιν, τὸν ἀνέσυρεν εἰς τὴν ὄχθην.

Τότε ὁ νέος ἔπεσεν ἡμιθανὴς καὶ ἀφῆκε νὰ πέσῃ ἐκ τῶν ὀδόντων του τὸ ἱερὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἐκράτει. Μὲ θάμβος εἶδεν ὁ βοσκὸς ὅτι τοῦτο ἦτο Σταυρός.

Εὐθύς ἐτύλιξε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κάπαν του καὶ ἤρχιζε νὰ τρίβῃ διὰ τῶν χειρῶν τὸ σῶμα του, τὸ ὁποῖον ἦτο παγωμένον ἀπὸ τὸ ψῦχος.

Μὲ τὰς περιποιήσεις τοῦ βοσκοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐντὸς ὀλίγου συνήλθε. Μόλις δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του ἐζήτησε τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν ἐπλησίασε μὲ κατάνυξιν εἰς τὰ χεῖλη του. Ἐπειτα διηγήθη εἰς τὸν καλὸν βοσκὸν πρὶος ἦτο ὁ Σταυρός, τὸν ὁποῖον τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ παρέσυρε, καὶ πῶς αὐτὸς παρακολουθῶν τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τῆς ὥρας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πλῆθος ἐπέ-

στρεφεν ἐκ τῆς γεφύρας εἰς τὴν οἰκίαν του, εἶδεν αἴφνης τὸν Σταυρὸν νὰ ἐπιπλέῃ ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

Ὁ βοσκὸς συγκεκινημένος παρέλαβε τὸν νέον εἰς τὴν καλύβην του καὶ τὸν ἐπεριποιήθη.

*
* *

Τὴν ἐπομένην ὁ νέος αὐτὸς εἰσῆρχετο περιχαρὴς εἰς τὴν πόλιν καὶ διηυθύνετο κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Μητρόπολιν. Εἶχε σώσει τὸν Σταυρὸν, τὸν ὁποῖον ἐτίμα καὶ ἐσέβετο ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐδέχθη τὰς εὐλογίας τοῦ Ἀρχιερέως.

Φαντάζεσθε, πόση ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ κυρ Γεώργη, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη ἐσπευσμένως εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ἦσπασθη μὲ δάκρυα τὸν σεβάσμιον Σταυρὸν, ἐφίλησε καὶ τὸν εὐσεβῆ νέον, ὁ ὁποῖος μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἔσωσε τὸ ἱερὸν κειμήλιον.

Λειτουργία σὲ παρεκκλησίῃ.

Ἐξεκινήσαμε μὲ τὴν δροσίαν
γιὰ τῆς Ἀγίας τὴν ἐκκλησιά.
Μέσ' στὰ βουνὰ μικροκτισμένη καὶ φτωχή
γύρω της χύνει
μὴν ἱερὴ γαλήνη
καὶ κατανύγεται ἡ ψυχὴ.
Ψάλλει ὁ παπᾶς τὴ λειτουργίαν·
τριγύρω καίουν τὰ κεριά.
Τοῦ λιβανιοῦ τὰ κύματα τὰ γαλανὰ
ἀπλώνονται, ἀνεβαίνουν σιγανὰ
στῆς στέγης τὰ χοντρὰ δοκάρια,
— μαδέρια καραβιοῦ, πὺν ἀνεμοζάλη
τὸ σύντριψ' ἐκεῖ κάτω στ' ἀκρογιάλι.
Ψάλλει ὁ παπᾶς· καὶ στὰ θυμάρια,
πὺν ἔξω στολίζουν τὸ βουνό,
λαλοῦνε τ' ᾄσμα των τὸ πρωινὸ
οἱ πλουμισμένες καρδερίνες.
Καὶ τοῦ μελίχρουσου φωτὸς οἱ ἀχτῖνες
γλιστροῦν ἀπ' τοῦ παραθυριοῦ τὶς χαραμάδες
καὶ παίζουνε μὲ τὶς χλωμὲς λαμπάδες.
Καὶ ποτισμένο ἀπ' τὰ βουνήσια μύρα
τ' ἀγέρι μπαίνει ἀπὸ τὴ θύρα
κι ἀνάλαφρα σαλεύει·
θαρρεῖς, μ' εὐλάβεια χαϊδεύει
τὴ δροσερὴ ἀπ' ἀγριολούλουδα κορώνα,
πὺν στεφανώνει τὴν ξεθωριασμένην εἰκόνα.

Ἄρ. Προβελέγγιος

Ὁ Σωκράτης καὶ οἱ Νόμοι τῆς Πατρίδος.

Μόλις ἐξημέρωνε· σκότος ἐβασίλευεν ἀκόμη εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ Κρίτων βιαστικὸς ἔσπευδε πρὸς τὰς φυλακὰς τῆς πόλεως. Τί κατεπεῖγον εἶχε νὰ κάμῃ ἐκεῖ τόσον ἔνωρις ἀνὴρ ἐκ τῶν πλουσιωτάτων τῆς πόλεως, ὁ Κρίτων;

Ὁ μέγας διδάσκαλός του, ὁ φιλόσοφος Σωκράτης, ἐκρατεῖτο ἐκεῖ δέσμιος καὶ ἔμελλε τὴν ἐπομένην νὰ πῇ τὸ κῶνειον. Πῶς νὰ ἡσυχάσῃ ὁ ἀφωσιωμένος ἐκεῖνος μαθητής! Τὸν ἐνάρετον Σωκράτη ἠθέλησαν ἄνθρωποι κακοὶ νὰ τὸν καταστρέψουν· τὸν κατηγόρησαν λοιπὸν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι ὀδηγεῖ τοὺς νέους εἰς τὸ κακόν, καὶ οἱ δικασταί, χωρὶς νὰ προσέξουν, χωρὶς νὰ ἐννοήσουν ὅτι τοῦτο ἦτο συκοφαντία, τὸν εἶχον καταδικάσει νὰ πῇ τὸ κῶνειον.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Κρίτων εἰς τὰς φυλακὰς, ὁ δεσμοφύλαξ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Σωκράτης. Οὗτος ἐκοιμᾶτο ἡσύχως, ὅπως οἱ ἐνάρετοι μόνον καὶ οἱ ἀθῶοι δύνανται νὰ κοιμῶν-

ται καὶ εἰς τὴν παραμονὴν ἀκόμῃ τοῦ θανάτου των.

Ὁ σεβασμιος γέρον ἐξεπλάγη πολὺν, ὅτε ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε παρὰ τὴν κλίνην του εἰς τοιαύτην ὥραν τὸν ἀγαπητὸν του μαθητὴν.

— Πῶς, Κρίτων, ἦλθες σήμερα, πρὶν ἐξημερώσῃ ; τὸν ἐρωτᾷ.

— Διδάσκαλε, ἀπαντᾷ ἐκεῖνος, ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι πολὺ σοβαρὸν καί, ἐπειδὴ ἤξεύρω, ὅτι τόσον εὐκόλα δὲν θὰ παραδεχθῇς τὴν γνώμην μου, ἦλθα ἐνωρίς, διὰ νὰ ἔχω καιρὸν νὰ σὲ πείσω.

— Ἄς ἀκούσω, Κρίτων.

— Ἐμάθαμεν ὅτι αὖριον θὰ σοῦ δώσουν νὰ πῆς τὸ κώνειον. Οἱ μαθηταί σου ἔχομεν ἐτοιμάσει τὰ πάντα διὰ νὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἔχομεν λάβει τὰ μέτρα μας καὶ τὸ πλοῖον ἀκόμῃ, τὸ ὅποῖον ἀσφαλῶς θὰ σὲ φέρῃ εἰς Θεσσαλίαν, περιμένει εἰς Πειραιᾶ.

— Νὰ φύγω ! ἀφοῦ μὲ ἐδίδαξεν ἡ Πατρις !

Ἄλλ' ὁ Κρίτων ἐπέμενε καὶ παρεκάλει θερμῶς τὸν διδάσκαλόν του νὰ μὴν ἀρνηθῇ τὴν χάριν αὐτὴν.

Τότε ὁ Σωκράτης εἶπε :

— Ἐὰν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς φυγῆς μου, φίλε Κρίτων, ἤθελον παρουσιασθῇ ἐνώπιόν μου οἱ Νόμοι καὶ ἡ Πατρις καὶ μοῦ ἔλεγον : « Τί κάμνεις, ὦ Σωκράτες ; ἀπεφάσισες λοιπὸν νὰ μᾶς καταστρέψῃς ; Δὲν γνωρίζεις ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πόλις καὶ νὰ εὐτυχῇ, ὅταν οἱ νόμοι τῆς δὲν τηρῶνται καὶ ὅταν αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς δὲν ἐκτελῶνται πιστῶς ; Νομίζεις ἴσως ὅτι σὲ ἡδίκησαμεν καὶ διὰ τοῦτο θέλεις νὰ μᾶς παρακούσῃς. Ἄλλ' ἐλησμόνησες τί ἐδίδαξες εἰς ὅλην σου τὴν ζωὴν ; Δὲν ἐδίδαξες ὅτι δὲν πρέπει νὰ πράττῃ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ;

» Ἐγὼ ἡ Πατρίς, ὦ Σώκρατες, μὲ τοὺς νόμους μου καὶ μὲ τὰς φροντίδας μου σὲ ἐγέννησα, σὲ ἀνέθρεψα, σὲ ἐξεπαίδευσα, εἶσαι ἐπομένως τέκνον μου. Καὶ ὅπως τὸ τέκνον ὀφείλει πρὸ παντὸς νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς γονεῖς του, οὕτω καὶ ὁ πολίτης ὀφείλει τυφλὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους.

» Εἰπέ μου: Ἐὰν οἱ γονεῖς σου ἢ οἱ διδάσκαλοί σου σὲ κτυπήσουν ἢ ἄλλως πως σὲ κακοποιήσουν, ἔχεις ποτὲ σὺ τὸ δικαίωμα νὰ ἀνταποδώσῃς εἰς αὐτοὺς τὸ ῥάπισμα ἢ ὅ,τι ἄλλο κακὸν σοῦ ἐπροξένησαν; Βεβαίως ὄχι. Καὶ διατί λοιπὸν θέλεις νὰ πράξῃς πρὸς ἐμέ, ὅ,τι δὲν θὰ ἔπραπτες πρὸς τοὺς γονεῖς σου; Λησμονεῖς ὅτι ἡ Πατρίς εἶναι τιμιωτέρα, σεβαστοτέρα καὶ ἀγιωτέρα καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων προγόνων; »

— Τί λοιπὸν νὰ ἀπαντήσω εἰς ὅλα ταῦτα, Κρίτων; Οἱ νόμοι τῆς Πατρίδος μου μὲ κατεδίκασαν εἰς θάνατον· ἐνόμισαν ὅτι τοῦτο εἶναι δίκαιον. Πρέπει νὰ ὑπακούσω ἢ ὄχι;

Εἰς τὰς ἀληθείας ταύτας ὁ Κρίτων οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντεῖπῃ καὶ ὁμολόγησεν, ὅτι πᾶς ἔντιμος πολίτης ὀφείλει τυφλὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους.

Ὁ σεβάσμιος γέρον ἀπέθανε μετὰ δύο ἡμέρας. Ὅτε ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη του τὸ ποτήριον μὲ τὸ κώνειον, ὁ ἀγαπητός του Κρίτων τὸν ἠρώτησε :

— Ἐχεις, διδάσκαλε, καμίαν παραγγελίαν νὰ μοῦ δώσῃς;

— Σοῦ παραγγέλλω νὰ εἶσαι ἐνάρετος, ν' ἀγαπᾷς τὴν Πατρίδα σου, καὶ νὰ ὑπακούῃς ἄνευ προφάσεων εἰς τὰς διαταγὰς τῶν νόμων.

Ἐπειτα ἔπιε τὸ κώνειον, χωρὶς τὰ χεῖλη του νὰ ἐκφράσουν τὸ ἐλάχιστον παράπονον.

Λάζαρος Κουντουριώτης.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἐγεννήθη τὸ 1796 ἐν Ὑδρα, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Μόλις 14 ἐτῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν τοῦ πατρός του ἐν Ὑδρα, ἐπειδὴ οὗτος διέμενεν ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Κουντουριώτης ἦτο ἀνὴρ θεοσεβῆς, πρᾶος, ὀλιγόλογος καὶ σοβαρός. Ἦγάπα τὴν ἀλήθειαν, οὐδέποτε δ' ἐξετίμα τὸν ψεύστην, ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ ἂν εἶχεν.

Ὁ πατὴρ τοῦ Λαζάρου ἀπέθανε δολοφονηθεὶς. Μετὰ ἔτη ἤλθεν ὁ φονεὺς εἰς Ὑδραν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ Λαζάρου, ὅστις τὸν συνεχώρησεν· ἀλλ' ὁ φονεὺς ἐδυστύχησε, καὶ τὸν συνέδραμε χρηματικῶς· ἕνεκ' ἀσθενείας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργάζεται, καὶ τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν, καὶ ὅτε ἀπέθανε, τὸν ἐκήδευσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ. Ἐν δὲ μόνον εἶχεν ἀπαιτήσει παρ' αὐτοῦ, μηδέποτε νὰ τὸν ἴδῃ. Οὕτω δὲ συνεβίβασε τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν φιланθρωπίαν καθῆκον καὶ τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον ὥφειλεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρός του.

Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ φήμη τῆς ἐντιμότητος αὐτοῦ, ὥστε, ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ κειμήλια τῶν μοναστηρίων, σώζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὸν Κουντουριώτην τὰ παρέδωκαν πρὸς φύλαξιν, χωρὶς νὰ θελήσωσιν οὐδὲ ἀπύδειξιν νὰ λάβωσι.

*
* *

Καθ' ὑπερβολὴν ἐτίμων τὸν Κουντουριώτην οἱ συμ-

πολιται του. Ὅτε ὁ κύρ Λάζαρος, ὡς τὸν ἀπεκάλουν, κατέβαιναν εἰς τὴν ἀγορὰν, πάντες, πλοίαρχοι καὶ ναῦται, ἐσηκόνοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ ἐσιώπων, ἕως ὅτου ἀπομακρυνθῇ.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἶχε σταλῇ στρατὸς πολὺς εἰς Ὑδραν, ἐκ φόβου μήπως οἱ Τοῦρκοι ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ οἱ στρατιῶται ἦλθον εἰς φοβεράν λογομαχίαν πρὸς τοὺς Ὑδραίους. Οἱ στρατιῶται ὠχυρώθησαν. Οἱ Ὑδραῖοι ἔλαβον τὰ ὅπλα, καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα εἶχον ἔτοιμα τὰ πυροβόλα. Ὁ κύρ Λάζαρος καταβαίνει ἀπὸ τῆς οἰκίας του μόνος καὶ ἔρχεται πρὸς τὸ ἐξηγριωμένον πλῆθος. Ὡς τὸν εἶδον νὰ ἔρχεται, οἱ κραυγάζοντες ἐσιώπησαν καὶ τὸ πλῆθος ἐχωρίσθη εἰς δύο, διὰ νὰ διέλθῃ. Ὁ μέγας πρσεστὸς ὠμίλησε πρὸς τ' ἀντίπαλα μέρη, καὶ εὐθὺς οἱ τραχεῖς ἐκεῖνοι ὀρεινοὶ καὶ οἱ ναῦται, οἱ ἔτοιμοι πρὸ μικροῦ ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἔδωκαν τὰς χεῖρας καὶ ἡσπάσθησαν ἀλλήλους δακρύνοντες.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει· ἡ Πελοπόννησος, πλὴν ὀλίγων φρουρίων, ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰβραήμ, καὶ διεδίδετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θ' ἀποβιβάσῃ στρατὸν πολυάριθμον εἰς Ὑδραν. Τρόμος κατέλαβε πάντας· πλούσιοι δὲ καὶ πένητες ἤθελον νὰ φύγωσιν. Ὁ λαὸς συνῆλθε νὰ σκεφθῇ περὶ φυγῆς, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Κουντουριώτης. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ πρῶτος τὴν γνώμην του, ἀλλ' αὐτὸς ἐκάθητο σιωπῶν. Μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις ἀπεφασίσθη νὰ φύγωσι. Τότε λαβὼν τὸν λόγον εἶπε : « Κατευόδιον, ἀδελφοί ! Εὔχομαι νὰ εὐτυχῆσετε εἰς τὰ ξένα, καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, οἱ πλοίαρχοί μου καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν πλοίαρχ-

χων μου θὰ μείνωμεν εἰς τὴν Ὑδραν μας». Ὅλοι μὲ μίαν φωνὴν ἀνεβόησαν: «Ὅταν μείνης σύ, κανεῖς δὲν φεύγει».

Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἔφυγε, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

Εἰς τὸν ἱερὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνα ὁ Κουντουριώτης ἀφιέρωσε τὴν μεγάλην ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν περιουσίαν του, ἐξοπλίζων πλοῖα καὶ χορηγῶν τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους.

Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ἀνὴρ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ λάβῃ ὑπουργημα, οὐδ' ἀπεδήμησέ ποτε ἐκ τῆς Ὑδρας. Ἐν Ὑδρᾷ ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας· ἐν Ὑδρᾷ τρεῖς ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς Ὁθων, ὅστις καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Μεγαλοστυαύρου· ἐν Ὑδρᾷ δὲ καὶ ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1852. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος πολίτην ἐπένθησε πέντε ἡμέρας.

Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον.

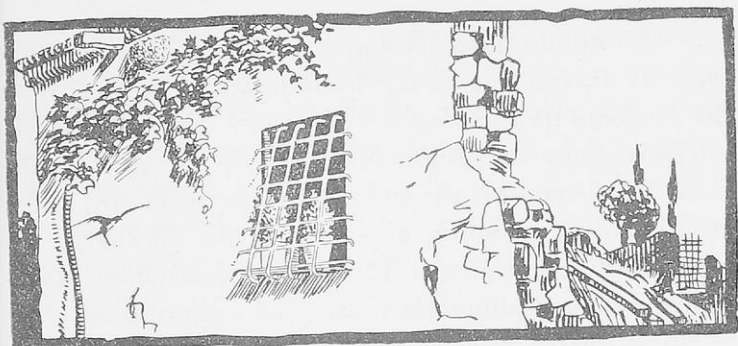
Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν·
Δόξα στὸ πνεῦμα ἀνδρῶν νέων,
ποὺ δόξασαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴν σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὁρμή,
νέαν ἄς πλάσωμε ἱστορία,
γεμάτη δόξα καὶ τιμὴ.

Ἔχει στεφάνια ἡ δόξα ἀκόμη
στὸ δέντρο τῆς τῶν ἱερῶν,
ἀπάτητοι τῆς δόξης δρόμοι
προσμένουν νέο τολμηρό.

Ἐμπρὸς στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα,
ἐκεῖ ὁ πύρινος παλμός,
ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορῶνα,
ἀθανασίας ἀσπασμός.

Ἄρ. Προβελέγγιος

«Τὸ ἓνα χέρι νίβει τ' ἄλλο....»

Ἦτο χειμὼν τοῦ 1912. Οἱ Τοῦρκοι κατετυράννουν ἀκόμη τὴν περιφέρειαν τῶν Ἰωαννίνων. Συμμορίαὶ ἀτάκτων Ἀλβανῶν περιέτρεχον τὰ χωρία καὶ ἐπέφερον μεγάλας καταστροφὰς εἰς αὐτά.

Πρωῖαν τινὰ ἀπὸ τὸν ὑψηλότερον λόφον τοῦ Μικροῦ Χωρίου ἠκούσθησαν τρομακτικαὶ αἱ φωναὶ τοῦ ἀγροφύλακος :

— Φευγᾶτε χωριανοί! Πλάκωσαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Παλιοχώρι. Πάρετε τὰ μάτια σας νὰ γλυτώσετε, θὰ χαλάσουν καὶ τὸ χωριό μας...

Ἐντρομοὶ οἱ χωρικοὶ ἔσπευσαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ χωρίον των καὶ νὰ ζητήσουν σωτηρίαν διὰ τῆς φυγῆς. Μόνον ὀλίγοι γέροντες, οἱ ὅποιοι δὲν ἠδύναντο νὰ βαδίσουν, ἀπεφάσισαν νὰ παραμείνουν εἰς αὐτό. Παρέμεινάν δέ, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, καὶ δύο παιδιά, δύο μικροὶ ἀδελφοί.

Τὰ παιδιά αὐτὰ ἦσαν μιᾶς χήρας, τῆς Κυρατάσαινας. Ἡ μητέρα των τὰ εἶχε στείλει, ὀλίγον πρὶν φανοῦν οἱ Τοῦρκοι, μὲ τὸ λαδερόν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια εἰς τὸ ἐξωκλήσιον τοῦ Ἀγίου Νικολάου· ἤθελε νὰ παρακαλέσῃ τὸν Ἅγιον νὰ τῆς φυλάξῃ τὸν μέγαν της υἱόν, τὸν Νικόλαν, ὁ ὅποιος εἶχε καταταχθῇ ἐθελοντῆς εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐκεῖ εἰς τὸ ἐξωκλήσιον δὲν ἤκουσαν τὰ κακόμοιρα τὰς φωνὰς τοῦ ἀγροφύλακος.

Ἡ μητέρα των ἐπερίμενε ἐπὶ πολὺ νὰ ἐπιστρέψουν τὰ παιδιά· ἀλλ' ὅταν ἐγύριζε καὶ ἔβλεπε ἐνώπιόν της τὰς δύο θυγατέρας της, νεάνιδας εἰς ὦραν γάμου, τὴν κατελάμβανε τρόμος. Τέλος ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐξεκίνησε μόνον μὲ τὰς θυγατέρας της· μετὰ κόπου δὲ καὶ δυσκολίας κατώρθωσε νὰ προφθάσῃ τὸ πλῆθος, τὸ ὅποιον ἔφευγε.

*
* *

Ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκυρίευσεν τὸ Μπιζάνι καὶ εἰσῆλθε νικητῆς εἰς τὰ Ἰωάννινα, τότε ὑψώθη ὑπερήφανος ἡ γαλανὴ σημαία μας καὶ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Μικροῦ Χωρίου. Τότε συνηντήθησαν εἰς τὸ χωρίον των καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔφυγον, καὶ αὐτοὶ, οἱ ὅποιοι παρέμειναν, καὶ ὅλοι διηγοῦντο τὰς ταλαιπωρίας των· ἐννοεῖται ὅτι καθεὶς ἐνόμιζε τὰς ἰδικὰς του χειροτέρας.

Ἐκεῖνοι μὲ μικρὰ παιδιά, μὲ βρέφη εἰς τὴν ἀγκάλην, διέβησαν εἰς ἐποχὴν χειμῶνος τὸ βουνόν, διενυκτέρευσαν εἰς τὴν ὑψηλὴν ράχιν, ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια, φεύγοντες πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· ἐκεῖ διῆλθον ὅλον τὸν χειμῶνα μὲ στερήσεις ὥς πρόσφυγες.

Οἱ γέροντες, οἱ ὅποιοι παρέμειναν, εἶδον τόσας φο-

ρὰς τὸν Χάρον μὲ τὰ μάτια των. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς τῶν Τούρκων ἐλιποψύχουν. Ἡ ζωὴ των συνεκρατεῖτο μὲ τὴν ἐλπίδα, τὴν ὁποῖαν ἐγέννα εἰς τὴν ψυχὴν των ἡ βοή τῶν τηλεβόλων, τὰ ὅποια ἔσειον τὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ Μπιζάνι.

Τοὺς δύο μικροὺς ἀδελφοὺς ἐσυμμάζευσεν ἡ θεία των, ἡ γραῖα Φίτσαϊνα, καὶ τοὺς ἔκρυπτε ἡ δυστυχὴς ἐπὶ τόσους μῆνας εἰς τὴν οἰκίαν της, διὰ νὰ μὴ τοὺς τυραννήσουν οἱ Τοῦρκοι. Διότι, ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ μέγας υἱὸς τῆς Κυρατάσαινας ὑπηρετεῖ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν, τῆς ἔκαυσαν τὴν οἰκίαν.

Ἦσαν ὁμῶς οἱ μικροὶ τὸ «τυχερὸ» τῶν γερόντων· διότι αὐτοὶ ἔφερον νερὸν ἀπὸ τὴν βρύσιν, αὐτοὶ μετέφερον τοὺς ἄρτους, τοὺς ὁποίους ἐζύμωναν αἱ γραῖαι, αὐτοὶ ἐξετέλουν πᾶσαν ἐργασίαν, ὅσας ἐλείπον οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ χωρίον των.

*
* *

Τώρα ὅλα ἐλησμονήθησαν. Μόνον τὸ «καμένο σπίτι» τῆς Κυρατάσαινας ἐνθυμίζει τὰς παρελθούσας συμφορὰς. Πράγματι, προκαλεῖ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ βλέπῃ κανεὶς τοιαύτην οἰκίαν κατεστραμμένην. Εἷς τοῖχος μόνον ἀπέμεινεν ἐξ αὐτῆς ὀρθίος καὶ σώζεται μὲ τὰς γλάστρας τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὰ σιδερόφρακτα παρὰθυρα, μὲ τὰς φωλεὰς τῶν χελιδόνων ὑποκάτω ἀπὸ τὸ γεῖσον του, μὲ τὴν κληματαριὰν, ἡ ὁποία ἀναρριχᾶται εἰς αὐτὸν καὶ ἐκρέμασε πάλιν τὰ ραζακιά σταφύλια της ἡ ξέγνοιαστη, ὅπως πρότερον. Καὶ ἡ ἄπονη τριανταφυλλιά εἰς τὸ ἄκρον τῆς αὐλῆς ἐσκόρπιζε μέχρι τῆς χθὲς τὴν εὐωδίαν της εἰς τὸν δρόμον.

Αἱ αἰγες τῆς Κυρατάσαινας δὲν ἀπέμαθον ἀκόμη

τὴν παλαιάν των κατοικίαν καί, ὅταν τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὴν βοσκήν, λησμονοῦν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν συνηθισμένον των δρόμον, σταματοῦν εἰς τὴν ἐξώθυραν τοῦ καμένου σπιτιοῦ καὶ περιμένουν γονατισταὶ ν' ἀνοίξῃ ἡ θύρα, καθὼς πρότερον, νὰ ἔμβουν εἰς τὴν κατοικίαν των.

*
* *

Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει κανένα. Μίαν Κυριακὴν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ἐρρίφθη μία ὠραία ἰδέα μεταξὺ τῶν χωρικῶν, νὰ κτίσῃ ἡ κοινότης των τὸ καμένο σπίτι τῆς Κυρστάσaiνας. Εὐρέθη καὶ ἡ ξυλεία πρόχειρος εἰς τὸ βουνόν· τὴν προώριζον ἀπὸ τοῦ προηγούμενου ἔτους διὰ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, τὸ παλαιὸν ἐξωκλήσιον, τὸ ὁποῖον ἐσκέπτοντο νὰ ἐπεκτείνουν.

Ἐφεραν ἀντιρρήσεις τινὲς ἐκ τῶν χωρικῶν, ἀλλ' ἐπέμειναν οἱ γέροντες, οἱ ὁποῖοι εἶχον συμπαθήσει ἀπὸ τὰς πικρὰς ἐκεῖνας ἡμέρας τοὺς μικροὺς υἱοὺς τῆς Κυρστάσaiνας, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ κτισθῇ ὑπὸ τῆς κοινότητος τὸ καμένο σπίτι, ὅπως ἦτο, ἀπαράλλακτον.

— Τί μεγαλυτέραν ἐκκλησίαν θέλετε, ἐφώναζε ὁ Γεροχρῖστος ὁ Παπαδήμας, ἀπὸ αὐτὸ τὸ Μοναστήρι πού θὰ κάμωμεν; Θὰ σώσωμεν μίαν πτωχὴν νοικοκυράν, μίαν χήραν μὲ πέντε παιδιὰ. Κ' ἔπειτα διατὶ τῆς ἔκανσαν τὸ σπίτι; Διότι ἐπῆγε καὶ τὸ παιδί της νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν πατρίδα του. Ποῖος Θεὸς τὸ θέλει αὐτό, νὰ μὴν εὖρῃ σπίτι, ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον, καὶ μεῖς νὰ χαιρώμεθα τὴν ἐλευθερίαν μας! Ὁ αἰ-Θανάσης περιμένει, ἡ δυστυχία ὅχι.

Καὶ ἐκεῖνοι οἱ χωρικοί, οἱ ὁποῖοι πρότερον ἦσαν ἀντίθετοι, παρεδέχθησαν ὕστερον καὶ αὐτοί. Οὕτω λοι-

πὸν προχθὲς τὸ σαββατόβραδον ἠκούσθη πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ ἀγροφύλακος ἀπὸ τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ὕψωμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐφώναζε τότε εἰς τοὺς χωρικοὺς «νὰ πάρουν τὰ μάτια τους...»

— Ἀκοῦτε, χωριό ! Αὐριο θὰ κουβαλήσωμε ἀπὸ τὸ βουνὸ τὰ ξύλα γιὰ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. Ὅσοι ἔχουν μουλάρια, νὰ τὰ στείλουν· καὶ ὅσοι δὲν ἔχουν, νὰ ἔλθουν νὰ βοηθήσουν. Κανέννας νὰ μὴ λείψῃ ! Τὸ ἓνα χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

*
* *

Τὴν Κυριακὴν ἔγινε ἀληθινὸν πανηγύρι εἰς τὸ βουνόν. Ἀκόμη καὶ γέροντες καὶ μικρὰ παιδιὰ ἀνέβησαν κάτι νὰ βοηθήσουν καὶ αὐτά, κάτι νὰ σύρουν διὰ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. Εἶχεν ἀναβῆ καὶ ἡ ἰδία μὲ τὰς θυγατέρας τῆς καὶ ἦτο ὅλη χαρὰ καὶ διὰ τὸ σπίτι τῆς, τὸ ὁποῖον θὰ κτισθῇ πάλιν, καὶ διὰ τὸν μεγάλον τῆς υἱόν, τὸν Νικόλαν τῆς, ὁ ὁποῖος πληγωμένος ἐλαφρὰ εἰς τὴν Κρέσναν τῆς ἔγραφε ὅτι θὰ ἤρχετο νὰ τὴν ἰδῇ. Μητέρα καὶ θυγατέρες ἐμοίραζαν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἐκεῖ ἐπάνω σταφύλια, ροδάκινα, μῆλα καὶ λεπτοκάρυα.

Καὶ ὅλοι ἐννοοῦν τὴν χαρὰν των καὶ ἔχουν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ συναίσθησις, ὅτι ἐπιτελεῖ ἔργον δικαιοσύνης καὶ ἀλληλεγγύης.

Τὸ ἡλιοβασίλεμα

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφές ὁ ἥλιος βασιλεῦει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφές ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιαλῖα.

Ἀνάγια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογáει καὶ τριζει.

Ἡ βρύση ἢ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
καὶ μ' ἑλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.

Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἡσκιώνουν,
τὰ ξάλογκα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
κ' οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὰ ὀργώματα, γυρνοῦνε οἱ ξευγολάτες
ἡλιοκαμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρτωμένοι
μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαρεῖα τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,

καὶ σαλαγοῦν ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
«Ὁὼ!» φωνάζοντας, «ὁὼ!» Μελισσινέ! Λαμπίρη!
κι ἄργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ πὺν καὶ πὺν μουγκρίζουν.
Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγερές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ξαλίκια ἀπ' τὴ λογκιά, μὲ τὰ σκουτιὰ ἀπ' τὸ πλύμα,
μὲ τὶς πλατειές των τὶς ποδιές σπογγίζοντας τὸν ἴδρο.
Καὶ σ' ὅποιο δέντρο κι ἂν σταθοῦν, σ' ὅποιο κοντρὶ ἀκουμ-
[πῆσουν,
εἰς τὸ μουρμουρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴ θωριά τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν :
— Γειὰ καὶ χαρὰ στὸν κόσμο μας, τὸν ὁμορφό μας κόσμο !»

Σὰν τὸ ζαρκάδι ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει τὴν κοπή του.
Σφυρίζει, σαλαγάει, «ὄϊ ! ὄϊ !» καὶ τήνε ροβολάει
ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρούγκα γιὰ ν' ἀρμεξῇ.
Ἀπὸ στεφάνι, ἀπὸ γκρεμνὸ, ἀπὸ πλαγιά καὶ λόγκο
καὶ τοῦ γιδάρι ἢ σαλαγὴ στριγκιὰ-στριγκιὰ γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του «τσάπ ! τσάπ ! ἔϊ ἔϊ» βαρῶντας.

Κι ἀχολογοῦν βελάσματα κι ἀχολογοῦν κουνδούνια.
Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια πουλιὰ γυρνοῦν ἀπ' τὶς βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρους κελαηδισμούς, μὲς στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν.
Κ' ἡ νυχτερίδα ἢ μάγισσα σκίζει τὰ σκότῃ ἀπάνου
καὶ μὲ τὰ δλόχαρα παιδιὰ τοῦ ξευγολάτη παίζει.

Καλότνχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πόχει περισσῖες χάρες.
Μὰ πὺὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμὸ σας,
ὄντας ἢ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

Κ. Κρυσιτάλλης

Ὁ πιλότος τοῦ στενοῦ τῆς Σάμου.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄθλους καὶ κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ἐδόξασαν, καὶ πολὺ δικαίως, τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδραγαθησάντων κατ' αὐτά. Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ ἥρωες, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἔμειναν ἄγνωστα, ἂν καὶ ὁ ἡρωϊσμός των δὲν εἶναι κατώτερος οὐδενὸς ἄλλου.

Εἷς ἐκ τῶν ἀφανῶν τούτων ἡρώων εἶναι ὁμολογουμένως ὁ καπετὰν Νικόλας ὁ Φραγκιός.

Αὐτὸς μὲ τὴν αὐτοθυσίαν του ἔσωσε μίαν νύκτα τοῦ 1824 τὴν Σάμον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν του, ὥς τὴν ἤκουσα πρὸ ἐτῶν ἀπὸ τὸν γέροντα πλοίαρχον, ὅτε ἐταξίδευσεν ἀπὸ Μυτιλήνης εἰς Σάμον.

1 Ὁ καπετὰν Νικόλας ὁ Φραγκιός.

Ὁ καπετὰν Νικόλας κατήγετο ἀπὸ τὴν Νέαν Ἐφεσον. Εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἠναγκάσθη νὰ ξενιτευθῇ

πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας. Ἐταξίδευσεν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου εἰργάσθη ἐπὶ τινα ἔτη ὡς ἡμερομίσθιος ἐργάτης. Ἐπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Μὲ τὰ ὀλίγα χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐκέρδισεν ἐκ τῆς κοπιώδους ἐργασίας του, ἠγόρασεν ἓν ἀλιευτικὸν πλοιάριον. Κατόπιν ἐνυμφεύθη καὶ ἔκτισε τὴν καλύβην του μακρὰν τῆς Ἐφέσου, εἰς μέρος τῆς παραλίας, ὅπου ἐστάθμευον ἀλιεῖς. Ἦτο καὶ αὐτὸς κατ' ἀρχὰς ἀλιεὺς.

Ἐκ τῆς ἀλιείας δὲν ἐκέρδιζεν ἀρκετά, ἀλλ' αὐτὴ τοῦ ἐχρησίμευσε διὰ νὰ μάθῃ ὅλα τὰ ἐπικίνδυνα μέρη, ὅλους τοὺς ὑφάλους καὶ τοὺς σκοπέλους καὶ ὅλα τὰ ρεύματα ἀπὸ τὴν Κρήνην τῆς Ἐρυθραίας ἕως τοὺς λεγομένους Φούρνους· καὶ τὸ στενὸν τῆς Σάμου τὸ ἐγνώριζε σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν. Μὲ τὸν καιρὸν κάθε ξένον πλοῖον, τὸ ὁποῖον διήρχετο τὸ στενόν, ἐχρησιμοποιοεῖ ὡς πιλότον τὸν καπετὰν Νικόλαν. Ἐπειτα ἦτο καὶ ἄνθρωπος πρᾶος καὶ φρόνιμος, δὲν ἦτο τραχὺς ὡς οἱ ἄλλοι.

Οὕτω ὁ Φραγκιὸς ὀλίγον κατ' ὀλίγον προώδευσεν. Ἐκτισε καὶ εὐρύχωρον οἰκίαν, εἰς δὲ τὴν καλύβην του ἐγκατέστησε τὸν ὑποτακτικόν του, τὸν Γιωργή.

Καὶ εἰργάζετο μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ὁ Νικόλας, διότι εἶχε δύο υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας ν' ἀναθρέψῃ. Τὸν χειμῶνα, ὅτε ἔνεκα τοῦ καιροῦ ὀλιγόστευον αἱ ἐργασίαι, δὲν ἐκάθητο μὲ χεῖρας ἐσταυρωμένας. Εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλοι εἰργάζοντο, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἔπλεκον δίκτυα καὶ καλάθια.

Ὁ καπετὰν Νικόλας ἐπῆγαινε καὶ τὰ ἐπώλει εἰς διάφορα μέρη, προπάντων εἰς τὴν Σάμον, καὶ ἐκέρδιζεν ἀρκετά. Ὅλα λοιπὸν ἐπῆγαιναν καλά. Καὶ ὅμως ἡ σύζυγός του, ἡ κυρὰ Ῥήνη δὲν ἦτο πολὺ εὐχαριστημένη.

2. Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ καπετὰν Νικόλα.

Ἡ κυρὰ Ρήνη ἦτο γυναῖκα φρόνιμη, εὐφυὴς καὶ ἐργατική· οὐδέποτε ἔμενεν ἄεργος. Ἀλλ' ἀπὸ τινος χρόνου ἔβλεπε τὸν καπετὰν Νικόλαν καὶ τῆς ἐφαίνετο ἀγνώριστος. Ὅταν μάλιστα ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Σάμον, ἐφαίνετο ἀνήσυχος καὶ ζωηρός· ἐπεριπάτει ἀργὰ καὶ μὲ μεγάλα βήματα, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐσπινθηροβόλουν, τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπεν ἐκ χαρᾶς καὶ τέλος ἐκρέμασεν ἀπὸ τὴν ζώνην του μίαν ἐπαργυρωμένην μάχαιραν.

Ἡ κυρὰ Ρήνη τὸν ἔβλεπε μὲ ἀπορίαν· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί συμβαίνει. Πολλάκις ἐσταυροκοπεῖτο καὶ ἐκίνει σκεπτική τὴν κεφαλὴν της.

Ἐπὶ τέλους ὁ καπετὰν Νικόλας δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του τί ἡσθάνετο εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του. Καὶ μίαν ἡμέραν λέγει εἰς τὰ παιδιά του καὶ εἰς τὸν ὑποτακτικόν του, τὸν Γεωργή· «Ραγιᾶς, ἔλεγε, τί θὰ εἰπῇ Ραγιᾶς; Ραγιᾶς δὲν θὰ εἰπῇ τίποτε». Καὶ ἐπειδὴ ὁ Γεωργὴς ἐξηκολούθει νὰ τὸν βλέπῃ χωρὶς νὰ ἐννοῇ· Μὴ σ' ἀκούσω, Γεωργή, τοῦ λέγει, καὶ εἰπῆς πὰ ραγιᾶς, γιατί θὰ σοῦ σπάσω τὴν κεφαλὴ μὲ τὸ ραβδί μου. Ἑλληνας νὰ λέγῃς! Καταλαβαίνεις; Εἶσαι Ἑλληνας. Εἴμεθα Ἑλληνες!».

Ἐπειτα ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ ἓν φυλλάδιον καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιμονήν, ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ ᾄσματα πατριωτικά· κατόπιν προσεπάθει νὰ τὰ διδάξῃ καὶ εἰς τοὺς δύο υἱοὺς του.

Τρόμος κατέλαβε τὴν κυρὰ Ρήνη.

— Τί εἶναι αὐτά, χριστιανέ μου; ἔλεγε, θέλεις νὰ ἔλθουν τὰ Ζεῖμπέκια νὰ μᾶς σφάξουν;

Ὁ καπετὰν Νικόλας ἐθύμωσε·

—Τὰ Ζεῖμπέκια; Δὲν κοπιάζουν; Αὐριο θ' ἀκούσης τὸ σαμιώτικο τουφέκι. Αὐτὰ ποὺ σᾶς διαβάζω εἶναι ἅγια πράγματα, εἶναι τραγούδια τοῦ Κλεάνθη, τοῦ ποιητοῦ τῆς Σάμου. Ποῦ ξέρεις ἐσὺ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα!

Καὶ καθημέραν σχεδὸν ἐπήγαινεν εἰς τὴν Σάμον, διὰ νὰ μανθάνῃ νέα διὰ τὸ κίνημα. . .

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν εἰς τὴν Σάμον ὁ Λυκοῦργος ὁ Λογοθέτης καὶ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας. Οἱ Σάμιοι ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ὠχύρωσαν τὴν νῆσον. Ἐπειτα ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν καὶ ἐπροχώρησαν ἕως τὰ Σώκια τρομοκρατοῦντες τοὺς Τούρκους.

Τότε πλέον ὁ καπετὰν Νικόλας ὀλίγον ἔλειψε νὰ τρελλαθῇ ἀπὸ τὴν χαρὰν του. Ἐπήδα καὶ ἐφώναζε «Τσάπ! τσάπ! τσάπ! πᾶνε εἰς τὴν Κόκκινη μηλιά!» Ἦθελε μάλιστα νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς Σαμίους, ἀλλ' ἡ κυρὰ Ρήνη τὸν ἠμπόδισε:

— Ποῦ θὰ πᾶς, χριστιανέ μου; Θέλεις νὰ χάσης τὴ ζωὴ σου; Δὲν λυπᾶσαι τὰ παιδιὰ σου;

Διὰ νὰ κάμῃ κάτι καὶ αὐτὸς καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τοὺς Σαμίους, ὁ Φραγκίδς ἐμβαίνει εἰς τὸ πλοιάριόν του, τὴν «Ἀλεπού», καὶ πηγαίνει καὶ ἀρπάζει τὴν νύκτα ἐν τηλεβόλον τουρκικὸν ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα τῆς Καναλίτσης, ἡ ὁποία εἶναι εἰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸ μέρος, καὶ τὸ πηγαίνει εἰς τὴν Σάμον, εἰς τὸν Λυκοῦργον.

Ἀργότερον, ὅταν ἦλθεν ὁ ἐλληνικὸς στόλος, τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθη, ὥστε ἀρπάζει τὸν μόνον βουῖν, τὸν ὁποῖον εἶχε, τὸν εἰσάγει εἰς τὴν «Ἀλεπού» του καὶ τὸν στέλλει εἰς τὸν ναύαρχον Σαχτούρην μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν:

Ἐξοχώτατε ναύαρχε καπετὰν Γιωργάκη,

«Σὲ προσκυνῶ· μὲ τὸ παρὸν λαμβάνεις καὶ τὸ βόδι
νὰ τὸ φάγουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ στόλου, εἰς τὴν ὑγείαν
τῆς πατρίδος καὶ νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος.

3. Ἀναχώρησις διὰ τὴν Σάμον.

Ἡ κυρὰ Ρήνη ἐξηκολούθει νὰ φωνάζῃ :

— Αὐτὰ καὶ αὐτὰ θὰ μᾶς φέρουν τὰ Ζεῖμπέκια νὰ
μᾶς σφάξουν μέσα στὰ σπίτια μας.

Καὶ πραγματικῶς αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ κίνδυνος ἦτο
πλησίον. Τὰ πράγματα δὲν ἐπῆγαιναν καλὰ. Οἱ Σάμιοι
ὑπεχώρησαν εἰς τὴν νῆσον των. Τουρκικὰ στρατεύματα
ἤρχισαν νὰ συρρέουν κατὰ χιλιάδας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη,
διὰ νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Σάμον καὶ νὰ καταπνί-
ξουν τὴν ἐπανάστασιν, ὅπως ἔπραξαν εἰς τὴν Χίον.

Ὁ καπετὰν Φραγκιὸς ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται.
Ἐσκέφθη νὰ πωλήσῃ τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ μεταφέρῃ
τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Σάμον, αὐτὸς δὲ νὰ κατα-
ταχθῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Καὶ ἡ κυρὰ Ρήνη ἦτο
σύμφωνος νὰ φύγουν. Ἀλλὰ ποῖος ἠγόραζε τώρα οἰκί-
ας ! Φόβος καὶ τρόμος κατεῖχε τοὺς κατοικοῦντας ὅλην
τὴν παραλίαν ἀπὸ τῶν Κυδωνιῶν μέχρι τῆς Ἀλικαρνασ-
σοῦ. Ἐπὶ τέλους εὗρέθη εἰς Τοῦρκος, ὁ ὁποῖος ἠγόρασε
τὴν οἰκίαν τοῦ Φραγκιοῦ εἰς πολὺ χαμηλὴν τιμὴν.

Ἦτο καιρὸς. Οἱ Τοῦρκοι ἐπλησίαζον. Αἱ πυραὶ
των ἐφαίνοντο τὴν νύκτα ἐπάνω εἰς τὰ ὑψώματα. Αὖ-
ριον θὰ εὗρισκωνται εἰς τὴν παραλίαν. Ὁ Φραγκιὸς ἔρ-
ριψεν ἐν βίᾳ τὰ πράγματά τους, φορέματα, σκεπά-
σματα, καθίσματα, χαλκώματα, ὄρνιθας, δίκτυα, κο-

φρίνια εἰς τὸ πλοῖον του, ἤπλωσε τὰ ἱστία καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸ Βαθὺ τῆς Σάμου.

Ὁ ἄνεμος ἦτο οὐριος. Ὅλον τὸ ἀπόγευμα ἐταξίδευον ἥσυχα. Ὅταν ὅμως ἐπλησίαζε ὁ ἥλιος νὰ δύσῃ, ἤρχισε νὰ πνέῃ σφοδρὸς νότιος ἄνεμος, ὁ ὁποῖος τοὺς ἠμπόδιζε νὰ προχωρήσουν. Τὸ Στενὸν τῆς Σάμου εἶχε ρεῦμα ἰσχυρόν.

4 Ὁ Τουρκικὸς στόλος.

Ὁ τουρκικὸς στόλος διηρημένος εἰς δύο μοῖρας, ἠτοιμάζετο νὰ πολιορκήσῃ πρῶτον τὴν νῆσον καὶ κατόπιν νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ στρατοῦ, ὁποῖος εἶχε συναθροισθῇ εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ μία μοῖρα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ προσωρινῶς κάτωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καναλίτσας, νοτίως τοῦ Στενοῦ τῆς Σάμου. Ἡ ἄλλη μοῖρα εὗρίσκετο ἔξωθεν τοῦ Κάστρου τῆς Χίου μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὁρμήσῃ εἰς κατάλληλον στιγμήν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς τὸ Στενόν.

Πρώτῃ ἀνέσυρε τὴν ἄγκυραν ἡ φρεγάδα «Ἑσμὲ» διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ· ἔπλευσεν εἰς τοὺς Φούρνους, ἔπειτα εἰς τὸ Καρλόβασι καὶ τώρα διηυθύνετο πρὸς τὴν Νέαν Ἑφεσον.

Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἀφ' ἑτέρου, ἡ μοῖρα δηλαδὴ τοῦ Σαχτούρη, ἡ μοῖρα τοῦ Καλανδρούτσου καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ Ψαριανοὶ πυρποληταί, εἶχον ῥίψει τὴν ἄγκυραν ὀπισθεν τοῦ Ἀσπρου Κάβου πρὸς τὸ Τηγάνι.

Ἐξαίφνης λοιπὸν παρουσιάσθη πρὸ τοῦ καπετὰν Νικόλα ἡ τουρκικὴ φρεγάδα. Ὁ Φραγκιδὸς εὐρέθη εἰς

πολὺ δύσκολον θέσιν. Ἐσκέφθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Στενόν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθανεν. Τὸ τουρκικὸν πολεμικὸν μὲ ἀναπεπταμένα ὄλα τὰ ἱστία του ἤρχετο μὲ μεγάλην ταχύτητα κατεπάνω του. Ἦτο πλοῖον νέον καὶ πολὺ ὠραῖον. Ἀπήστραπτε ἀπὸ τὸν χαλκόν. Πεντήκοντα μικραὶ θυρίδες ἀνοικταί, ἄφηνον νὰ φαίνωνται τὰ στόμια τῶν μεγάλων τηλεβόλων του.

Ὅταν ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν βολῆς τηλεβόλου, ἔρριψε μίαν βολὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ καπετὰν Νικόλα, ὥς νὰ τὸν διέτασσε: «Ἐλα ἐπάνω!»

Τί νὰ κάμῃ; Στρέφει προῶραν πρὸς τὴν τουρκικὴν φρεγάδα, ὀλιγοστεύει τὸ ἱστίον του, καὶ πλησιάζει εἰς αὐτήν. Τὸ Τουρκικὸν πλοῖον ἐστάθη.

Κατάχλωμος ὁ Φραγκιὸς ἀνέβη ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἐγνώριζε τὴν τουρκικὴν.

— Καλημέρα σας, Ἐφέντηδες! εἶπε.

Τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν Πατρονάμπη.

— Ποῦ πηγαίνεις; τὸν ἐρωτᾷ.

— Φεύγω, ἀφέντη μου, γιατί φοβοῦμαι τὰ Ζεϊμπέκια.

Ἐντὸς τοῦ πλοίου ἦτο καὶ ὁ νομάρχης τῆς Ἐφέσου, ὁ ὁποῖος τὸν ἀνεγνώρισε.

— Πατρονάμπη, τοῦ λέγει, ἔχεις τὸν καλύτερον πιλότον εἰς τὰ χέρια σου. Ἄλλος ἀπὸ αὐτὸν δὲν ὑπάρχει, ὁ ὁποῖος νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ Στενὸν τὰ μεσάνυχτα.

Ὁ καπετὰν Νικόλας ἡσθάνθη φρίκην εἰς ὅλον του τὸ σῶμα:

— Νὰ πάγω τὸν θάνατον σι' ἀδέλφια μου; εἶπε μὲ τὸν νοῦν του.

Ὁ Πατρονάμπης ἐσκέφθη δύο λεπτά· ἔπειτα ἔθε-

σε τὴν χεῖρα του εἰς τὰς ἐπιχρυσωμένας πιστόλας του καὶ μὲ τὴν ἄλλην ἔσυρεν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἓνα πουγγὶ φλωριά.

— Γιαοῦρ, τοῦ λέγει, κοίτα με καλὰ εἰς τὰ μάτια.

Ὁ καπετὰν Νικόλας εἶχε συνέλθει. Τὸν ἐκοίταξε ἀτάραχος.

— Γιαοῦρ !, τοῦ ἐπαναλαμβάνει δεικνύων τὰς πιστόλας καὶ τὸ πουγγί, ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνας ! Θὰ μὲ πᾶς στὸ Στενό ;

Ὁ καπετὰν Νικόλας εἶχε κάμει πλέον τὸ σχέδιόν του.

— Μεῖνε μαζί μας ὡς διερμηνεύς, τοῦ λέγει ἑλληνικὰ ὁ νομάρχης. Συλλογίσου τὴν οἰκογένειάν σου, τὴν ὁποῖαν ἔχεις εἰς τὸ πλοῖον σου. Ὁ Πατρονάμπης εἶναι θηρίον. Θὰ τοὺς πνίξῃ ὅλους κ' ἔπειτα θὰ κρεμάσῃ καὶ σένα.

— Θὰ σὲ πάω, Ἐφέντη μου ! εἶπε τότε ὁ καπετὰν Νικόλας εἰς τὸν Πατρονάμπην.

5 Ὁ καπετὰν Νικόλας πιλότος εἰς τὴν «Ἑσμέ».

— Ὠραῖα ! ἐφώναξεν ὁ Τοῦρκος καὶ τοῦ ἔρριψε τὸ πουγγίον.

— Πήγαινε νὰ δώσῃς τὰ χρήματα εἰς τοὺς ἰδικούς σου καὶ νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἑφεσον. Εἴμεθα ἑμεῖς ἐδῶ, διὰ νὰ τοὺς προστατεύσωμεν. Εἰς τὰ Ζεῖμπέκια νὰ λέγουν ὅτι εἶσαι μαζί μας καὶ αὐτὸ ἀρκεῖ.

Ὁ καπετὰν Νικόλας ἔλαβε τὰ χρήματα καὶ κατέβη εἰς τὸ πλοιάριόν του. Ἦσαν ὅλοι ὥσάν νεκροί.

— Νικόλα μου ! Νικόλα μου !, εἶπεν ἡ κυρὰ Ρήνη.

— Μὴ φοβεῖσθε ! Δὲν εἶναι τίποτε ! τοὺς λέγει ὁ καπετὰν Νικόλας μὲ προσποιητὸν θάρρος. Ἐσφίξε τὴν

γυναῖκα του εἰς τὴν ἀγκάλην του, ἐνηγκαλίσθη καὶ τὰ παιδιὰ του. Ἐφίλησε καὶ τὸν Γιωργή. Παρ' ὀλίγον ν' ἀρχίσῃ καὶ αὐτὸς τὰ δάκρυα, ἀλλ' ἐκρατήθη. Ἐπειτα τοὺς εἶπε μὲ χαμηλὴν φωνήν.

— Κάμετε ὅτι πηγαίνετε εἰς τὴν Ἑφεσον καὶ ὅταν σκοτεινιάσῃ, βγῆτε εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν καὶ πηγαίνετε εἰς τὸν Δεσπότην, τὸν Ἅγιον Σάμου, τὸν Κύριλλον, νὰ σᾶς δώσῃ μέρος νὰ μείνετε.

Κατέπνιξε τὰ δάκρυά του, ἀνέβη εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐκάθισεν ἡσυχος ὀπισθεν τοῦ Πατρονάμπη μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν. Ἠσθάνετο ὅτι δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ βλέπῃ τὸ πλοιαρίον του νὰ φεύγῃ μὲ τοὺς ἰδικούς του, τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἐπανέβλεπε πλέον.

Μετ' ὀλίγον ἔφερον τὸν ἀργυροῦν δίσκον μὲ τὸν καφέ. Ὁ Πατρονάμπης διέταξε νὰ δώσουν καὶ εἰς τὸν καπετὰν Νικόλα. Ἐπειτα εἶπε:

— Αὔριον, μόλις νυκτώσῃ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, ἐμβαίνομεν εἰς τὸ Στενὸν καὶ τότε εὐκολα περνᾷ τὸ στράτευμα. Δεκατέσσαρες χιλιάδες περιμένουν ἔξω εἰς τὴν παραλίαν· δὲν βλέπουν τὴν ὥραν νὰ πατήσουν εἰς τὴν Σάμον. Ὁ Καπουδὰν πασᾶς εἶναι ἀποφασισμένος νὰ δώσῃ τρομερὸν μάθημα εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐπαναστάτας. Τώρα νὰ γυρίσωμεν ὀπίσω, νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν Τσεσμὲ καὶ εἰς τὸ Κάστρον, διὰ νὰ εἰδοποιήσωμεν ὅλα τὰ πλοῖα νὰ εἶναι ἔτοιμα δι' αὔριον.

Φαντάζεσθε τὴν στενοχωρίαν τοῦ καπετὰν-Νικόλα, ὅταν ἤκουσεν αὐτά.

Εἶχεν ἀνατείλει ὁ ἥλιος, ὅταν τὸ Τουρκικὸν πλοῖον ἔφθασεν εἰς τὸν Τσεσμέν. Ἐκεῖνην τὴν ὥραν ἐκρέμων

τέσσαρα παλληκάρια, τὰ ὅποια εἶχον συλλάβει μὲ τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας. Τὰ ἐκρέμων εἰς ἓνα πλάτανον.

— Παναγία μου, ἔλεγε μέσα του ὁ καπετὰν Νικόλας, τί βλέπουν τὰ μάτια μου! Δὲν θὰ γίνη ποτὲ ἡ χάρις σου, Παναγία μου, νὰ τελειώσουν τὰ βάσανά μας!

Ἐξαλίσθη καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ δυνατὰ τὸ «Θεοτόκε ἡ ἐλπίς» καὶ ἐβράδιζε τρικλίζων ὥς νὰ ἦτο μεθυσμένος. Ἐπειτα ἐσιώπησε, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν του, ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας του ὀπίσω, ὅπως συνήθιζε, καὶ ἔστρεψε τὸν νοῦν του ὅλον εἰς τὸν Κλεάνθη, εἰς τὸν Λυκοῦργον καὶ εἰς τὴν ἑλευθερίαν.

Τὸ βράδυ ὁ Καπουδὰν πασᾶς ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ὅλος ὁ στόλος ἤνοιξε τὰ ἱστία καὶ ἐκινήθη πρὸς τὰ ἔμπρῳς. Ἡ «Ἐσμέ» ἔπλεεν ἔμπρῳς μὲ τρεῖς φανούς εἰς τὴν πρύμνην, σημεῖον, τὸ ὅποῖον ἔλεγε «ἀκολουθεῖτε». Ὅλα τὰ ἄλλα φῶτα σβησμένα.

Ὁ ἄνεμος ἦτο εὐνοϊκός. Τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἔπλεον ὀλοταχῶς, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ φθάσουν τὴν «Ἐσμέ». Ἦτο πρώτης τάξεως πλοῖον, ὅλον σκεπασμένον ἔξωθεν μὲ ἐλάσματα χαλκοῦ.

6 Ὁ καπετὰν Νικόλας δεμένος.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Ὁ ἄνεμος ἐδυνάμωνε· νέφη ἐκάλυψαν τὸν οὐρανόν· ἤρχισε καὶ συχνὴ ψιλλὴ βροχὴ· σκότος πυκνόν.

— Ἄν δὲν ἔμβωμεν ἀπόψε εἰς τὸ Στενόν, ἔλεγε ὁ Πατρονάμπης, δὲν θὰ ἔμβωμεν ποτέ.

— Ἔτσι εἶναι, Ἐφέντη μου, εἶπε καὶ ὁ καπετὰν Νικόλας· τέτοια βραδυὰ δὲν τὴν ξαναβρίσκομεν.

‘Ο Πατρονάμπεης τὸν κοιτάζει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς· φωνάζει τέσσαρας γενιτσάρους :

— Δέσατε τὸν πιλότον εἰς τὸν πάγκον τῆς βάρδιας, εἶπε. Ἐφοβήθη, φαίνεται, μὴ ρίψῃ τὸ πλοῖον ἔξω καὶ πηδήσῃ ἔπειτα εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ γενίτσαροι ἔδесαν τὸν καπετὰν Νικόλα σφικτά.

— Θὰ δίδῃς τὰς ὁδηγίας, πιλότε, διὰ τὸ πηδάλιον εἰς τὸν κυβερνήτην καθαρὰ καὶ μὲ δυνατὴν φωνήν. Πρόσεξε καλὰ ! εἶπεν ὁ Πατρονάμπεης.

Ἐπειτα στρέφεται εἰς τὸν πλέον ἄγριον γενίτσαρον καὶ λέγει :

— Χασάν ! Πρόσεχε καλὰ αὐτὸν τὸν γκιαοῦρ. Μόλις ἀντιληφθῇς τὸ παραμικρὸν ὑποπτον κίνημα νὰ τοῦ πάρῃς ἀμέσως τὸ κεφάλι μὲ τὸ γιαταγάνι. Κατόπιν λέγει πάλιν εἰς τὸν πιλότον :

— Ἐλα, ἄπιστε, ἂν μὲ ἐμβάσῃς ἀπόψε εἰς τὸ Στενόν, μάρτυς μου ὁ Προφήτης—καὶ ἤγγισε μὲ τὴν χειρὰ του τὸ σαρίκιόν του—θὰ γίνῃς κυβερνήτης μὲ τριάντα χιλιάδας ἄσπρα μισθὸν τὸ ἔτος.

— Πολὺ καλὰ, Ἐφέντη μου, καπετὰν Πατρόνα ! ἀπεκρίθη ὁ καπετὰν Νικόλας.

7. Ἀποθνήσκω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.

Εἰς τὴν Σάμον ὅλα εἶναι κατασκότεινα· βασιλεύει σιγὴ νεκρική. Οἱ φύλακες μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονται : «Προσοχή !» Ὁ καπετὰν Σταμάτης, ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Λαχανᾶς, τρέχουν ἀπὸ ὀχύρωμα εἰς ὀχύρωμα, διὰ νὰ ἴδουν ἂν εἶναι ὅλοι εἰς τὰς θέσεις των.

Εἰς τὸν Ἀσπρον Κάβρον ἐξήκοντα τηλεβόλα εἶναι ἑτοιμα. Εἰς τὸ Τηγάνιον, εἰς τὸ φρούριον τοῦ Λυκούρ-

γου, ἄλλα ἐξήκοντα. Οἱ πυροβοληταὶ ἀγρυπνοῦν, ἔτοιμοι εἰς πρώτην διαταγὴν νὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των. Τὰ ἄγγεῖα μὲ τὸ νερόν, τὰ σκουπιστήρια τῶν τηλεβόλων, ὅλα ἔτοιμα. Ὁ Σαχτούρης μὲ τὴν λέμβον ἐπιθεωρεῖ τὰ πυρπολικά. Ὁ φάρος τοῦ Κότσικα εἶναι σβηστός. Πανταχοῦ σκότος. Μόνον ὑψηλά, εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, τὸ κανδήλιον φωτίζει ἀμυδρῶς τοὺς καλογήρους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ὀλονυκτίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρματα εἰς τὸ πλευρόν. Ἐκεῖ καὶ ὁ Δεσπότης ὁ Κύριλλος μὲ τὰς πιστόλας εἰς τὴν μέσην, χωμένος εἰς τὸ στασίδιόν του.

Καὶ εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας γονατιστὴ ἡ οἰκογένεια τοῦ καπετὰν Νικόλα ἐξήτει καταφύγιον, ὅπως τὰ ὀρφανὰ πουλιά, τὰ ὅποια καταδιώκει ὁ ἀετὸς καὶ χάνουν τὴν φωλεάν των.

Πέραν ὅμως εἰς τὰ Σώκια τὰ πράγματα εἶναι ὅλως διαφορετικά. Οἱ Τοῦρκοι διασγεδάξουν, προεξοφλοῦν τὴν νίκην των. Ἔχουν ἀνάψει πυρὰς καὶ τὸ στρατόπεδον ὀλόκληρον βοτίζει ἀπὸ τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ τοὺς χορούς.

Ἀλλ' ἡ βροχὴ μετ' ὀλίγον τοὺς διασκορπίζει καὶ αὐτοὺς· καὶ πρὶν ἀκόμη σημάνῃ μεσονύκτιον, ἔχουν σβεσθῇ ὅλαι αἱ πυραὶ καὶ ὅλα τὰ φῶτα. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ «Ἐσμὲ» εὐρίσκεται ἐν μίλιον μακρὰν τοῦ Στενοῦ.

Ὁ ἄνεμος ἔχει δυναμώσει πολὺ. Ταξιδεύουν μὲ ὀλίγα μόνον πανιά. Ὁ κυβερνήτης ἐρωτᾷ διὰ τὴν ταχύτητα.

— Ἐπτὰ μίλια τὴν ὥραν, τοῦ ἀπαντοῦν.

— Ὀλίγη, ἐσκέφθη ὁ δεμένος πιλότος, ὀλίγη διὰ τὴν δουλειάν μου... Πανιά, καπετάνιο, φωνάζει, πανιά! Βάλε ὅλα τὰ πανιά! Τὸ ρεῦμα εἶναι δυνατό, θηρίο. Θὰ μᾶς φέρῃ δεξιά, θὰ μᾶς ρίψῃ ἐπάνω εἰς τὰ σαμιώτικα κανόνια.

Ὁ κυβερνήτης δειλιᾷ. Διστάζει νὰ προχωρήσῃ. Ὑποπτεύεται. Ἀλλὰ τώρα τὸν Πατρονάμπεην τὸν παραφέρει ἡ πολεμικὴ του ὁρμή.

— Σώπα, καπετάνιο, τοῦ λέγει, σώπα, ἂν θέλῃς νᾶχῃς στὴ θέσῃ της τὴν κεφαλὴ σου ! Ἀπλῶσε ὅλα τὰ πανιά. Γρήγορα τὰ πανιά ἐπάνω !

Ἡ φρεγάδα ἐπέτα ἐπὶ τῶν κυμάτων. Τὸ σκότος ὁμῶς ἦτο τόσον βαθύ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἐξησκημένος ὀφθαλμὸς τοῦ καπετὰν Νικόλα δὲν διέκρινε τίποτε.

— Δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν βλέπομεν οὔτε τὸ δάκτυλόν μας, ἐψιθύρισε μόνος, καὶ ἐπερίμενε ἀνυπομόνως πότε νὰ ἀκούσῃ τὸ ἄγριον κῦμα, νὰ κτυπᾷ ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους τοῦ ἀκρωτηρίου.

Αἶφνης τὸ βυθόμετρον ἔδειξε τριάκοντα πόδας. Ἐτοιμάζονται νὰ τὸ ρίψουν πάλιν. Ὁ καπετὰν Νικόλας φωνάζει τότε ὡς τρελλός :

— Δὲν εἶναι τίποτε. Εἶναι ὁ κάβος πὺν ἀφήνομε δεξιὰ. Εἵμεθα μέσα στὸ Στενό. Ἡ Σάμος εἶναι ἰδική σας ! ἰδική σας !...»

Μπούουου !... ἀκούεται ὡς νὰ ἐβρόντησαν διὰ μιᾶς ἑκατὸν τηλεβόλα. Ἡ « Ἐσμὲ » ἐστάθη ἀποτόμως ὡς νὰ τὴν ἐκράτησε χεὶρ σιδηρᾷ. Ἐτινάχθη ὁλόκληρος. Ὅλοι ἔπεσαν κάτω. Οἱ ἱστοὶ ἔκλιναν, τὸ πλοῖον ἐσχίσθη εἰς δύο. Τὰ κύματα εἰσώρμησαν ἀκάθεκτα ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ πρύμνη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐβυθίζετο, τὰ σχοινία ἐκόπησαν καὶ τὰ τηλεβόλα ἐκυλίωντο φονεύοντα ναύτας καὶ στρατιώτας.

Ὁ Πατρονάμπεης ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῆς πυξίδος καὶ ὅλοι μαζί, αὐτός, ὁ κυβερνήτης, ὁ νομάρχης, ὁ πηδαλιούχος ἐκυλίσθησαν ἀπὸ τὸ κατὰστρομα εἰς τὴν θάλασσαν.

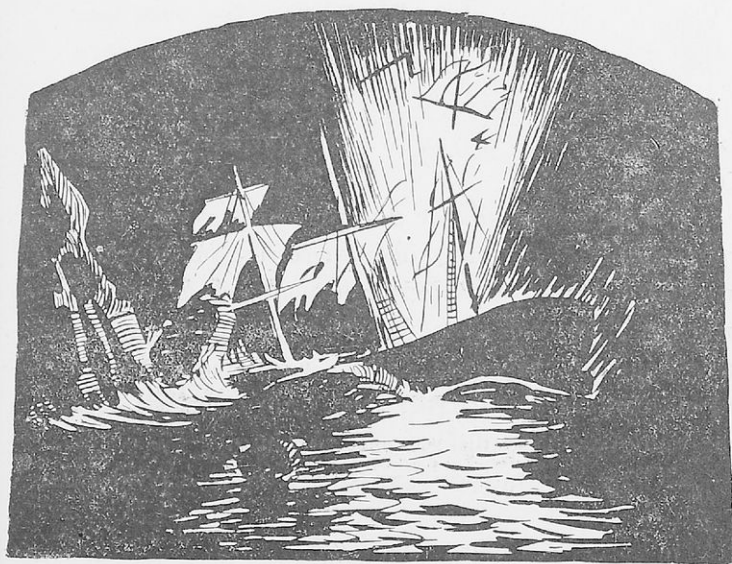
‘Ο γενίτσαρος Χασάν, πιστός εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἐπροχώρει μὲ τὸ γιαταγάνιον γυμνὸν πρὸς τὸν καπετὰν Νικόλα!

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ φανὸς τῆς κλίμακος τῆς πυριτιδαποθήκης ἔπεσε εἰς τὴν πυρίτιδα. Κρότος τρομερὸς ἠκούσθη, φλόγες οὐρανομήκεις ἐξώρμησαν ἀπὸ τὸ κύτος καὶ ὅλον τὸ πλοῖον ἐτινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Τὰ βουνὰ ἐσείσθησαν. Ὅλη ἡ Σάμος ἐξύπνησε. Τὰ κανονοστάσια ἔλαμψαν. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν.

‘Ο Τουρκικὸς στόλος στρέφεται τώρα ὀλοταχῶς πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἀφήνουν τὴν παραλίαν καὶ σκορπίζονται εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Τὴν στιγμὴν τῆς λάμψεως ὁ καπετὰν Νικόλας, ἐπρόφθασε καὶ εἶπε:

« Ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων! »

Τὸ φίλημα.

Εἰς τὸ Μανιάκι⁽¹⁾, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός.

Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους· ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας των, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπῆστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους εἰς τὸ χῶμα.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν

(1) Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ Παπαφλέσσας μετὰ 300 ἀνδρῶν ἀντετάχθη τὴν 20 Μαΐου 1825 κατὰ 6000 στρατιωτῶν τοῦ Ἰμπραήμ.

τῶν σφαιρῶν, ἀντεστάθησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν καὶ εἰς τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου τῶν ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι τῶν, ἔπесαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὄχι. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁ Παπαφλέσσας χλωμός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφικτὰ δάκτυλα.

Ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ. Ἦδη ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου· ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς· περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ ὁποῖον πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς τῶν, τὰ εὐρέα στέρνα τῶν, τοὺς βραχίονάς τῶν τοὺς νευρώδεις, τὰς ὥραιάς τῶν μορφάς, τὰ μέτωπά τῶν τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολώνεται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοί του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

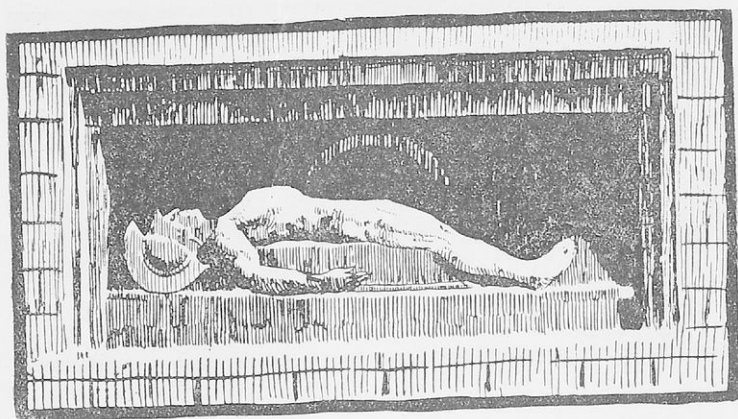
— Σηκῶστε τον, πιάστε τον.... Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι....

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν· τὸν ἐσήκωσαν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πλησίον πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.

— Στήστε τὸν ἐκεῖ ἀποκάτω...

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες αὐτὸν, ἐβάδισαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον· τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὥς νὰ ᾗτο ζῶν. Ἐπειτα ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἡ ὁποία ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους, ὥς νὰ ἐβάφη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ χυθὲν αἷμα, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Ἄγνωστοι στρατιῶται

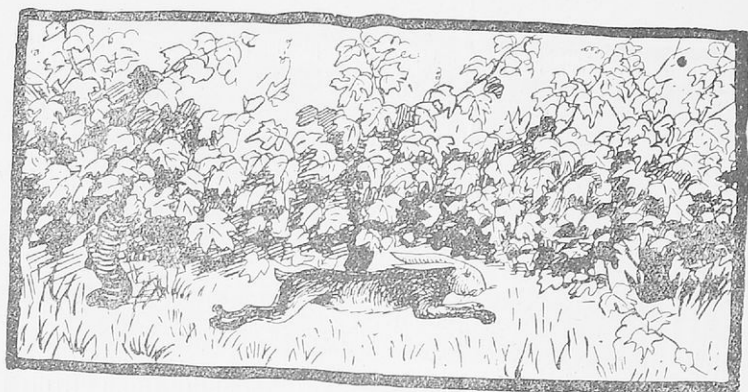
Μέσα σὲ βόλια κι ὀβίδων κρότους
ἔπεσαν νιάτα μὲς στὸν ἀνθό τους.
Πᾶνε λεβέντηδες, πᾶνε κορμιά,
κι ἄγνωστα τὰ θάψαν στὴν ἐρημιά.

Κανεῖς δὲν ξέρει ποῦ τάχουν θάψει,
κανεῖς δὲν πῆγε γιὰ νὰ τὰ κλάψῃ,
κανεῖς δὲν ἔκαμε γι' αὐτὰ λιβάνι,
κανεῖς δὲν ἔπλεξε γι' αὐτὰ στεφάνι.

Ἀνώνυμ' ἥρωες, ἄγνωστοι τάφοι,
κανένας ὄνομα σ' αὐτοὺς δὲ γράφει,
μήτε τὸ χῶμα τους φιλοῦνε χεῖλη,
σταυρὸ δὲν ἔχουνε, μήτε καντῆλι.

Μόνο μιᾶς κόρης μαργαριτάρια
κυλοῦν σὲ τάφους, πὺν κάποια μέρα
θὰ γίνουν κόσμον προσκνητάρια
καὶ φάροι νίκης γιὰ μιὰ μητέρα.

Γ. Σουρῆς

Ὁ λαγός.

Ἐὰν θέλῃ κανεὶς νὰ περιγράψῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ λαγοῦ, τοῦ φθάνει μία λέξις: Τρομοκρατημένος. Διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον πλέον δυστυχησμένη ὕπαρξις. Ἡ ζωὴ του εἶναι μία διαρκὲς τρομάρα. Καὶ διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ περισσότερον ἀπελπιστικὴν ἢ φύσις, τοῦ ἔδωκεν ἀκοὴν καταπληκτικὴν. Διότι ἐκεῖνα τὰ δύο πελώρια χωνιά, τ' αὐτιά του, ὅπου γυρίζουν ὡσὰν πτερὰ ἀνεμιστήρος, δὲν τοῦ χρησιμεύουν μόνον διὰ νὰ βοηθοῦν, μὲ μίαν των ἀπότομον στροφὴν, εἰς ἀλλαγὴν πορείας, ὅταν καταδιώκεται, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀποθηκεύουν κάθε φωνήν, ἦχον, ψίθυρον, ὅσον ἀδύνατος καὶ ἂν εἶναι καὶ ὅσον ἂν ἔρχεται ἀπὸ μακρὰν. Καὶ κάθε ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἦχους εἶναι δι' αὐτὸν ἐν μαρτύριον. Καὶ ἐνῶ ὁ δυστυχησμένος εἶναι ἐν ζῶν, ὅπου δὲν ἔχει κάμει ποτὲ κακὸν εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ πλάσματα τῆς δημιουργίας, ὁ ὕπνος του εἶναι ὡσὰν τοῦ δολοφόνου, ὅπου περνοῦν ἐμπρὸς του φαντάσματα, ὅλα τοῦ θύματος. Φθάνει νὰ εἶπω, ὅτι κοιμᾶται μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια. Εἶναι πολὺ φυσικὴ αὕτῃ ἡ μανία καταδιώξεως, ἡ

ὅποια μαστίζει τὸν λαγόν. Διότι κανὲν ἄλλο ζῷον δὲν ἔχει τόσους φοβερούς ἐχθρούς. Φθάνει ν' ἀναφέρω, ὅτι καὶ ὁ ἀετὸς ἀπὸ τὰ ὕψη, ὅταν ἴδῃ λαγὸν ἢ τὸν θάμνον, ὅπου ἐκρύφθη, ἔχει ἤδη ὑπογράψει τὴν θανατικὴν καταδίκην του. Ἐχθροὶ του εἶναι ἐπίσης ἡ ἀλεπού, τὸ τσακάλι, ὁ λύκος, ὁ ἀγριόγατος, ὁ σκύλος, τὸ φίδι καὶ προπάντων ὁ ἄνθρωπος.

Ἄλλὰ ἡ φύσις δὲν τὸν ἄφησεν ἀνυπεράσπιστον τὸν λαγόν, ὅπως δὲν ἄφησε ποτὲ κανὲν πλάσμα τῆς δημιουργίας. Εἰς ὅλα ἐπέβαλε πόλεμον ἐξοντώσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄμυναν κάθε εἶδους ἐπρονόησε μὲ ἴσῃ ἐπιμέλειαν. Καὶ ὥπλισε τὸν λαγὸν μὲ εὐστροφίαν πνεύματος καὶ εὐστροφίαν κινήσεως μοναδικήν.

Αἱ πονηρίαι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται, διὰ νὰ συγχύσῃ τὰς ἴχνη τῆς διαβάσεώς του, εἶναι μοναδικαί. Ἰδίως τὰ ὅσα μηχανεύεται, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ γιατάκι του. Διότι τὸ προσπερνᾷ μὲ τὰ μεγαλύτερα πηδήματα, καὶ προχωρεῖ μακρὰν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ ἔπειτα πάλιν ἐπιστρέφει μὲ τὰς ἰδίας μεθόδους καὶ μ' ἓνα δυνατόν πηδημα εὐρίσκεται μέσα εἰς αὐτό. Ὅποιος παρηκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ λαγοῦ εἰς τὸ χιόνι, αὐτὰ τὰ ὅποια γράφω, θὰ τὰ ἐδιάβασε μόνος του ἐπάνω εἰς τὸν ἄσπρον πίνακα τοῦ ἐδάφους.

Ἐκτὸς τούτου ἡ φύσις τὸν ἐπροίκισε μὲ ὀπίσθια πόδια πολὺ ὑψηλότερα, ὥστε τὸ μεγαλύτερον τρέξιμον εἰς τὸν ἀνήφορον νὰ εἶναι δι' αὐτὸν ἓνα παιγνίδι ἄκοπον καὶ γρήγορον. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει πολὺ καλὰ πόσον ὕστερον εἰς αὐτὸ οἱ διώχται του, ὅποτε ἡμπορεῖ, πάντοτε παίρνει τὰ ἀνηφόρια. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐστροφία του; Χωρὶς διόλου νὰ ἐπιβραδύνη τὸν καλπασμόν του, μὲ μίαν κίνησιν ἀπότομον παίρνει τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν ἢ καὶ

τὸ ὀπίσω, κερδίζει ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν διώκτην του καὶ πολλὰς φορὰς σώζεται.

Ἄς μὴ νομίσῃ πάλιν κανεῖς ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ λαγοῦ εἶναι ἐν αἰώνιον μαρτύριον τρομάρας. Ἐχει τὰς ἀπολαύσεις του τὴν νύκτα. Βόσκει, παίζει, κυλίνεται κατὰ γῆς, ὀρθώνεται εἰς τὰ ὀπίσθιά του καὶ ἐν γένει παρουσιάζει τὴν εὐθυμίαν μεθυσμένου. Λησιμονεῖ τότε τὴν ἀλώπεκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ πολλὰς φορὰς πληρώνει μὲ τὴν ζωὴν του αὐτὸ τὸ ἀδικαιολόγητον αἴσθημα ἀσφαλείας, πὺν τὸν καταλαμβάνει τὴν νύκτα, διότι καὶ αἱ ἀλώπεκες καὶ οἱ κυνηγοὶ κάτι γνωρίζουν ἀπὸ τὸ νυκτερινόν του παιγνίδι μὲ τὸ φεγγάρι.

Θὰ ἦμην ἄδικος, ἐὰν δὲν ἐσημείωνα μίαν ἀρετὴν τοῦ λαγοῦ, ὅπου δὲν τὴν ἔχουν οὔτε τὰ περισσότερα πουλιά, οὔτε οἱ ἄνθρωποι, οἱ μαστιζόμενοι ἀπὸ τὴν μανίαν τῆς μεταναστεύσεως. Τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἐστίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου θὰ τὸν σηκώσετε, ὅσον καὶ ἂν κυνηγηθῇ, ἐὰν σωθῇ, ἐκεῖ γύρω θὰ γυρίσῃ πάλιν νὰ διαλέξῃ καταφύγιον ἢ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἢ τὴν ἄλλην. Διότι τοὺς ἀγνώστους τόπους τοὺς τρέμει ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἐχθρούς του.

Περὶ αὐτοῦ ἔχω καὶ μίαν προσωπικὴν παρατήρησιν, πολὺ χαρακτηριστικὴν. Ὅταν πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἐγένεν ἡ τρομερὰ πυρκαϊὰ τοῦ Πεντελικοῦ, ὅσοι λαγοὶ ἐπρόφθασαν νὰ σωθοῦν, ἐσκόρπισαν παντοῦ. Ἀλλὰ ἅμα ἔσβησαν οἱ καψάλες (καὶ τὶς ἀπόσβησε καλὰ μία διήμερος βροχὴ δυνατὴ ὡς καταρράκτης) εὐρέθησαν πάλιν ὅλοι γεμᾶται ἀπὸ λαγούς. Διότι ἀμέσως ὅλοι οἱ διεσπαρμένοι πρόσφυγες λαγοὶ ἐνοστάλησαν πάλιν τὸ πατρῶον ἔδαφος. Καὶ οἱ κυνηγοί, οἱ ὅποιοι ὕστερον ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἔψαχναν τὶς καψάλες, ἔκαμαν λαμπρὸν κυνήγιον, ἀδιάφορον ἂν οἱ λαγοὶ αὐτοὶ ἦσαν μουντζουρωμένοι ὥσάν καρβουνιάρηδες.

Βορειόταται καὶ πολικαὶ χῶραι.

Εἰς τὰς χώρας ταύτας τὸ ψῦχος εἶναι δριμύτατον. Ὅλα εἶνε παγωμένα, καὶ ποταμοὶ καὶ θάλασσαι· τόσον δὲ σκληρὸς εἶνε ὁ πάγος, ὥστε ὁμοιάζει πρὸς βράχους ὀλισθηρούς. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἡ γνωστὴ εἰς ἡμᾶς διαδοχὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Εἰς τοὺς πόλους ἡ νύξ διαρκεῖ ἕξ μῆνας καὶ ἕξ μῆνας ἡ ἡμέρα.

Ἐκεῖ ὁ ἥλιος δὲν θερμαίνει· δὲν ἀναβαίνει ποτὲ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν· φαίνεται πάντοτε χαμηλὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὡς νὰ ἀνατέλλῃ ἢ δύῃ. Διὰ τοῦτο αἱ ἀκτῖνες τοῦ μόνις ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ τήξουν τὸ παγωμένον ἔδαφος εἰς ὀλίγων σπιθαμῶν βάθος.

Ἐν τούτοις ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως εἶναι ἀπερίγραπτος. Κατάλευκοι ἀπλοῦνται αἱ ἀπέραντοι χιονοσκεπεῖς πεδιάδες· κατάλευκα ὑψοῦνται καὶ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα μακρόθεν διαγράφονται λευκοκύανα, ἐστολισμένα μὲ τὸ γλυκὺ ἀνοικτὸν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπὶ τῶν θα-

λασσῶν πλανῶνται πελώριοι ὄγκοι πάγου· εἶναι διαφανεῖς ὡς κρύσταλλοι καὶ λάμπουν εἰς τὸν ἥλιον, ἀντανεκλῶντες μυρία χρώματα.

Ἄλλ' οἱ γιγαντιαῖοι ἐκεῖνοι λευκοὶ ὄγκοι τηκόμενοι εἰς τὸν ἥλιον ραγίζονται, θρυμματίζονται καὶ κατακρημνίζονται διὰ μιᾶς. Τότε ἀκούεται κρότος δυνατός, παρατεταμένος καὶ βροντώδης, ὡς ἐὰν ἐξεπυρσοκρότουν ὁμοῦ πολλὰ τηλεβόλα. Ἐξαφνα ἀναπηδοῦν χεῖμαρροι ὀρμητικοὶ καὶ καταρράκται μεγαλοπρεπεῖς, σχηματίζοντες λίμνας καὶ ποταμούς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μακρὰ νύξ τῶν πόλων, δὲν εἶναι τόσον σκοτεινὴ, ὡς τὴν φανταζόμεθα. Τοὺς φοβεροὺς πάγους καὶ τὴν μελαγχολίαν καὶ ἐρημίαν τῶν πολικῶν χωρῶν φωτίζει ἀκατάπαυστον γλυκὺ φῶς, τὸ «βόρειον σέλας».

Ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος ὑψοῦται μέγα καὶ φωτεινὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε μὲν φαίνεται ἐρυθρὸν ἢ πορτοκαλλόχρουν, ἄλλοτε δὲ πράσινον ἢ κυανοῦν, ἄλλοτε δὲ λευκὸν ὡς ἄργυρος. Καὶ ὡς μεταλλάσσει τὸ φῶς τοῦτο, οὕτω προσλαμβάνουν καὶ οἱ παράδοξοι ἐκεῖνοι τόποι ποικίλα χρώματα· ἄλλοτε μὲν χρωματίζονται ἐρυθροί, ἄλλοτε δὲ πράσινοι ἢ κυανοί, ἄλλοτε δὲ κατάλευκοι καὶ τόσον λαμπροί, ὥστε νὰ θαμβώνουν τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ ταξιδεύοντες εἰς τοὺς πολικοὺς τόπους διατρέχουν μεγάλους κινδύνους. Οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι ὄγκοι τοῦ πάγου ὠθηόμενοι ὑπὸ βιαίων ἀνέμων κινοῦνται ὀρμητικῶς. Ἄν πλοῖον τι εὐρεθῇ μεταξὺ τοιούτων ὄγκων, κατασυντρίβεται.

Εἰς τὴν ξηρὰν πάλιν ἄλλοι κίνδυνοι ἀναμένουν τοὺς τολμηροὺς, τοὺς προχωροῦντας μέχρι τῶν πολικῶν χωρῶν. Εἰς τὰς ἐρήμους ἐκ πάγου ἐκτάσεις περιπλανᾶται ἡ λευκὴ ἄρκτος· εἶναι δ' αὕτη ζῷον ἀγριώτατον, καὶ ἐπειδὴ

ἔχει τερασίαν δύναμιν, ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις πέσῃ εἰς τοὺς ὄνυχάς της.

Εἰς ναύτης ἐκ τοῦ πληρώματος τοιοῦτου πλοίου, ἐνῶ ἴστατο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἤσθάνθη ἔξαφνα νὰ τὸν κτυποῦν εἰς τὴν ράχιν. Νομίσας ὅτι κάποιος ἐκ τῶν συντρόφων του ἠθέλησε νὰ ἀστεισθῇ μαζί του, ἐστράφη γελῶν· ἀλλ' ἀφῆκε κραυγὴν φρίκης, ὡς εἶδε πλησίον του τὴν λευκὴν ἄρκτον. Οἱ σύντροφοί του ὥρμησαν νὰ τὸν σώσουν· ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν, διότι ἡ ἄρκτος μὲ ἐν κτύπημα τὸν συνέτριψε.

Εἰς τὴν ἐξερεῦνήσιν τῶν πολικῶν χωρῶν πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἀπὸ τριῶν αἰώνων ἀφιέρωσαν πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς των.

Περίφημον ἰδίᾳ ὑπῆρξε τὸ ταξίδιον τοῦ Νορβηγοῦ Νάνσεν, ὁ ὁποῖος μὲ ἐν πλοῖον, τὸ 1895, ἐπεχείρησε νὰ πλεύσῃ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τοῦ βορείου ὠκεανοῦ εἰς τὸ ἄλλο. Ἀλλ' ὅτε ὑπερέβη τὴν 86ην μοῖραν, τὸν πλοῖόν του εὗρέθη περικυκλωμένον ὑπὸ τῶν πάγων καὶ ἀπεκλείσθη ὡς ἐντὸς φυλακῆς. Ὁ Νάνσεν τότε καὶ τὸ πλήρωμα ἐπὶ μακρὸν ἔζησαν ἐν τῷ πλοίῳ αἰχμάλωτοι τῶν πάγων. Πέριξ αὐτῶν ἔβλεπον νὰ πλανᾶται ἐπὶ τῶν πάγων ἡ λευκὴ ἄρκτος. Ἀλλοίμονον ἂν ἔπιπτε κανεὶς ἄοπλος εἰς τοὺς ὄνυχάς της! Ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Νάνσεν, πεισθεὶς ὅτι τὸ πλοῖόν του δὲν ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὸν βόρειον πόλον, ἐπεχείρησε δι' ἐλκήθρου νὰ φθάσῃ εἰς αὐτόν. Ἐνῶ ὅμως καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ ἀπετύγχανε, τὸ πλοῖόν του «Φραΐημ», τέλος, ἀπηλευθερώθη ἐκ τῶν πάγων καὶ ἔφθασε σῶον εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ δὲ Νάνσεν, ἐπιστρέφων μὲ τὸ ἔλκηθρον ἐκ τοῦ ταξιδίου του, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὸ πλοῖον καὶ μετεφέρθη τελευταῖος εἰς τὴν πατρίδα.

Πρῶτος ὁ Ἀμερικανὸς ἀντιναύαρχος Πῆρου κατώρ-

θωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βόρειον πόλον καὶ νὰ λύσῃ τὸ μυστήριον τῶν πάγων. Οὗτος μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ του Ματθαίου ἔφθασαν εἰς τὸν πόλον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1909. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου των ἔβλεπον τὸν ἥλιον διαρκῶς, διότι, ὡς εἴπομεν, πλησίον τοῦ βορείου πόλου ὁ ἥλιος κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας δὲν ἀναβαίνει ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ φαίνεται χαμηλὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, γράφων κύκλους.

Ὁ Πῆρυ καὶ ὁ Νάνσεν ἐβεβαίωσαν ὅτι περὶ τὸν πόλον δὲν ὑπάρχει ξηρά· μόνον θάλασσα κεκαλυμμένη ὑπὸ πάγων ὑπάρχει ἐκεῖ.

Εἰς τὰς παγοσκεπεῖς ἐκείνας χώρας ζῇ καὶ ἓν πτηνόν, ἔξοχον παράδειγμα φιλοστοργίας, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ζωολογίαν λέγεται «νῆσσα ἢ λεπτόπτιλος». Εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα τῆς νήσσης τῶν ἰδικῶν μας χωρῶν, καὶ φέρει λεπτότατα μεταξοειδῆ πτίλα. Ἐκ τῶν πτίλων τούτων κατασκευάζονται ἐφαπλώματα θερμότητα, ἀλλὰ τόσον ἐλαφρά, ὥστε μόλις αἰσθάνεται τις ὅτι τὸν καλύπτουν. Τὰ πτίλα ταῦτα εἶναι περιζήτητα εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ οἱ συλλέκται αὐτῶν κερδίζουν πολλὰ χρήματα. Ἡ συλλογὴ τῶν πολυτίμων τούτων πτίλων γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Αἱ λεπτόπτιλοι αὐταὶ νῆσσαι κατασκευάζουν τὴν φωλεάν των ἐπὶ τῶν πάγων διὰ θαλασσίων φυτῶν. Διὰ νὰ προφυλάξουν δὲ τὰ ὠὰ των ἐκ τοῦ ψύχους, ὁσάκις ἀπομακρύνονται πρὸς εὗρεσιν τροφῆς, ἀποσποῦν διὰ τοῦ ράμφους των πτίλα ἐκ τοῦ στήθους των καὶ τὰ καλύπτουν δι' αὐτῶν. Οἱ πτιλοσυλλέκται καιροφυλακτοῦντες πότε τὰ πτηνὰ θὰ ἐξέλθουν ἐκ τῆς φωλεᾶς των, ἔρχονται καὶ ἀρπάζουν τὰ πτίλα. Ὅταν τὰ πτηνὰ ἐπανέλθουν καὶ εὗρουν τὰ ὠὰ των χωρὶς τὸ θερμὸν κάλυμμά των, ἀποσποῦν

ἄλλα πτίλα ἀπὸ τὸ στήθος των. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἡ ἀγάπη τοῦ κέρδους καθιστᾷ πολὺ σκληροὺς, εὐρίσκουν ἄλλην κατάλληλον εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἄρπάσουν καὶ ταῦτα· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ φιλόστοργος μήτηρ ἀπογυμνοῦται, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὰ μέλλοντα τέκνα της. Ὁ σύντροφός της—διότι τὰ πτηνὰ αὐτὰ ζοῦν κατὰ ζεύγη ὡς αἱ περιστρεαί—βλέπων αὐτὴν τρέμουνσαν ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἀρχίζει καὶ αὐτὸς ν' ἀποσπᾷ ἰδικά του πτίλα, διὰ νὰ καλύψῃ τὰ ῥά. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται δις καὶ τρίς· τότε οἱ σκληροὶ πτιλοσυλλέκται μεταβαίνουν εἰς διαρπαγὴν ἄλλης φωλεᾶς.

Αἱ πολικαὶ χῶραι εἶναι ἀκατοίκητοι· ἀλλὰ νοτιώτερον, ὅπου αἱ μακρὰ νύκτες διαρκοῦν ἓνα ἢ δύο μῆνας, ἂν καὶ τὸ ψῦχος εἶνε δριμύτατον, ζοῦν ὅμως ἀνθρώπινα πλάσματα. Τοιαῦται χῶραι, ἂν καὶ πολὺ ἀραιῶς κατοικημένοι, εἶναι ἡ Γροιλλανδία, ἡ Σπιτσβέργη, ἡ βορεία Σιβηρία, ἡ Λαπωνία. Οἱ Λάπωνες εἶναι μικρόσωμοι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν χώραν των δὲν εὐρίσκονται οὔτε λίθοι, οὔτε ξυλεία, τὰς καλύβας των κατασκευάζουν ἐκ δερμάτων. Ἄλλη φυλὴ, οἱ Ἑσκιμῶι, οἱ ὅποιοι ζοῦν εἰς τὴν Γροιλλανδίαν, κόπτουν μεγάλα τετράγωνα πάγου, ὡς ἂν ἦσαν πέτραι, καὶ δι' αὐτῶν κτίζουν τὰς καλύβας των. Τὰς κατασκευάζουν δὲ θολωτὰς καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς των ἀφήνουν μίαν ὀπὴν στρογγύλην. Τὴν ὀπὴν αὐτὴν κλείουν μὲ μίαν πλάκα διαφανοῦς κρυστάλλου· αὐτὸ εἶναι τὸ παράθυρόν των. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀφήνουν μίαν ἄλλην ὀπὴν, τὴν ὁποίαν καλύπτουν μὲ δέγμα ζώου· αὕτη εἶναι ἡ θύρα των.

Ἐντὸς τῆς ἐκ πάγου αὐτῆς καλύβης ἐπικρατεῖ σχετικῶς ἀρκετὴ θερμότης. Δριμύτατον εἶναι τὸ ψῦχος εἰς τὸ

ὑπαιθρον· διὰ νὰ προφυλάττωνται δ' ἐξ αὐτοῦ, οἱ Ἑσκιμῶι πίνουν ἔλαιον φώκης καὶ ἀλείφουν δι' αὐτοῦ τὸ σῶμα των.

Πυρὰν δὲν ἀνάπτουν, οὔτε μαγειρεύουν, οὔτε θερμαίνουν ὕδωρ, διὰ νὰ πλύνουν τὰ ἐνδύματά των. Αἱ ἰδέαι τῶν Ἑσκιμῶων περὶ μαγειρικῆς καὶ καθαριότητος διαφέρουν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας. Αὐτοὶ φοροῦν διαρκῶς τὸ αὐτὸ ἔνδυμα ἐκ δέρματος, ἕως ὅτου ἀποτριβῇ καὶ τὸ ἀντικαταστήσουν δι' ἄλλου. Ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδιά ἐνδύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνδύματα ἐκ δέρματος.

Τὸ μόνον ἔπιπλον τῆς κατοικίας των εἶναι ἐν βαθυλὸν λίθινον δοχεῖον, εἶδος ἰγδίου. Ἐντὸς αὐτοῦ καίουν ἔλαιον φώκης, διὰ νὰ φωτίζωνται κατὰ τὰς μακρὰς νύκτας καὶ διὰ νὰ ἀναλύουν τὸν πάγον, τὸν ὅποιον πίνουν ὡς ὕδωρ. Τὰς κλῖνας των κατασκευάζουν ἐκ μεγάλων τεμαχίων πάγου· ἐπ' αὐτῶν ἐκτείνουν στρῶμα ἄμμου ἢ βρύων ἢ δέρμα ταράνδου. Κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ὁ ἥλιος εὐρίσκεται διαρκῶς ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, οἱ Ἑσκιμῶι κατασκευάζουν σκηνὰς ἐκ δέρματος διαφόρων ζῴων καὶ τὰς στήνουν, ὅπου εὐρίσκουν κυνήγιον. Τότε πλέουν μὲ τὰ μονόξυλά των, τὰ ὅποια χωροῦν μόνον τὸν κωπηλάτην, καὶ ἐκτελοῦν ὅλας τὰς ἐργασίαν των.

Τὸ μοναδικὸν οἰκιακὸν ζῷον τῶν Ἑσκιμῶων εἶναι ὁ σκύλος, ὁ ὅποιος χρησιμεύει διὰ νὰ σύρῃ ἔλκηθρα ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον αὐτῶν κτῆμα. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σκύλων, τοὺς ὁποίους τρέφει μία οἰκογένεια, ὑπολογίζεται ἡ εὐπορία αὐτῆς. Οἱ ὑπερβόρειοι οὗτοι ἄνθρωποι ζοῦν διὰ τῆς ἀλιείας καὶ τῆς θήρας, διότι εἰς τὰς παγωμένας ἐκείνας χώρας, καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ζοῦν ζῶα ἀμφίβια,

τὰ ὁποῖα οἱ Ἑσχιμῶοι συλλαμβάνουν διὰ τὸ λίπος των, τὴν δοράν των ἢ καὶ διὰ τὸ κρέας των.

Τοιαῦτα ζῶα εἶναι ὁ θαλάσσιος λέων, ὀνομασθεὶς τοιουτοτρόπως διὰ τὴν παράδοξον χαίτην του, ὁ θαλάσσιος ἐλέφας, φοβερὸν ζῶον, ἔχον ὀδόντας μακροὺς καὶ λευκοτάτους. Τὰ ζῶα ταῦτα δὲν γεννοῦν φά, ὡς οἱ ἰχθύες, ἀλλὰ νεογνά, τὰ ὁποῖα θηλάζουν διὰ τοῦ γάλακτός των. Τοιαυτὴ εἶναι καὶ ἡ φώκη. Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ζοῦν ἡ κυανῇ ἀλώπηξ καὶ τὸ σαμούριον, τῶν ὁποίων τὸ δέρμα εἶναι περιζήτητον, διότι ἀποτελεῖ πολύτιμον γουναρικόν.

Πόσον δύσκολος καὶ θλιβερὰ εἶναι ἡ ζωὴ εἰς τὰς παγωμένας ἐκείνας ἐκτάσεις ! Καὶ ὅμως εὐρίσκονται ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν τὸ ἡμέρον κλῖμα τῆς πατρίδος των, τὴν ἡσυχίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, τὰς τέρψεις, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ πολιτισμὸς καὶ προχωροῦν μέχρι τῶν χωρῶν τῶν αἰωνίων πάγων.

Τινὲς τὸ μακρινὸν τοῦτο ταξίδιον ἐπιχειροῦν χάριν κέρδους, ὅπως οἱ ἄλιεῖς φαλαινῶν καὶ οἱ θηρευταὶ τῶν φωκῶν.

Ἄλλοι ὅμως ἐμπνέονται ἀπὸ θεῖον ζῆλον καὶ πρόθυμοι πρὸς πᾶσαν στέρησιν, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των, προχωροῦν μέχρι τῶν ὑπερβορείων αὐτῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι λατρεύουν χονδροειδῇ εἰδωλα, διὰ νὰ διδάξουν αὐτοὺς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ν' ἀνακουφίσουν τὴν δυστυχίαν αὐτῶν. Ἄλλοι πάλιν, γενναῖοι καὶ ἀτρόμητοι, περιφρονοῦντες χάριν τῆς ἐπιστήμης τὸν θάνατον, προχωροῦν τολμηρῶς εἰς τὰ ἄγνωστα μέρη τῶν πολικῶν χωρῶν, διὰ νὰ ἐξερευνήσουν αὐτά.

Αἰῶνας ὀλοκλήρους προσεπάθησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ λύσουν τὸ μυστήριον αὐτὸ τῶν πάγων. Ἀλλὰ πόσαι εὐ-

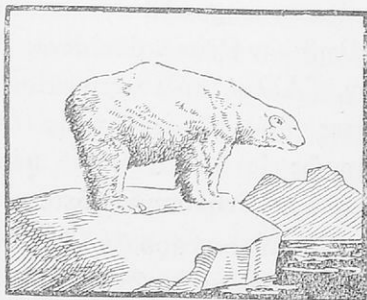
γενεῖς ὑπάρξεις εὗρον τὸν θάνατον εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν ἐναντίον τοῦ φοβεροῦ ψύχους, τῶν αἰωνίων πάγων, τῶν μυρίων κινδύνων !

Τιμὴ εἰς τοὺς ἀτρομήτους τούτους ἄνδρας. Μὲ σεβασμὸν πρέπει νὰ προφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν γενναίων τούτων, οἱ ὅποιοι εἶναι συγχρόνως ἥρωες καὶ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης.

Πρὸς τὸν Θεόν.

Ἀφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα... Ποία φύσις ! Εἶδα τὸ πᾶν, πλην τοῦ παντός τὸν ποιητὴν δὲν εἶδα· κ' ἠρώτησα «Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κορυφίδα ;» Καὶ μ' ἔκραξε μιᾷ φωνῇ κοινῶς ἡ ἀνθρωπότης : Μία ἀρχὴ ἀνθύπαρκτος... ἐν Ὄν... μία Θεότης. ...Ναί· εἶσαι σύ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν «Γεννηθῆτω» μόνον ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας, τὴν δέξριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἡλ. Τανταλίδης

Νά την ή "Ανοιξη...

Νά την ή "Ανοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται...
Καὶ δὲ λαλοῦν σὰν πρῶτα τὰ πουλιὰ
τὴ βραδυνὴ τὴν ὥρα,
τὴν ὥρα ποὺ γυρίζουν στὴ φωλιά,
καὶ δὲν τὰ σκιάζει ἡ κοῦα ἡ νύχτα τώρα,
κι οὔτε μὲ πόνο κλαῖνε τὴν παλιὰ
καλοκαιριά καὶ τὴν ἀγύριστη.
Τὸ μήνυμα τὸ φέρνει γλυκομύριστη
μηνύτρα ἡ μυγδαλιά:
— Νά την ή "Ανοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται...
Κι οὔτε ἀπὸ φύλλα πεθαμένα
καὶ θαμμένα
τὸ χῶμα δὲ μυρίζει τώρα
τὴ βραδυνὴ τὴν ὥρα·
μοσχοβολᾷ ἀπ' τ' ἀγέννητα βλαστάρια,
ποὺ λαχταροῦν τὸ φῶς στὴ γῇ κλεισμένα·

κι ἀκούεται ἀπ' τῶν δένδρων τὰ κλωνάρια,
τὰ μεστωμένα,
σὰν κρυφομίλημα μέσ' στὸ σκοτάδι
τὸ βράδυ βράδυ,
—Νά την ἢ Ἀνοιξη ! ἔρχεται, ἔρχεται...

Γ. Δροσίνης

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρὰ, τώρα εἶναι καλοκαῖρι,
τὸ λὲν τὰηδόνια στὰ κλαριά, κ' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλά στὰ καταρράχια·
πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, βαρῶντας τὴ φλογέρα,
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
καὶ νὰ γιορτάσουν τοῦ ἁῖ-Γιωργιοῦ, νὰ ῥήξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

Δημοτικὸν

Μάϊος.

Ἦλθεν ὁ Μάϊος.

Μεγάλῃ ἐορτῇ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλι-
στον κῆπον. Ἄνθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θά-
μνους, ἄνθη εἰς τὴν χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώμα-
τα συνδυάζονται ἁρμονικά, ὅπως καὶ τὰ ἀρώματα. Αἱ
κατακόκκιναι παπαροῦναι ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς
μαργαρίτας, καὶ τὸ βαρὺ ἄρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λε-
πτὴν εὐωδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωϊνὴ δροσὸς στολί-
ζει τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὁποί-
ους παίζουν αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου.

Εἰς τὴν καθαρὰν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνὰ· βομβοῦν, τερετίζουσιν, κελαδοῦν. Ἡ συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληρῶνει τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἐορτάσιμον· ψάλλουσιν τὸν ὕμνον τοῦ Μαΐου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουσιν τὰ ἄνθη, ὥς διὰ τὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὥς διὰ τὸ ν' ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ᾄσμα των.

Καὶ λέγουσιν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνὰ:

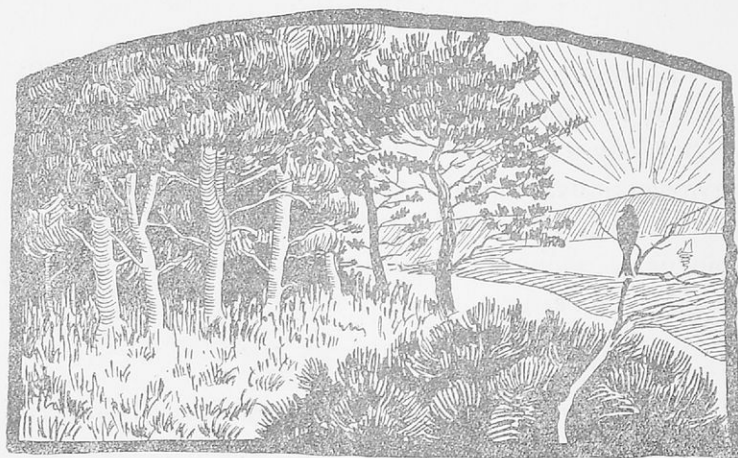
— Σὰς ζηλεύομεν καὶ σὰς μακαρίζομεν. Πόσον εἰσθε εὐτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ᾄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν μας! Ἡμεῖς εὐωδιάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν ὅ,τι αἰσθανόμεθα μὲ ᾄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη:

— Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ἡμεῖς προσευχόμεθα μὲ ᾄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ σεῖς εἰσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν, μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν, ἡ εὐωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης!

Καὶ τὸ ἄγνόν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔρχεται τὴν πρωτὴν ἐκεῖνην ὥραν, διὰ τὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Μαΐου, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν, καὶ λέγει:

— Ναί, ὁ κήπος αὐτὸς εἶναι ναός, εἰς τὸν ὁποῖον δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἐορτῶν. Ἐορτάζει ἡ φύσις! Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἐκπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης!

Πῶς ἐξυπνᾷ τὸ δάσος.

Μόλις τὰ ρόδινα τῆς πρωΐας νέφη ἀναγγεῖλουν τὴν προσέγγισιν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐξ ὅλων τῶν πτηνῶν τοῦ δάσους ὁ κόσσυφος ἐξυπνᾷ πρῶτος.

Τινάσσει τὴν δρόσον ἐκ τοῦ μελανοῦ του περῶματος, τρίβει τὸ χρυσοπὸν του ῥόμφος ἐπὶ τινος κλάδου καὶ πετᾷ εἰς τὴν κορυφὴν ὑψηλοῦ δένδρου.

Ἐκεῖθεν συρίζει δις ἢ τρίς, ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς του ἐστραμμένους πρὸς τὴν ἀπέναντι κλιτὺν τοῦ ὄρους, ὁπόθεν μετ' ὀλίγον ἀναφαίνονται αἱ πρῶται τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, καὶ εὐθὺς ἀρχίζει τὸ ζωηρὸν καὶ λιγυρὸν κελάδημά του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν ἐξυπνήσει καὶ τὰ λοιπὰ πτηνὰ τοῦ δάσους· ἀφήνουν τὰ δένδρα καὶ τοὺς θάμνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων διῆλθον τὴν νύκτα, καὶ πετοῦν εἰς μέρη ὑψηλότερα, διὰ νὰ ἴδουν ἐκεῖθεν τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Εἰς τὴν θέαν τῶν χρυσῶν του ἀκτίνων, τὰ μικρὰ πλάσματα σκιρτοῦν ἐκ χαρᾶς καὶ ἀρχίζουσιν νὰ ψάλλουν τὰ γλυκύτερα αὐτῶν ᾄσματα.

*
* *

Ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πτηνὰ πετᾷ ὁ κορυδαλλός. Μόλις προβάλῃ ἡ αὐγὴ, ἐγκαταλείπει τὴν γῆν καὶ ὁρμᾷ πρὸς τὰ ὕψη, ψάλλων μελωδικὸν ᾄσμα. Ὅσον δὲ ὑψώνεται πρὸς τὸν οὐρανόν, τόσον δυναμώνει ἡ φωνή του. Τὸ γλυκύ του ᾄσμα ἀκούεται καὶ ὅταν τὸ μικρὸν πτηνὸν βυθισμένον εἰς τὸν κυανοῦν οὐρανὸν δὲν διακρίνεται.

Ἡ θελκτικὴ μικρὰ καρδερίνα μὲ τὸ ὥραϊον πτέρωμα της κάθηται ὀπισθεν χλοεροῦ κισσοῦ, ἐκεῖθεν δ' ἀντηχεῖ ἡ εὐστροφος καὶ διαυγὴς φωνή της.

Ὁ σπίνος, πτηνὸν ζωηρὸν καὶ εὐκίνητον, πετᾷ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον, ὅπου δὲ σταθῇ, ἀνοίγει τὸ μικρὸν καὶ καλλίφωνον στόμα του καὶ ψάλλει γλυκὺ καὶ εὐθυμον ᾄσμα.

Ποῦ κελαδεῖ ἡ ἀηδὼν, δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς· διότι εἰς ὅλον τὸ δάσος ἀντηχεῖ τὸ ζωηρότατον καὶ διαυγέστατον, ἀλλὰ καὶ γλυκύτατον αὐτῆς ᾄσμα.

Ὑπὸ τὴν εὐοσμὸν χλόην καὶ ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν θάμνων οἱ κύνταροι τρίζουν. Ἐπὶ τῶν ποικιλοχρῶμων ἀνθέων βομβοῦν αἱ μέλισσαι καὶ τὰ ἄλλα πολυάριθμα ἔντομα.

Ζωή, κίνησις καὶ χαρὰ βασιλεύει εἰς ὅλον τὸ δάσος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἄλλου.

*
* *

Αἴφνης φωνὴ ὀξύτατη ἀκούεται εἰς τὸν ἀέρα, πολὺ

ὑψηλά. Εἶναι ἡ φωνὴ πεινῶντος ἰέρακος, ὁ ὁποῖος ἐπισκοπεῖ τὸ πᾶν πρὸς ἀνακάλυψιν τροφῆς.

Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ὅλοι οἱ μικροὶ ψάλλται τοῦ δάσους γίνονται ἄφαντοι ὑπὸ τοὺς κλάδους καὶ τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων ζητοῦντες ἐκεῖ σωτηρίαν. Οὕτω τὴν μελωδικὴν συναυλίαν διαδέχεται ἡ ἀπότομος σιγὴ καὶ τὴν χαρὰν ὁ τρόμος.

Μετ' ὀλίγον ἡ κρίσιμος στιγμή παρέρχεται. Ὁ ἰέραξ ἐξαφανίζεται. Εὐθὺς πάλιν ἐπανερχεται ἡ χαρὰ καὶ ἡ ζωηρότης εἰς τοὺς μικροὺς καὶ ὠραίους κατοίκους τοῦ δάσους.

Ἡ πρωΐα.

*Καὶ πάλιν χρωματίζεται
ροδόχρους ἡ αὐγή,
καὶ μὲ ὑγροὺς ποτίζεται
ἀδάμαντας ἡ γῆ.*

*Ξανθὸν κοσμεῖ διάδημα
ἀκτίνων τὰ βουνά,
κ' ἐγείρουσι κελάδημα
ἀμέτρητα πτηνά.*

*Ἡ φύσις καὶ τὰ πλάσματα
ὑμνοῦσι τὸν Θεόν
μ' εὐγνωμοσύνης ἄσματα
καὶ δοξολογιῶν.*

*Φῶν ἱλαρὸν ἐνδύεται
ἡ φύσις τὸ πρωῒ,
καὶ πανταχοῦ μηνύεται
ἀνήσυχος ζωή.*

'Αλ. Ραγκαβῆς

Ψυχοσάββατον.

Ἡ λύπη τοῦ ναυκλήρου

Εἶχεν ἀναγνώσει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοῦ εἶχεν ἐξηγήσει ὁ μακαρίτης ὁ γέροντας, ὁ πνευματικὸς τῆς νήσου, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι πολυτιμότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἂν τὴν χάσῃ κανεῖς, μὲ τίποτε πλέον, οὐδὲ μὲ τὸν κόσμον ὅλον, δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ... Τὸ ἐπίστευεν αὐτὸ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἐπίστευε τὴν φωνὴν τοῦ Γέροντα, ἡ ὁποία χονδρά-χονδρὰ ἀντήχει ἕως μέσα εἰς τὴν καρδίαν του πάντοτε:

— Ἡ τί δώσῃ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ;...

Διὰ τοῦτο ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέραινας δὲν ἐλυπήθη τόσο, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς μητέρας του, ὅσον τώρα ὅπου ἐξημέρωνε τὸ Ψυχοσάββατον, τὸ πρῶτον Ψυχοσάββατον μετὰ τὸν θάνατόν της.

Παραμονὴ Ψυχασαββάτου εἰς τὴν ἐρημίαν.

Ἡ σκούνα (¹), μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέπλευσεν ὡς ναύκληρος, ἦτο ἀραγμένη εἰς μίαν ἔρημον ἀκτὴν, παρὰ τὴν εἵσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἶχον φορτώσει τοῦβλα ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν, προωρισμένα διὰ τὴν Νικομήδειαν, ἀλλὰ σφοδροὶ ἄνεμοι πνέοντες ἀπὸ βορρᾶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάθηνται ἀδρανοῦντες τώρα τόσας ἡμέρας ἔξω ἀπὸ τὸ Σιτλί— Μπαχάρ (²).

Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀκόμη τὴν Παρασκευὴν, καθὼς ἐκοίταξε τὴν Σύνοψιν, ἐπάνω εἰς τὴν πρωϊνὴν του προσευχὴν, τὸν κατέλαβε μία βαθυτάτη μελαγχολία, ὅταν εἶδεν ὅτι ἐξημέρωνε Ψυχασάββατον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην καὶ τόσον ἐμελαγχόλησε, ὥστε ἐλησμόνησε νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς τὸ πλήρωμα. Δι' αὐτὸ καὶ δυσηρεστήθη ὀλίγον ὁ πλοίαρχος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀγανακτημένος καὶ ἀπὸ τὸν καιρόν. Ἀλλὰ εὐθυμος φυσικὰ ὡς ἦτο ὁ καπετὰν-Γιάννης καὶ ἀνοικτόκαρδος, δὲν τὸν ἤλεγξε πολὺ πικρὰ τὸν νεαρὸν ναύκληρον, διότι τὸν ἐγνώριζε «περήφανον στὴ δουλειά του» πάντοτε. Ἀλλ' ὅταν ἐξηλθε ἀπὸ τὸ καμαρί, καὶ εἶδε τοὺς ναύτας νὰ τινάζουν τὰς κρεμαστάς των κλίνας, εἶπε πρὸς τὸν λοστρόμον του, ὅστις ἀκκουμβῶν ἐπάνω εἰς τὴν κουπαστήν, παρηκολούθει τὰ κυλιόμενα πέραν ἀγρίως λευκὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου :

— Θυμήθηκες πάλι τὴ μάνα σου!....

Τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὸν ἀγαθὸν ναύκληρον νὰ συνέλθῃ, νὰ ἐννοήσῃ τὸ σφάλμα του καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν προῶραν.

(1) Σκούνα, εἶδος ἰστιοφόρου μὲ δύο ἰστούς.

(2) Σιτλί—Μπαχάρ, ἀκρωτήριο εἰς τὸ νότιον στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸ λεγόμενον τουρκιστὶ Σέντ ἢ Μπαχρ.

— Οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ζωντανούς, ἐψιθύρισεν ὁ καπετὰν-Γιάννης τότε, ἀνάπτων τὸ τσιγάρον του, καὶ οἱ πεθαμένοι μὲ τοὺς πεθαμένους....

— Καμιὰ φορὰ ὅμως ἔχουν τὴν ἀνάγκη μας καὶ οἱ πεθαμένοι! ὑπέλαβεν ὁ νεαρὸς ναύκληρος.

Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ πληρώματος εἰργάζετο εἰς τὴν συρραφὴν ἐνὸς παλαιοῦ ἐσχισμένου πανίου τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀπλώσει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Συχνὰ δὲ ἴστατο μὲ τὴν σακκοροάφαν τὴν χονδρὴν εἰς χεῖρας, βλέπων εἰς τοὺς ἴστους ἐπάνω, περιφροντὶς μᾶλλον ἢ ἀφηρημένος.

Τί σκέπτεται.

—Θὰ τῆς βράσουν ἄράγε κανένα πιατάκι κόλλυβα; διελογίζετο. Ποιὸς νὰ φροντίσῃ; Ἐκεῖ ποὺ εἰς τὴν σειρὰν θὰ λάμπουν στολισμένα τὰ κόλλυβα ὅλων τῶν πεθαμένων τοῦ χωρίου, εἰς τὴν ἐνορίαν μας, ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάθε ἓνα μὲ τὸ κεράκι του, κάθε ἓνα μὲ τοὺς χρωματιστοὺς του φιόγκους, θὰ εἶναι μαζὶ καὶ τὸ ἰδικόν της τὸ πιατάκι, εὐμορφοστολισμένον, μὲ σταφίδες, μὲ κοφέτα, μὲ γαρύφαλα, μὲ βαρακωμένες μαντζουράνες καὶ ἀμπαρόρριζες; Καὶ δίπλα θὰ εἶναι καὶ τὸ καλὸ τὸ σαμδανάκι⁽¹⁾ μας, μὲ μιὰ λαμπαδίτσα κίτρινη, μὲ μαῦρες κορδέλλες; Ποιὸς νὰ σοῦ τὰ κάμη αὐτά, φτωχὴ μαννούλα! Θὰ σοῦ ζυμώσουν τοῦλάχιστον καμιὰ λειτουργιά; Θὰ σὲ μνημονεύσῃ κανένας παπᾶς;

Καὶ προσεπάθει νὰ κρύψῃ τὰ μάτια του, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νὰ βουρκώνουν.

(1) Σαμδανάκι, μικρὸν κηροπήγιον.

— "Α, παιδιά! "Ως τὸ μεσημέρι νὰ τὴν ξενετάρωμε⁽²⁾, ἀπέτεινε τότε προτροπὴν εἰς τοὺς ναύτας, οἱ ὅποιοι γύρω συνέρραπτον τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο πανίον, ὃ καθεὶς μὲ τὴν σακκορράφαν του.

Καὶ πάλιν ἴστατο σιωπηλός, βαστάζων ἀκίνητον τὴν σακκορράφαν του καὶ βλέπων πρὸς τοὺς ἰστούς:

— Τί νὰ σοῦ κάνη καὶ ἡ καημένη ἡ ἐξαδέλφη μου, ἡ μόνη συγγένισσά μου. Τί νὰ σοῦ κάνη ἡ φτωγὴ κι αὐτή, διελογίζετο ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέραινας, συνεχίζων τὰς σκέψεις του. Τί νὰ σοῦ κάνη καὶ ἡ ξενοδουλεύτρα! Ἄδειάζει κι αὐτή; Ὅπου καὶ εἰς τὸν ὕπνον της ἀκόμα κινεῖ τὰ χέρια της, ὥς νὰ πλέκη τὴν κάλτσα...

Καὶ ἀνεστένανε βαθέως:

— Νὰ ἤμην αὔριον κ' ἐγὼ εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Λιμνιάν, τὴν ἐνορίαν μας, αὔριον τὸ Ψυχოსάββατον. Τί κόλλυβα, σωρὸ, θὰ ἔκαμνα δι' ὅλους τοὺς πεθαμένους!....

Καὶ μετ' ὀλίγον:

— Νὰ ἤμεθα τὸ ἐλάχιστον σὲ κανένα λιμάνι ἀπόψε, νὰ ἔβγω, νὰ πάγω στὴν ἐκκλησία αὔριο τὸ Ψυχοςάββατο. Νὰ σοῦ ἀνάψω ἓνα κεράκι τὸ ἐλάχιστον...

Αἱ θλιβεραὶ εἰδήσεις.

Καὶ τοῦ ἦλθε τότε εἰς τὴν ἀνάμνησιν τὸ τελευταῖον γράμμα τῆς ἐξαδέλφης του, ἡ ὁποία τοῦ ἔγραφε διὰ τὸν θάνατον τῆς μητέρας του, εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἐκεῖ ποὺ ἐφόρτωναν τὰ τοῦβλα· τὸ εἶχε μέσα εἰς τὸν κόλπον του, ὡσὰν φυλακτὸν, τὸ γράμμα ἐκεῖνο καὶ τὸ εἶχε μάθει ἀπέξω:

«Ὅταν θὰ ἔφευγες, τοῦ ἔγραφε ἡ Λουξανιώ ἡ

(2) Ξενετάρω, τελειώνω.

Τό λιβάνισμα.
'Από τὰ τελευταία ἔργα τοῦ Νικηφόρου Λύτρα.

ἑξαδέλφη του, ἦτο χαρούμενη· θυμᾶσαι μὲ πόσες εὐχὲς καὶ μὲ πόσες χάρες σὲ κατευώδωσε. Σὰν νὰ μὴν ἤθελε νὰ πονέσῃς εἰς τὸν ὑστερνόν σου ἐκείνον ἀποχωρισμόν. Σὰν νὰ ἤξευρε ὅτι διὰ τελευταίαν φορὰν σὲ ἔβλεπε καὶ ἤθελε μὲ χαρὰν νὰ σ' ἀποχαιρετήσῃ, διὰ νὰ ἔχῃς πάντα ὡς εὐ-χὴν της τὴν χαρὰν. Τὴν εἶδες ! Τὴν θυμᾶσαι ! Ἔλαβε δύναμιν σὰν ἀπὸ ἄνωθεν, ἐσηκώθη ἐπάνω, ὅπου εἶχε μῆ-νες νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στρῶμα, καὶ σοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι καὶ σ' ἐφίλησε :

— Στὸ καλὸ, παιδί μου ! Τὴν εὐχή μου, παιδί μου ! Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ εὐτυχίες νὰ σοῦ ἔρχονται, παιδί μου !...»

Ἐσταμάτησεν ἐδῶ τὰς ἀναμνήσεις του ὁ Γεωργά-κης, βουρκωμένος, καὶ ἔσκυψε μέσα εἰς τὸν κόλπον του, προσποιηθεὶς ὅτι κάτι ἐμβῆκε εἰς τὸ μάτι του, διὰ νὰ μὴ ἐννοήσουν οἱ ναῦται.

Ἐπειτα πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν ἀποστήθισιν τῆς ἐπιστολῆς :

« Σὰν κατέβηκες τὴ σκάλα, νὰ τὴν ἔβλεπες ! Ποῦ εὐρέθηκεν ἐκείνη ἡ δύναμη ! Θυμήθηκε τὰ νιάτα της. Ἐπετάχθηκε στὸ παράθυρο, γιὰ νὰ σὲ καμαρώσῃ.

— Καλέ, ἀπὸ ποῦ θὰ ξαγναντήσῃ τὸ παιδάκι μου ;

Ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς σκαλίτσας ἐφαίνετο μιὰ γω-νίτσα τοῦ λιμανιοῦ. Ἐκοίταζε καὶ ἔλεγε, εἰς τὰ χαμένα ἔτσι : — Στὸ καλὸ, παιδί μου ! στὸ καλὸ !... Δεξιὰ καὶ ἀ-ριστερά !... »

Ἀλλὰ πρὸς τὸ βράδυ ὁ καιρὸς ἐχάλασε. Χειμῶνας, βλέπεις. Ἐπῆρεν ἓνας κρύος μαῖστρος ⁽¹⁾, χιονιὰ δυνατὴ ! Ἐγονάτισε τότε μπροστὰ στὴν Παναγίτσα μας κ' ἔ-κλαιεν :

(1) Μαῖστρος, βορειοδυτικὸς ἄνεμος.

— Καλέ, Λουξανιώ, πῶς τ' ἄφησα τὸ παιδάκι μου καὶ μοῦ ἔφυγε! Πῶς τὸ ἔκαμα αὐτοδά; Δὲν τὸ κρατοῦσες ἐσύ, νὰ μὴ μᾶς φύγη τὸ παιδάκι μου! Δὲν τὸ κρατοῦσα μαθές!.... Κ' ἔκαμνε μετάνοιες στὴν Παναγίτσα μας κ' ἔλεγε μὲ κλάματα:

— Δὲν μ' ἔπαιρνες καὶ μένα μαζί!...»

Ἡ μεγαλύτερα του θλίψις.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐπροδόθη ὁ ναύκληρος. Εἶδαν οἱ ναῦται τὰ βουρκωμένα τὰ μάτια του καὶ ἕνας γεροντάκος κοντὸς καὶ κυφός, μὲ τὴν κομμένην μύτην, ὁ Καπότας, συνηθισμένος νὰ παρεμβαίνει παντοῦ, λέγει:

— Ἀλήθεια, κύρ Γεωργάκη, χωρέθηκε ἡ γριά;

— Τώρα!... ἀπήντησε, καταπίνων δύο λυγμούς, ὁ Γεωργάκης τῆς Διμπέραινας καὶ περνῶν νέον σπάγγον εἰς τὴν σακκορράφαν του. Δέκα ἡμέρες, ἀφ' ὅτου ἐφύγαμε γιὰ τὴ Μαρσίλλια! Δὲν σᾶς τὸ εἶπα.

— Θεὸς χωρέστηνε! ἐπανεῖλαβε ὁ Καπότας μὲ τὴν ἔρρινον φωνὴν του. Καλὴ γριούλα.

Καὶ προσέθηκε:

— Καὶ τί ὀργὴ Θεοῦ, κύρ Γεωργάκη! Νὰ μὴν εἴμεθα σὲ κανένα λιμάνι, νὰ τῆς κάνης αὔριο ἕνα πιατάκι κόλλυβα, ποὺ ξημερώνει, κατάλαβες, Ψυχοσάββατο!... ἕνα κεράκι νὰ τῆς ἀνάψης, κατάλαβες...

Ἡ ὑπενθύμις αὕτη ἦτο ἔλαιον εἰς τὴν πυράν. Ἐξήναψεν ὁ πόνος του πάλιν. Δὲν ἐβάσταξε πλέον. Ἐπέ-
ρασε τὴν σακκορράφαν του εἰς μίαν πτυχὴν τοῦ πανίου καὶ ἐγεῖρε μετέβη εἰς τὸ μαγειρεῖον ν' ἀνάψῃ ἕνα τσιγάρον, ὥς εἶπε.

Σιτάρι !

Ὁ μάγειρος, ἓνας νέος ἡλιοκαμένος καὶ θαλασσο-
ψημένος, μὲ ἓνα μανδηλι περὶ τὸν ναυτικόν του κοῦκκον,
χωμένος μέσα εἰς τὸ ξύλινον οἶκημα τοῦ μαγειρείου, πα-
ρεσκευάζε τὴν φασολάδα διὰ τὸ πλήρωμα· συγχρόνως
ἐκαθάριζε σιτάρι διὰ τὸν καφέ, ἔτσι ἀπὸ καλωσύνην του
καὶ ὅχι ἀπὸ φιλαργυρίαν, διότι βλέπτει ὁ καθαρὸς καφές,
ἔλεγεν εἰς τὰ νεῦρα.

Τὸ σιτάρι ἦτο τῷ ὄντι εὖμορφον, μεγαλόκοκκον
καὶ χρυσοξανθὸν σιτάρι τῆς Αἴνου, καὶ ἐκίνησεν ἀμέσως
τὴν προσοχὴν τοῦ ναυκλήρου, ὅστις ἐκόλλησε, θαρρεῖς,
ἐπάνω λαίμαργον τὸ βλέμμα του. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον
ἤρχισε νὰ πραῦνεται τότε ἡ ἀνήσυχος μορφή του. Ἡ
ψυχὴ του ἐγαληνίασε καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τοὺς
θαμβοὺς ἔλαμψαν αἴφνης ἀστραπαὶ παραμυθίας.

Ποία ἡ κυρὰ Λιμπέραινα.

Καὶ ἦτο ἀληθινὰ ἀξιαγάπητος ἡ κυρὰ Λιμπέραινα,
μία γυναῖκα φιλάσθενος, κοντὴ καὶ ἀδύνατη, μία γερόν-
τισσα, νὰ εἴπωμεν, πλέον, ποὺ ἐπέρασε τὴν ζωὴν της
πολὺ σεμνὰ καὶ πολὺ ταπεινά, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ εἰς τὸ
παραμικρὸν ποτὲ τὸν ἄλλον. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα ταχυθά-
νατον γάμον της οὐδὲ ἐφαίνετο ποτὲ ἔξω, καὶ μόνον εἰς
τὴν γειτονίαν τῆς Παναγίας τῆς Λιμνιάς ἐπήγαινε σκυ-
φτὴ-σκυφτὴ, πρωτὶ καὶ βράδυ, παρακολουθοῦσα τοὺς
ἐσπερινοὺς καὶ τοὺς ὀρθροὺς, ὡς κανδηλανάπτρια, μ' ἓνα
μαῦρο σάλι σκεπασμένη.

Ἄν εἶχε καὶ καμίαν χαράν, ἡ χαρὰ της ἦτο τὸ μο-
σχαναθρεμμένον παιδί της, ὁ Γεωργάκης της. Ἐπτά μη-

νῶν βρέφος τῆς τὸν ἄφησε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας του, ὁ καπετὰν Λιμπέριος, ἕνας φιλήσυχος μικροκαπετάνιος, ποὺ ἀπέθανε τὴν ἰδίαν νύκτα μὲ τὸ κόπτερόν του, ἕνα εὖμορφον καὶ γρήγορον πλοῖον, ποὺ τὸ πονοῦσε καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του περισσότερον.

Ἄλλ' εἶχε θάρρος ἢ ἀξία αὐτὴ γυναῖκα καὶ διῆλθε τὴν θλιβεράν χηρείαν της, ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου της. Καὶ αὐτὸ τώρα, ἔφηβος εἰκοσιπενταετής, ἦτο ὁ καλύτερος ναύτης τῆς νήσου καὶ ὁ συμπαθὴς ναύκληρος τῆς σκούνας τοῦ καπετὰν-Γιάννη, ἀπέξω ἀπὸ τὸ Σιτλί - Μπαχάρ.

Ἀφοσίωσις πρὸς τὴν μητέρα

Εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδιον ὁ Γεωργάκης ἔμεινε τρεῖς μῆνας, σχεδὸν ὅλον τὸ φθινόπωρον, μαζὶ μὲ τὴν μητέρα του, ἣ ὁποία, ὑποφέρουσα ἀπὸ ἕνα ἐπίπονον μαρασμόν, εἶχε καταπέσει τελείως.

Μόλις εἶχε καταπλεύσει ἡ σκούνα των ἀπὸ τὴν Πόλιν, καὶ ἐξεροράγη πρῶϊμα καὶ μὲ ἀσυνήθη βίαν ὁ χειμὼν. Μὲ τὰς συνεχεῖς θυέλλας καὶ τὰς τρικυμίας ἡ μικρὰ νῆσος ἀπεκλείσθη ὁλοτελῶς. Καὶ ἔμελλον νὰ κατευθυνθοῦν εἰς τὴν Μασσαλίαν.

— Καλύτερα, μαννούλα μου, ποὺ ὅλο βρέχει καὶ χιονίζει καὶ κάθομαι κοντά σου εἰς τὴν παραστιά....

— Τὴν εὐχίτσα μου νάχης, παιδί μου Δεξιὰ καὶ ἀριστερά Ἐπανελάμβανεν ἡ γερόντισσα ἀντὶ πάσης ἄλλης ὁμιλίας. Καὶ ἐσιώπα κατόπιν σιγὴν μακρὰν καὶ νεκρικὴν, γυρμένη ἀπὸ ἕνα πλευρὸν εἰς τὸ προσκεφάλαιόν της, παρὰ τὴν ἐστίαν, καὶ βλέπουσα ἀτενῶς πρὸς ἓν σημεῖον τῆς ὀροφῆς.

Καὶ ὁ Γεωργάκης, ὁ εὖσωμος ναύτης, μὲ τοὺς κυανοῦς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στρογγύλον καὶ ἀγαθὸν πρόσωπον, τρεῖς μῆνας σχεδὸν δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν πενιχρὰν κλίνην τῆς μητρὸς του. Πρωῖ-πρωῖ τῆς ἡναπτε φωτιὰν καὶ τῆς ἔψηνε τὸν καφέ της, ἕως ὅτου ἐξημερώσῃ καλὰ καὶ ἔλθῃ ἡ ἐξαδέλφη του ἡ Λουξανιώ. Αὐτὴ τῆς ἐσκούπιζε καὶ τῆς ἐμαγεύερε κανένα φαγάκι, ἔχουσα δίπλα της καὶ τὴν δουλειὰν της, τὸ ράψιμόν της, καμιὰ φορὰ καὶ τὰ λανάρια της.

— Δὲν μοῦ λὲς τίποτε μητέρα; ἔλεγε καμιὰ φορὰ ὁ Γεωργάκης, θέλων νὰ διακόπτῃ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην τῆς μητρὸς του σιωπὴν, ποὺ τόσον τὸν ἔθλιβε. Δὲν μ' ἐρωτᾷς τίποτε;

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, παιδί μου, νὰ σὲ ζαλίζω; Ἐπανελάμβανε πάντοτε ἡ γραῖα, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν μαυρισμένην ὀροφὴν τοὺς ὀφθαλμούς, πλανωμένη, θαρρεῖς, ἐκεῖ ἐπάνω εἰς καμιάν εἰκόνα τῆς φαντασίας της, κρεμασμένην εἰς κάποιαν μυστηριώδη τῆς ὀροφῆς γωνίαν.

Ἀναχώρησις ἀπὸ τὸ Σιτλί - Μπαχάρ.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ καιρὸς ἔδειξε σημεῖα βελτιώσεως καταφανῆ. Ἡ Ἀνατολὴ ἤρχισε νὰ καθαρίζῃ ἀπὸ τὰ μαῦρα ἐκεῖνα νέφη, τὰ ὁποῖα εἶχε τόσον πυκνὰ συσσωρεύσει ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου μαῖστρος, πνέων τόσας ἡμέρας. Ἡ Θοράκη ἐξ ἄλλου ἐλαμπύριζεν εἰς τὸ χαμήλωμα ἐκεῖνο τοῦ ἡλίου, τὰ δὲ ἄγρια τοῦ Ἑλλησπόντου κύματα κατέπιπτον ὁλονέν. Τέλος τὸ πέλαγος τὸ Αἶγαϊον ἤρχισεν ὅλον γοητευτικῶς νὰ γαλανίζῃ καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ

ορίζοντος, κάτω πολὺ καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν Τένεδον, ση-
μεῖα νοτίου ἀνέμου ἐσχηματίζοντο.

— Βίρα, παιδιά! διέταξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ κα-
πετὰν — Γιάννης.

Πάραυτα οἱ ναῦται εὐρέθησαν εἰς τὰς θέσεις των.

— Νὰ ξεμουδιάσωμε λιγάκι, παιδιά, προσέθηκεν
ἀμέσως.

— Ἀλέστα! ἐφώναξε μὲ τὴν κομμένην μύτην του
ὁ κοντὸς ὁ Καπότας, πεθαίνων διὰ τὸ τιμόνι, «νὰ κά-
μνη τὸν καπετάνιο!»

Ἐκαμαν ἓνας - ἓνας τὸν σταυρόν του καὶ ἰδοὺ ἡ
μπόμπα ⁽¹⁾ τῆς σκούνας μὲ τὸ βραχνὸν καὶ συχνοπιανόμε-
νον κύλισμά της ἤρχισε ν' ἀνασύρη τὴν ἄγκυραν, ἀφή-
νουσα ἓνα ἀσυνήθη ἀντίλαλον εἰς τὴν ἔρημον ἀκτὴν μὲ
τὸν βραχνὸν ἐκεῖνον ἀνασασμόν της.

Ὡς πτηνὰ συγχρόνως ἀνάλογοι ναῦται ἐθεάθησαν
εἰς τοὺς ἑξαρτισμοὺς τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἰδοὺ, ἤνοι-
ξεν ἓνα-ἓνα τὰ πανιά του καὶ, ἀφοῦ ἐταλαντεύθη ἐπι-
χαρίτως δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐξεκίνησεν ἐλαφρὰ, ὡς
πάπια ξεκολλήσασα πλέον ἀπὸ τὸ ἔλος, ἀφοῦ ἐξετίναξε
μὲ χαρὰν τὰ δύο κοντὰ πτεράκια της.

Ἀφρυσεν ἀμέσως ἐμπρὸς εἰς τὶς μάσκες της τὸ θα-
λασσάκι, ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, καὶ μία ἐλικοειδὴς κίνησις
ἐσημειώθη ἐπὶ τῆς θαλασσίας ἐπιφανείας.

Ὁ Καπότας κοντὸς καὶ κυφός, μὲ τὴν κομμένην
μύτην, ἐκάθησεν ἀμέσως εἰς τὸ τιμόνι, ἔχων τὰ μάτια
του διαρκῶς εἰς τὴν κατέναντί του πυξίδα καὶ σοβαρευό-
μενος μὲ κωμικὴν ἀκίνησίαν.

Ὁ καπετὰν - Γιάννης καταχαρούμενος ἐκάπνιζε

(1) Μπόμπα, μηχανὴ βαρουλκός, πρὸς ἔλξιν βαρῶν.

εἰς τὴν πρύμνην, διασκεδάζων μὲ μίαν παράταξιν δελφίνων, ἡ ὁποία ἔκαμνεν ἑλιγμοὺς πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου· ὁ δὲ Γεωργάκης ἀφηρημένος πάντοτε, ἀκκουμβῶν ἐπάνω εἰς τὴν κουπαστήν, ἔβλεπε μὲ λαυμαργίαν εὐλαβῇ ἓνα ἔρημοκλησάκι, τὸ ὁποῖον, κατὰ χρυσον εἰς τὸ ἡλιοβασίλεμα, ἐστόλιζε τὴν κορυφὴν ἑνὸς λοφίσκου.

— Φύσα, χρυσέ μου, φύσα! ἠκούσθη ὁ καπετὰν-Γιάννης, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ οὐριον πνεῦμα ⁽¹⁾.

Ἡ σκούνα ἐμβαίνει ἤδη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὡς νύμφη εἰς τὴν παστάδα ⁽²⁾. Αἱ πνοαὶ τοῦ μπάτη, καθὼς κτυποῦν ἐπὶ τῶν ἱστίων καὶ τῶν σχοινίων, ἀποτελοῦν μουσικὴν ἁρμονίαν.

Τὴν νύκτα ἐξηκολούθησεν ὁ εὐνοϊκὸς ἄνεμος ἰσχυρότατος ἀκόμη.

Ὑπὸ τοὺς αἰσίους ὄρους τοῦ πλοῦ τούτου ὁ καπετὰν - Γιάννης εὐχαρίστως παρεχώρησε τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν εἰς τὸν λωστρόμον του, ὅστις ἠθέλησε ἐνωρίτερον νὰ καταβῇ εἰς τὸ ράντισο ⁽³⁾ του, ὡς εἶπε δικαιολογούμενος.

— Ἀῖντε, καὶ λιγώτερο νὰ θυμᾶσαι τὴ μάμμα σου· ὅσο μπορεῖς λιγώτερο...

Τὰ κέλλυβα.

Τὴν αὐγὴν, ἐπάνω εἰς τὸ γλυκοχάραμα, ὅταν πλέον ὁ βαρδεῶνος ⁽⁴⁾ τῆς πρῶρας ἤρχισε νὰ ξεχωρίζῃ τοὺς μιναρέδες τῆς Καλλιπόλεως, τὸ πλήρωμα κατὰ πρόσκλη-

(1) Οὐριον πνεῦμα, ὁ εὐνοϊκὸς ἄνεμος.

(2) Παστάς, ὁ νυμφικὸς θαλαμος.

(3) Ράντισο, ἡ κρεμαστὴ κλίνη.

(4) Βαρδεῶνος, φρουρός.

σιν τοῦ ναυκλήρου, τοῦ Γεωργάκη τῆς Λιμπέραινας, παρ-
 ρέστη εἰς μίαν τρυφερωτάτην σκηνήν, ἥ ὁποία ἤξιζε τφόν-
 τι τὸν κόπον μιᾶς περιγραφῆς.

Κάτω εἰς τὴν πρῶραν, εἰς τὴν αἵθουσαν τῶν ναυ-
 τῶν, πρὸ τῶν εἰκονισμάτων τοῦ πληρώματος, ὅπου ἔκαι-
 εν ἡ ἀκοίμητος κανδήλα, ἐπάνω εἰς ἓνα τραπεζάκι εὐμορ-
 φα εὐτρεπισμένον, εὐρίσκετο ἓνα πιάτο μὲ κόλλυβα.
 Ἦσαν κόλλυβα νεκρώσιμα, μὲ χάριν καὶ τρυφερότητα
 πολλὴν ἐστολισμένα· εἶχαν ἐπιπασθῇ ⁽¹⁾ μὲ ζάχαριν, ἐπὶ
 τῆς ὁποίας ἐτέθησαν σταυροειδῶς σταφίδες· δύο κλωνα-
 ράκια ξηροῦ βασιλικοῦ καὶ μαντζουράνας, συνεπλήρω-
 νον τὴν ὅλην εὐπρέπειαν. Ἐνα κηρίον ἔκαιεν ἐμπηγμένον
 εἰς τὸ μέσον.

Ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέραινας, μὲ φωτιά τὰ μά-
 τια του ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ ἀπὸ τὸν μυστικὸν τῆς
 νυκτὸς θρηνον, ξεσκούφωτος καὶ ἔχων ἑτοιμον θυμιατὸν
 πήλινον, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρασινοκίτρινα τῶν Δαρδανε-
 λίων, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ ἤρχισε νὰ θυμιάζῃ τοὺς
 ναύτας γύρω-γύρω, ἀναγινώσκων συγχρόνως τὸ Τρισά-
 γιον καὶ ψάλλων: «Μετὰ πνευμάτων δικαίων...»

Οἱ ναῦται, εὐρεθέντες τὴν ἐωθινήν ἐκείνην ὥραν
 πρὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης σκηνῆς, ἐστάθησαν ἐν
 εὐλαβείᾳ κατανυκτικῇ γύρω-γύρω, ὡς εἰς ἐκκλησίαν.
 Ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνουν τὸν σταυρὸν
 των. Μερικοὶ καὶ ἐδάκρυον παρακολουθοῦντες τὴν πέν-
 θιμον ἐκείνην ψαλμωδίαν. Ὅταν δὲ ὁ ναύκληρος ἤρχισε
 νὰ ψάλλῃ τελευταῖον: «Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον...»,
 σιγὰ-σιγὰ, μὲ κλαίουσιν φωνήν, συχνὰ διακοπτομένην
 ἀπὸ τοὺς λυγμοὺς τῆς ψυχῆς του, οἱ ναῦται δὲν ἠδύναντο

(1) Ἐπιπασθῇ, πασπαλισθῇ.

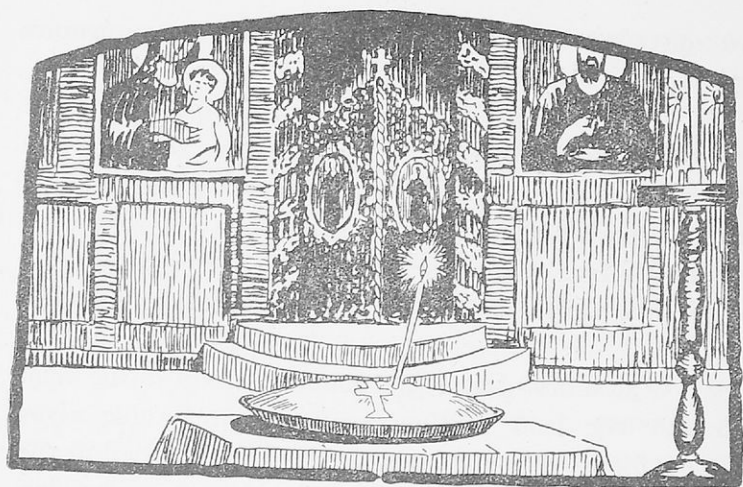
νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ ἀνεκραύγασαν πάντες ἐν χορῷ :

— Θεὸς σχωρὲς' τηνε ! Θεὸς σχωρὲς' τηνε !

Καὶ τὴν ἐμακάρισαν ἔπειτα μὲ τὴν καρδίαν των ἀληθῶς, τρώγοντες τὰ τόσον καταनुκτικῶς εὐλογηθέντα κόλλυβα, τὰ ὅποια εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, καταμεσίς εἰς τὸ πέλαγος, εἶχε παρασκευάσει ἡ εὐλαβὴς πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς μητρὸς του στοργὴ τοῦ συμπαθοῦς ναυκλήρου.

Ὁ καπετὰν - Γιάννης, παρασταθεὶς καὶ αὐτὸς περὶ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς ἐκείνης στιγμῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ὀσφρανθῇ τὸ εὐῶδες θυμίαμα, διασκορπισθὲν ἀπὸ τῆς πρῶρας εἰς ὅλον τὸ πλοῖον, δὲν ἡδυνήθη νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ καὶ αὐτός, μὲ ὅλας τὰς φαιδράς καὶ εὐθύμους ἔξεις τῶν τρόπων του, καὶ εἶπε λαμβάνων καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ κόλλυβα :

— Οἱ πεθαμένοι πολλὰς φορὰς ἔχουν τὴν ἀνάγκην τῶν ζωντανῶν. Εἶν' ἀλήθεια.

Τὰ κόλλυβα.

Χτυπάει τοῦ Ψυχασάββατου βαρειά-βαρειά ἡ καμπάνα
καὶ νυσταγμένος ὁ παπᾶς τὸν ὄρθρο του ἀρχινᾷ·
σιτὸ φτωχικό της κείτεται ἄρρωστ' ἡ χήρα ἡ μάννα
καὶ μὲ παράπονο ξυπνοῦν τὰ δυό της ὀρφανά.

Σ' ἓνα τραπέζι ξύλινο, δίχως κανένα ξάριτι,
ῥηχὸ ἓνα πιάτο κόλλυβα στὴ μέση καρτερεῖ,
δίπλα τοῦ ἀνδρός της τ' ὄνομα σ' ἓνα συγχωροχάρτι
καὶ πέρα πέρα ἓνα μικρὸ πεντάριχο κερί.

—Σύρτε, παιδιά, τὰ κόλλυβα στὴν ἐκκλησιὰ τρεχᾶτοι
ναῦρη ἡ ψυχὴ τοῦ δύστηνου πατέρα σας δροσιά.

—Πεινᾶμε, μάννα, δῶσε μας πρώτα νὰ φᾶμε κάτι
κ' ὕστερα πᾶμε τρέχοντας κ' οἱ δυὸ στὴν ἐκκλησιά..

— Ἀπ' τὸ καρβέλι τὸ στερονὸ τρεῖς φέτες ἔχουν μένει·
φᾶτε τὶς δυὸ κι ἀφήσετε σ' ἐμὲ τὴν πιὸ μικρή.

Κι ἂν δὲν χορτάσετε μ' αὐτές, φᾶτε, παιδιά, κ' ἐκείνη
εἶναι στεγνὰ τὰ χεῖλη μου κ' ἡ γλῶσσα μου πικρή.

Τρῶνε τὶς δυὸ, τρῶνε τὶς τρεῖς μ' ἀχόρταγο τὸ στόμα
καὶ δὲν ἀφήνουν ψίχουλο νὰ πέση χάμω ἐκεῖ.

— Μάννα, ἦταν λίγο τὸ ψωμί, μάννα, πεινᾶμε ἀκόμα,
μάννα, πῶς θέλεις νάβγωμε στὸ δρόμο νηστικοί;

Θωρεῖ ἡ φτωχὴ τὰ κόλλυβα κι ἄθελα ψιθυρίζει·

— Βουβάσου, πόνε, μέσα μου καὶ θλίψη περισσή!

Ἔδωκα ἔγώ τῃ φέτα μου κ' ἡ πεῖνα μὲ θερίζει·

δῶσε, πατέρα, δύστυχε, τὰ κόλλυβά σου ἐσύ...

Κι ἀπλώνοντας τρεμουλιαστὰ χλωμὸ κι ἄσαρκο χέρι

παίρνει κι ἀνάβει τὸ κερὶ μὲ θλιβερὴ καρδιά,

μοιράζει καὶ τὰ κόλλυβα σὲ δυὸ μονάχα μέρη

καὶ λέει ἀναστενάζοντας: Χορτάσετε παιδιά!

Ἰω. Πολέμης

Ἀποχωρισμός.

Α'. Ἡ μάννα.

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρζωθῆκαν τὰ βουνά!

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,

κ' ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.

Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά!

Σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, πὺν στέκ' ἀντίκρου στὸ

[χιονιά,

καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

Παιδί μου, ὦρα σου καλή !

Βοῖζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή !

Ξηράθηκαν τὰ χεῖλη μου, καὶ μοῦ ἐκόπηκε ἡ προή,

σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί.

Παιδί μου, ὦρα σου καλή !

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ Πλάστης μου, καταραμένη ξενιτειά !

Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά·

καὶ πίνουμε τόση χολή,

ὅταν τὰ λέμ' « ὦρα καλή ! »

Β'. Τὸ παιδί.

— Φυσᾷ βοριᾷς, φυσᾷ θρακιᾷς, γεννιέται μόρτα φοβερή.

Μὲ παίρνουν, μάννα, σὰν φτερό, σὰν πεταλοῦδα τρουφερή,

καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.

Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βογκοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχεῖα, σηκώνουν κῆμα βροντερό !

Θαρρεῖς ἀνάλυωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰν νερό,

Κ' ἐγὼ τὸ κῆμα τὰκλουθῶ.

Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

"Οσες γλνκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,

Τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίν' ὁ μαῦρος χωρισμός !

"Ὠχ ! " Ἄς ἡμπόργα νὰ σταθῶ...

Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

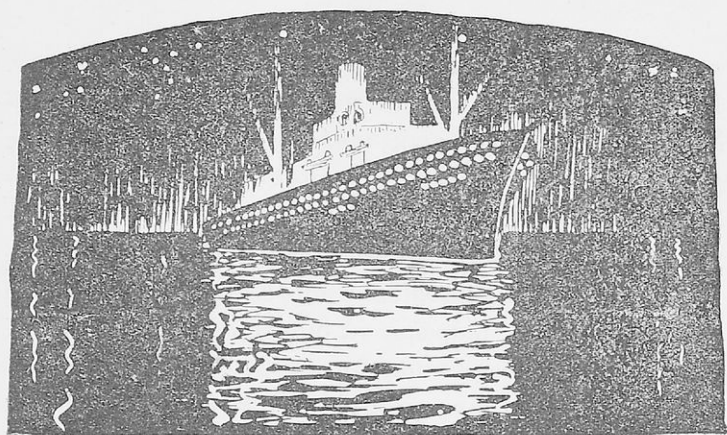
Πλάκωσε γύρω καταχνιά, κ' ἤρθε στὰ χεῖλη μου ἡ ψυχή !

Δῶσ' με τὴν ἄγια σου δεξιά, δῶσ' με συντρόφισσαν εὐχή,

Νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.

Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Γ. Βιζυηνός

Πάσχα εἰς τὸ πέλαγος.

Τὸ πλοῖον κατασκότεινον ἔσχιζε τὰ νερά· ἐξήτει ἀνυπομόνως τὸν λιμένα του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τοὺς δύο χρωματιστοὺς φανοὺς τῆς γεφύρας δεξιὰ καὶ ἀριστερά· εἰς ἄλλος φανὸς λευκός, ἀκτινοβόλος, ὑψηλὰ εἰς τὸν ἱστὸν τῆς πρύρας, καὶ ἄλλος εἰς μικρὸς ὀπίσω εἰς τὴν πρύμνην του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάται ἦσαν ὅλοι ἐξηπλωμένοι εἰς τοὺς θαλαμίσκους των, ἄλλοι παραδεδομένοι εἰς τὸν ὕπνον καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς συλλογισμοὺς. Οἱ ναῦται καὶ οἱ θερμασταί, ὅσοι δὲν εἶχον ὑπηρεσίαν, ἐρροχάλιζον εἰς τὰ διαμερίσματά των. Ὁ πλοίαρχος μὲ τὸν πηδαλιούχον ὄρθιοι εἰς τὴν γέφυραν, μαῦροι ὡς σκιαί, σχεδὸν ἑναέριοι, ἐνόμιζες ὅτι ἦσαν πνεύματα καλόγνωμα, τὰ ὁποῖα ἐκυβέρνων εἰς τὸ χάος τὴν τύχην τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμωμένων ἀνθρώπων.

Αἴφνης ὁ κώδων τῆς γεφύρας ἐσήμανε μεσονύκτιον. Μεσονύκτιον ἐσήμανε καὶ ὁ κώδων τῆς πρῶρας. Ὁ κωδωνισμὸς γοργός, χαροπός, ἐπέμενε νὰ διαχέῃ τόνους μεταλλικοὺς εἰς τὰ πέριξ, κάτω εἰς τὴν σκοτεινὴν θάλασσαν καὶ ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀστεροφεγγῇ οὐρανὸν καὶ νὰ προσκαλῇ ὅλους εἰς τὸ κατὰστρομα. Καὶ διὰ μιᾶς τὸ σκοτεινὸν πλοῖον ἐπλημμύρισεν ἀπὸ φῶς, ἀπὸ θόρυβον, ἀπὸ ζωὴν. Ἄφησε τὸ πλήρωμα τὰ διαμερίσματά του καὶ οἱ ἐπιβάται τοὺς θαλαμίσκους των.

Ἐμπρὸς εἰς τὴν πρῶραν καὶ εἰς τὴν πρύμνην ὀπίσω ἀνυπόμονοι ἔφευγον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ναυκλήρου αἱ βολίδες· ἔφθαναν, νομίζεις, εἰς τὰ ἄστρα καὶ ἔπειτα ἔσβηναν εἰς τὴν ἄβυσσον, ὡς πρασινοκόκκινοι ἀστερισμοί.

Τὰ ἱστία, αἱ κεραῖαι, τὰ κιγκλιδῶματα ἔλαμπον ὡς ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κηρία. Καὶ δὲν ἦτο ἐκείνην τὴν στιγμήν τὸ πλοῖον παρὰ ἓν μέγα πολυκάνδηλον, τὸ ὁποῖον ἔφευγεν ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ ὡς πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα ἐστρωμένη μὲ μίαν μεγάλην σημαίαν ὁμοίαζε μὲ ἀγίαν Τράπεζαν. Ἐν κάνιστρον μὲ κόκκινα αὐγά καὶ ἄλλο μὲ λαμπροκούλουρα εὐρίσκοντο ἐπ' αὐτῆς.

*
* *

Ὁ πλοίαρχος σοβαρὸς μὲ μίαν λαμπάδα ἀναμμένην εἰς τὴν χεῖρα ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη. Τὸ πλήρωμα καὶ οἱ ἐπιβάται πέριξ αὐτοῦ, ἀσκεπεῖς καὶ μὲ τὰς λαμπάδας εἰς τὰς χεῖρας, ἐπανελάμβανον τὸ τροπᾶριον ρυθμικῶς καὶ μὲ κατάνυξιν.

— Χρόνια πολλά, κύριοι! . . . Χρόνια πολλά, παιδιά μου! . . . ἠυχήθη, ἅμα ἐτελείωσε τὴν ψαλμοφδίαν,

στρεφόμενος πρῶτον πρὸς τοὺς ἐπιβάτας καὶ κατόπιν πρὸς τὸ πλήρωμα ὁ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε! Χρόνια πολλά!... ἀπήντησαν ἐκεῖνοι ὁμοφώνως.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά! ἐπανελάβε ὁ πλοίαρχος, ἐνῶ ἓνα μαργαριτάρι ἐφάνη εἰς τὸ ἄκρον τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

Ἐπειτα ἐπέρασαν μὲ τὴν σειράν, πρῶτον οἱ ἐπιβάται, ἔπειτα τὸ πλήρωμα, ἐπῆραν ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ καπετάνιου τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ λαμπροκούλλουρο καὶ ἤρχισαν πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τὰ φιλήματα.

— Χριστὸς Ἀνέστη.

— Ἀληθῶς Ἀνέστη.

Οἱ ἐπιβάται διηυθύνθησαν εἰς τὰς θέσεις των, νὰ φάγουν τὴν μαγειρίτσαν. Οἱ ναῦται ἀνὰ δύο εἰς τοὺς διαδρόμους ἐτσίγγριζαν τ' αὐγά των, γελῶντες καὶ ἀστειευόμενοι μετὰ τῶν.

Ἐπαυσεν ὁ κωδωνισμός· τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ἔσβησαν τὰ κηρία. Τὸ πλοῖον ἐβυθίσθη πάλιν εἰς τὴν ἡσυχίαν του. Ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ πηδαλιούχος κατὰμονοι ἐπὶ τῆς γεφύρας, ὡς πνεύματα ἐναέρια, ἐξηκολούθουν τὴν ἐργασίαν των σιωπηλοὶ καὶ ἄγρυπνοι :

— Ἐνα κάρτο μαῖστρο!

— Μαῖστρο!

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοῖον ὁλοσκότεινον πάλιν ἐξηκολούθησε νὰ διασχίζῃ τὰ νερὰ καὶ νὰ ζητῇ ἀνυπομόνως τὸν λιμένα του.

Ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς.

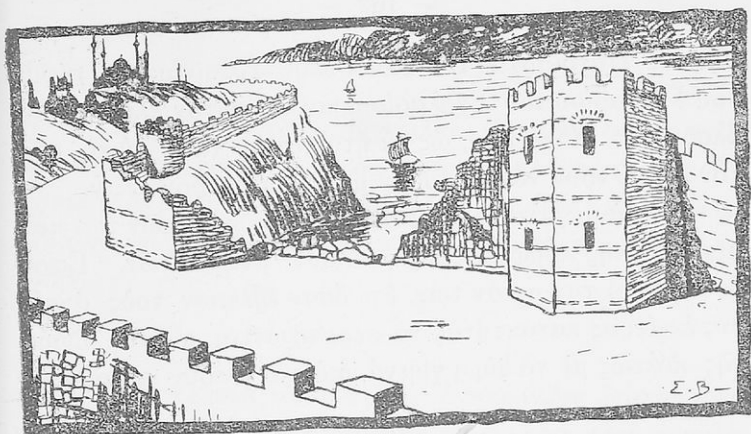
Χριστὸς Ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὄλοι, μικροί, μεγάλοι ἐτοιμαστῆτε,
μέσα στὶς ἐκκλησίες τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτήτε.

Ἀνοίξατε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἀγίους καὶ φιληθῆτε,
φιληθῆτε γλυκά, χεῖλη μὲ χεῖλη·
πέστε : Χριστὸς Ἀνέστη ! ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες σὲ κάθε πλ'κα ἔχουν οἱ τάφοι
καὶ βρέφη ὥραϊα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μαννάδες·
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουν οἱ ψαλτάδες.

Λάμπει τ' ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουν οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὁποὺ κρατοῦνε οἱ χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Δ. Σολωμὸς

Ἡ δευτέρα Ἀνάστασις τοῦ 1454.

Ἐν ἔτος εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πόλις ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Αἱ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίαι, τὰ πλούσια οἰκοδομήματα, ὅλα τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν τὰ ἤρπασαν οἱ Τοῦρκοι.

Οἱ Τοῦρκοι ὡς φοβερὰ καταιγὶς ἐπέπεσαν κατὰ τῆς δυστυχοῦς πρωτευούσης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐσφαξαν, ἔκαυσαν, ἤρπασαν. Κοράσια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἴδει ὁ ἥλιος, ἐγίναν ὑπηρέτριαι τῶν Τούρκων. Ἀρχοντες, ζῶντες μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ πλούτη, περιέρχονται εἰς τοὺς δρόμους ἐπαιτοῦντες.

Ἡ χαρὰ ἔφυγε πλέον ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὁ γέλως ἐσβέσθη. Πάντες ἐφόρεσαν μαῦρα ἐνδύματα. Πενθοῦν τοὺς νεκροὺς των, πενθοῦν καὶ τὴν Πατρίδα.

Ὅσοι ἔζησαν μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην καταστροφὴν μετὰ φόβου καὶ τρόμου συνηθροίσθησαν πέριξ τοῦ

πρώτου Πατριάρχου τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, περίξ τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, καὶ εἰς αὐτὸν πλέον εἶχον ὅλας τὰς ἐλπίδας των, ὡς νὰ ἦτο πατήρ των. Ἀπὸ αὐτὸν περιμένουν νὰ ἀκούσουν μίαν παρήγορον λέξιν.

Μετὰ μεγάλου φόβου ἐξήρχοντο τῶν οἰκιῶν των καὶ μετὰ πολλῆς προφυλάξεως ὠμίλουν μεταξύ των. Ἐφοβοῦντο καὶ τὴν σκιάν των, ἐφ' ὅσον ἐβλεπον τοὺς ἀγρίους ἐκείνους κατακτητὰς νὰ περιέρχονται εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως μὲ τὰ ξίφη γυμνά, διὰ νὰ χύσουν αἷμα χριστιανικόν.

*
* *

Ἀνέτειλεν ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν καὶ ὁ ναύτης, ὁ ταξιδεύων μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, καὶ ὁ ἀσκητής, ὁ κατοικῶν μόνος εἰς τὴν ἔρημον, ψάλλουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ ἐλπίδα καὶ ἀγαλλίασιν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅμως πῶς νὰ ὑπάγουν οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πῶς νὰ ἐορτάσουν τὴν Ἀνάστασιν; Εἰς ἕκαστον βῆμα ἐκινδύνευον νὰ σφαγοῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων.

Ἐπειτα καὶ εἰς ποίαν ἐκκλησίαν νὰ ὑπάγουν; Ἡ Ἀγία Σοφία δὲν ἦτο πλέον χριστιανικὴ. Ὁ θόλος τῆς ἔμεινεν ἄνευ σταυροῦ καὶ τὰ κωδωνοστάσια ἄνευ κωδόνων. Ἡ μεγαλοπρεπής, ἡ πλουσιοστολισμένη ἐκκλησία μετεβλήθη εἰς τζαμίον.

Ὁ Πατριάρχης μόνος ἀνέγνωσε τὸν ὁρθρον τοῦ Πάσχα. Ἀλλ' αὕτῃ δὲν ἦτο ψαλμωδία· ἦτο θρήνος. Ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σεβασμίου ἱεράρχου καθ' ὅλην τὴν ὥραν τοῦ ὁρθρου ἔρρεον δάκρυα.

Ὁ Πατριάρχης παρήγγειλεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ συναθροισθοῦν εἰς τὰς δύο τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, διὰ νὰ ψάλουν ἐκεῖ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀγάπην.

*
* *

Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἤρχετο δευτέρα μετὰ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ κατὰ τὸν στολισμόν.

Τὴν ὥρισμένην ὥραν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ μὲ μίαν λευκὴν λαμπάδα, κρυμμένην κάτωθεν τῶν ἐνδυμάτων των, καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου εἰσῆρχοντο ἀνὰ εἰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Ἦναψαν αἱ λαμπάδες, ἐφόρεσεν ὁ Πατριάρχης τὴν χρυσοῦφαντον στολήν του, ἀλλ' οὐδεμίᾳ ψαλμωδίᾳ ἤρχιζε. Φαίνεται ὅτι κάποιον ἐπερίμεναν. Ἀλλὰ ποῖον; Ἀλλοίμονον! Ποῖον ἄλλον παρὰ τὸν αὐτοκράτορά των! Διότι ἦτο παλαιὰ συνήθεια νὰ πηγαίνει μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ παρατάξεως ὁ αὐτοκράτωρ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, διὰ ν' ἀκούσῃ τὸν Ἑσπερινόν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος δὲν ἦτο πλέον εἰς τὴν ζωὴν! Ὁ ἀτρόμητος ἦρως κοιμᾶται τὸν αἰώνιον ὕπνον εἰς τὰ ἐρείπια τῆς πύλης τοῦ Ρωμανοῦ.

Μετ' ὀλίγον ὁ Πατριάρχης ἐφάνη εἰς τὴν Ὠραίαν Πύλιν. Προσπαθεῖ μὲ ὀλίγας λέξεις νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς χριστιανούς, νὰ παρηγορήσῃ τὸ ποίμνιόν του τὸ ἀπαρηγόρητον, τὸ ὁποῖον ἦτο πλέον ἄνευ πατρίδος, ἄνευ αὐτοκράτορος. Ἀχ! καὶ ἄνευ Ἀγίας Σοφίας.

Ἀρχίζει ἡ ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ. Οἱ ψάλλται

ψάλλουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ αἱ καρδίαι τῶν χριστιανῶν αἰσθάνονται κάποιαν παρηγορίαν. Ὁ λαὸς λαμβάνει ὀλίγον θάρρος. Ἀναγεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν του ἡ ἐλπίς, ὅτι θὰ ἐξημερώσῃ πάλιν μία ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐορτάσουν τὸ Πάσχα των, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν των. Δὲν ἔχουν τώρα Αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἔχουν Πατριάρχην. Εἰς αὐτὸν ἔχουν τὰ βλέμματα των ἐστραμμένα.

*
* *

Ἀρχίζει ἡ ψαλμωδία «Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ...» καὶ ὁ Πατριάρχης λαμβάνει τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον καὶ θυμιάζει τὰς ἀγίας εἰκόνας· ἔπειτα στρέφει ἀριστερὰ καὶ ἀρχίζει νὰ θυμιάξῃ πρὸς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Αἴφνης ὁμῶς οἱ ὀφθαλμοὶ του ὑγραίνονται. Δύο δάκρυα διαφανῇ προβάλλουν καὶ ρέουν ἐπὶ τοῦ σεβασμίου προσώπου του.

Ὁ λαὸς τὸ ἐννοεῖ καὶ ταράσσεται. Ὅλοι στρέφουν τὰ βλέμματά των εἰς τὸν κενὸν θρόνον. Ὅλοι τὸν κοιτάζουν μὲ ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων. Ὅλα τὰ στόματα κλειστά· οὔτε παραμικρὸς ψιθυρισμὸς δὲν ἀκούεται. Μόνον κάπου - κάπου ἐξέρχεται ἀπὸ τὰς βαρυαλογούσας καρδίας των βαρὺς στεναγμὸς

Εἰς τὸν Πατριάρχην ἐφάνη διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι εἶχε τὸν αὐτοκράτορα ἐνώπιόν του εἰς τὸν βασιλικὸν του θρόνον. Καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν θυμιάξῃ. Ἀλλὰ μονομιᾶς ἐχάθη ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του ὅλη ἡ ὀπτασία αὕτη. Ὁ θρόνος ἦτο ἐκεῖ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ.

Ἐτελείωσεν ὁ ἐσπερινός. Οἱ χριστιανοὶ ἡσπάσθησαν τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως. Ἀντήλλαξαν καὶ μετὰ τῶν ἀσπασμὸν μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Ἐτοι-

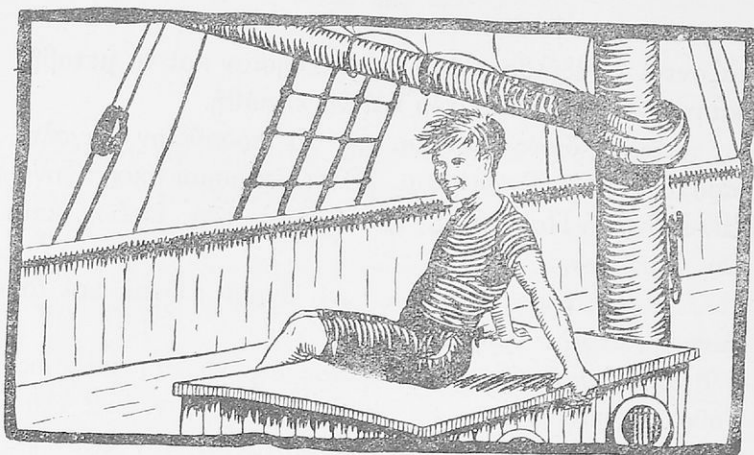
μάζονται νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ μεταβῇ ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ κλεισθῇ.

Αἴφνης ὅμως ἀκούεται εἰς τὸ προαύλιον μεγάλη ταραχή, φωναί, βλασφημίαι. Ὅλοι ἔντρομοι σκορπίζονται. Μόνον ὁ Πατριάρχης ἔμεινε μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων.

Διατὶ ἡ ταραχὴ αὕτη καὶ αἱ ἄγριαι φωναὶ καὶ αἱ βλασφημίαι τῶν Τούρκων;

Εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας εὐρέθη κάποιος Τούρκος φονευμένος. Οἱ βάρβαροι ἔτρεξαν ἐκεῖ ἐξηγριωμένοι καὶ ἐφώναζον ὅτι οἱ χριστιανοὶ τὸν ἐφόνευσον. Οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι εἶχον θέσει κρυφίως ἐκεῖ τὸ πτώμα του, διὰ νὰ εὗρουν πρόφασιν. Μετεχειρίσθησαν τὸ σχέδιον αὐτό, διὰ ν' ἄρπάσουν τὴν πλουσιοστολισμένην ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ νὰ τὴν μεταβάλουν εἰς τζαμίον.

Τὸ ἐπόμενονον ἔτος οἱ χριστιανοὶ ἐώρτασαν τὸ Πάσχα των πλέον ταπεινά, πλέον καταφρονημένα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παμμακαρίστου.

Ἰωάννης Βαρβάκης.

Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης ἐγεννήθη τὸ 1745 εἰς τὰ Ψαρά. Γράμματα ἔμαθε πολὺ ὀλίγα, ὅπως ὅλοι οἱ θαλασσοῖοι νησιῶται τῶν χρόνων ἐκείνων· καὶ αὐτὰ τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ κατὰστροφμα τοῦ πλοίου, κατὰ τὰ μακρινὰ ταξίδια, σχεδὸν μόνος του.

Ἀπὸ μικρὸ παιδί ἐμβῆκε ναυτόπουλον εἰς τὸ πλοῖον τοῦ πατρός του· ἦτο δὲ ἀληθινὸς μοῦτσος, χωρὶς κανέν πλεονέκτημα, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ πλοιάρχου. Ἴσως τὸ ἔκαμεν ἐπίτηδες ὁ πατήρ του, διὰ νὰ τὸν συνηθίσῃ ἀπὸ μικρὸν εἰς τὴν σκληραγωγίαν καὶ νὰ τὸν ἐξοικειώσῃ μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰωάννης ἔγινε βαθμηδὸν λαμπρὸς θαλασσινός· ἀπεβιβάσθη εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Μεσογείου, τὸν ἔβρεξαν τὰ κύματα τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἐταξίδευσεν καλοκαῖρι καὶ χειμῶνα.

Σιγὰ - σιγὰ ἀνέβη ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς θαλασ-

σινῆς ἱεραρχίας· ἀπὸ ναυτόπουλον ἔγινε ναύτης, ὑποπλοίαρχος, πλοίαρχος. Ὡς ἐμποροπλοίαρχος ἔκαμνε μακρινὰ ταξίδια διὰ λογαριασμόν του, δίδων μερίδιον τῶν κερδῶν εἰς τοὺς συμπατριώτας του ναύτας τοῦ πληρώματος.

Ἡ γενναιότης του εἰς τοὺς κινδύνους, ἡ ἀντοχή του εἰς τὰς κακουχίας, ἡ χαλυβδίνη θέλησίς του καὶ ἀκόμη ἡ ἐμπορική του ἰδιοφυΐα, ἡ προορατικότης του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ ἄκρα τιμιότης του εἰς τὰς συναλλαγάς, κατέστησαν παντοῦ γνωστὸν τὸ ὄνομά του καὶ ὅλοι ἐτίμων τὸν Βαρβάκην ὡς τὸν πρῶτον Ψαριανὸν ἐμποροπλοίαρχον.

*
* *

Ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνη εἶχε στείλει πράκτορας εἰς τὰς ἑλληνικάς χώρας, διὰ νὰ ἐξεγείρουν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν.

— Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ σηκωθῇ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἐκήρυττον οὗτοι, ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ἀναστήσετε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, νὰ στήσετε καὶ πάλιν τὸν Σταυρὸν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Οἱ δυσστιχεῖς Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐστέναζαν εἰς τὴν σκλαβιάν, ἡσθάνθησαν ἱερὸν ρῆγος νὰ διατρέχῃ τὰς φλέβας των· ἡ ναρκωμένη ἐλπίς ἐξύπνησε καὶ ἐσπαρτάρησε μέσα εἰς τὴν πονεμένην ψυχὴν των. Ὡ! Ὁ ἅγιος πόθος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ πρωτεύουσαν τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων!.. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ φήμη ὅτι ρωσικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὴν Μεσόγειον, τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἡ Στερεὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἠλεκτρίσθησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

Οἱ θαλασσομάχοι Ψαριανοὶ πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Βαρβάκης ἀπὸ τοὺς πρῶτους μετεσκεύασε τὸ ἐμπορικόν του πλοῖον εἰς καταδρομικόν. Δὲν ἐχρειάζετο δὲ πολὺς κόπος πρὸς τοῦτο, διότι τὰ ἐμπορικά τῶν χρόνων ἐκείνων ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὀλίγον τι πολεμικά. Τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἡρήμωνον Ἀλγερινοὶ πειραταί· οἱ δὲ Ψαριανοὶ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον εἰς ἕκαστον ταξίδιον νὰ μὴ συναντηθοῦν μὲ τοὺς φοβεροὺς κουρσάρους· ἔπρεπε δὲ ἢ νὰ τοὺς νικήσουν, νὰ καταβυθίσουν τὰ πλοῖα των, «νὰ γεμίσῃ ἡ θάλασσα πανιά, ἀντένες καὶ κατάρτια», ὅπως λέγει τὸ δημοτικὸν ᾄσμα, καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμον των, ἢ νὰ σφαγοῦν ἀγρίως, ἢ νὰ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ νὰ συρθοῦν σκλάβοι εἰς τὴν Βερβερίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ νὰ δουλεύουν χρόνους μακροὺς ἄλυσοδεμένοι. Διὰ τοῦτο τὰ ψαριανὰ πλοῖα ἔπρεπε νὰ εἶναι στερεὰ καὶ γοργοκίνητα καὶ καλῶς ὀπλισμένα, καὶ νὰ ναυτολογοῦν ναύτας ἱκανοὺς νὰ πολεμοῦν ὄχι μόνον μὲ τὰ κύματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς πειρατάς.

Τὸ καταδρομικὸν τοῦ Ψαριανοῦ κατέστη μετ' ὀλίγον ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διότι ὁ Βαρβάκης ἦτο ἀτρόμητος καὶ τολμηρὸς καὶ ριψοκίνδυνος.

*
* *

Ἦτο ὁμως καὶ κάτι περισσότερον· εὐγενὴς καὶ μεγάλη ψυχὴ, φοβερὸς μόνον εἰς τὴν ἑξαψιν τῆς μάχης, εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ μεγαλόψυχος πρὸς τοὺς ἡττημένους, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους.

Μετὰ μίαν ναυμαχίαν καὶ ἀπόβασιν, κατὰ τὴν

ὁποῖαν εἶχε συλλάβει πολλοὺς αἰχμαλώτους Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰουδαίους, τὸ καταδρομικὸν ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας. Εἶχεν εὐνοϊκὸν τὸν ἄνεμον καὶ ἀνοιγμένα ὅλα τὰ ἱστία καὶ διέσχισε γοργὸν τὴν θάλασσαν, ἀφῆνον ὀπίσω του ἀφρισμένας ὑγρὰς αὐλάκας.

Ὁ Βαρβάκης ἀνεπαύετο κάτω εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου. Ἐξαφνα ἀκούει θόρυβον πολλὸν καὶ φωνὰς εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὑπέθεσεν ὅτι ἐφάνη ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ ἐτινάχθη ἀμέσως ἐπάνω. Καὶ τί βλέπει;

Ὅλους τοὺς γενναίους Ψαριανοὺς τοῦ ὀπλισμένους μέχρις ὀδόντων μὲ πιστόλια καὶ γιαταγάνια καὶ πελέκεις, ἐτοιμοὺς νὰ κατασφάξουν τοὺς σιδηροδεσμίους αἰχμαλώτους. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐξέβαλλον ἀγρίας φωνάς, ἐσύροντο εἰς τοὺς πόδας τοῦ πληρώματος, ἐξώρχιζον, ἰκέτευον καὶ ἠκούετο ἡ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ: «Βοήθεια!».

Μέγας καὶ ἐπιβλητικὸς ἐμφανίζεται ὁ Βαρβάκης.

— Κανεῖς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ βάλῃ χερί ἐπάνω εἰς αἰχμάλωτον! ἐπρόσταξε μὲ βροντώδη φωνήν. Εἰς τὸ δικό μου τὸ καράβι δὲν ἔχει κανεῖς τὴν ἄδειαν νὰ πειράξῃ ἄνθρωπον, εἴτε σκλάβος εἶναι, εἴτε ἀλλόθρησκος...

Οἱ ναῦται ἔμειναν διὰ μιᾶς ἀκίνητοι καὶ ἄφωνοι, μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὥς νὰ ἐπετρώθησαν.

— Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἐξηκολούθησεν ἐντόνως, δὲν εἶναι πλέον ἐχθροί μας· εἶναι παραδομένοι· ἡ ζωὴ των κρέμαται ἀπὸ τὸν λαιμόν μου, καὶ δὲν θ' ἀφήσω τρίχα των νὰ πάθῃ. Ἄν τοὺς βγάλω ἐκεῖ ἔξω—καὶ ἔδειξε τὴν ξηρὰν τῆς Μυτιλήνης—καὶ λύσω τὰ δεσμά των καὶ τοὺς ὀπλίσω, τότε ὅποιος θέλει ἄς ὑπάγῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί των. Ἀλλὰ ἐγὼ ποτὲ δὲν θ' ἀφήσω ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου νὰ σφάξετε ἀόπλους ἀνθρώπους ὥς πρόβατα!..

*
* *

Τὰ πολεμικὰ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν συνήθως μεγάλα τρικάρτα καὶ εἶχον πολυάριθμον πλήρωμα, μὲ μεγάλα τηλεβόλα, τῶν ὁποίων αἱ σφαῖραι ἔφθανον μακράν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἦσαν τότε μικρά, εἶχον ὀλίγους ἄνδρας καὶ μικρὰ τηλεβόλα. Πῶς ν' ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τῶν πλωτῶν ἐκείνων κολοσσῶν; Πῶς νὰ συνάψουν ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν; Μόνον μὲ τὰς ἑξαφνικὰς ἐπιθέσεις των, τὰς τολμηροτάτας, μὲ τὴν μεγάλην των εὐκινήσιαν καὶ ταχύτητα κατώρθωναν νὰ τὰ βλάπτουν.

Μικρὸν ἦτο καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Βαρβάκη. Πολὺ μικρὸν ἰδίως ὥς πρὸς τὰ μεγάλα τολμήματα, τὰ ὁποῖα ὠνεيرهύετο. Ἡ μεγαλουργὸς τόλμη του εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου πλοίου. Πωλεῖ λοιπὸν τὸ βρίκιον, συλλέγει καὶ ὅλην τὴν ἄλλην περιουσίαν του, ναυπηγεῖ ἓν μέγα τρικάρτον πολεμικὸν καὶ τὸ ἐξοπλίζει εἰς τὴν ἐντέλειαν μὲ μεγάλα τηλεβόλα. Ἡ Φριγαδέλα—ὅπως ὠνόμασαν διὰ τὸ μέγεθός του μὲ θαυμασμὸν οἱ Ψαριανοὶ τὸ πολεμικὸν τοῦ Βαρβάκη—ἦτο ἡγχυροβολημένη εἰς τὸν λιμένα τῶν Ψαρῶν. Χυτὴ, ὥραία καὶ φοβερὰ. Δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ πέλαγος, νὰ σχίσῃ τὰ κύματα, νὰ ζητήσῃ κινδύνους καὶ θριάμβους.

Ἄλλ' ἑξαφνα ἓν γεγονὸς καταποντίζει εἰς τὸν βυθὸν ὅλα τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Βαρβάκη. Ὑπογράφεται εἰρήνην μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ πόλεμος παύει.

*
* *

Τί νὰ κάμῃ τώρα ὁ θαλασσομάχος; Ἐμπορικὰ ταξίδια; Τὸ ὑπερήφανον τριίστιον δὲν ἦτο προωρισμένον

διὰ τὰ περὶ ἔργα τῆς εἰρήνης· ἦτο ὡς ἀτίθασον ἄλογον
χρεμετίζον εἰς τὸν καπνὸν τῆς μάχης, ἀλλ' ἀκατάλληλον
νὰ σύρῃ φορτίον. Ὁ Βαρβάκης ἐσκέφθη νὰ πωλήσῃ τὸ
ῥαῖον πλοῖον του εἰς τοὺς Ρώσους.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν Εὐξει-
νον πόντον. Εἰρηνικὸς καὶ ἀβλαβὴς διασχίζει τὸ Αἰ-
γαῖον πέλαγος, τὸ θέατρον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς μεγα-
λοψυχίας του, παραπλέει τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Τένε-
δον, καὶ διέρχεται τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ἅμα ἔμαθεν ὅτι εἰς
τὴν Προποντίδα εἰσέπλευσε τόσον μέγα σκάφος, ὡπλι-
σμένον ὡς πολεμικόν, μὲ πλοίαρχον μάλιστα τὸν Βαρβά-
κην, τὸν περιβόητον ἐπαναστάτην, δίδει ἀμέσως αὐστη-
ροτάτην διαταγὴν νὰ κατασχεθῇ τὸ πλοῖον καὶ νὰ συλλη-
φθῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ὁ Βαρβάκης κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ
καταφύγῃ εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως· ἀλλ' ἡ Φριγαδέλα, ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀτυ-
χῆς Φριγαδέλα, ἐρρουμευλκήθη δεσμία, ὡς πολεμικὸν
λάφυρον, εἰς Ταρσανᾶν, τὸν ναύσταθμον, ἐντὸς τοῦ Κε-
ρατίου κόλπου.

Ὁ δυστυχὴς Βαρβάκης!... ἔχασε τὸ πλοῖον του,
καὶ μὲ αὐτὸ ὅλην τὴν περιουσίαν του· ὀβολὸν δὲν εἶχε
πλέον· καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευε νὰ συλλη-
φθῇ—διότι εἰς τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους οὐδ'
αὐταὶ αἱ πρεσβεῖαι ἦσαν ἀσφαλεῖς—καὶ νὰ ριφθῇ εἰς τὰς
φοβερὰς φυλακὰς τοῦ Γεδι-Κουλὲ ἢ μὲ μίαν πέτραν εἰς
τὸν λαιμὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου.

Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνην-
τήθη μὲ Ρώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνω-
ρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλα-

γος· οὗτοι ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστὴν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξέλθῃ ὁ πρόσφυξ ἀπὸ τὸ ἄσυλόν του, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσουν οἱ κατάσκοποι, οἱ ὁποῖοι ἐπεριτριγύριζον νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν πρεσβείαν; Ποῦ νὰ εὔρῃ πλοῖον πιστόν, τὸ ὁποῖον νὰ δεχθῇ νὰ τὸν παραλάβῃ; Καὶ πῶς νὰ πληρώσῃ τὸν ναῦλον του;

Ὁ Βαρβάκης ἐπὶ τέλους ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβίβάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ρωσίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ὁδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἥρωϊκόν, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ τὴν ἀκαταδάμστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν μέχρι τῆς Πετρουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορὰς ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος· καὶ τὸ φοβερόν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, ὀλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὑπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους... Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ράκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστος ἐντός του· ἡ ἀπόφασις.

— Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ του, ἔμπρός. Καὶ πάντοτε ἔμπρός.

Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε, καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χαλυβδίνην θέλησιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

*
* *

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὰ φορέματά του ἦσαν καταξεσχισμένα, ράκη. Πῶς νὰ παρουσιασθῇ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον; θὰ τὸν ἐδιώχναν ὡς ἐπαίτην. Κάποιος Ἕλλην τοῦ ἐδάνεισε φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν τοῦ τύχην ἡ αὐτοκράτειρα ἔμενεν εἰς τὰ ἐξοχικὰ ἀνάκτορα, 22 χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Πετρουπόλεως. Τί νὰ κάμῃ; Ἐξεκίνησεν ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀναφορὰν τοῦ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν.

Τὰ ὑποδήματά του ἦσαν ξένα καί, διὰ νὰ μὴ τὰ χαλάσῃ ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἔβγαξε καὶ ἐπῆγαινε ἀνυπόδητος. Ἔδωκε τὴν ἀναφορὰν τοῦ. Ἐγύρισεν εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενε. Καμία ἀπάντησις. Πηγαίνει δευτέραν φορὰν — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — δίδει δευτέραν ἀναφορὰν. Ἐπέστρεψεν ὀπίσω καὶ ἐπερίμενε πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ πτωχεία του καὶ ἡ δυστυχία του δὲν περιγράφονται. Ἐγραψε καὶ τρίτην ἀναφορὰν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς του, ἔκαμε καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸν καὶ θλιβερὸν ταξίδιον καὶ ἐπῆγε καὶ πάλιν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἐγύρισεν ὀπίσω καὶ ἐπερίμενε πάλιν. Τίποτε. Τίποτε. Τίποτε...

Τότε τὸν ἐπνίξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν εἰς ἓν καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία του καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ὡς τρελλὸς καὶ νὰ καταρᾶται τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του· καὶ ὠμίλει μὲ πίκραν περὶ ὅλων καὶ δι' αὐτὴν τὴν αὐτοκράτειραν, ἡ ὁποία ἄφηνε νὰ χαθῇ ἕνας ἄν-

θρωπος, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε διὰ τὴν Χριστιανωσύνην ὑποκάτω ἀπὸ τὴν σημαίαν της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄλλοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐκάθηντο παρὰμερα. Ὁ εἷς ἦτο ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ὡς ἄγγελος, ὁ ἄλλος ἐφαίνετο κατώτερος πολὺ τοῦ πρώτου. Ὁ δεύτερος ὠμίλει τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

— Τί ἔχει αὐτὸς ὁ ξένος καὶ φωνάζει οὕτω καὶ τί λέγει διὰ τὴν αὐτοκράτειράν μας ; ἐρωτᾷ ὁ πρώτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε, τί ἤκουσε.

Τότε ὁ πρώτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς πλησιάζει τὸν Βαρβάκην καὶ τοῦ λέγει μὲ καλωσύνην νὰ τοῦ ἱστορήσῃ ὅλα του τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς.

Ὁ Βαρβάκης ἤρχισε νὰ λέγῃ ὅλα· καὶ αὐτὸς τὰ ἤκουε μὲ προσοχὴν καὶ τὰ ἔλεγε ρωσιστὶ εἰς τὸν ἄλλον.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἤκουσε τὴν ἱστορίαν τοῦ Βαρβάκη, ἔμεινε συλλογισμένος ἀρκετὴν ὥραν. Ἐπειτα τὸν ἐρωτᾷ μὲ τὸ στόμα τοῦ διερμηνέως του.

— Πῶς λέγεσαι ;

— Καπετὰν-Γιάννης Βαρβάκης, ἀπὸ τὰ Ψαρά.

Ἔβγαλε ἓνα σημειωματάριον καὶ ἔγραψε τὸ ὄνομά του.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, τοῦ λέγει, ἔλα αὐριον εἰς τὰ ἀνάκτορα.

— ὦ ! ἔχω ὑπάγει τόσας φορὰς, τοῦ λέγει πικρά.

— Νὰ ἔλθῃς αὐριον· σὲ βεβαιώνω ὅτι τὴν ὥρην θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλὴ μας αὐτοκράτειρα.

*
* *

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγε πάλιν. Μόλις εἶπε τὸ ὄνομά του, καὶ ἀμέσως τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Μετ'

ὀλίγον ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν.

Τὸν ἐμβάζουν εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν, ἣ ὁποία ἔλαμπε ἀπὸ χρυσὸν καὶ τὰ πολυτελῆ ἐπιπλα. Ἐπὶ ὑψηλοῦ θρόνου, στολισμένου μὲ χρυσοῦν κορώναν, ἐκάθητο ἡ μεγάλη αὐτοκράτειρα. Καὶ πλησίον τῆς ἵστατο ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος τοῦ καφενεῖου, ἀλλὰ ὄχι πολιτικὰ ντυμένος ὅπως τότε, ὄχι ἐφόρει στολὴν μεγάλου στρατηγοῦ, μὲ στῆθος φορτωμένον ἀπὸ παράσημα. Ἦτο ὁ περίφημος Ποτέμκιν, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης.

Ὁ Βαρβάκης οὐδέποτε ὑπῆρξε δειλός. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἐφοβήθη. Ἐσυλλογίσθη ὅσα εἶπεν ἐπάνω εἰς τὸν πόνον τοῦ διὰ τὴν αὐτοκράτειραν.

— Πάει, χάθηκες τώρα, καπετὰν-Γιάννη, εἶπε μὲ τὸν νοῦν τοῦ.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκράτειρα δὲν ἐφαίνετο θυμωμένη· τὸν ἐκοίταξε μὲ περιέργειαν καὶ μὲ λύπην. Εἰς αὐλικὸς τὸν πλησιάζει· ἤξευρε τὴν γλῶσσαν τοῦ καὶ τοῦ λέγει :

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ ὁμιλήσῃς ἐλεύθερα, νὰ τὰ εἰπῇς ὅλα.

Ὁ Βαρβάκης τότε ἱστόρησε τοὺς ἀγῶνας τοῦ, τὰς θυσίας τοῦ, τοὺς κινδύνους τοῦ· εἶπε τί ἔκαμε, τί ἐσκόπευε νὰ κάμῃ· εἶπε διὰ τὴν Φριγαδέλαν τοῦ, εἶπε διὰ τὸ ἀπότομον καὶ ξαφνικὸν τοῦ κρήμνισμα εἰς τὴν πτωχείαν καὶ εἰς τὴν πείναν· διὰ τὸ μακρινὸν ταξίδιον καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ παθήματά τοῦ. Καὶ ἐνῶ ὠμιλοῦσεν, ἡ φωνὴ τοῦ ἔτρεμεν, ὁ πόνος τῆς καρδίας τοῦ ἐξεχείλιζε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ.

Ἡ αὐτοκράτειρα εἶπε ὀλίγας λέξεις εἰς τὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς τὸν ἐπαρηγόρησε καὶ τοῦ ἔδωκεν ἐλπίδας.

— Μὴ λυπᾶσαι, τοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ δι' ἐσέ· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν τοῦ φέρουν χίλια ρωσικὰ φλωριά διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας του· τοῦ φέρουν καὶ κάτι ἄλλο· ἓνα χαρτί, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύῃ εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν χωρὶς φόρον.

Ὁ Βαρβάκης δὲν χάνει καιρὸν· ἐπιστρέφει εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδει ὀπίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα, ἀγοράζει ψαράδικα φορέματα, κάνει τὸν σταυρόν του καὶ ξεκινᾷ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

*
* *

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἄλλ' ἢ ἄλεια τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καὶ ἡμιβάρβαροι, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῇ ἄλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωναν ὅπως-ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. Ὅ,τι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγχώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξύδερκές του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχέδισε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσας τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτὰ εἶδη—χαβιάρια καὶ παστὰ—καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρινὰ μέρη, καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον.

Ἐπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρον χαβιάρι—τὸ ἀπαράιτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον ὀρεκτικόν, τὸ διαδεδομένον καὶ εἰς τὰς πέντε ἡπείρους—ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε, καὶ ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἔαν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιορισμένη ἦτο ἡ διάδοσίς του.

Ὁ Βαρβάκης, καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὁμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρίχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος.

Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του, καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἠγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους, κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησε πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους». Οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἠγόραζον, ὅπως πωλεῖ κανεῖς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη. Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία καὶ ἔπαυσεν ἐντελῶς ἡ πώλησις καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς, μόλις πρὸ τινων δεκάδων ἐτῶν (τὸ 1864) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν.

Ἀλλ' ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη, εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἐβδομηντα ἔτη πρωύτερα. Εἰς τὰς ἐργα-

σίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους, καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν εἰς τὴν Κασπίαν...

*
* *

Ὁ Πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠΰξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσὸν τὸν μεταχειρίζονται, ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ: κατασκευάζουν ἓν εἶδωλον καὶ χορεύουν μὲ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὁλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μειδιάμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἁρρώστου παιδίου. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον-πρῶτον δῶρον του ἦτο ἓν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραῖον του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἔκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκάθησεν εἰς τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκώνετο ὁ ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον ἅγιον τῶν Ψαρῶν.

— “Αἰ-Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλα μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!..

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἦναγκάσθη ν’ ἀλλαξοπιστήσῃ ἢ δυστυχισμένη, καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βάθη τοῦ Κερατίου Κόλπου!.. Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῇ ἄργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὠπλισμένην ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικολάου μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορὰς εἰς τὰ ἐχθρικά χέρια!..

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνῆγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὀλοκλήρους ἐκκλησίας, ἴδρυσεν νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυχας.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχὰν ἦτο μία στενὴ βαλτώδης λίμνη, ἐν ἧλος σκορπίζον πέριξ μiasματικὰς ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος.

Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλῃ εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἑλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του

δαπάνας ἤρχισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσε τὸν βυθόν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφήν, καὶ ἀφ' ἐνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατέστησε πλευστήν τὴν διώρυχα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμόν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχουν τώρα τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τότε τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία.

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

*
* *

Ἄλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἐλησμόνησε καὶ τὴν μακρινὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωϊκόν, τὸν κοσμοξாகουσμένον ἀγῶνα τῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτὰς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι ὑγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἑλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευραν, ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε, καὶ οἱ Ἑλληνες ἠναγκάζοντο μὲ βαθεῖαν λύπην

των νὰ στερωῶνται τὴν θεϊαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπῇ λιθόκτιστον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀξοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ρῖγος ἱερᾶς κατανύξεως— θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς—τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέβαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα, καὶ τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Παναγίον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἵδρυσε σχολεῖα διὰ νὰ μανθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων.

Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἀξοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὥραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν

μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκεύη, ὅτι ἔστελλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἡσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὥς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου.

Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός, ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιὰ καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσουν οἱ Τοῦρκοι· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφεραν εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

*
* *

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρον. ὦ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμὸν :

—“Αχ! καημένα νιάτα!..

“Αλλ’ ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δορμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτω ἰδικόν του, τὸν πλοῦτον του.

Πρῶτα-πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα—καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν—καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιά. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον—ἀτρόμητον εἰς τὸ καθῆκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε’—ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των, καὶ ἔστειλεν 100.000 ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγένετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

“Ὅτε ἔφθασεν ἡ φοβερὰ εἵδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὗρίσκετο εἰς τὴν Βιέννην. Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος εἶχε καταστραφῇ ἐκ θεμελίων! πολλὰι γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα διὰ ν’ ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἣ εἶχεν ἀνατινα-

χθῆ ἡρωϊκῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικοπαίδων εἶχον διασκορπισθῆ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως καταβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ μὲ τροφὰς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπον τῆς πανωλεθρίας.

Ἄλλὰ τὰ Ψαρά, «ἡ ὀλόμανρη ράχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοβαμμένα ἐρείπια, καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παῖδια περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους, καὶ ἔμαδοῦσαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, καὶ ἐκτυποῦσαν τὸ στήθος των μὲ ἀπελπισίαν. Πρὸς τὸ πέλαγος ἐστραμμένοι μὲ δακρύβρεκτα πρόσωπα, ἐπροσκάλουν ἄλλη τὸν ἄνδρα τῆς, ἄλλη τὸν ἀδελφόν τῆς, ἄλλη τὸν υἱόν τῆς, τὰ ὄρφανὰ τὸν πατέρα των. Ἐγνώριζον ὅτι οὗτοι ἐκοίτοντο εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἢ τοὺς εἶχον καταφάγει αἱ φλόγες, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψουν, καὶ ὁμως τοὺς ἐφώναζαν, καὶ ἅπλωναν πρὸς αὐτοὺς τὰ χέρια ὡς νὰ τοὺς ἐπερίμεναν . . .

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνέδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας· τὸ εὐσπλαχνικόν του χερί ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφὰς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμο-

φόδια διὰ τὴν ἱερὰν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλὸς μὲ τὰ κάτασπρα μακρὰ μαλλιά του, «ὁ πατέρας τῆς ὀρφάνιας» ὁμοίαζε μὲ ἅγιον ποῦ ἐπρόβαλεν ἔξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχησμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλαμον εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας...

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πεῖναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς, μέσα εἰς τὰ ράκη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, μία μεγάλη σκέψις ἀνέβη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη, νὰ ἰδρῦσῃ σχολεῖα.

Ἡ Βουλὴ, ἣ ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, «τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα», συνεδρίαζεν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικὸν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν τράπεζαν ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυσθῇ καὶ διατηρηθῇ ἐν Κεντρικὸν σχολεῖον.

— Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ «τὸ Κεντρικὸν σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας», καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίαισιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Βουλευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη :

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα,

«Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπι-

στῆμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὐρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωοτροφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Ἐθνικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσω τὸ ἔθνος μου, ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον τῆς Μόσχας...ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς 30.000 γρόσια, θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμίων ἐπιτροπῶν...εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Με ὄλον τὸ σέβας ὁ πρόθυμος πατριώτης
Ἰωάννης Βαρβάκης

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824.

*
* *

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Βιέννην, καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν γραφικωτάτην ἑπαυλὶν του, ἡ ὁποία ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.

Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαι ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Βαρβάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν πατρίδα του. Φθάσας εἰς τὸ μοσχοβολημένον νησί τοῦ Ἰονίου, τὴν Ζάκυνθον, παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχὴν του ὁ Βαρβάκης τὴν 13 Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἑλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτραύηξε καὶ τὸν ἔσφιξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ ψυχρόν, πολὺ βαρὺ. Ἐμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!.. Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς

ὅλας τὰ ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσουνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους.

Ἡ διαθήκη του ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὥριζε ρητῶς καὶ αὐτολεξί: «ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνη χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, πού εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωϊκὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἴδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά. Τὰς τελευταίας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητὴν του περιουσίαν ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἑθνος. Μὲ πολὺν ζῆλον ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ τὰ χρήματα καὶ νὰ τὰ καταθέσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὁ φίλος τοῦ Βαρβάκη, φιλόπατρις Ἕλλην καὶ ἐθνικὸς εὐεργέτης καὶ αὐτός, ὁ Ἰωάννης Μπόζος. Διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Βαρβάκη ιδρύθη καὶ συντηρεῖται τὸ ἐν Ἀθήναις Βαρβάκειον Λύκειον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῶν Νέων Ψαρῶν.

Ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρις τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

Χῶμα ἑλληνικό.

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.
Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαῖρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποὺ γεννᾷει
μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μοσχᾶτο κλῖμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, πόχουν ἀνασκάψει
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἓναν Παρθενῶνα,
χῶμα δοξασμένο, πόχουν ροδοβάφει
αἵματα στὸ Σοῦλι καὶ στὸ Μαραθῶνα.
Χῶμα πόχει θάψει λείψαν' ἁγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα ποὺ θὰ φέρνῃ στὸ μικρὸν ἐμένα
θάρος, περιφάνεια, δόξα καὶ χαρά.

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρῃ δύναμη, βοήθεια,
μὴ τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα, ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώῃ,
κι ὅπου κι ἂν γυρίσω, κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη,
πότε στήν Ἑλλάδα πίσω θὲ ναρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου — ἔρημο καὶ μαῦρο —
μούγραφε νὰ φύγῳ καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ στερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θάβρω,
τὸ στερνὸ φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω.
Ἔτσι, κι ἂν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνηῆμα θᾶναι πιὸ γλυκό,
θὰ θαφτῇς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἀπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό !

Γ. Δροσίνης

Σελίδες ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

31 Μαΐου 1825

Χθὲς μετὰ τὴν μεσημβριάν ἐπλησίασαν μερικὰ βου-
βάλια τῶν ἐχθρῶν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ περι-
τειχίσματός μας. Εἴκοσιν Ἕλληνες ἐβγήκαν νὰ τὰ πά-
ρωσι. Οἱ δὲ ἐχθροὶ μόλις εἶδον τὴν ἔξοδον, καὶ πανικὸς
φόβος τοὺς ἐκυρίευσεν. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ μᾶς ρίπτωσι
βόμβας ἐκ τῶν κανονοστασίων των καὶ νὰ τουφεκίζωσι
τοὺς ἐξελθόντας. Ἡμεῖς δέ, ρίψαντες ἱκανὰ κανόνια καὶ
μυδράλλια ἐναντίων των καὶ ἀντιτουφεκίσαντές τους,
ἐφονεύσαμεν καὶ ἐλαβώσαμεν ἀρκετούς, ἀλλ' ὁ κρότος
τῶν πυροβόλων διεσκόρπισε τὰ ζῶα ταῦτα.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐπληγώθη εἰς τὸ μέτωπον ἓνας
τῶν πυροβολιστῶν μας τοῦ κανονοστασίου «ὁ Κοραῆς»,
ὀνομαζόμενος Ἀλεξανδρῆς Κουλλούρης.

Εἰς θαυμασμὸν φέρει ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ
ἄνδρεϊον τοῦτο παλληκάρι ἐδέχθη τὴν πληγὴν. Ἀφοῦ

ἐκτυπήθη, ἐκάθησε καὶ ἔδεσε μὲ τὸ μανδήλι τὸ κεφάλι του, διὰ νὰ σταματήσῃ τὸ ρέον αἷμα. Τοῦ ἐπρόβαλον ἔπειτα οἱ σύντροφοί του νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὸν χειροῦργον.

— "Ὁχι, ἀπεκρίθη μὲ ἡσυχίαν ὁ γενναῖος Ἕλληन, δῶστε μου καιρόν, διὰ νὰ σημαδεύσω πρῶτον τρεῖς φορὰς ἀκόμῃ τῶν Χαλδούπιδων τοὺς προμαχῶνας, καὶ πηγαίνω ἔπειτα νὰ ἰατρευθῶ.

Ἴδου τίνι τρόπῳ καταφρονοῦν οἱ Ἕλληνες τὸν θάνατον, διὰ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν πατρίδα!

16 Ἰανουαρίου 1826

Μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἠκούσαμεν κανονιοβολισμοὺς ἀπέναντι τοῦ λιμένος μας. Μολονότι ἐγίνοντο ἐκ διαλειμμάτων, διήγειρον τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς μας, ἢ ὅποια ἠγγόει τί διατρέχει.

Μετὰ μιᾶς περίπου ὥρας κανονιοβολισμόν, βλέπομεν αἴφνης πυρπολουμένην τὴν ἐχθρικὴν φρεγάταν, ἢ ὅποια ἦτον ἀνακαθισμένη εἰς τὰ ρηχά. Εἰς τὸ φῶς τῆς φλογὸς ταύτης ἀνεκαλύψαμεν διάφορα πλοῖα, τὰ ὅποια ἔπλεον πέριξ τῆς ἀπὸ μέρους τῆς θαλάσσης.

Ἀμέσως ἐνοήσαμεν, ὅτι ἡ ναυτικὴ μοῖρα τῆς Ὑδρας, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἔνδοξον ναύαρχόν της Μιαούλην, μετὰ μικρὰν ἀπὸ μέρους τῆς φρεγάτας ἀντίστασιν, τὴν ἐπολέμησε, καὶ τέλος τὴν ἐπρόσφερεν ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν Ποσειδῶνα.

Τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἐλαμπάδιζεν ἡ φρεγάτα ἀπὸ τὴν πρῶραν ἕως τὴν πρύμνην. Τὸ πῦρ εἰσχωρεῖ τελευταῖον εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ τότε ἡ ἔκρηξις τῆς ἐσχημάτισεν ὑψηλοτάτους πυρίνους στύλους, ἐνῶ τὸ

σκάφος τῆς φρεγάτας, διαιρεθὲν εἰς τρία τμήματα, κα-
πνίζει σήμερον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ἀθάνατος Μιαούλης συνοδευόμενος
ἀπὸ τὴν γενναίαν του μοῖραν, ἡ ὁποία συνίστατο ἀπὸ
μόνα 25 πλοῖα, ἅμα ἐξημέρωσεν, ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ
τὸν ἄλλον ἐχθρικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἔφερε πυρο-
βολῶν ἕως εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Φίδαρη.

Τότε ὁ ἄνεμος ἐφύσησε ἀπὸ τὸν κόλπον. Ὁ ἐχθρι-
κὸς στόλος, ἰδὼν ὅτι εὗρέθη ὑπὸ οὐριον ἄνεμον, καὶ
μάλιστα διότι ἐξέπλευσαν ἀπὸ Ναύπακτον καὶ ἦλθον
εἰς βοήθειάν του ὅλα τὰ ἄλλα πλοῖα, ἐστάθη καὶ ἐβάλθη
εἰς γραμμὴν, διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ. Ἐβάλθη ὡσαύτως
εἰς τακτικὴν γραμμὴν καὶ ἡ ὀλιγάριθμος μοῖρα μας, καὶ
μολονότι εἶχε τὸν ἄνεμον ἐναντίον, ἤρχισε πρώτη τὴν
ναυμαχίαν.

Ποία εὐαίσθητος ψυχὴ δὲν ἤθελε θαυμάσει τὴν με-
γαλοψυχίαν τῶν ἡρώων θαλασσινῶν μας, βλέπουσα μίαν
ὀλιγάριθμον μοῖραν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τόσον μι-
κρόσωμα πλοῖα, νὰ ἀντιπαρατάσσεται ἐναντίον εἰς τόσον
πληθὺς πλεόντων βαρβαρικῶν τειχῶν !

Ἀφοῦ λοιπὸν ἤρχισεν ἡ μάχη, πολλὰ πλοῖα μας
διῆλθον τρεῖς καὶ τετράκις ἀναμέσον τῆς ἐχθρικῆς γραμ-
μῆς μαχόμενα μὲ ἀπερίγραπτον τόλμην καὶ ἐπιμονὴν
ἕως τῆς μεσημβρίας.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἐν τῶν ἐχθρικῶν πυρπολι-
κῶν, διευθυνθὲν κατὰ τοῦ ἀθανάτου ναυάρχου μας Μια-
ούλη, ἤρχετο κατὰ μίμησιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἡρωϊσμοῦ νὰ
καύσῃ τὴν ναυαρχίδα μας. Ἄλλ' «ἐνὶ ἐκάστῳ ἡ χάρις δέ-
δοται κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ» λέγει ὁ Ἀπόστολος
Παῦλος. Εἰς τοὺς Ἑλλήνας εἶναι δεδομένον νὰ πυρπο-

λῶσι τοὺς ναυάρχους τοῦ τυράννου των· εἰς δὲ τοὺς Τούρκους ἀδεξιότης καὶ μικροψυχία ἐχαρίσθη.

Μόλις οἱ ἀπτόητοι περὶ τὸν γενναῖον Μιαούλην πυρποληταί μας εἶδον τὸ πυρπολικὸν τῶν βαρβάρων εἰς τοιαύτην διεύθυνσιν, καὶ πάραυτα ἐπιβάντες εἰς τὰ ἀκάτια των (φελοῦκες) ἔδραμον κατ' αὐτοῦ μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας. Τί γελοῖον ἄκουσμα! Οἱ βάρβαροι ἰδόντες τὰ ἀκάτια ταῦτα ὀρμώντα ἐναντίον τοῦ πυρπολικοῦ των, ἔπесαν βιαίως εἰς τὰ ἰδικά των ἀκάτια (ἦσαν ὅλοι δ' ὁμοῦ 40 περίπου) καὶ παραιτήσαντες τὸ πυρπολικὸν των ἔδραμον νὰ σωθῶσιν εἰς μίαν τῶν πλησιεστέρων φρεγατῶν. Οἱ δὲ ἡμέτεροι ἀναβάντες εἰς αὐτὸ καὶ εὐρόντες το ἔρημον τὸ ἐκυρίευσαν ἀμαχητί, καὶ τὸ ἔφερον θριαμβευτικῶς εἰς τὸν στόλον μας.

Ἐν τούτοις ἡ ναυμαχία ἐπεκράτει μ' ὅλον τὸ πείσμα, ἐφύσα δὲ πρῶος ἄνεμος ἀπὸ τοῦ κόλπου. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ἀδάμαστοι ἥρωες τοῦ στόλου μας, χωρὶς νὰ δειλιάσωσι ποσῶς οὔτε τὸ ὀγκῶδες, οὔτε τὸ πολυάριθμον τοῦ ἐχθροῦ, ἐπολέμησαν καρτεροψύχως, διέλυσαν τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν, ἔτρεψαν τὸν βάρβαρον εἰς φυγὴν, καὶ ἰδοὺ σήμερον ὁ ἐλληνικὸς στόλος στολίζει τὰ παράλιά μας.

24 Ἰανουαρίου 1826.

Ὁ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐχθρὸς τῆς Ἀφρικῆς (ὁ Ἱμπραήμ) συνήγαγε σήμερον τὰ στρατεύματά του καὶ τὰ ἐμοίρασεν εἰς διάφορα τάγματα, ἐνῶ οἱ Γάλλοι (1) ξιφῆρεις ἔκαμνον τὴν συνήθη γύμνασιν.

Ἄνω τοῦ κατασκηνώματος τοῦ Κιουταχῆ εἶναι πρὸ πολλοῦ κατασκευασμένος ἓνας πύργος. Μετὰ πολ-

(1) Ἐννοεῖ Γάλλους ἀξιωματικούς ὑπηρετοῦντας εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἱμπραήμ.

λῆς ὥρας λοιπὸν ἐξάσκησιν, ὥρμησαν οἱ Ἄραβες τουφεκίζοντες ἐναντίον τοῦ πύργου τούτου, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἦτο κανεῖς, καὶ στήσαντες τὰς κλίμακας, χωρὶς κανεῖς νὰ τοὺς ἀντιτουφεκίξῃ, τὸν ἐκυρίευσαν δι' ἐφόδου.

Αὐτὴ ἡ πρᾶξις δὲν ἦτον ἄλλο βέβαια παρὰ γύμνασις, κατὰ μίμησιν τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐφορμήσωσιν ἐν ὥρᾳ τῆς καθ' ἡμῶν μελετωμένης ἐφόδου των. Πλὴν εἶναι περίεργον, ὅτι ἓνας στρατιώτης μας, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἄλλοτε τακτικὰ στρατεύματα, παρατηρῶν ταῦτα τὰ κινήματα, καὶ νομίσας ὅτι ἡπατήθησαν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει διεύθυνσιν, ἐφώναξε μὲ ὑψηλὴν φωνήν :

— Λάθος ἔχετε, Τοῦρκοι· ἐδῶ εἶναι τὸ Μεσολόγγι, καὶ ὄχι αὐτοῦ ὅπου διευθύνεσθε.

Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Μεσολογγίου.

(Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ φιλέλληρος Μάγερ)

Τὰ βάσανα, τὰ ὁποῖα ὑπομένομεν, καὶ μία πληγὴ, τὴν ὁποίαν ἔλαβα εἰς τοὺς ὄμους, δὲν μ' ἐσυγχώρησαν μέχρι τοῦδε νὰ σᾶς διευθύνω τοὺς τελευταίους μου ἀσπασμούς.

Καταντήσαμεν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην, ὥστε νὰ τρεφώμεθα ἀπὸ τὰ πλέον ἀκάθαρτα ζῶα καὶ νὰ πάσχωμεν ὅλα τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης. Ἡ νόσος αὐξάνει ἔτι μᾶλλον τὰς δεινοπαθείας, ὑπὸ τῶν ὁποίων θλιβόμεθα. Χίλιοι ἑπτακόσιοι τεσσαράκοντα τῶν ἀδελφῶν μας ἐτελεύτησαν καὶ πλέον τῶν ἑκατὸν χιλιά-

δων σφαῖραι κανονίων καὶ βόμβαι, ριπτόμεναι ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, κατηδάφισαν τοὺς προμαχῶνας μας καὶ κατεκρήμνισαν τὰς οἰκίας μας. Τὸ δὲ ψῦχος μᾶς ἐνοχλεῖ ὑπερβολικῶς, καθότι εἴμεθα καθ' ὀλοκληρίαν ἐστερημένοι ἀπὸ ξύλα τῆς φωτιᾶς.

Μὲ ὅλας τὰς στερήσεις ταύτας εἶναι ἀξιοθαύμαστον θέαμα ὁ ἐνθερμος ζῆλος καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῆς φρουρᾶς μας. Πόσοι γενναῖοι ἄνδρες μετ' ὀλίγας ἡμέρας δὲν θέλει εἶσθαι πλέον εἰμὴ σκιαί, κατηγοροῦσαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅστις εἶναι ὁ ἀγὼν τῆς θρησκείας !

Ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν ἐνταῦθα ἡρώων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Νότης Μπότσαρης, ὁ Παπαδιαμαντόπουλος καὶ ἐγώ, ὅστις παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐδωρίσθην ἀρχηγὸς ἐνὸς στρατιωτικοῦ σώματος, σᾶς ἀναγγέλλω τὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὠρισμένην ἀπόφασίν μας, διὰ νὰ ὑπερασπισθῶμεν καὶ τὴν ὑστέραν σπιθαμὴν τῆς γῆς τοῦ Μεσολογγίου καὶ νὰ συνενταφιασθῶμεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως, χωρὶς νὰ ἀκούσωμεν πρότασίν τινα συνθήκης.

Ἡ τελευταία μας ὥρα ἤγγικεν. Ἡ ἱστορία θέλει μᾶς δικαιώσῃ καὶ οἱ μεταγενέστεροι θέλουν ἐλεεινολογήσῃ τὴν συμφορὰν μας. Ἐγὼ δὲ καυχῶμαι, διότι ἐντὸς ὀλίγου τὸ αἷμα ἐνὸς Ἑλβετοῦ, ἐνὸς ἀπογόνου τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, μέλλει νὰ συμμειχθῇ μὲ τὰ αἵματα τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος. Εἴθε νὰ μὴ χαθῇ μετ' ἐμοῦ τὸ διήγημα τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὁποῖον συνέγραψα μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἔκαμα διάφορα αὐτοῦ ἀντίγραφα. Φροντίσατε, παρακαλῶ, κύριε, νὰ καταχωρισθῇ εἰς μερικὰς ἐφημερίδας ἢ παροῦσα ἐπιστολή μου.

Ἡ 25 Μαρτίου 1821.

Ἄνοιξις εἶναι. Δειώσανε εἰς τὰ βουνὰ τὰ χιόνια
καὶ ἐλειώσανε τὰ σκοτεινὰ τὰ τετρακόσια χρόνια !
Τοῦ οὐρανοῦ τὰ ῥόδινα χαμογελοῦνε χεῖλη,
καὶ ρίχνει τὰ διαμάντια του στὸ πράσινο τριφύλλι.
Στοῦ Μάρτη ψάλλουν τὸ φιλὶ δλόχαρτα τ' ἀηδόνια,
καὶ πότ' ἐκεῖνα τραγουδοῦν καὶ πότε τὰ μηλιόνια.
Χίλια καντήλια ανάβουνε στὴ Λαύρα τὴν Ἀγία,
καὶ σ' ἓνα λειτουργοῦν βωμὸ Θεοῦ καὶ Ἐλευθερία.
Παπάδες καὶ ἄρματωλοὶ ψέλνουν μαζί· καπνίζει
ἐδῶ τουφέκι, παρεκεῖ λιβάνι θυμιατίζει.
Ἔχουνε σκόλη ἡ Παναγιά καὶ ἡ Ἑλλὰς μεγάλη.
Ἡ μιὰ τὸν κρίνο δέχεται, δάφνης κλωνάρι ἡ ἄλλη.
«Χαῖρε, Μαρία, ἀπ' ἐδῶ ἀκοῦς, χαριτωμένη»,
καὶ «Καλῶς ἦλθες, ἀπ' ἐκεῖ, Θεὰ ξενιτεμένη !»
Ὅμως καμπάνα δὲν ἀκοῦς καμιὰ σ' αὐτὴ τὴν ὥρα
τὸ καριοφίλι τοὺς πιστοὺς ξυπνᾷ καὶ φέρνει τώρα.
Ἀχ, τί γλυκὰ οἱ ψαλμοὶ διὰ τοὺς θόλους ἀντηχοῦνε !
Χεῖλη θαρρεῖς ἀγγελικὰ ἐκεῖ πὼς τραγουδοῦνε,
καὶ πὼς οἱ μυστικοὶ ψαλμοὶ π' ἀνεβοκατεβαίνουν,
τὴν κόρην, ὅπου πέθανε, ξυπνοῦνε καὶ ἀνασταίνουν.
Κι ἀπ' τὴ χαρὰ δακρύζουνε ἄνδρες, γυναῖκες, ὅλοι,
εἰς τῆς Πατρίδος τὴ γιορτὴ, στῆς Παναγίας τὴ σκόλη.
Χίλια καντήλια ανάβουνε στὴ Λαύρα τὴν Ἀγία,
καὶ μέσα σ' ἄνθη καὶ μυρτιὲς ἀστράφτ' ἡ Παναγία.
Δάμπουν Σταυροὺς καὶ ἄρματα, καὶ ἀγέρας ἀνεμίζει
τὴ φουστανέλλα τὴ λευκή, τὸ ράσο ποὺ μανρίζει...

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ὁ Παπᾶς ποὺ μ' ὄψη ἀναμμένη
σὰν φῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς τὸ ἱερὸ προβαίνει ;
Σκῦψε, Τουρκιά, στοῦ Γερμανοῦ τὸ λάβαρο ! Ἀστράφτει
σταυρὸς στὰ μαῦρα στήθια του, τὸ μάτι του ἀνάφτει,
καὶ μέσα σ' ἄρματα, κερὰ κι ὀλόχρυσά τσαπράζια,
ἄσπρη σὰν κύκνου φτερωσιά, σὰν οὐρανὸ γαλάζια
σημαία ἀνασηκώνει,

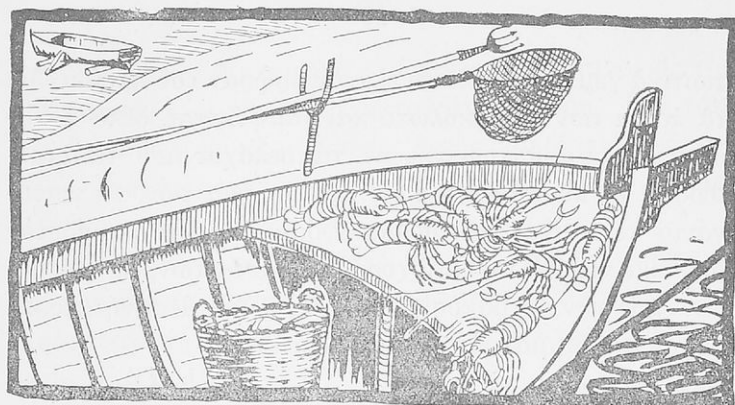
καὶ ἀνοιγμένη εἰς τὰ φιλιὰ τῆς αὔρας τὴν ἀπλώνει !
Ἡ Ἐκκλησιὰ τὴν ἔκρυβε στὸν κόλπο τόσα χρόνια,
ὥς ποὺ ν' ἀλλάξουν οἱ καιροὶ κ' ἐλθοῦν τὰ χελιδόνια.
Ὁ ἥλιος σκύβει καὶ φιλεῖ τὸν ἀργυρὸ σταυρὸ της·
ὁ οὐρανὸς ἀπάνω της σκορπᾷ μαργαριτάρια·
ἡ Παναγὰ χαμογελᾷ στὸν ἀνθηρὸ βωμὸ της,
κ' ἐμπρός της γονατίζουνε χιλιάδες παλληκάρια.
Ἄ, τί στιγμή χαρούμενη, τί ὥρα καὶ τί μέρα !

Δάκρυα χαρᾶς στὰ μάρμαρα τῆς Λαύρας ψιχαλίζουν.
Σμίγουν φιλιὰ καὶ στεναγμοὶ ἀγάπης στὸν αἆρα,
καὶ ἀνυπόμονα σπαθιὰ στὲς θῆκες μέσα τρίζουν,
καὶ «Καλῶς ἦλθες, κράζουνε, στὰ ἔρημα παιδιὰ σου,
«Καλῶς μᾶς ἦλθες, μάννα μας, γλυκειὰ γαλανομμάτα,
«Καλῶς μᾶς ἦλθες, οὐρανέ, μὲ τ' ἄσπρα σύννεφά σου !»
Καὶ προσκυνοῦν ἄρματωλοὶ καὶ κλέφτες καὶ πρωτᾶτα.

Τοῦ Γερμανοῦ σαλεύουνε ἀμίλητα τὰ χεῖλη·
μαζὶ μὲ τὴ σημαία του τὸ ῥάσο κυματίζει,
καὶ κράζει ἔξαφνα μπροστὰ εἰς τὴν Ὠραία Πύλη.
«Ποιὸς θέλει τὴ σημαία μου ; ποιοὶ χέρι τὴν ἀξίζει ;»

Τὸ χέρι ἀπλώνει ὁ Μοριᾶς, ἡ Ρούμελη τὴν πιάνει.
Ὑδρα καὶ Σπέτσες καὶ Ψαρὰ ἐπάνω της ξαπλώνουν

Τὸ Σοῦλι τὴν ἀναζητᾷ, τήνε ζηλεύει ἡ Μάνη·
σπαθιά, μηλόνια μονομιᾶς, καὶ ῥάσα τὴν κυκλώνουν
Καὶ νά, βογγᾷ ἡ θάλασσα καὶ ἡ στεριά σαλεύει,
καὶ ἡ σημαία στὰ φτερὰ τῆς νίκης ταξιδεύει.
Στήνεται ἔδῳ, στήνεται ἔκει· τὰ τεῖχη ἀνεβαίνει,
στὰ κύματα δροσίζεται, στὲς χῶρες μέσα μπαίνει.
Τῇ Νίκῃ ἔχει συντροφιά, πετοῦνε πλάϊ πλάϊ,
κι ὅλα τὰ κάνει γαλανὰ στὸ δρόμο πὺν περνάει.
Ταξίδευε, ταξίδευε, Ἑλληνοπούλα, πάλι,
ὅλος ὁ κόσμος νὰ ἰδῇ τὰ γαλανὰ σου κάλλη !
Λαγκάδια πέρνα καὶ βουνὰ μὲ τὸν Καραϊσκάκη.
Κυμάτιζε, κυμάτιζε, τοῦ οὐρανοῦ πανάκι,
στὴ βάρκα τοῦ Κανάρη σου ὅπου τὸ κῆμα ἀνάβει,
καὶ τοῦ Μιαούλη φτέρωνε τ' ὀλόμαντρο καράβι !
Ἀχιλλεὺς Παράσχος

Ἄστακοί! Ἄστακοί!

—Ἄστακοί! Ἄστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!...

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐμέ, ὁ ὁποῖος κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον νῆσον⁽¹⁾, νὰ μὲ συγκινοῦν βαθύτερον αἱ φωναὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν, οἱ ὁποῖοι πρωῒ-πρωῒ τώρα τὴν Σαρακοστὴν περνοῦν κάτωθεν τοῦ παραθύρου μου μὲ πανεράκια ὑπὸ μάλης, σκεπασμένα μὲ βρεγμένον σακκόπανον.

Καὶ φαντάζομαι τότε ἐγὼ τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν ἄγραν ὅχι ἐπάνω εἰς τοὺς πάγκους τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀγορᾶς, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῶραν ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου. Διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους, ἀπὸ ἐφήβων νεοσυλλέκτων ἕως γηραιῶν στραταρχῶν, ἓνας ὁλόκληρος λόχος, ὅλοι ὥπλισμένοι, σὰν ἀστακοί, ὅλοι ξεκουραζόμενοι, ὡς ἀπὸ μεγάλα στρα-

(1) Ἐννοεῖ τὴν Σκίαθον.

τιωτικά γυμνάσια, ἐπάνω εἰς τὴν προῶραν τοῦ πλοίου. Μὲ τὰ πόδια των τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ γαμπώνυχια, δέκα ὁ καθένας, ὅλοι ἀρματομένοι μὲ τὰ σελάχια των τὰ ἀκανθώδη, τὰ κουμπούρια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια των. Καὶ ὅλοι θωρακοφόροι, μὲ ἓνα ἀκανθωτὸν θώρακα περιβάλλοντα ἰσχυρῶς τὰ νῶτα των, μὲ τὴν οὐρὰν των τὴν ὀστρακοσκεπῇ, καὶ μὲ δύο ἀεικινήτους κεραιάς ἐμπρός, μακρὰς ὥς δύο δόρατα.

Κ' ἐκεῖνα τὰ χρώματα! Τί μαγεία! Ὅλοι αἱ λεπτότατοι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ.

*
* *

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί! . . .

Παρατήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦν συνήθως κατὰ Παρασκευὴν. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιον ἀπὸ τὴν Σκυρον. Εἶναι δὲ ἡ Σκυρος ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀστακοτρόφος νῆσος.

Εἰς τὴν παρήμερον ἐκείνην θάλασσαν τῆς μοναχικῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων ἀστακῶν. Γίνεται δὲ ὥς ἐξῆς ἡ ἀλιεία των.

Οἱ ἀλιεῖς ἔχουν ἐκεῖ ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακοὺς, μὲ μεγάλας ὁπὰς, διὰ τῶν ὁποίων συλλαμβάνονται τὰ θαυμάσια αὐτὰ θαλασσινὰ εὐκολώτατα, ὅταν ἐξέρχονται εἰς βοσκήν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἐκεῖνα, τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ, οἱ γαμποὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθαι τοῦ θώρακος των χρησιμεύουν μόνον εἰς τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των. Τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτοὺς τοὺς μεταφέρουν οἱ ἀλιεῖς καὶ τοὺς ρίπτουν εἰς θαλασσίας μάνδρας, τὰς ὁποίας ἐπίτηδες ἔχουν εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὅρους

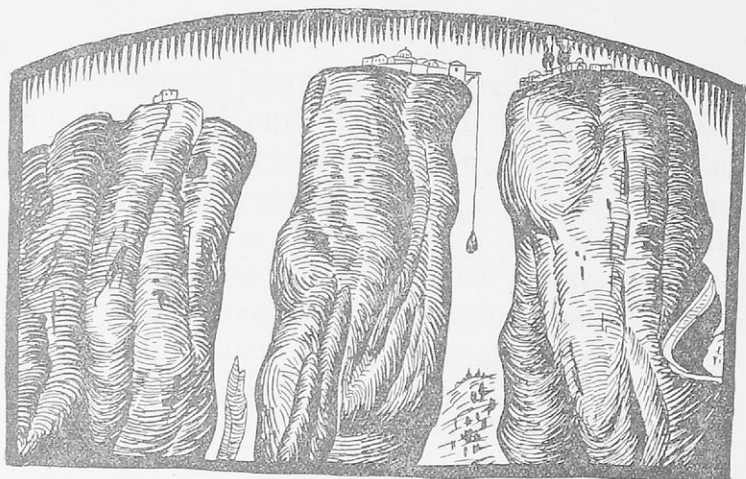
τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται οἱ ἄστακοὶ ζωντανοὶ εἰς τὴν θάλασσαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Καὶ τότε τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλῶν μεγάλων, τοὺς ὁποίους σκεπάζουν διὰ σχοίνων ἢ ἄλλων χαμοκλάδων.

“Ὅσοι ἐκ τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτοὺς τοὺς καλῶν, τοὺς ἐτοίμους πρὸς ἐξαγωγήν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

*
* *

Περιοργότατον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσίας μάνδρας, ὅπου κρατοῦνται λυτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἄστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεῖς ὀκτάπους.

Ὁ ὀκτάπους εἶναι ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρὺν ὀπλισμόν, καταλαμβάνεται αἰφνης ἀπὸ ἀνεξήγητον φόβον πρὸ τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει κινήσεις μὲ πολλὴν βίαν ἀναταράσσων τὸ ὕδωρ τῆς μάνδρας, κινεῖ ἀπηλπισμένος τὰ πελώρια ἐκεῖνα μουστάκια του, καὶ τόσα ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε ἐπὶ τέλους διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἐκτινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηράν, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης. Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν φοβερὸς ἐκεῖνος ἐχθρὸς του, μὲ τὴν πλαδαρὰν κατσούλαν του, μὲ τὴν ὡς ζύμην μαλακὴν σάρκα του, ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν δυστυχῆ ἄστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν φονεύῃ.

Ἀνάβασις εἰς τὰ Μετέωρα.

Ἦτο Μάϊος τοῦ 1879, ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ἐπήγαινα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θαυμασίους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἄνθρωποι, φεύγοντες τὴν κοινωνίαν, ἔστησαν, πρὸ πεντακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν, τὰς ἱεράς των φωλεάς, ἀφοῦ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀξιώματα, τὰ ὅποια εἶχον εἰς αὐτόν.

Ἦμεθα μία συντροφιά, περισσότεροι ἀπὸ δέκα πρόσωπα, με ἀρχηγὸν μας τὸν μητροπολίτην Λαρίσης Νεόφυτον. Εἴχομεν σκοπὸν νὰ περάσωμεν μίαν νύκτα μ' εὐθυμίαν καὶ χαρὰν ἐπάνω εἰς τὸν μεγαλοπρεπέστερον καὶ φοβερώτερον βράχον, πὺ ἐχει ἴσως πλάσει ἡ φύσις εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι ὁ βράχος, ὁ ὁποῖος ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὑψηλοὺς ἄλλους ἀδελφούς του ὑψώνεται ὑπερύψηλος, οὐρανομήκης, γίγας ἀληθινὸς μεταξὺ ἄλλων γιγάντων. Ὁ βράχος οὗτος φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς του τὴν μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Αὕτη μόνη

ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων εἰκοσιτεσσάρων μοναστηρίων, τὰ ὁποῖα εὗρισκοντο ἄλλοτε ἐκεῖ, ὀνομάζεται, ὥς καὶ τὸ ὅλον βραχῶδες σύμπλεγμα, «Μετέωρα». Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς εἶχεν εἰδοποιηθῆ ἀπὸ τὸ πρῶτ' περὶ τῆς μεταβάσεώς μας καὶ μᾶς ἐπερίμενε.

Πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου, βαδίζοντες ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνον τὸν βραχώκοσμον, καὶ πρὶν ἴδω τὸ φοβερὸν ὕψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφὴν ἀπὸ τὴν βάσιν αὐτοῦ, μοῦ ἐφαίνετο παιγνιδάκι ἢ ἀνάβασις. Ἄλλ' ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ καὶ εἶδα τὸ δίκτυ μὲ τὸ καραβόσχοινον καὶ τὴν ἀνεμόσκαλαν, ποὺ ἔχει ἑκατὸν καὶ περὶ σσότερα σκαλοπάτια, μ' ἔπιασε λιποψυχία. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ ὕψος, ποὺ προξενεῖ φόβον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγριωτάτη ὄψις τῆς φύσεως. Ὅλα ἐκεῖ εἶναι σκυθρωπὰ καὶ φοβερά. Τίποτε δὲν γελᾷ. Νομίζει κανεὶς ὅτι ὅλα τὸν φοβερίζουν, ὅτι ὅλα ἐπιβουλεύονται τὴν ζωὴν του. Ἡ φύσις ἀγριωτάτη. Τὸ ἔδαφος ἀνωμαλώτατον. Πελώριοι βράχοι, ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον ἕως τὸν μικρότερον. Ἀληθινὸν δάσος ἀπὸ βράχους. Μόλις ὀλίγος οὐρανός, καὶ αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνεα, ποὺ ἔχουν ἐκεῖ τριγύρω τὰς φωλεάς των, εἰς τὰς κρύπτας τῶν βράχων.

Εἴχομεν μαζευθῆ ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συνοδείας κάτω ἀπὸ τὸν βράχον τῶν Μετεώρων καὶ ἐπεριμέναμεν τὸν Μητροπολίτην. Εἶχε καταβῆ ἀπὸ τὸ ἄλογόν του μακράν, καὶ τώρα ἀνέβαινε σιγὰ-σιγὰ τὸ ἀνηφορικὸν μονοπάτι, ὑποβασταζόμενος ἀπὸ τὸν διάκον του. Τὸ δίκτυ ἦτο κατὰ γῆς, καὶ οἱ καλόγηροι ποὺ θὰ ἐγύριζαν τὴν ἀνέμην ἦσαν τοποθετημένοι καθένας εἰς τὴν θέσιν του, ὥσάν τὰ ἄλογα εἰς τὰ μαγκανοπήγαδα. Ἄλλο δὲν ἔλειπε, παρὰ νὰ φθάσῃ ὁ Σεβασμιώτατος, διὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμνη

νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, καὶ νὰ ἀνέρχεται τὸ δίχτυ σιγὰ-σιγὰ πρὸς τὰ ἐπάνω, περι-
κλείον μέσα του μίαν ζωὴν, πὺν ἤμποροῦσε μιὰ χαρὰ νὰ
χαθῇ κακὴν κακῶς, ἐὰν τυχὸν ἐκόπτετο τὸ σχοινὶ ἢ ἔχα-
λαρῶνετο ἡ ἀνέμη.

Ἐπὶ τέλους ἦλθε κοντά μας καὶ ὁ Μητροπολίτης.
Ἡ καρδιά μου ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τικ-τάκ με πολλὴν βίαν,
τὰ πόδια μου ἔτρεμον, καὶ ἐπροσπάθησα νὰ παραμε-
ρίσω, νὰ κρυφθῶ, μὴ τυχὸν διατάξῃ ὁ Μητροπολίτης νὰ
εἰσέλθω πρῶτος ἐγὼ εἰς τὸ δίχτυ· διότι εἶχον μάθει, ὅτι
ἀναβαίνουν πρῶτοι οἱ μικρότεροι κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ
ἔπειτα οἱ μεγαλύτεροι. Ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνον ὁ φό-
βος, ὁ ὁποῖος φυσικὰ σιγὰ-σιγὰ ἐλαττώνεται, ἐφ' ὅσον
βλέπει κανεὶς ὅτι σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς ἀνέβησαν οἱ ἄλλοι,
ἀλλὰ ἰδίως τὸ περίεργον θέαμα τῆς ἀναβάσεως, τὸ ὁποῖον
ἀπολαμβάνουν ἔτσι οἱ μένοντες τελευταῖοι. Διὰ τοὺς λό-
γους λοιπὸν αὐτοὺς ὁ Μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευ-
ταῖος ὄλων.

Ἄλλ' ἔπαθα ὅ,τι ἀκριβῶς ἐφοβούμην. Ἐκεῖ πὺν
ἐστεκόμην παράμερα, προσπαθῶν νὰ μὴ φαίνωμαι,
ἀκούω τὴν ἔρρινον φωνὴν τοῦ Σεβασμιωτάτου νὰ κράζῃ
ἐπιτακτικῶς.

— Ἐμπρός! Ἄς ἔμβῃ μέσα ὁ νεώτερος!

Ὡ πὺν νὰ πάρῃ ἡ ὁργὴ! εἶπα μέσα μου. Μ' ἔπιασε
ῥῖγος. Ν' ἀρνηθῶ; Ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε.
Τί νὰ κάμω; Ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα, κατὰ τὴν
λαϊκὴν παροιμίαν. Ὅλη ἡ συνοδεία εἶχε καρφωμένα
ἐπάνω μου τὰ βλέμματα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκην φι-
λοτιμίαν, ἐπροχώρησα ὀλίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια
καὶ ἐκάθησα μέσα εἰς τὸ δίχτυ, ὠχρός, ἄφωνος, σὰν νὰ
ἐπρόκειτο νὰ ἀναβῶ τὰς βαθμίδας τῆς λαιμητόμου.

“Ολον τὸ αἷμα μου ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε μαζευθῇ εἰς τὴν καρδίαν μου· ἤθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχθῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίκτυ, ἀλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ κινηθοῦν, ἡ φωνή μου εἶχε πνιγῇ μέσα εἰς τὰ στήθη μου.

Μετ’ ὀλίγον τὸ σχοινὶ ἐτραυήχθη ἀπότομα, ἤσθάν-
θην ἓνα βίαιον κλονισμόν καὶ εὐρέσθην μετέωρος εἰς τὸ
κενόν. Ἡ ἀνάβασις εἶχεν ἀρχίσει. Πάει πλέον! Μοῦ
ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι εἶχον ἀποθάνει καὶ ὅ,τι ἐγκατα-
λείψας τὸ γήϊνον σαρκίον μου, ἀνηρχόμην πρὸς τοὺς οὐ-
ρανούς μετ’ τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ. Ἀλλὰ δυστυχῶς
μετ’ ὀλίγον συνῆλθον· ἡ συναίσθησις τοῦ κινδύνου διαρ-
κῶς ἐμεγάλωνε καὶ ἐκυριάρχει εἰς τὸ πνεῦμα μου. Ἦκουα
τώρα καθαρώτερα τὸ ἀδιάκοπο τριξίμο τῆς ἀνέμης καὶ
τὰς φλυαρίας τῶν στρεφόντων αὐτὴν καλογήρων, ἤκουα
δὲ τοὺς συντρόφους μου εἰς τὴν ρίζαν τοῦ μεγάλου βρά-
χου, ποὺ ὠμίλουν δι’ ἐμέ. Ἴσως νὰ μὲ ἤλεγχον, διότι
δὲν ἔλεγα κανένα τραγουδάκι κατὰ τὴν ἄνοδόν μου, διὰ
νὰ τοὺς διασκεδάσω περισσότερον.

Ἡ ἀνέμη ἐξηκολούθει νὰ τριξῇ, τὸ σχοινὶ νὰ μα-
ζεύεται, τὸ δίκτυ διαρκῶς νὰ ἀναβαίνει, ἀναβιβάζον συγ-
χρόνως καὶ ἐμέ, συμμαζευσμένον ἐντὸς αὐτοῦ σὰν ψάρι
εἰς τὴν ἀπόχην. Ὁ κίνδυνος καθίστατο ὅλον ἐν ἀποτρό-
παιος. Ἐρριπτα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὰ κάτω, καὶ τὸ
θέαμα τῆς ἀβύσσου, ποὺ ἠπλώνετο ἐκεῖ, μ’ ἔκαμνε νὰ
ζαλίζωμαι καὶ νὰ λιποθυμῶ. Ἐστρεψα τὴν κεφαλὴν τότε
πρὸς τὰ ἐπάνω, ἀλλ’ ἀντίκρυσα τὸ ξεφτισμένο ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ σχοινὶ ποὺ μ’ ἐτραυοῦσε. Καὶ πρὸς παρηγορίαν καὶ
ἐμπύχωσίν μου μοῦ ἤλθε τότε εἰς τὸν νοῦν ἓνας διάλογος,
ποὺ εἶχα κάνει ἄλλοτε μ’ ἓνα καλόγηρον τῶν Μετεώρων
εἰς τὰ Τρίκκαλα, σχετικῶς μετ’ τὴν ἀνάβασιν:

— Καὶ πότε ἀλλάζετε τὸ σχοινί ;

— Μά, ὅταν κόβεται, μοῦ εἶχεν ἀπαντήσῃ ἀπαθής.
Θεὲ καὶ Κύριε ! Ἔχει γοῦστο νὰ ἦλθε ἡ ὥρα ν' ἀλλαχθῇ
τώρα τὸ κατηραμένο σχοινί ! Ἐκλίσαι τὰ μάτια· τὰ τρέ-
μοντα χεῖλη μου ἤρχισαν νὰ ψιθυρίζουν μικρὰν προσ-
ευχήν.

Ἕνας αἰὼν τρόμου καὶ ἀγωνίας, διαρκῶς ἐπιτεινο-
μένης, ἐπέρασεν ἀκόμη· ζάλη μὲ εἶχε καταλάβει, τὰ δὲ
χεῖλη μου ἀσυναισθήτως πλέον ἐξηκολούθουν νὰ συλλα-
βίζουν τὰς λέξεις τῆς προσευχῆς, ὅτε ἔξαφνα τράκ ! συγ-
κρούομαι ἐκ τῶν κάτωθεν μ' ἓνα σκληρότατον σῶμα,
καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς μου, βλέπω ὅτι ἡμην ἐπάνω
εἰς τὸ μοναστήρι, μέσα εἰς τὸ δίκτυ, ἀλλὰ εἰς στερεὸν
ἔδαφος, εἰς τὸν βράχον τῆς μονῆς. Εἶχα κτυπήσῃ ἐκ τῶν
ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ ἔδαφος, κλεισμένος, ὅπως ἡμην
εἰς τὸ δίκτυ, τὸ ὁποῖον ἐκρατεῖτο ἀκόμη ἀπὸ τὸ καρα-
βόσχοινον.

Βαθὺς στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἐξηλθεν ἀπὸ τὸ
στόμα μου, ἐνῶ πέντε ἕξ καλόγηροι ἔσπευδον νὰ μὲ
ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά..

Τὸ Μοναστήρι.

*Τὰ βαρεῖα ἀγωγιάτικα ἄλογα
μὲ τὰ ξύλινα σαμάρια,
μὲ σκοινιά γιὰ χαλινάρια,
μὲ κουνδούνια στὸ λαιμό,*

*θὰ μᾶς φέρουν καβαλλάρηδες
σὲ πανάρχαιο μοναστήρι,*

πέρα ἀπὸ ψηλὸ γεφύρι,
πάνω ἀπὸ βαθὺ γκρεμό.

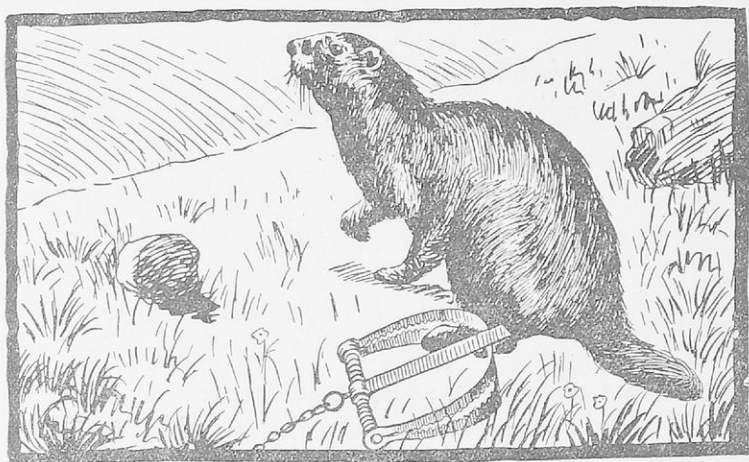
Θὰ διαβοῦμε καβαλλάρηδες
τὴν καμαρωτὴ του πόρτα,
θὰ πεζέψουμε στὰ χόρτα
καὶ στίς στάλες τῆς δροσιᾶς.

Καὶ θάρθῃ σκυφτὸς καλόγερος
μὲ τρεμουλιαστὸ τὸ χέρι,
σκουριασμένα νὰ μᾶς φέρῃ
τὰ κλειδιά τῆς ἐκκλησιᾶς.

Θαμπωμένοι ἀπὸ τὸ λιόβολο,
ζαλισμένοι ἀπὸ τὸ δρόμο,
μ' ἓναν κάποιον κρυφὸ τρόπο
μπαίνουντας ψηλαφητά,

χίλια μάτια Ἀγίων θὰ νιώσουμε
νὰ μᾶς βλέπουν δακρυσμένα,
δέκα αἰῶνες κοιμισμένα,
πρώτη μέρα ξυπνητά.

Γεώργιος Δροσίνης

Τὸ κουνάβι.

Ἐνῷ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα τόσον, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαιμοὺς τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῷ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, τὸ κουνάβι ἔχει μόλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα τὸ πόδι του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ ἀλεπού, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν σκληρότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὗρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἔξυπνον ὅσον ἡ ἀλεπού, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὁποῖα πολλάκις τὴν χαντακώνουν.

Αὕτῃ λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρή, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ἅμα εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάζει ὀρνιθῶνας, ἐνώνει τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ

κάνη ἓνα, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χώρον καὶ πατήσῃ ἐπάνω εἰς κανὲν δόκανον. Ἄλλ' ὅπως περιπατεῖ, ἢ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα μαζὶ, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «*ἡ πο- νηρὴ ἄλεπού πιάνεται κι ἀπὸ τὰ τέσσερα*».

Τὸ κουνάβι μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυΐαν περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια του ἀνοικτά· πιάνεται ἐπομέ- νως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουναβοκυνηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολ- λοῦ τῆς διὰ τοῦ δοκάνου μεθόδου καὶ τὸ κυνηγοῦν ὥς ἐξῆς. Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἵχνη του ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια. Τοιουτοτρόπως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν του, ἢ ὅποια θὰ εἶναι ἢ εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δέν- δρου ἢ εἰς καμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοὶ γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν θὰ ἔχῃ δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκκον ἀ- νοικτὸν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαί- νουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὸ καπνίζουν μὲ ἀναμμέ- να πανιά, διὰ νὰ τὸ κάμουν νὰ φύγῃ. Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πέφτει μέσα εἰς τὸ σακκί.

Πολλάκις τὸ κουνάβι καταδιωκόμενον χώνεται εἰς μίαν κουφάλαν, ἢ ὅποια πιθανὸν νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλην ἐξο- δον, καὶ σκαλώνει εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος της, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ τὸ τουφεκίσουν. Οἱ κυνηγοὶ τότε ἀνά- βουν ὑπὸ τὴν κουφάλαν ἄχυρα καὶ τὰ κουνάβια πίπτουν κάτω μεθυσμένα, σχεδὸν ἀναίσθητα.

Ἐχει δὲ ἀναπτυχθῇ καὶ τάξεις εἰδικῶν σκύλων διὰ τὸ κυνήγιον τῶν κουναβιῶν. Τὰ κουναβόσκυλα αὐτὰ

ὄχι μόνον δὲν κυνηγοῦν τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ἅμα ἀνακαλύψουν κουνάβι, τὸ καταδιώκουν ἕως ὅτου τὸ ἀνεβάσουν εἰς κανένα δένδρον. Καὶ ἀφοῦ καταλάβουν τὸ μέρος, ὥστε νὰ τὸ βλέπουν ὅτι εἶναι ἐπάνω, γανγίζουσιν, εἰδοποιοῦντα τὸν κυνηγόν. Πολλὰ κουναβόσκυλα συλλαμβάνουν τὰ κουνάβια εἰς τὸ πῆδημά των ἀπὸ τὰ δένδρα, ἀλλὰ, ὥς νὰ γνωρίζουν πόσον πολύτιμον εἶναι τὸ τρίχωμά των, τὰ ἀρπάζουν τεχνικὰ διὰ νὰ μὴ τὰ μαθήσουν.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουταίνεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπὸν κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νερουλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἄλεπὸν ἐν τῇ πανσοφίᾳ της, συνέστησε εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ὑψιστον διότι, ἂν τοὺς παίρνη τὰ μυαλά, τοὺς παίρνει ταυτοχρόνως κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ τρίχωμά των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμίαν ἀξίαν, ἅμα εἶναι μαδημένον τὸ δέγμα των.

— Μπά! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— Ἄμ γιατί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἄλεπού. Γιὰ νὰ σὲ βάλουν δημογέροντα;

Καλοκαίρι.

Τὸ βόδι βαριά στὸ χωράφι
τὰ πόδια ἀργοκίνητο σέρνει,
ἀνοίγει φυσώντας τὰ μαῦρα ρονθοῦνια
κι ὁλόγυρα στέλνει βραχνὸ μουγκρητό

Ἀνάφτει τὸ χόρτο, τὸ χῶμα,
ἡ θάλασσα ὁλόστρωτη ἀστράφτει,
στὴ γῇ ξαπλωμένο θωρεῖς τὸ μοσχάρι,
νὰ βρίσκη στὸν ἥλιο δροσιὰ καὶ ζωή.

Στοὺς λόφους, στὶς ράχες, στοὺς κάμπους
ἀστράφτουν χιλιάδες δρεπάνια
κι ὁλόπυκνα ἀσκήρια σι' ἀπόμεστα στάχνα
ἀδάμαστα κάλλη γυρμένα κινοῦν.

Τριγύρω στὰ μέτωπα λάμπουν
οἱ ἀμέτρητοι κόποι τ' ἀνθρώπου,
κ' ἐμπρός σου ξανοίγει τ' ὁλόχαρο βλέμμα
χρυσάφι γεμάτη τὴν κάθε ἀγκαλιά.

Σ. Μαρτζώκης

Τὰ ἀλώνια.

Αἱ ἀληθινὰ ἀπόκρεω τῶν χωρίων δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐφορτάζονται εἰς τὰ ἀλώνια. Καὶ πολὺ ὀρθῶς, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν ἀναμένει νὰ ἀνταμειφθῇ ὁ πτωχὸς ἀγρότης διὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀνησυχίας ἐνὸς ὀλοκλήρου ἔτους.

Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετράφημεν εἰς τὴν πόλιν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκομεν ἔτοιμον ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸν ἄρτον καὶ ἀσχολούμεθα μόνον πῶς νὰ μεταφέρωμεν αὐτὸν κατὰ τεμάχια εἰς τὸν στόμαχον, οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, πόσον περιπετειώδης ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀπὸ τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐρρίφθῃ ὡς κόκκος σίτου εἰς τὴν γῆν, μέχρι τῆς ὥρας, κατὰ τὴν ὁποίαν παρετέθη ἐνώπιόν μας ὡς ἄρτος !

*
* *

Τὰ άλώνια εἶναι μικραὶ πλατεῖαι, στρογγύλαι καὶ ὀμαλώταται. Πλησίον ἐκάστου άλωνίου ὑπάρχει μικρὰ πλεκτὴ καλύβη, ἣ ὁποία χρησιμεύει ὥς ἀχυραποθήκη διὰ τὸν χειμῶνα· κάθε δὲ χωρικός ἔχει τὸ άλώνιον καὶ τὴν ἀχυροκαλύβην του.

Τὰ δεμάτια τοῦ σίτου εἶναι τοποθετημένα μὲ τάξιν εἰς ἓν ἄκρον τοῦ άλωνίου καὶ ἀποτελοῦν τὴν θημωνιάν.

Διὰ τὴν ἀλωνίστην ὁ χωρικός, λαμβάνει δεμάτια ἀπὸ τὴν θημωνιάν, κόπτει τοὺς δεσμούς των καὶ τὰ ἀπλώνει εἰς τὸ άλώνιον.

Ἐπάνω εἰς τὸ ξανθόχρυσον αὐτὸ πέλαγος τῶν σταχύων ἀρχίζει νὰ ἐπιπλέῃ περιφερικῶς ἡ ροκάννα. Εἶναι δὲ αὕτη πανάρχαιον ἀλωνιστικὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ πλατεῖαν σανίδα, ὑποκάτω τῆς ὁποίας καρφώνονται κοπτερὰ πετράδια, τριακόσια περίπου τὸν ἀριθμόν. Ἡ σανὶς ζευγνύεται διὰ τοῦ ζυγοῦ εἰς ζεύγος βοῶν, ὁ ὁδηγὸς ἀνέρχεται ἐπ' αὐτῆς ὡς ἀρχαῖος μαχητῆς πάλλων ἀντὶ δόρατος ὀξεῖαν βουκέντραν, καὶ κατὰ τὴν συνεχῇ περιφορὰν τρίβει καὶ κατακόπτει διὰ τῶν λιθίνων ὀδόντων τὸ γέννημα.

Ἀλλαχοῦ ὁ σῖτος ἀλωνίζεται διὰ τῶν ἵππων πολὺ ταχύτερον καὶ καλύτερον, χωρὶς τὴν ἐλεεινὴν ροκάνναν. Οἱ ἵπποι προσδένονται ἀπλῶς κατὰ στοῖχον ἀπὸ τὸν στῦλον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐμπεπηγμένος εἰς τὸ κέντρον τοῦ άλωνίου· μὲ τὴν βοήθειαν δὲ τῆς μάλιστα τίθενται εἰς περιφερικὸν δρόμον. Ἡ ἔλλειψις ὅμως ἀρχετῶν ἵππων ἀναγκάζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ταλαιπωροῦν ἐπὶ ἡμέρας τοὺς δυστυχεῖς βόας καὶ οὐχὶ σπανίως νὰ ζευγνύουν εἰς τὴν ροκάνναν καὶ τοὺς ὄνους των ἀκόμῃ. Οἱ δυστυχεῖς

αὐτοὶ κλίνουν ὑπὸ τὸ ἀσύνηθες βάρος τοῦ ζυγοῦ τὸν τράχηλον καὶ ἀνακινοῦν περιλύπως τὰ μακρὰ ὄτα, τὰ ὁποῖα βεβαίως ὡς πρόσθετον φορτίον, ἄχρηστον ὅλως, ἐπέθηκεν ἡ φύσις εἰς τὴν κεφαλὴν των.

*
* *

Ὅταν τὰ ἀλώνια εὐρίσκωνται ἐν ἐνεργείᾳ τὸ θέαμα εἶναι θαυμάσιον. Ὅλως ὁ ἀνθρώπινος καὶ ζωϊκὸς πληθυσμὸς τοῦ χωρίου κινεῖται μαζευσμένος εἰς αὐτά. Ἄλλοι μὲν ὀδηγοῦν τὰς ῥοκάνας, πολλάκις τέσσαρας καὶ πέντε ὁμοῦ, ἄλλοι δὲ ἀνακινοῦν τὰ στρώματα τῶν σταχυών, τὰ ὁποῖα λέγονται λειώματα.

Παρέχει κάποιος ὑπὸ σκιὰν πλατάνου παρασκευάζει τὸ λιτὸν πρόγευμα. Τὰ παιδιὰ παλαίουν καὶ κυλίνονται. Τὰ μικρὰ μοσχάρια περιφέρονται κρᾶζοντα κλαυθμηρῶς τὰς ἐν τῷ ζυγῷ μητέρας των, αἱ ὁποῖαι στρέφουν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀτενίζουσιν περιλύπως τὰ τέκνα των. Αἱ ὄρνιθες προσπαθοῦν ν' ἀρπάσουν μερικοὺς κόκκους σίτου ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν βοῶν, σκαλίζουσαι διὰ τοῦ ῥάμφους, ἐνῷ συνεχῶς τὰς λιθοβολοῦν.

Τὰ πρόσωπα εἶναι εὐθυμα, γέλωτες καὶ ἄσματα ἀκούονται πανταχοῦ καὶ εὐφυολογίαι. Οἱ δὲ ὀδηγοὶ φωνάζουσιν πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας ἢ κουρασμένους βόας, οἱ ὁποῖοι φέρουν πάντες ὀνόματα ἀπὸ τὸ χρῶμα ἢ ἄλλο τι χαρακτηριστικόν.

— Μαυρομάτη. Ἔ!

— Μέσα, Ἀσπροχεῖλη!

— Ἄ, Τρυγόνη!

— Ἄ, Λεβέντη, χαμένο κορμί!

*
* *

Ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, κατὰ τὴν ὁποίαν διήρκεσαν τὰ ἀλώνια, ἐπεσκεπτόμενη τακτικὰ καθ' ἐκάστην πρωΐαν ὅλα κατὰ σειράν. Κατὰ τὴν ἑναρξιν αὐτῶν συνήθεια ἐπικρατεῖ νὰ κατασκευάζουν τηγανίτας ἀζύμους μετὰ ἢ ἄνευ μέλιτος, προσφέρουν δὲ ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον περιερχόμενοι πινάκιον πλήρες μετὰ παγουρίου ρακῆς. Κάθε ἀγρότης, ἅμα μ' ἐβλεπε νὰ πλησιάζω, ἔσπευδε πρὸς ἐμὲ μετὰ τηγανίτας καὶ ρακὴν καὶ ἐγώ, κρατῶν τὸ παγούριον τῆς ρακῆς, ἐχαιρέτιζον :

— Καλὴ ψυχὴ, γέροι ! νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ σας. Καὶ στὸ μύλο μὲ τὸ καλό !...

— Μὲ τίς ὑγεῖες σου καὶ νᾶσαι καλά ! Ἦρχετο πάντοτε ἡ ἀπάντησις ἀπὸ ὅλους.

Περίεργος εἶναι ἐπίσης ἡ τελετὴ, ἡ ὁποία γίνεται, ὅταν περισυνάγεται τὸ « λειῶμα » εἰς ὑψηλὸν σωρόν. Συνήθως εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν βοηθοῦν πολλοὶ χωρικοί. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ἡ οἰκοδέσποινα κρατοῦσα λάγνηνον προσφέρει ὕδωρ εἰς ἕνα ἕκαστον, διὰ νὰ νιφθῇ. Καὶ ἐκεῖνος νιπτόμενος ραντίζει τὸ γέννημα καὶ τὸ ἀλώνιον κύκλω, εὐχόμενος καὶ τοῦ χρόνου. Ἐν τέλει δὲ ἡ οἰκοδέσποινα πλαγίως κρατοῦσα τὴν λάγνηνον περιτρέχει δρομαίως τὸν σωρόν, χωρὶς νὰ χυθῇ οὐδὲ σταγὼν ὕδατος κατὰ γῆς. Συγχρόνως δ' εὐχεται καὶ αὐτὴ νὰ γίνῃ τοῦ χρόνου τόσος ὁ σωρός, ὅσος εἶναι ὁ κύκλος τὸν ὁποῖον ἔκαμεν...

Οἱ χωριανοί.

“Ολοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ·
μὲ τὸ μικρὸ του τ’ ὄνομα ἓνας τὸν ἄλλον κράζει,
στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά·
ξέρει καθένας στ’ ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζη.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζομε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρὰ,
γὰρ βρέχει σ’ ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ’ ὅλο εἶναι λιακάδα.

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλια τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγοῦδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροί, κι ἀπ’ τὸ καμπαναριὸ
κατάμαντρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

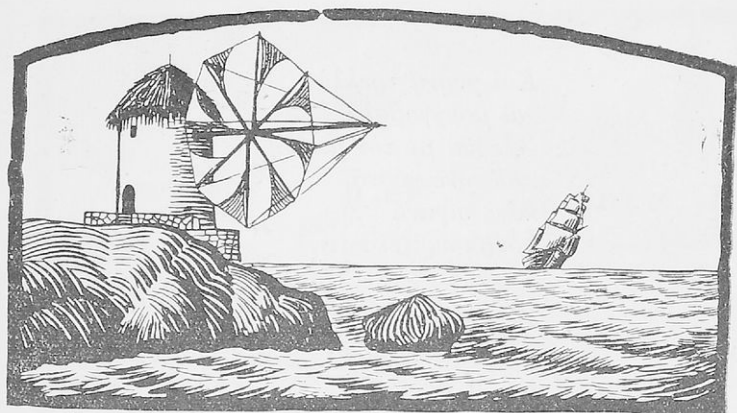
Διάπλατα τὶς ὀξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοῖ
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῇ, γιορτῇ, καθημερνή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στήν κούπα.

Χώρια ἀπ’ τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,
μὲς τὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,
κι ὅσες τσουνκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι...

Γ. Ἀθάνας

Τὰ ἅγια λείψανα.
Εἰκὼν Θ. Πάλλη.

Ὁ ἀνεμόμυλος.

Καὶ γυρνᾷ ψηλὰ
καὶ τριζοβολᾷ
στ' ἀκρογιαλὴν ὁ μύλος.
Καὶ γοργοπετᾷ
μὲ πανιὰ ἀπλωτὰ
τῶν φτωχῶν ὁ φίλος.

Στρώνοντ' ἐμπροστὰ
πέλαγ' ἀνοιχτά.
Ὅταν δῇ καρᾶβι
πέρα νὰ περνᾷ,
πυδ' γοργὸς γυρνᾷ,
ἀπ' τὸ γύρο ἀνάβει.

Πλοῖα καὶ τὰ δύο.
Τόνα σὰν θεριὸ
μέσ' στὸ κῦμ' ἀφρίζει,
τ' ἄλλο μὲ βοριά
πάνω σιῇ στεριά
ὅλο κι ἀρμενίζει.

Καὶ γυρνᾷ τρελλὰ
καὶ μονγοβολᾷ.
Αἰὲς καὶ μὲ τὸν μπάτη,
ποὺ τότε γυρνᾷ,
κάτι σιγανὰ
μουρμουρίζει κάτι.

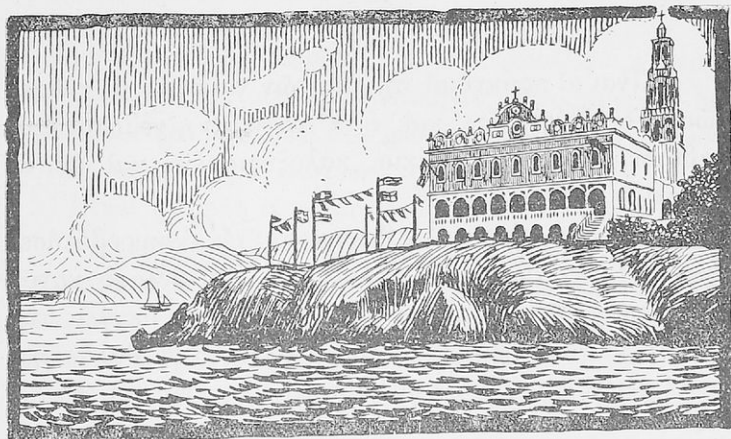
Μὲ λευκὰ φτερά
καὶ μὲ μιὰ χαρὰ
καὶ μὲ περηφάνεια,
κύκλους ἀλαφρούς,
κύκλους φωτερούς,
γράφει μέσ' στὰ οὐράνια.

Μ' ἔργο ἱερὸ
χρόνια καὶ καιρὸ
ἢ ζωὴ του ἐδέθη.
Δίνει τὸ ψωμί,
δύναμη κι ὁρμὴ
γιὰ τὸν κόσμον ἀλέθει.

Ὁ βοριάς φνσᾷ,
ὁ τροχὸς λυσσᾷ
καὶ τ' ἀλεῦρι ρέει
μέσ' ἀπ' τὸν ἀρμό,
ἄσπρο καὶ θερμὸ
κι εὐλογία πνέει.

Κ' εἶναι μιὰ βοή,
κ' εἶναι μιὰ ζωή!
Ὅλα τρέμουν, τρίζουν·
ἄσμα μυστικό,
ἄσμα ἐξωτικό
ὅλα μουρμουρίζουν.

Ἐρ. Προβελέγγιος

Ἡ Μεγαλόχαρη.

Ὁ γαλανὸς λιμὴν τῆς Τήνου μὲ τὴν μικρὰν προκυμαίαν, ὅπου τὸ κύμα κτυπᾷ μὲ μεταλλικὸν ἦχον τὰ τραγουδάκια του, εἶναι γεμάτος θόρυβον, κίνησιν καὶ ζωήν.

Παντοῦ γαλανόλευκοι σημαῖαι!..., ἀτελείωτον ἀνέμισμα ἀπὸ ταινίας λευκὰς καὶ κυανᾶς παιγνιδίζει εἰς τὸν ἄέρα.

Θαλαμηγοί, ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, καΐκια Κυκλαδικά, Μικρασιατικά, Σαμιώτικα, Κρητικά, τῆς Προποντίδος, ἀπὸ κάθε γωνίαν Ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἀπλώνουν σήμερον, μὲ ὅλην τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς των, τὴν γαλανόλευκον σημαίαν.

Κατὰ γραμμὴν εἰς τὸν μικρὸν λιμενοβραχίονα εἶναι ἠγκυροβολημένοι καὶ τρεῖς ἀτμομυοδρόμονες. Τρία ἀπὸ τὰ πολεμικὰ «ποτάμια», ὅπως τὰ ὀνομάζουν οἱ ναυτικοί μας, μὲ τοὺς ὀρειχάλκους λάμποντας εἰς τὸν ἥλιον.

Εἶναι αἱ πρακτικαὶ σχολαὶ τῶν ναυτῶν, ὁ «Ἄχελῶος», ὁ «Εὐρώτας» καὶ ὁ «Ἀλφειός», γεμᾶτοι ἀπὸ καθαροφορεμένα ναυτάκια, καλοξυρισμένα καὶ μὲ τὸ πλήκιον στραβὰ στραβά.

Ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα θωρηκτὰ ἔχει ἀγκυροβολήσει ἔξω, διότι δὲν χωρεῖ εἰς τὸ λιμανάκι. Ἡ μελανὴ κατατομὴ τοῦ μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τὰ μεγάλα τηλεβόλα ζωγραφίζεται εἰς τὸ γαλανὸν τῆς θαλάσσης, ὥσάν πλωτὸν φρούριον ριζωμένον μέσα εἰς τὰ βαθιὰ νερά.

Ἀτμόπλοια καταφορτωμένα, μερικὰ κλίνοντα εἰς πλευρὰν ἀπὸ τὸ βάρος, φθάνουν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅλα ἀνεμίζοντα σειρὰς πολυχρῶμων σημάτων, γेमίζοντα τὸν ἀέρα μὲ σφυρίγματα καὶ μουσικὰς.

Ἐξω ἄλλα ἰστιοφόρα λοξοδρομοῦν, διὰ νὰ ἔμβουν εἰς τὸν λιμένα, ἄλλα μαῖνάρουν ἐτοιμαζόμενα νὰ ἀγκυροβολήσουν, πάντοτε δὲ νέα πανάκια καὶ νέα ἐξάρτια προβάλλουν εἰς τὸν ὀρίζοντα ἕως κάτω, ὅπου γαλανίζουν τὰ βουνὰ τῶν γύρω νησιῶν.

Δύο φορὰς τὸ ἔτος, Δεκαπενταύγουστον καὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Τήνος παρουσιάζει θέαμα γραφικὸν καὶ ἀξιοπεριέργον.

Δύο φορὰς τὸ ἔτος ἀπὸ κάθε γωνίαν ἐλληνικῆς θαλάσσης σειραὶ ὁλόκληροι καϊκιῶν ἐτοιμάζουν τὰ πανιά των καὶ χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουν, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν πλαγινὴν Δῆλον, νὰ προσκυνήσουν τὴν Παρθένον καὶ νὰ φέρουν τὰ δῶρα των, ἀναθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν.

Καὶ ἡ συρροὴ κατ' ἔτος αὐξάνεται, οἱ ξένοι πάντοτε ἔρχονται περισσότεροι, ἡ πανήγυρις γίνεται πάντοτε

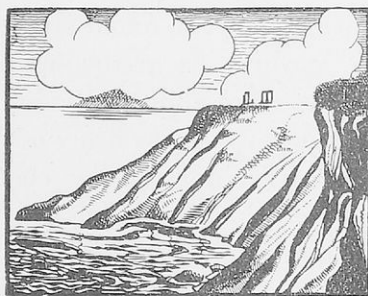
μεγαλοπρεπεστέρα, ἀφορμή συγκεντρώσεως κόσμου, ἑορτὴ διὰ τοὺς κατοίκους, πανελλήνιον προσκύνημα δι' ἐλευθέρους καὶ δούλους, ἀδελφωμένους εἰς τὸν κοινὸν δεσμὸν πατρίδος καὶ πίστεως.

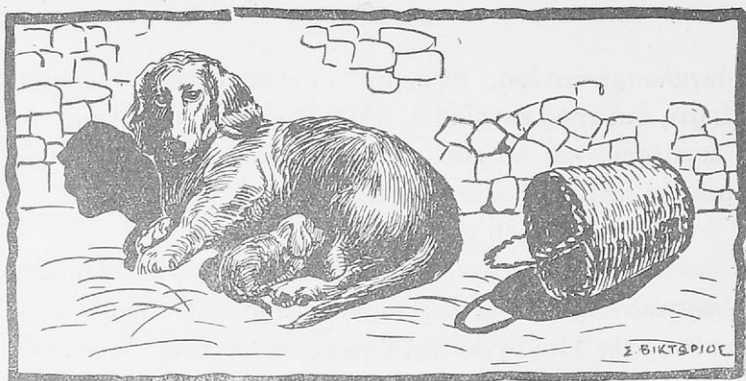
Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου!

Ἡ τρυφερωτέρα τῶν ἑορτῶν, ὅσας ποτὲ ἄνθρωποι ἑώρτασαν, κλίνοντες τὰς καρδίας πρὸ τῶν συμβολικῶν κρίνων τῆς Παρθένου καὶ ζητοῦντες εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας της παραμυθίαν καὶ καταφύγιον...

Δὲν ἀρνεῖται ποτὲ εἰς κανένα τῶν οἰκτιρμῶν της τὰ πλήθη...

Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας...

Μὴν τὸ ξυπνᾶτε !

Ἐνα σκυλάκι εἶχεν ἀποκοιμηθῇ γλυκύτατα εἰς τὸν μαστὸν τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῇ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μου μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἰφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν οὐρίτσαν του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ ν' ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὕγρον ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρά, χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο.

Ἄλλὰ τί ἡμπορεῖ νὰ ὠνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν μαστὸν τῆς μητέρας του ; Ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ ὠνειρευθῇ καὶ ἓν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνει-

ρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της· διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα, ὥς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴν τὸ ξυπνᾶτε ! Μὴν τὸ ξυπνᾶτε ! . .

Κοιμᾶται.

Κοιμᾶται τὸ χρυσό μου τὸ πουλάκι
κ' ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Κοιμᾶται γελαστὸ κ' εὐτυχισμένο
μέσ' στὴ ζεστὴ τῆς μάννας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται, ἐν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιά.

Μὰ δὲν μπορεῖ γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνη,
στὸν ξέγνοιο τῶν ἀγγέλων τὸ χορό.
Μιὰ μέρα θᾶρθῃ πὺν ἄνδρας θὰ μοῦ γίνη
καὶ μέσ' στὸν κόσμο θᾶμπῃ τὸ σκληρό.

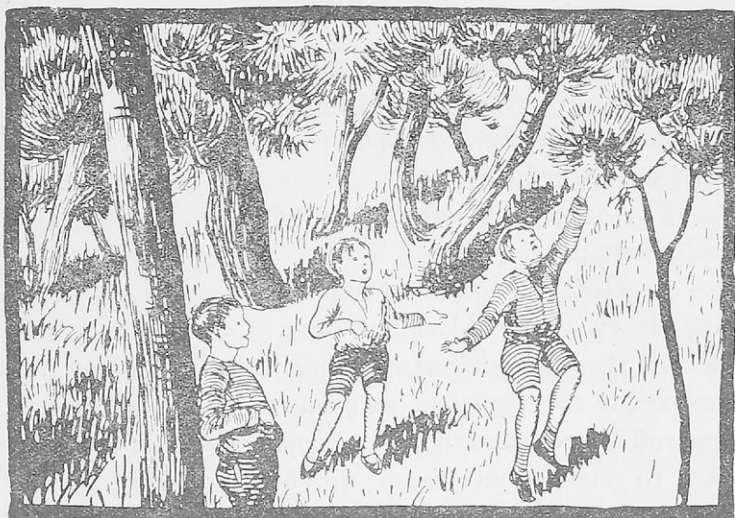
Καὶ τότε θᾶρθουν βάσανα καὶ πόνοι,
παλμοὶ καὶ λύπες, ἔγνοιες καὶ δουλειά·
χρυσᾶ καὶ τότε ὄνειρα θὰ νιώθῃ,
σὰν τώρα σὲ μαννούλας ἀγκαλιά ;

Δέσποινα Παναγιά, γλυκειὰ Παρθένα,
σῶζέ το 'Εσὺ ἀπὸ κάθε συμφορᾶ·
ὅπως κ' 'Εσύ, τῶχῳ, Παρθένα μου, ἕνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

Κάμε το τὸ ταξίδι νὰ περάσῃ
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι ἄγνό·
νὰ ζήσῃ εὐτυχισμένο, νὰ γεράσῃ
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.

Κοιμοῦ, μικρό μου ἀθῶο μου πουλάκι.
Μακάρι ἕνα χαμόγελο γλυκὸ
στὸν ὕπνο πάντα ν'ἄχῃς στὸ χεῖλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

N. Χατζιδάκη

Πῶς κατεστράφη ἐν ὠραῖον χωρίον.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις μετέβην μετὰ τῶν γονέων μου εἰς ἐν ὠραῖον καὶ δροσερὸν χωρίον, διὰ νὰ παραθερίσω-
μεν. Ἦτο Ἰούλιος μὴν.

Μίαν ἡμέραν ἔπαιζον μὲ ἄλλα παιδιά εἰς τὸ δάσος, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ πλησίον τοῦ χωρίου. Ἐν ἐκ τῶν παι-
δίων, τὸ μικρότερον, προσεπάθει μὲ πηδήματα νὰ συλ-
λάβῃ λεπτὸν κλάδον δενδρουλλίου.

— Προσέχετε, παιδιά μου, νὰ μὴ βλάπτετε τὰ δέν-
δρα, ἐφώνησεν εἰς ἡμᾶς ἑβδομηκοντούτης γέρον, κατή-
μενος εἰς τὴν ρίζαν ὑψηλῆς δρυός. Τὰ δένδρα εἶναι οἱ
καλύτεροι φίλοι μας.

— Φίλοι μας τὰ δένδρα; ἠρώτησε μὲ ἑκπληξιν εἰς
ἀπὸ ἡμᾶς.

—Ναί, ναί, παιδιά μου. Καὶ ὄχι μόνον φίλοι, ἀλλὰ καὶ εὐεργέται. Ἄν ἔχετε εὐχαρίστησιν, καθήσατε πλησίον μου νὰ ἀναπαυθῆτε ὀλίγον καὶ νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ μίαν σύντομον ἱστορίαν.

“Ὅλοι μας ἐτρέξαμεν καὶ ἐκαθήσαμεν. Ὁ γέρον ἐξηκολούθησε :

—Πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ἤμην διδάσκαλος εἰς ἓν χωρίον. Εὐρίσκετο εἰς τοὺς πρόποδας ἑνὸς βουνοῦ εἰς τὸ ἄκρον παλαιοῦ δάσους. Τὰ δένδρα του ἐσκέπαζον τοὺς βράχους, τὰ ρεύματα, καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ ὄρους, καὶ ἀνήρχοντο ὑψηλὰ μέχρι τῆς κορυφῆς. Καὶ τὸ χωρίον ἐφαίνετο, ὡς νὰ εὐρίσκετο περιμαζευμένον μέσα εἰς θωπευτικὴν καὶ φιλόστοργον ἀγκάλην καὶ οἱ μικροὶ καὶ λευκοὶ οἰκίσκοι του ἐπρόβαλλον διὰ μέσου τῶν δένδρων καὶ παρείχον μαγευτικὸν θέαμα. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὸ χωρίον ὀλόκληρον εὐωδίαζεν ἀπὸ τὰ ἄνθη.

Κατὰ τὸ θέρος τὸ δάσος ἐμετρίαζε τὴν καυστικὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Ἡ κατάξηρος γῆ τῶν πέριξ ἀγρῶν ἐδροσίζετο ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερὰ τῶν πηγῶν, τὰ ὁποῖα ἀκούραστα ἔρρεον ἀπὸ τὰς πλαγιάς τοῦ ὄρους. Δι’ αὐτὸ πολλαὶ εὖποροι οἰκογένειαι ἤρχοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ παρεθέριζον ἐκεῖ.

Τί εἶναι πυρετὸς δὲν ἤξεύραμεν. Ὅλοι ἡμεῖθα φαιδροί, ῥοδοκόκκινοι, ὅλοι ὑγιεῖς καὶ καλόκαρδοι. Ὁ καθαρὸς αἷρ τῆς ἐξοχῆς ἔδιδεν ὑγίαν εἰς τὰ σώματα καὶ ἡμερότητα εἰς τὰς ψυχὰς μας. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἦσαν εὐτυχεῖς. Δὲν ὑπῆρχεν οἰκογένεια, ἡ ὁποία νὰ μὴ ἔχη ἄφθονα, ὅσα ἐχρειάζετο.

Ὅπως ἦτο δροσερὸν τὸ θέρος, οὕτω καὶ ὁ χειμὼν ἦτο μαλακός. Δὲν ἦσθάνομεθα τὸ ψῦχος, διότι τὰ δένδρα ἡμπόδιζον τοὺς παγεροὺς ἀνέμους νὰ πνέουν με

ὄρμην εἰς τὸ χωρίον μας. Ἐπίσης τὰ νερὰ τῶν βροχῶν δὲν ἔρρεον ὀρμητικῶς. Εὗρισκον ἐμπόδιον τοὺς χονδρούς κορμούς τῶν δένδρων, τοὺς λεπτοὺς κλάδους καὶ τὰ φύλλα, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος· τοῦτο ἀπερρόφα τὰ ὕδατα ὡς ἀληθῆς σπόγγος. Ἐκτὸς τούτου τὸ δάσος παρεῖχεν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἄφθονον καύσιμον ὕλην, ἢ ὁποῖα ἐθέρμαινεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ψυχρὰν τοῦ χειμῶνος ἐποχὴν.

Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ ἦλθον ἀνθρακοποιοὶ εἰς τὸ χωρίον.

— Τί τὸ θέλετε τὸ ἄχρηστον αὐτὸ δάσος; εἶπον εἰς τοὺς χωρικοὺς. Δὲν βλέπετε πόσους ἀγροὺς καταλαμβάνει; Δὲν σκέπτεσθε πόσα χρήματα χάνετε; Κόψετε το καὶ κάμετε κάρβουνα καὶ θὰ γίνετε ὅλοι πλούσιοι.

Οἱ χωρικοὶ ἐπείσθησαν καὶ ἤρχισαν ἀμέσως νὰ κόπτουν τὰ δένδρα καὶ νὰ τὰ μεταβάλλουν εἰς κάρβουνα.

— Πρὸς Θεοῦ, τί κάμνετε; ἐφώναζον ἐγώ, ἐφώναζον οἱ γέροντες. Θὰ καταστρέψετε τὸ χωρίον. Θὰ μᾶς πνίξουν τὰ ποτάμια.

Ἄλλὰ ποῖος νὰ μᾶς ἀκούσῃ; Ὅσον περισσότερα χρήματα εἰσέπραττον ἀπὸ τὰ κάρβουνα, τόσον περισσότερον ἐδούλευεν ὁ σκληρὸς πέλεκυς καὶ ἔκοπτε καὶ ἐκρήμνιζε τὰ ὑψηλὰ δένδρα.

Ὁ μαγευτικὸς πρᾶσινος πέπλος, ὁ ὁποῖος ἐκάλυπτε τὸ ὄρος, ἀνεσύρθη καὶ ἐξηφανίσθη. Καὶ τὴν ὥραιάν, τὴν καταπράσινον ἐπιφάνειαν διεδέχθη ἡ γεροντικὴ ὄψις τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς ῥυτίδας καὶ τὰς σχισμάς της, μὲ τὰς φάραγγας καὶ τοὺς βράχους του.

Καὶ ὥς νὰ μὴ ἤρκει ὅλη αὐτὴ ἡ καταστροφή, ἤρχισε καὶ ἄλλη ἀπὸ τὴν φωτιάν. Φωτιὰν ἤναπτον οἱ γεωρ-

γοὶ διὰ νὰ ἀνοίξουν χωράφια, φωτιὰν οἱ ποιμένες διὰ βοσκοτόπια.

“Ὅπου ἄλλοτε ἡ βλάστησις ἀνεπτύσσετο μὲ τόσην ζωὴν, μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἐβασίλευεν ἐρήμωσις καὶ καταστροφή.

Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν δὲν εὗρισκον πλέον κανὲν ἐμπόδιον καὶ ἐκυλίνοντο ὀρμητικῶς ἐπάνω εἰς τὰς ῥάχεις τοῦ βουνοῦ καὶ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐξέπλυναν τὸ λεπτὸν στρώμα τῆς φυτικῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὴν πετρώδη ἐπιφάνειαν τοῦ ὄρους. Καὶ οὕτως ἐγυμνώθησαν ἐντελῶς οἱ βράχοι καὶ πᾶσα ἐλπίς βλαστήσεως ἐξέλιπε.

“Ὅτε ὑπῆρχε τὸ δάσος, τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ἀπερροφῶντο ὑπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐσυνάζοντο εἰς ὑπογείους δεξαμενὰς καὶ ἀπ’ ἐκεῖ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐξεχύνοντο διὰ πολλῶν πηγῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους.

Σήμερον τρέχουν ἐπάνω εἰς τὴν ἀδιαπέραστον ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου, κατέρχονται ὀρμητικῶς καὶ σχηματίζουν χειμάρρους καὶ ξηροποτάμους, παρασύρουν λίθους μεγάλους, ἀνασκάπτουν τοὺς κάτω ἀγρούς καὶ τοὺς σκεπάζουν μὲ τὰ χαλίκια, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πορείαν των παρασύρουν.

Αἱ εὐεργετικαὶ πηγαὶ ἐξηφανίσθησαν. Τὰς διεδέχθησαν οἱ καταστρεπτικοὶ χεῖμαρροι. Τὴν δροσερὰν αὐρὰν τῆς ἀνοίξεως διεδέχθη ὁ καυστικὸς λίβας. Τὸν χειμῶνα ὁ ὀρμητικὸς καὶ παγερὸς βορρᾶς δὲν μετριάζεται πλέον ἀπὸ τὸ προτείχισμα χιλιάδων χονδρῶν κορμῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔγιναν δυστυχεῖς. Τὸ θέρος ἐφλέγοντο ἀπὸ τὴν τρομερὰν θερμότητα. Τὸν χειμῶνα ἐπάγωνον ἀπὸ τὸ φοβερὸν ψῦχος. Μετενόησαν διὰ τὴν προᾶξίν των, ἀλλ’ ἦτο ἄργα πλέον. Ἐγὼ μετ’ ὀλίγον καιρὸν μετέβην εἰς ἄλλο χωρίον.

— Καὶ τί ἀπέγινε τὸ χωρίον ἐκεῖνο; ἠρώτησα τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον.

— Λεῖπω πολλὰ χρόνια ἀπ' ἐκεῖ, παιδιά μου. Ἀπὸ τότε δὲν ἐπεσκέφθην τὸ χωρίον. Ἔμαθον ὅμως ὅτι τὸ πάθημα τοὺς ἔγινε μάθημα. Καὶ ὅτι ἐφρόντισαν νὰ ἀναδασώσουν τὸ χωρίον των καὶ νὰ εὐτυχήσουν πάλιν.

Ἡ ὁμιλία τοῦ καλοῦ γέροντος εἶχε τελειώσει. Τὸν ηὐχαριστήσαμεν διὰ τὰς καλὰς συμβουλὰς του καὶ ἀνεχωρήσαμεν.

Ἡ κατάρρα τοῦ πεύκου

— Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸν πεῦκο ;
γιατί ; γιατί ;
— Ἀγέρας θᾶναι, λέει ὁ Γιάννης
καὶ περπατεῖ.

Ἀνάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι
βγάνει φωτιά·
νᾶβρυσκε ὁ Γιάννης μιὰ βουσούλα,
μιὰ ρεματιά !

Μὲς στὸ λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο
νὰ ἓνα δεντροί
Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀποκάτου
δροσιὰ νὰ βοῇ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του
καὶ περπατεῖ !

— Δὲ θ' ἀνασάνω, λέει ὁ Γιάννης·
γιατί ; γιατί ;

*
* *

— Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσῃς ;

— Στὰ Δυὸ χωριά.

— Κι ἀκόμα βρίσκεσαι δῶ κάτου ;
Πολὺ μακριά !

— Ἐγὼ πηγαίνω, ὅλο πηγαίνω.

Τί ἔφταιξα ἐγώ ;

Σκιάζεται ὁ λόγκος καὶ με φεύγει,
γι' αὐτὸ εἶμαι δῶ.

«Πότε ξεκίνησα ; Εἶναι μέρες...

γιὰ δυό, γιὰ τρεῖς...

Ὁ νοῦς μου σήμερα δὲν ξέρω
τ' εἶναι βαρύνς».

— «Νὰ μιὰ βρουσούλα, πιὲ νεράκι,
νὰ δροσιστῇς».

Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύση,
στερεύει εὐθύς.

*
* *

Οἱ μέρες πέρασαν κι οἱ μῆνες,
φεύγει ὁ καιρὸς·

στὸν ἴδιο τόπο εἶν' ὁ Γιάννης
κι ἄς τρέχῃ ἐμπρός....

Νὰ τὸ φθινόπωρο νὰ οἱ μπόρες !
μὰ ποῦ κλαροί ;

Χτυπιέται ὀρθὸς μὲ τὸ χαλάζι,
μὲ τὴ βροχή.

«Γιάννη, γιατί ἔσφαξες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικό,
ποῦρριχνεν ἥσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό» ;

Ὁ πεῦκος μίλαε στὸν αἆρα
— τ' ἀκοῦς ; τ' ἀκοῦς ; —
καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
στοὺς μπιστικούς :

«Φρύγανο καὶ κλαρὶ τοῦ πῆρες
καὶ τὶς δροσιές
καὶ τὸ ρετσίνι του ποτάμι
ἀπ' τὶς πληγές.

«Σακάτης ἦτανε κι ὁλόρθος
ὥς τὴ χρονιά
ποὺ τὸν ἐγκρέμισες γιὰ ξύλα,
Γιάννη φονιά» !

*
* *

— «Τὴ χάρη σου, ἐρημοκλησάκι,
τὴν προσκυνῶ·
βόηθα νὰ φτάσω κάποιαν ὥρα
καὶ νὰ σταθῶ...

«Ἡ μάννα μου θὰ περιμένη
κι ἔχω βοσκή·
κι εἶχα καὶ τρύγο.... Τί ὥρα νᾶναι
καὶ τί ἐποχή ;

«Ξεκίνησα τὸ καλοκαῖρι
— νὰ στοχαστῇς —
κι ἤρθε καὶ μ' ἤρθε ὁ χειμῶνας
μεσοστρατὶς.

«Πάλι Ἀλωνάξης καὶ λιοπύρι !
πότε ἤρθες ; πῶς ;
Ἄγιε, σταμάτησε τὸ λόγγο
πὺν τρέχει ἔμπρός.

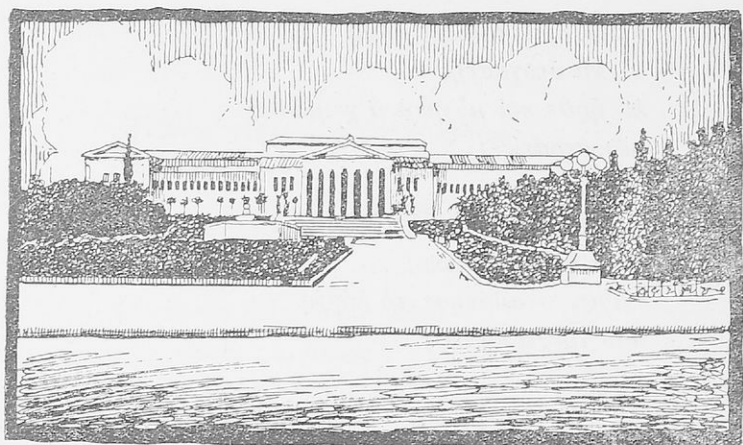
«Ἄγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω
— μὲ τί καρδιά ; --
Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω,
ἐδῶ κοντά».

*
* *

Πέφτει, σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι ...
Βογγάει βαριά.
Μακριὰ του στάθηκε τὸ δάσος,
πολὺ μακριὰ.

Ἐκεῖ τριγύρω οὔτε χορτάρι
φωνὴ καμιά.
Στ' ἀγκάθια πέθανε, στὸν κάμπο,
στὴν ἐρημιά.

Ζ. Παπαντωνίου

Εὐάγγελος Ζάππας.

Εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Ἡπείρου, τὸ Λάμπορον, ἐγεννήθη τὸ 1800 ἐκ γονέων πτωχῶν ἓνα ἀγοράκι, τὸ ὁποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τὸ παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωνεν. Ἦτο ἐξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα δὲν ἔμαθε πολλά, διότι τὸ μικρὸν χωρίον μὲ τὰς ἑκατὸν πενήντα οἰκίας του δὲν εἶχε σχολεῖον. Ὅσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἢ ἐρωτῶν τὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὰ ἤξευρε καὶ αὐτὸς ὀλιγοστά.

Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ἠγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ ὄπλα· ἀπὸ μικρὸς ἦτο καλὸς σκοπευτής. Δὲν θὰ εἶχε ὑπερβῇ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅταν τὸν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς καὶ τὸν ἔστειλε φρουρὸν εἰς ἓν φρούριον, πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἀκριβῶς ἑπτὰ

ἔτη· ἔγινεν εἴκοσι ἑτῶν καὶ ἦτο ὁ πρῶτος εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀνδρείαν.

Τὸ 1820 ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Σουλτάνος ἀρχιστράτηγον ἔστειλε τὸν Πασόμπην μετὰ τὴν διαταγὴν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, νὰ συλλάβῃ ζῶντα τὸν Ἀλῆν ἢ, ἂν τὸν φονεύσουν, νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὴν κεφαλὴν του.

Τότε ὁ Πασόμπης ἐξ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου ἐκάλεσε τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας· ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τὴν ξενιτειάν καὶ μὲ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νὰ τοῖς ἀποδώσῃ ἐλευθέραν τὴν ἡρωϊκὴν των πατρίδα, ἂν τὸν βοηθήσουν. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἠνώθησαν μετὰ τὸ στράτευμα τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐπολέμησαν ὅπως πάντοτε ἡρωϊκὰ καὶ ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἀλλ' ὁ Πασόμπης δὲν παρέδιδε τὸ ποθητὸν Σοῦλι εἰς τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας· καὶ οἱ Σουλιῶται δυσηρεστημένοι, ἐστρατοπέδευσαν χωριστὰ ἀπὸ τὸ σουλτανικὸν στράτευμα. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυσἀρέσκειαν αὐτὴν καὶ νὰ ἐλκύσῃ τοὺς Σουλιώτας μετὰ τὸ μέρος του. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν, τὸν Μάρκον Μπότσαρην εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης, ὅπου τότε εἶχε τὴν κατοικίαν του. Ἡ συμφωνία ἔγινεν ἀμέσως, διότι οἱ Σουλιῶται ἄλλο τι δὲν ἐζήτουν ἢ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των. Τὴν ἡμέραν δὲ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, 6 Δεκεμβρίου 1820, μία φοβερὰ συμπυρσοκρότησις τριακοσίων σουλιωτικῶν ὅπλων, ἐδόνησε τὸν ἀέρα, καὶ τὴν βροντὴν των ἀντεβόησαν τὰ πέριξ βουνά. Ταῦτοχρόνως

μία δυνατή φωνή ἔβροντοφώνησε πρὸς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον :

—“Ε, σεῖς ! ἀπὸ τώρα κ’ ἐδῶ ἔχομεν πόλεμον ! Σᾶς τὸ λέγω ἐγὼ ὁ Μάρκος Μπότσαρης, διὰ νὰ μὴ με νομίσετε ἄπιστον !

Τὴν συμπτροσκόρησιν ἐκείνην καὶ τὴν φωνὴν ἤκουσεν ὁ Βαγγέλης, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ προπάντων διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον· τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρην, καὶ αὐτὸς τὸν δέχεται εἰς τὸ ὀνομαστὸν Σουλιώτικον σῶμα του.

Ὁ Βαγγέλης ἦτο τώρα ὠραῖος καὶ ὑψηλὸς νέος με μύστακα λεπτὸν καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, με σῶμα εὐκαμπτον καὶ εὐκίνητον, ἀληθινὸς λεβέντης. Τοιαύτην ἀνδρείαν ἔδειξεν ἀμέσως, ὥστε ὁ Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλλήκαρόν του. Εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλα τὰ τολμηρὰ ἐκεῖνα κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὁ Βαγγέλης ἦτο τὸ δεξιὸν χεῖρ. Πλησίον του εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, μαζί του εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Ρι ν ι ἄ σ α ς. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πέτα, ὁ Μάρκος τὸν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸ Μεσολόγγι.

Ὅταν ὁ καπετὰν Ζέρβας ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ με διακόσια παλληκάρια εἰς τὴν Ἠπειρον, ὁ Βαγγέλης ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτός, καὶ ἐπῆγε.

Οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν Σπλάντζαν. Τὸ Σοῦλι τώρα τὸ κατεῖχον οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυἀριθμὸς ἐχθρικός στρατὸς τὸ ἐπολιόρκει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθοῦν με τοὺς πολιορκου-

μένους, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐκεῖνοι ἐκ τῶν βράχων τοῦ Σουλίου καὶ οὗτοι ἐκ τῆς κοιλάδος. Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ἡ συνεννόησις! Ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ διασχίσῃ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἐκινδύνευε σκληρὸν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

— Παιδιά, λέγει ὁ καπετὰν Ζέρβας, ποιὸς πάει στὸ Σοῦλι;

Βαρεῖα σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμὰς· οὔτε ἀναπνοὴ δὲν ἤκούετο. Ἐξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἓνα παλληκάρι.

— Ἐγὼ πάω! εἶπε μὲ ἀπόφασιν.

Ἦτο ὁ Βαγγέλης.

— Ἄν πάῃ ὁ Βαγγέλης, πάω κ' ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

Ὁ Βαγγέλης δὲν ἦτο μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔξυπνος. Ἐγνώριζεν ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πεινασμένοι κ' ἐξηντλημένοι, ἐρρίπτοντο ὅλοι εἰς τὴν τροφήν, μετὰ τὴν νηστείαν τῆς ἡμέρας. Ἐκείνην τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του. Ἐπροχώρησε μὲ τὸν σύντροφόν του, χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοήσουν, πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου· ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὀλόκληρος μὲ χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεσε κάτω, καὶ συρόμενος μὲ τὴν κοιλίαν, διέσχισε τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ κατόπιν του ὁ σύντροφός του. Οἱ ἐχθροί, ἀνύποπτοι, κατ' ἀρχὰς δὲν ἐννόησαν τίποτε. Ἀλλ' ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες: «Σουλιῶται! Σουλιῶται!» καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Ἀλλ' οἱ δύο ἀνδρεῖοι εἶχον ἀπομακρυνθῇ. Ἐξαφνα

άνωρθώθησαν, έπέταξαν τὰ χόρτα καί τὰ φύλλα, καί τα-
χεῖς ὡς άστραπή εἰσώρμησαν εἰς τὸ δάσος καί, ἀπ' ἐκεῖ
άνέβησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μὲ ποῖον ένθουσιασμόν τοὺς ὑπεδέ-
χθησαν οἱ πολιορκούμενοι !...

Ἡ φήμη τοῦ Βαγγέλη ἔφθασε παντοῦ. Καί ἡ έξου-
σία, πρὸς ἐκδίκησιν, συνέλαβε τὴν γραῖαν μητέρα του.

— Πές πὼς δὲν τὸν ἔχεις πιά παιδί τὸν Βαγγέλη, ξέ-
γραψέ τον γιὰ νὰ σωθῆς, τὴν ἐσυμβούλευαν μερικοὶ συγ-
γενεῖς της.

Ἄλλ' ἐκείνη, ἀληθινὴ μητέρα ἥρωος, ἀπεκρίνετο :

— Ὁ Βαγγέλης εἶναι παιδί μου, τὸ καλύτερο παιδί
μου, τὸ παιδί τῆς καρδιάς μου· δὲν τὴ φοβοῦμαι τὴν έξο-
ρία, μηδὲ τὴ φυλακὴ· δὲν τ' ἀπαρνιέμαι τὸ παιδί μου.

Καί τὴν ἐφυλάκισαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον
ἦτο εἰς τὸ νησάκι τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ὅταν ἔμαθε τὴν θλιβερὰν εἶδησιν ὁ Βαγγέλης ἔλυ-
πήθη κατάκαρδα· ἐστέναξε βαθιὰ καί εἶπε :

— Ἡ μάνα μου στὴ φυλακὴ γιὰ μένα ! Ὅλον τὸ
αἷμα μου τὸ χύνω νὰ μὴ πάθῃ μιὰ τρίχα της. Ἀλλὰ τί
ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ θυσία ; Ἡ μάνα μου γνωρίζει πὼς τὴ
ζωὴ μου τὴν χρεωστῶ εἰς τὴν Πατρίδα· καί στὰ βασα-
νιστήρια νὰ τὴν βάλουν, καί ζωντανὴ νὰ τὴν ψήσουν,
δὲν θὰ παραπονεθῇ.

Καί ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε νὰ ρίπτεται εἰς τοὺς
κινδύνους, ἕως ὅτου ἡ Ἑλλάς ἔγινεν ἐλευθέρη. Ἡ Πα-
τρις ἐτίμησε τὸ ἡρωϊκὸν τέκνον της, τὸν ἀνύψωσεν εἰς
τὸν βαθμὸν ταξιάρχου τῆς φάλαγγος, τοῦ ἐχάρισεν ἐθνι-
κὰς γαίας.

Ἄλλ' ὁ Βαγγέλης ἤθελεν ἐνέργειαν, ζωὴν, κίνησιν.
Τώρα ποὺ ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων, ἐπερίσ-

σευε μέσα του δύναμις πού δὲν εὑρισκεν εἰς τί νὰ τὴν μεταχειρισθῇ· ἤθελε ν' ἀφοσιωθῇ εἰς κάτι πολὺ μέγαλον, τὸ ὁποῖον ν' ἀπαιτῇ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς του.

Τὸ 1831 ἀφῆκε καὶ βαθμὸν καὶ ἐθνικὰς γαίας, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον του διὰ ν' ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἰδικούς του. Ἡσθάνθη τὴν καρδίαν του νὰ αἱματώνη βλέπων τὸ χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχαν ἀφήσει ἐλευθέραν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μὲ δάκρυα τὸ χέρι της, ἐπῆρε τὴν εὐχὴν της, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιτειάν, εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἐφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστι.

Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασε τὰ κτήματα τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν μοναστηρίων.

«Ἐδῶ εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐσκέπτετο ὁ Βαγγέλης, ἡ γῆ ἔχει πρωτάκουστον εὐφορίαν, δίδει ἄφθονον καρπὸν καὶ ὅταν ἀκόμη τὴν καλλιεργοῦν ἐλεεινά· διατί νὰ μὴ δώσῃ πολὺ περισσότερον εἰς ἐμέ, ὅταν τὴν καλλιεργήσω μὲ σύστημα καὶ μὲ μέθοδον ;»

Καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του.

Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν πλησίον κτημάτων καὶ οἱ μεγαλοκτηματῖαι ἐπερίπαιζον τὸν Βαγγέλην διὰ τοὺς νεωτερισμούς του καὶ τὴν μεγάλην «περιττὴν του δραστηριότητα». Ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερисμοῦ, ὅλοι τὸν ἐζήλευον· κανὲν κτῆμα δὲν εἶχε δώσει τόσον ἄφθονον καρπόν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐξάδελφός του Κωνσταντῖνος,

ὅστις, ἂν καὶ πολὺ νέος, — ἦτο δεκατέσσαρα ἔτη μικρότερος τοῦ Βαγγέλη — μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν δραστηριότητά του ἔγινε πολὺτιμος βοηθὸς τοῦ ἐξαδέλφου του.

Αἱ ἐργασίαι προώδευαν θαυμάσια. Ὁ Βαγγέλης ἐνοικίασε καὶ ἄλλα κτήματα. Τὸ ὄνομά του ἤρχιζε νὰ φημίζεται. Τοὺς ἐντοπίους ποὺ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά του δὲν μετεχειρίζετο σκληρῶς ὥς σκλάβους, ὅπως ἄλλοι, ἀλλὰ μὲ φιλανθρωπίαν. Ἦτο πολὺ τίμιος εἰς τὰς δοσοληψίας του καὶ δίκαιος. Ἐπειδὴ μὲ τὴν ιδικὴν του καλλιέργειαν ἢ γῇ ἔδιδε περισσότερον καρπὸν, οἱ ἐντόπιοι μεγαλοκτηματῖαι ἤρχοντο καὶ παρεκάλουν τὸν Βαγγέλην νὰ ἐνοικιάσῃ τὰ κτήματά των, διότι ἤξευραν ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἢ ἀξία των θὰ γίνῃ δέκα, εἴκοσι φορὰς μεγαλυτέρα.

Τὸ χρῆμα ἐγέμιζε τὸ χρηματοφυλάκιον τοῦ Βαγγέλη. Καὶ ὁ μεγαλουργὸς Ἑπειρώτης ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐνοικιάζῃ μόνον ξένα κτήματα, ἀλλὰ καὶ ν' ἀγοράζῃ ἰδικά του.

Τὸ Βροσθένι ἦτο ἐκτεταμένον καὶ ὀνομαστὸν κτήμα διὰ τὰς πολὺ εὐφόρους γαίας του· ἀλλ' ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ πλουτήσῃ, κατεστράφη καὶ ἀπέθανε· διότι ὁ πλησίον ἐκεῖ εὐρισκόμενος ποταμὸς μὲ τὰς συχνὰς πλημμύρας κατέστρεφε τὰ σπαρτὰ καὶ κατεπόντιζε τοὺς ὑδρομύλους. Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασε τὸ Βροσθένι ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀτυχοῦς ἰδιοκτήτου καὶ μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν ὑπομονήν του τὸ μετέβαλε μετ' ὀλίγον εἰς ἐξόχως προσοδοφόρον. Ἐστρεψεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, ἤνοιξε νέαν διέξοδον εἰς τὰ νερά, κατεσκεύασε μὲ κορμούς δένδρων — διότι αἱ πέτραι εἶναι σπάνιαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο — προχώματα, καὶ

τοιουτοτρόπως τὸ ἀτίθασον νερόν, τὸ ὁποῖον συχνὰ ἐγίνετο ἄγριον ὡς θηρίον, τὸ ἡμέρωσε, καὶ ἀπὸ φοβερὸν ἐχθρὸν τὸ μετέβαλε εἰς πολύτιμον φίλον. Τίποτε δὲν παρέσυρε, τίποτε δὲν κατεπόντιζε πλέον, ἀλλ' εἰρηνικὸν καὶ εὐεργετικὸν ἐπότιζε τοὺς ἀπεράντους ἀγρούς, καὶ ἔστρεφε τοὺς τροχοὺς τῶν μύλων, καὶ ἐσκόρπιζε τὴν εὐτυχίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Οἱ ὑδρόμυλοι οὗτοι ἔσωσαν μίαν φορὰν τὴν Βλαχίαν ἀπὸ τὴν πεῖναν· ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχον καταστραφῇ ἀπὸ μεγάλας πλημμύρας καὶ οἱ μύλοι τοῦ Ἡπειρώτου Βαγγέλη ἄλεθαν νύκτα καὶ ἡμέραν δωρεὰν δι' ὅλην τὴν Βλαχίαν!

Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασε καὶ ἄλλα μεγάλα κτήματα καὶ ἔγινεν ἑκατομμυριοῦχος.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὴν εὐτυχίαν, μέσα εἰς τὴν ἡγεμονικὴν ζωὴν, τὴν ὁποῖαν διῆγε, δὲν ἔλησμόνησε τὴν Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη του ἦτο καὶ τώρα τόσον μεγάλη, ὅσον εἰς τὴν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερῶσει τὴν ζωὴν του, τώρα ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ τῆς ἀφιερῶσῃ τὴν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιάς καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ πολέμου. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ἐδωκεν ἀρκετὸν ποσὸν καὶ διωργανώθη τὸ 1859 ἡ πρώτη ἐκθεσις—τὰ «Ὀλύμπια»,—εἰς τὴν ὁποῖαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθεσαν διάφορα προϊόντα γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας.

Ἐνθαρρυνθεὶς ὁ Βαγγέλης ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν, ἀπεφάσισε νὰ ιδρύσῃ καὶ ὠραῖον μεγαλοπρεπὲς κτίριον διὰ

τὰ «Ὀλύμπια», ὥρισε δὲ νὰ γίνεται κατὰ τετραετίαν ἔκθεσις ὅλων τῶν προϊόντων τῆς Ἑλληνικῆς δραστηριότητος καὶ νὰ βραβεύωνται τὰ καλύτερα.

Τὸ 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. Ὅταν ἠνοιχθῇ ἡ ιδιόχειρος διαθήκη του, τότε ὁ κόσμος εἶδε μὲ θαυμασμόν ποίαν ἀγάπην εἶχεν ὁ Ζάππας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὁλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἕθνος. Δὲν ἐλησμόνησε ὅμως καὶ τὸ πτωχὸν χωρίον του· ἐφρόντισε νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ κωδωνοστάσιόν της καὶ νὰ κτισθῇ σχολεῖον, ἀφῆκε δὲ ἱκανὸν ποσὸν διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου.

Ἄλλ' ἐξ ὅλων τῶν διατάξεων τῆς διαθήκης του μία πρὸ πάντων φανερῶνει τὴν μεγαλουργὸν ψυχὴν του. «Ὅταν φανῇ Ἑλλήν, λέγει ἡ διαθήκη, ὁ ὁποῖος νὰ ἐφεύρῃ μίαν μεγάλην ἐφεύρεσιν ἢ νὰ πράξῃ μέγαλον κατόρθωμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν Πατρίδα, νὰ στεφανώνεται μὲ χρυσοῦν στέφανον καὶ νὰ λαμβάνῃ καὶ μέγα βραβεῖον πρὸς χαρὰν του καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ὁμοίων του ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου».

Συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του τὰ ὁστὰ τοῦ Ζάππα μετεκομίσθησαν ἐκ Βλαχίας καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τοῦ Λαμπόβου, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἰς ἓνα τοῖχον τοῦ Ζαππείου.

Κάθε ἐπισκέπτης τοῦ ὠραίου μεγάρου, ἀφοῦ διέλθῃ τὰ μαρμάρινα προπύλαια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὠραίαν στρογγύλην στοὰν μὲ τοὺς ὑψηλοὺς κίονας, εἰς ἓνα τοῖχον δεξιὰ, εἰς ὕψος δύο περίπου μέτρων, ἐπὶ ἐρυθρᾷ πλακός, τὴν ὁποίαν περιβάλλει μαρμάρινον πλαίσιον, κάτωθεν χρυσοῦ στεφάνου ἀναγινώσκει :

ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ
ΕΥΑΓΓΕΛΗ ΖΑΠΠΑ

Σουλιώτικη ἀπάθεια.

Κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου (1825—1826), ἐνῶ οἱ Σουλιῶται, ὅλοι σχεδόν, ἔμενον φρουροὶ τῆς κινδυνευούσης πόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, εἶχον ἀποστείλει τὰς οἰκογενείας των εἰς Κάλαμον. Μαζὶ μὲ αὐτὰς ὡς ἀρχηγήτρια γυνή, κατὰ τὰ σουλιώτικα ἔθιμα, ἦτο καὶ ἡ Δέσπω, ἡ γυνὴ τοῦ Φώτου Τζαβέλλα.

Τὴν ἡμέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἦλθεν εἰς αὐτὰς ἡ ἀγγελία, ὅτι κατὰ τινα ἔξοδον ἐκ τῶν τειχῶν ἐφρονεύθησαν ὁ Κίτσος καὶ ὁ Ζυγούρης Τζαβέλλας, οἱ δύο υἱοὶ τῆς Δέσπως.

Αἱ Σουλιώτισσαι εὐθὺς ἤρχισαν τοὺς κοπετοὺς καὶ τοὺς θρήνους, ἐνῶ προεξῆρχε ἡ γηραιὰ μήτηρ· ἔπειτα ἐτράπησαν εἰς τὰ μοιρολόγια, ἐκθειάζουσαι τὰς πολεμικὰς καὶ σωματικὰς ἀρετὰς τῶν φρονευθέντων.

Αἴφνης ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης καταπτώσεως ἠνωρθώθη εὐθυτενὴς ἡ Δέσπω, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης, ἀλλ' ἐπιτακτικῆς:

— Πάψτε πιά τὰ κλάϊματα, ὁρέ, ἐφώναξε πρὸς τὰς θρηνούσας· ἐκεῖνοι ἐπῆγαν συνοδεία τοῦ Χριστοῦ... σηκωθῆτε νὰ βάψουμε τ' αὐγά μας, μὲν καὶ μᾶς τελέψῃ ὁ Θεός...

Καὶ μετὰ μεγάλης ψυχραιμίας ἤρχισε πρώτη νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ πρὸς βαφὴν τῶν ῥῶν χρήσιμα.

Αἱ ἄλλαι γυναῖκες, ἀπὸ ἐντροπὴν πρὸ τῆς ἀπαθείας αὐτῆς, ἡ ὁποία περισσότερον τῶν ἄλλων ὄλων ἐτρώθη διὰ τοῦ φόνου τῶν δύο ἀδελφῶν, καὶ παρακινούμεναι ἐκ τοῦ παραδείγματός της ἤρχισαν νὰ ἐγείρων-

ται, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ ν' ἀσχολῶνται εἰς τὴν ἐργασίαν προθύμως, ἐνῶ ὁμως δὲν ἔπανον νὰ ἐκφέρωσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ κανένα στεναγμὸν ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν φονευθέντων.

Ἐνῶ ὁμως ἡσχολοῦντο περὶ τὴν βαφὴν τῶν ῥῶν, ἑτέρα ἀγγελία κατέφθασεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν ἐφονεύθη, παρὰ μόνον ὁ Ζυγούρης ἐπληρώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν χεῖρα.

Αἱ γυναῖκες ἡγαλλίασαν ὅλαι καὶ ἐν τῇ ἀμέτρῳ χαρᾷ τῶν ἐξετράπησαν εἰς περιφρονητικὰς ὑβρεῖς κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ ἡ Δέσπω χαμογελῶσα, εὐτυχῆς διὰ τὸ νέον ἄγγελμα, ἐγονυπέτησεν ἐν μέσῳ τοῦ ὁμίλου καί, ἀφοῦ ὑψωσε τὰς χεῖρας, ἐψιθύρισε μετὰ συντριβῆς καὶ ἀποφασιστικότητος σταθερᾶς :

— Χριστέ μου, σ' εὐχαριστῶ, ποῦ μοῦ τοὺς φύλαξες πάλι, μὰ ἐγὼ πάντα ξεγραμμένους τοὺς ἔχω ! . . .

Ἡ Δέσπω.

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μῆνα σὲ γάμο ῥίχνονται ; μῆνα σὲ χαροκόπι ;

Οὐδὲ σὲ γάμο ῥίχνονται οὐδὲ σὲ χαροκόπι.

Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιὰ τὴν πλίκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν Πύργο.

— Γιώργαινα, ῥῖξε τ' ἄρματα· δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σοῦλι.

Ἐδῶ σαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σοῦλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

Ἡ Δέσπ' ἀφέντες Διάπηδες δὲν ἔχαμε, δὲν κάνει.

Δανλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κορᾶζει.

— Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε· παιδιὰ μ' ἀγκαλιαστῆτε.

*Χίλια φυσέκια ἦταν ἐκεῖ κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει,
καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε κι ὅλες φωτιά γενῆκαν.*

Δημοτικὸν

Ὁ ἀδελφός του.

(Ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς)

Τὸ σύνταγμα εἶχε κυριεύσει τὸ πρωῒ τὰ ἐχθρικά χαρακώματα. Ἐπρεπε νὰ καταυλισθῇ δύο τρία χιλιόμετρα νοτιώτερον.

Πρὶν βραδυάσῃ ἀκόμη, τὴν ὥραν ποὺ τὸ σύνταγμα ἐσηκώθη, διὰ ν' ἀφήσῃ τὴν γειτνίασιν τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, ὁ λοχαγὸς ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο λοχίας εἰς ἄλλον λόχον τοῦ ἰδίου τάγματος.

— Πάει κι ὁ Μᾶρκος... εἶπεν ἀπλᾶ καὶ ξηρά, μὲ χαμηλὴν φωνήν, ὁ ἐπιλοχίας τοῦ λόχου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ νεκρός.

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου; Νὰ μὴν εἶναι μόνον τραυματίας; ἠρώτησεν ἐπίσης σιγανά, ἀλλὰ μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ σοβαράν, ὁ λοχαγός.

— Τὸν εἶδα ὁ ἴδιος... Νὰ τὸν ζητήσετε κοντὰ στὸ

μεγάλο χαράκωμα. Ἴσια τὸ δρόμο θὰ τραυήξετε καὶ θὰ ψάξετε ἀριστερά... ὅχι εἰς τὰ πολλὰ πτώματα... παραπάνω... ἀκριβῶς στὸ λόφο...

— Καλά... καλά...

Καὶ ἔπειτα ὁ λοχαγὸς ἐχαμήλωσεν ἐλαφρὰ τὸ γεῖ-
σον τοῦ πηληκίου του καί, παρατηρῶν στοχαστικά τὸ
χῶμα, ἐπρόσθεσεν ὥσάν νὰ ἐμονολόγει:

— Πῶς θὰ τὸ γράψω τῆς γριᾶς;... Καημένη
μάννα!...

Οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἤκούσαμεν τὸν ἥσυχον αὐτὸν διάλο-
γον, ἐσιωπήσαμεν... Ἡ εἰκὼν μιᾶς γριᾶς μητέρας,
ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ νησί τοῦ Αἰγαίου, ἡ ὁποία θὰ ἐπληρο-
φορεῖτο τὸν θάνατον τοῦ παιδιοῦ της ἀπὸ γράμμα τοῦ
μεγαλυτέρου του ἀδελφοῦ, ἐκυριάρχησε μίαν στιγμὴν
ἐπιβλητικὴ εἰς τὴν σκέψιν μας. Ἀλλὰ τὸ σύνταγμα ἐπρο-
χώρει τώρα πρὸς τὸν καταυλισμόν· καὶ ἡ προσδοκία
νέων νικῶν, νέων ἀγώνων, νέων προελάσεων, συνεπῆρε
τὴν εἰκόνα αὐτήν...

Μετὰ μισῆς ὥρας δρόμον, τὸ σύνταγμα ἔφθασεν
εἰς ἓνα εἶδος ὄροπεδίου, ὅπου τὰ στάχυα ἦσαν ἀραιά.
Ἐκεῖ οἱ ἄνδρες ἐξηπλώθησαν ἐπάνω εἰς τ' ἀντίσκηνά
των, ἐστρωμένα εἰς τὰ στάχυα, ἐτυλίχθησαν εἰς τὰ κλι-
νοσκεπάσματά των καὶ ἀπεκοιμήθησαν βαριά, ὕστερ'
ἀπὸ τὸν κάματον τῆς μάχης τῆς πρωῒνης καὶ τὴν ἀγρυ-
πνίαν δύο νυκτῶν.

Τὸ Κιλκίς, πρὸς βορρᾶν, ἐκαίετο· καὶ αἱ φλόγες μὲ
μανίαν ὑψώνοντο εἰς τὸν πολύαστρον οὐρανόν. Ὅρθιοι
μόνον οἱ διπλοσκοποὶ ἐστηρίζοντο εἰς τὰ ὄπλα των.
Αἱ λόγχαι των ἀντιφέγγιζαν παράξενα τὴν κατακόκκι-
νην ἀνταύγειαν τῶν φλογῶν, αἱ ὁποῖαι κατεβρόχθιζαν
τὴν φωλεὰν ἐκείνην τῶν Βουλγάρων. Ἐνας γκιώνης ἐ-

θρήνει μονότονα κρυμμένος εἰς τὰ κλαδιὰ μιᾶς λεύκας, κάτω ἀπὸ τὸ ὄροπέδιον. Ἦτο δίπλα εἰς τὴν βρύσιν, πού ἐδρόσιζε τὸ σύνταγμα μὲ τὸ ζωογόνον κρύσταλλον, τὸ ὅποιον ἔτρεχεν εἰς λεπτότατον κελαρύζοντα κρουνόν.

*
* *

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ λόχος δὲν ἠκολούθησε τὸ σύνταγμα. Εἶχεν ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν ἀγγαρείαν τῆς μεταφορᾶς τῶν τραυματιῶν ἀπὸ τὰ χειρουργεῖα εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Σαριγκιόλ, ἀπὸ τὸν ὅποιον διεκομίζοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν δύσιν του. Τὸ Κιλκίς ἐκάπνιζεν ἀκόμη, ὅταν οἱ ἄνδρες κατάκοποι ἀπὸ τὴν ἀγγαρείαν, ἐπανῆλθον εἰς τὸν καταυλισμόν. Τότε ὁ λοχαγὸς εἶπε σιγανὰ πρὸς δύο - τρεῖς ὑπαξιωματικούς καὶ στρατιώτας :

— Εἴστε κουρασμένοι, παιδιά· τὸ ξέρω ... ἀλλὰ πάλι, νὰ τὸν ἀφήσωμε, χωρὶς ἓνα σταυρὸ τὸν Μᾶρκο;.. Ποιὸς θέλει νᾶρθῃ μαζί μου νὰ τὸν θάψωμε ;

Ὁκτὼ ἢ δέκα ἄνδρες ἐκίνησαν σιωπηλοί, μαζὶ μὲ τὸν λοχαγόν. Ἕνας στρατιώτης ἐκράτει εἰς τὸν ὤμόν του μίαν ἀξίνην· ἓνας ἄλλος ἓνα πτύον· ὁ ἐπιλοχίας εἶχε κόψει δύο λεπτὰ ξύλα ἀπὸ τὸ κάλυμμα ἑνὸς κενοῦ κιβωτίου φυσιγγίων, τὰ εἶχε καρφώσει σταυροειδῶς καὶ εἶχε γράψει μὲ τὴν μελάνην τοῦ γραφείου τοῦ λόχου εἰς τὸν σταυρὸν ἐπάνω

Μᾶρκος Γάσπαρης

Λοχίας 5ου λόχου 1ου Πεζ. Συν/τος

21 Ἰουνίου 1913.

Ἡ συνοδεία ἐπροχώρει ἀμίλητος πρὸς τὸν κατή-

φορον. Ἐπέρασε δύο χωράφια ἀραβοσίτου καὶ ἐμβῆκε τώρα μέσα εἰς τὰ στάχυα, προχωροῦσα πρὸς τὰ προχώματα τοῦ ἐχθροῦ.

Τὰ πτώματα, μαῦρα καὶ παραμορφωμένα ἀπὸ τὸν ἥλιον, εὗρίσκοντο εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, ὅπου εἶχον πέσει τὸ πρῶτὴ τῆς προτεραίας.

Ἡ συνοδεία ἠρεύνησεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἀνάμεσ' ἀπὸ πτώματα καὶ σπαρτά, εἰς τὰ χανδάκια καὶ τὰ χαρακώματα, ὅπισω ἀπὸ τὶς τοῦφρες τῶν θάμνων καὶ τῶν ἀγκαθιῶν.

*
* *

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἐλαφρὰ αὖρα ἐκίνει ρυθμικὰς κορυφὰς τῶν δένδρων τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐχεδώρου. Πολύχρωμες πεταλοῦδες ἐπέτων γύρω ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὥσάν ψυχαὶ ποὺ δὲν ἔστεργαν ν' ἀφήσουν τὸν τόπον τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ.

Νοτίως τοῦ μεγάλου χαρακώματος καὶ εἰς ἀπόστασιν τριάντα βημάτων ἀπὸ τὸ ὄρυγμά του, ὁ λοχαγός, ὁ ὁποῖος προεπορεύτο τῆς συνοδείας, ἔσταμάτησε ξαφνικά :

— Νά τος ! . . .

Μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα, ὕπτιος, μὲ τὰ μάτια κλειστά, μὲ τὰ χεῖλη διεσταλμένα εἰς μειδίαμα παιδικῆς ἀφροντισίας, ὥστε νὰ φαίνωνται δύο πάλλευκοι σειραὶ ὀδόντων, μὲ τὰ σκέλη ἐλαφρῶς ἀνοιγμένα, μὲ τὸν γυλιὸν ριγμένον δίπλα του καὶ τὸ ὄπλον στὸ πλάϊ, ὁ Μᾶρκος ἔχαμογέλα πρὸς κάποιον ὑπερκόσμιον ὄνειρον . . .

Ὁ λοχαγὸς ἔσκυψε καὶ ἐκοίταξε τὸν ἀδελφόν του προσεκτικὰ· οἱ ἄλλοι παρεμέρισαν ὀλίγον σιωπηλοί. Εἰς τὸν ἀριστερόν του κρόταφον καὶ τὸ ἀριστερόν μέρος τοῦ

λαιμοῦ διεκρίνοντο δύο μικρὰ τραύματα. Ἀριστερὰ καὶ εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων, ἦτο ἀκόμη χωμένη εἰς τὸ χῶμα τὸ μαλακὸν μία ὄβις ἀδειανή. Αἱ βολίδες, ποὺ ἐσταμάτησαν τὸν λοχίαν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν του ἐπέλασιν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ χαρακώματος, εἶχαν ἐξορμήσει ἀπ' αὐτὴν εἰς τὸν θανατηφόρον δρόμον των.

Δύο ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἔσκαψαν λάκκον βαθὺν ἐκεῖ δίπλα, ἐνῷ ὁ λοχαγὸς, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες παρειτήρει ἀδιάκοπα τὸν νεκρὸν καὶ οἱ ἄλλοι ἐσιώπων. Ἐπειτα, τέσσαρες ἄνδρες ἐξεδίπλωσαν τὸ κλινοσκέπασμα τοῦ νεκροῦ, τὸν ἐτοποθέτησαν μέσα εἰς αὐτὸ καὶ τὸν ἐκατέβασαν εἰς τὸν λάκκον.

Ὁ λοχαγὸς ἐστάθη εἰς τὰ χεῖλη τοῦ τάφου :

— Δὲν ξέρετε, παιδιά, τί καρδιὰ ποὺ τὴν εἶχε

Παιδι μοναχό Καλὸς καὶ πρόσχαρος καὶ παλληκάρι γερό . . . Κακόμοιρη μάννα !

Χωρὶς δάκρυα, χωρὶς λόγια, σοβαροί, ἔσκυψαν ὅλοι κ' ἐπῆραν μὲ τὶς φοῦχτες των τὸ χῶμα κ' ἐσκέπασαν τὸν νέον λοχίαν. Εἰς τὸ κεφάλι τοῦ μικροῦ τύμβου ἐστερεώθη ἀνάμεσα εἰς δυὸ πέτρους, ὁ αὐτοσχέδιος σταυρός. Ὁ λοχαγὸς ἐκοίταξε προσεκτικὰ τριγύρω του, διὰ ν' ἀποτυπώσῃ εἰς τὴν μνήμην του τὸ μέρος, ὅπου ἄφηνεν ἓνα ἀδελφόν. Ἐπειτα ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην του ἓνα κουτὶ τσιγάρα :

— Ἔ, παιδιά ! . . . Ποιὸς ξέρει, αὔριο, ποῦ θάμαστε κ' ἐμεῖς Πᾶρτε τώρα ἀπόνα τσιγάρο γιὰ νὰ τὸν σχωρέσετε

Οἱ ἄνδρες ἐπῆραν τὰ τσιγάρα, ἔβγαλαν τὰ πηλήκια καὶ εἶπαν ὅλοι μαζὶ ψιθυριστά, καὶ ὑπόκωφα :

— Θεὸς σχωρέσ' τον !

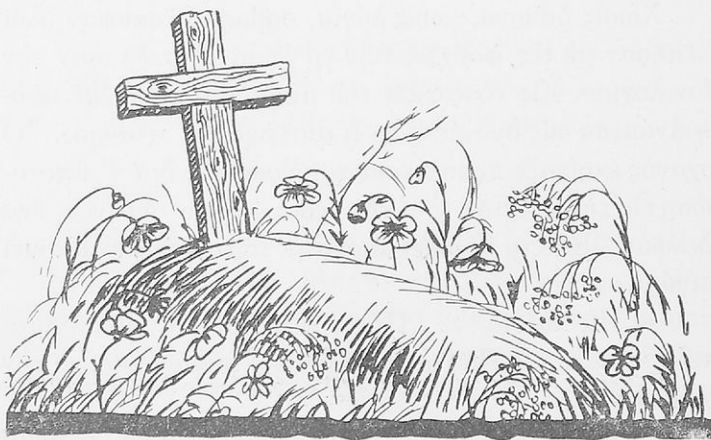
Ἄναψαν τὰ τσιγάρα καὶ ἔπειτα προπορευομένου

τοῦ λοχαγοῦ, ἡ σιωπηλὴ συνοδεία ἐπανῆλθεν εἰς τὸν καταλισμόν, ἐνῶ τὸ λυκόφως ἐσύγχιζε τώρα, εἰς ρευστὰς σιλουέττας, τὰ βουνὰ καὶ τὰ δένδρα.

*
* *

Μετὰ τὸ βραδυνὸν συσσίτιον, ὁ λοχαγὸς ἤναψεν ἓνα κερί, τὸ ἐκόλλησεν εἰς ἓνα ὀρθοστάτην ἀντισκήνου καὶ καθιστὸς ἐπάνω εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ γραφείου τοῦ λόχου ἤρχισε νὰ γράφῃ.

Αἶχαροπαὶ καὶ δυναταὶ ὁμιλίας τριγύρω του ἐσταμάτησαν τότε διὰ μιᾶς. Οἱ ἄνδρες εἶχαν ἐννοήσει ὅτι ὁ λοχαγὸς ἔγραφεν εἰς τὴν μητέρα του, στὴν Μάννα τοῦ νεκροῦ παλληκαριοῦ...

Ὁ παπᾶς.

Ἦσαν ἑννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις. Ὁ ἕνας πρηνής, ὁ ἄλλος ὕπτιος· κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἓνα κομμένον κορμὸν δένδρου. Ὅλοι, μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη, ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νὰ περιίπταται μὲ βουλιμίαν καὶ ἐπιμονὴν ἀνυπόμονον, παρ' ὅλας τὰς σφαίρας, αἱ ὁποῖαι ἐσφύριζον πέριξ του, καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἑννέα κατὰ τὴν πείσμονα συμπλοκήν, ἡ ὁποία ἔγινε ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρὶν. Ἐκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὥς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ, καὶ ἐγκατελείφθη μὲ τοὺς ἑννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχώδους κορυφῆς του.

Μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς καὶ ἐπιμόνου βροχῆς καὶ ὀμίχλης, εἶχεν ἐπικρατήσῃ αἰθρία καὶ ἕνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἐξακολουθοῦντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ιδίων θέσεων ἐκατέρωθεν τοῦ λόφου.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῇ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, καὶ τὰς πλαγιάς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῇ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἑννέα ; Δὶς καὶ τοὺς ἐπεχειρήσαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νὰ τοὺς τραυήξουν κάτω, καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβὰς οἱ ἑννέα εἶχον γίνεи δώδεκα !

— Καὶ ὁμως πρέπει νὰ ταφοῦν ! Ἐγὼ δὲν τοὺς

ἀφήνω νὰ τοὺς φᾶν τὰ ὄρνια, ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω ! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάη ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς.

Νὰ πάη ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς ! Ὁ ἀγαθώτατος Παπα-Γεώργης, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Ρούμελης εὐρέθῃ ἓνα πρωτὶ ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη : οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἦσαν ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἦξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκας των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλαι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νὰ δεχθῇ, τὸν εἶχον παρακαλέσει γονυκλινεῖς νὰ πάη μαζί μὲ τὰ παιδιὰ· νὰ τὰ προστατεύῃ μὲ τὸ σχῆμα του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίνδυνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνικήσει τοὺς δισταγμούς του, καὶ πρὸ πάντων εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὴν παπαδιά, ὅτι αὐτὸ ποὺ κάμνει εἶναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἐκτοτε ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας, καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους, ἠκολούθει τὸ τάγμα· ἐσυνήθισε εἰς τὰς στερήσεις μὲ ὅλα τὰ πενήντα χρόνια του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πείναν, εἰς τὸ πῦχος καὶ τὰς βροχάς, τυλιγμένος μὲ μίαν κάπαν καὶ κοιμώμενος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς δύο πράγματα δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ συνηθίσῃ.

Τὸ ἓν ἦτο νὰ συγκρατῇ τὰ δάκρυά του καὶ μίαν φρικίαν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν, ἐπάνω εἰς καμίαν ἀπὸ τὰς ἐπιμήκεις ἐκείνας τάφρους, αἱ ὁποῖαι ἠνοίγοντο εἰς κάποιαν ἔρημον κορυφὴν ἢ χαράδραν, καὶ μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι καὶ ἀγνώριστοι, οἱ γνωστοὶ του τῆς χθὲς· διὰ τοὺς

ὁποίους τὴν ἰδίαν νύκτα θὰ ἔγραφεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ σύννηθες καὶ τακτικό του : « νὰ πῆς μὲ τρόπον στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός ! καὶ στὴ μάννα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῇ ».

Τὸ ἄλλο, τὸ σπουδαιότερον; Ὁ ἄληθης ἐφιάλτης του ἦτο ὅτι ἐστάθη ἀδύνατον ἐπὶ δέκα μῆνας νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸ σφύριγμα τῆς σφαίρας, μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀκαριαίου θανάτου· ὅτι, ἐνῶ ἔζη τὴν μίαν στιγμὴν, τὴν ἄλλην ἀποτόμως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· καὶ ὅτι αἰτία θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ μικρὸς διάβολος, ὁ ὁποῖος ἐσφύριζε τόσον ἀπαίσια! Καὶ ἐσύριζαν, ἐσύριζαν αἱ σφαῖραι διαρκῶς ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμὴν· εἰς τοὺς καταυλισμούς, ἐκεῖ ὅπου ἔτρωγε, ἐκεῖ ὅπου ἔγραφε· καὶ ὅταν προσεπάθει νὰ κοιμηθῇ ἀκόμη, ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ἀντίσκηνα ἤκουε κάποιον θόρυβον, μίαν μικρὰν κίνησιν, μίαν κραυγὴν πόνου :

— Δὲν εἶναι τίποτε, παπᾶ. Κάποιος κτυπήθηκε !

Καὶ μετεχειρίζετο ὅλα τὰ τεχνάσματα, διὰ νὰ ἐλαττώνη τὰς πιθανότητας τοῦ κινδύνου· καὶ εἶχε σπουδάσει σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν ὅλον τὸ ἔδαφος. Δὲν ὑπῆρχε πέτρα, μικρὸς βράχος, μονοπάτι, ἔστω καὶ ἡ πλέον ἀνεπαίσθητος πτυχὴ ἐδάφους καὶ ὁ λεπτότερος κορμὸς δένδρου, τὸν ὁποῖον νὰ μὴ εἶχε μελετήσῃ καὶ νὰ μὴ ἐχρησιμοποίῃ μὲ προσποιητὴν ἀπάθειαν καὶ ἀφέλειαν, ὥστε νὰ μὴ ἐκτίθεται εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων.

— Νὰ πάῃ καὶ ὁ παπᾶς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβῃ ὁ ταγματάρχης. Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας ἕκαστος μὲ ἓνα πτύον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὧμου. Διέβησαν κάτω τὴν δασώδη χαράδραν, βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἰς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπλησία-

σαν τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἠκολούθει, μὲ ἓνα μικρὸν σκοῦφον μαῦρον φέροντα τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, μὲ τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ράσα, ὁ ἱερεὺς, κρατῶν εἰς τὸ ἓνα χεῖρι τὸν σταυρόν, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὑπὸ μάλης διπλωμένον τὸ πετραχήλι του.

Ὅπως κάθε πρωί, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὅλοι ἐτάχυνον τὸ βῆμα, διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Ἐβράδιζον κατ' ἀρχὰς ὄρθιοι. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε· τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπᾶς.

Ὅταν ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα, πού ἐσχηματίζετο εἰς τὴν κορυφὴν, ἔπεσαν ἄλλοι πρηνεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια. Ἐπειτα βοηθούμενοι μὲ τὰς χεῖρας, μὲ τὰ γόνατα, ἔρποντες, ἐπλησίασαν τοὺς νεκρούς, καὶ τοὺς ἔσυραν ἓνα-ἓνα ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχῶδη, ἣ ὁποία ἠδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ, γονυπετεῖς τοῦλάχιστον. Ἐκεῖ συγκεντρωμένοι ἤρχισαν νὰ σκάπτουν μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηνεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο, κατὰ μῆκος τοῦ βράχου τὴν τάφρον, ἣ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντροφῶν των.

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον καὶ μέσα ἀπὸ τὸν πέπλον διεφαίνετο ἓνας ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε-πότε ἐσύριζε καμιὰ σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ σκύβουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὸν ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς εἰς γραμμὴν θλιβερὰν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, προτοῦ ἐπαναρρίψουν τὰ χόματα, ἐκάλεσαν ὅλοι μαζὶ τὸν παπᾶν μὲ φωνήν, ἣ ὁποία ἀντήχησεν εἰς τὰ ὅσα του ὡς κραυγὴ θανάτου, προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου:

— Ἐμπρός, τώρα, πατεράκι, ἡ δουλειὰ ἡ δική σου.

Ἐρχων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει τὴν ὑπολειπομένην κλιτὸν τοῦ λόφου καί, ἀφοῦ συνεσπειρώθη, ὅσον ἡδύνατο περισσότερον, ἐκαλύπτετο ὅπισθεν ἐνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο-τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περιεργοὶ μὲ τὰ δίοπτρα ἀπὸ τὸν ὅπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγὰ-σιγὰ, μὲ μυρίας ὑπερβολικὰς προφυλάξεις, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμὴν, ὥσάν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὥσάν νὰ ἐδίσταζεν· ἐξεδίπλωσε τὸ πετραχῆλι του· δύο - τρεῖς φορὰς τοῦ ἔπεσεν ἀπὸ τὰ τρέμονα χέρια του· ἐπὶ τέλους τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν· ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἐξαφνα διακρίνομεν ἓνα μαῦρον ράσον νὰ σηκώνεται ὄρθιον, καὶ τὸ χρυσίζον πετραχῆλι νὰ λαμποκοπᾷ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἐνὸς λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει τὴν ὁμίχλην· καὶ ὥς ἐὰν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤρχισε γενικὸν πῦρ. Τὴν ξηρὰν καὶ παρατεταμένην ἡχὴν τῶν ὀπλῶν παρηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑπόκωφος καὶ βαθεῖα τῶν πυροβόλων. Αἱ βολίδες ἐσύριζον· ἀμέτρητα πλέον τὰ μικρὰ νέφη τῶν διαρρηξέων τῶν ὀβίδων ἔσχιζον τὸν γλαυκὸν οὐρανόν.

— Κάθησε κάτω, παπᾶ! Θὰ μᾶς ἰδοῦν; ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο ὥς νὰ μὴ ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμὴν. Ἀνεστήλωσε περισσότερον τὸ μικρόν του ἀνάστημα, ὕψωσεν ὅσον ἡδύνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιόν του χεῖρ τὸν σταυρόν, καὶ ἡ λευκάζουσα γενειάς του ἤρχισε νὰ κινῆται, σημειώνουσα ἀπὸ μακρὰν τὰ λόγια καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι

ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του ἀργὰ ἀργὰ, ὅπως ὅταν εὐρίσκειτο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου του !

Ἡ ἀγγαρεία τῆς ταφῆς, ἀφοῦ ταχέως ἐσκέπασε τοὺς νεκρούς, τρέχουσα εἰς τὴν κατωφέρειαν ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς μάχης, ἐξηφανίζετο κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστηλωμένος, προβαλλόμενος εἰς τὸ γλαυκὸν στερέωμα, ἐξηκολούθει νὰ μένη εἰς τὴν στάσιν ἐκείνην, ἕως ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξηλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ πετραχῆλι του ὑπὸ τὴν μασχάλην, καὶ μὲ βῆμα βραδὺ καὶ σταθερὸν κατῆλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὄρθιος, ρίπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἕως ὅτου ἔφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν ἀσφαλῆς καὶ ἐκτὸς κινδύνου.

Ὅταν τὸ βράδυ μετὰ τὴν μάχην ἐπῆγα νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου, τὸν εὖρον νὰ κάθηται σταυροπύδι εἰς τὸ ἀντίσκηνόν του καὶ νὰ γράφῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά : «Νὰ εἰπῆς μὲ τρόπο στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε, πὼς πάει αὐτός· καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναἶδῃ».

Ἡ Ἐλευθερία.
Ἔργον Γ. Ἰακωβίδου.

Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερὴν,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποῦ μὲ βιά μετροῦει τὴ γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ ! χαῖρε, Ἑλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμμένη, ἐντροπαλή,
κ' ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
«ἔλα πάλι», νὰ σοῦ πῇ.

Ἄργιε νάλθη ἐκείνη ἡ μέρα
κ' ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τάσκιαζ' ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Κι ἀκαρτέρει κι ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κ' ἔλεες: «Πότε; ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τσ' ἐρμίες;»
Κι ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα,
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή. . .
Δὲν εἶν' εὐκόλεις οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ.

" Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσαση καμιά. . .
" Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

" Ἄλλοι, ὦμέ, στὴ συφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
«Σύρε ναῦρης τὰ παιδιά σου,
σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ

ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σου ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότητι σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλὴ,
σὰν φτωχοῦ, ποὺ θυροδέρνει
κ' εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Ναί. Ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμή,
ποὺ ἀκατάπανστα γυρεύει,
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

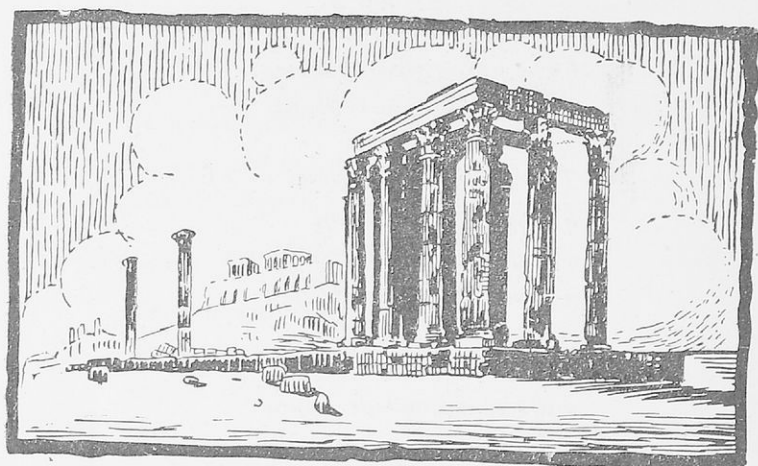
Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ! χαῖρε Ἐλευθεριά.

Δ. Σολωμός.

Τὰ Ψαρά.

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάκια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Δ. Σολωμός.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ αἱ
Ἀθῆναι ἐπὶ Ἀδριανοῦ.

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἕξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα τοῦ μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μετὸς τὸσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἕξ κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν, καὶ συλλογισθῆτε

τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἑξ αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται «μέγας μεγαλωστί», ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ῥίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρεῖπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἠλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσον ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συν-επλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοῖβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρεῖπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ!

*
* *

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του,

ἔδεδῆσε νὰ παρέλθουν ἕξ αἰῶνες ὁλόκληροι διὰ νὰ τελειώ-
σῃ ! Μετὰ τὴν ἑξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη.
Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε
τὸ ἔργον· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ χρήματα
ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλ-
θον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχί-
σθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν
ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.
Χ. ἐτετέλεσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του. Πα-
ρίστατο αὐτὸς ὁ φιλαθῆναιος καὶ μεγαλόδωρος αὐτοκρά-
τωρ, θαυμάσιον δὲ πανηγυρικὸν ἐξεφώνησεν ὁ ἐκ Σμύρ-
νης ῥήτωρ Ἀντώνιος Πολέμων.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν
πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦ-
σαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀ-
θηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ
νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖ-
νος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιοθῆν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ
Διός, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ. Οὕτω
παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ
ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων
θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν, ἔθυε συγ-
χρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον καὶ
πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύουν τόσον.
Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέ-
τησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς,
φιλόκαλος, γενναῖός, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν
ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ
νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν

ταύτην αἱ Ἀθηναὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

*
* *

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτήν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλεν εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας, ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὕτη ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἡ ὁποία ἕως τότε ἦτο σχεδὸν ἔρημος καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη τώρα διὰ περιστύλων καὶ δειδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἤρθε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις· πλησίον δὲ τοῦ τεύχους, ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἡ ὁποία ἤρχιζε ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀνιδρύθη ἡ λεγομένη πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπείου. Εἶναι μία μεγάλη ἀψίς, χαλκόχρους πλεον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας—ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν,—καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου,

φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Αἰδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θεσέως ἡ πρὶν πόλις.

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θεσέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ :

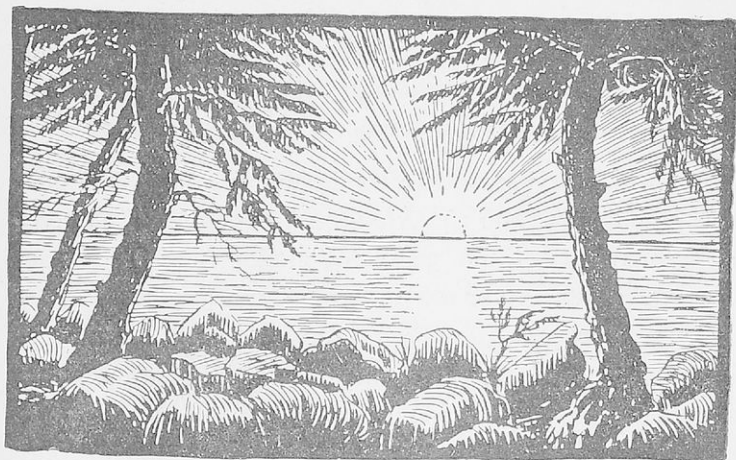
Αἰδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θεσέως πόλις.

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θεσέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὴν πύλην, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπείου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσάν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῇ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δέ, ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον !

Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πηλίου.

Εἶναι ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἀρχίζομεν ν' ἀναβαίνωμεν εἰς τὸ Πήλιον. Ἡ ἀνυπομονησία μας καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν κορυφήν, μᾶς ἔκαμε νὰ κινήσωμεν τόσον πρωΐ.

Ἦτο μόλις ἡ τρίτη πρωϊνὴ ὥρα, ὅτε ἐπλησιάσαμεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς. Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς αὐγῆς ἦτο ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἀφροδίτης μὲ τὰς γλυκείας ἀκτῖνας τῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ ὁρίζοντος.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον. Ἐξητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς πλησίον εἰς τὸ στόμιον σπηλαίου.

Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει μυθολογικὴν σημασίαν. Ἐντὸς αὐτοῦ, ὡς λέγεται, ἦτο ἡ κατοικία τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος

καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐκεῖ ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγὸς του ἀνέθρεψεν αὐτὸν μὲ κρέατα λεόντων καὶ κάπρου.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχισε νὰ γλυκοφέγγῃ ἡ πρωΐα. Ὁ ὀρί-
ζων ἄνωθεν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης ἔχει γίνει
κατακόκκινος. Ἦδη ὁ φωτεινὸς δίσκος ἐρυθρός, ἀλαμ-
πῆς προβάλλει ἀπὸ τὸ ἀκύμαντον πέλαγος.

Ἐνῶ αἱ πρῶται χρυσαῖ ἀκτῖνες του φιλοῦν τοῦ Ὀ-
λύμπου τὰς χιονολεύκους κορυφάς, ἀσθενὲς μόνον φῶς
περιβάλλει τὰς ὑψηλότερας πλευράς του. Κάτω δέ, πολὺ
κάτω ἡμῶν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμῃ ἐντὸς σκότους καὶ
τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμπον-
τας ἀκόμῃ τοὺς φανούς των.

Ἦδη ἐκυριάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ. Αἶσθημα ἀπε-
ριγράπτου χαρᾶς τὴν ὥραν ταύτην ἐκυρίευσεν τὴν καρδίαν
μας ἐκ τοῦ πέριξ ἡμῶν μεγαλοπρεποῦς θεάματος. Πρὸς
βορρᾶν ἡμῶν ὑψοῦνται ὑπερήφανοι αἱ χιονόλευκοι κο-
ρυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ θεοῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου
κατῴκουν οἱ προγονικοὶ μας θεοί. Χαμηλότερα αὐτοῦ
εἶναι ἡ Ὅσσα, ἡ ὁποία φαίνεται ὡς ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμ-
που προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Πρὸς δυσμὰς ἡ Πίνδος
ἔνοῦται μὲ τὴν μακρὰν ὄροσειρὰν τῶν Ἀγρᾶφων. Πρὸς
νότον ἡμῶν ὑψοῦται ἡ Ὀθρυς καὶ ὅπισθεν διαφαίνεται
ἡ Οἶτη καὶ ὁ Τυμφρηστὸς καὶ ἀπώτερον μὲ νεφελώδη
καὶ ἄτονα χρώματα ὁ Παρνασσός. Κάτω ἡμῶν ἀπλοῦται
ἡ μεγάλη Θεσσαλικὴ πεδιάς μὲ τὰς ἀργυρολαμπεῖς λί-
μνας της. Νοτιοανατολικῶς εἰς τὴν λευκοκύανον θάλασσαν
τοῦ Αἰγαίου φαίνονται αἱ Σποράδες καὶ τῆς Φθιώτιδος
αἱ ἀκταὶ καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Καὶ ἀνατολικῶς
κλείει τὸν ὀρίζοντα ἡ ἀπέραντος θάλασσα, ἐνῶ ὀλίγον

ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ ἡ ἀπότομος ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Ἄθω.

Τὸ βλέμμα μας δὲν χορταίνει νὰ βλέπῃ τὸ ἀπερίγραπτον τοῦτο πανόραμα. Καὶ ὅσον συνηθίζει νὰ βλέπῃ τις τόσα ὥραϊα πράγματα, τόσον διψᾷ περισσότερον νὰ γνωρίσῃ καὶ ἄλλα, ὅσα κρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ὁμίχλη. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν τούτων κορυφῶν ἐπόθησεν ἀγνώστους χώρας καὶ ἐναυπήγησεν ἀπὸ τὰ δάση τοῦ Πηλίου τὴν Ἀργώ. Καὶ τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσῇ χώρα τῶν ἐλπίδων, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν.

Πολὺ πρῶτ' ἐκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ὀνομαστῆς αὐτῆς κοιλάδος.

Δρόμος ἀμαξιτὸς ἄγει διὰ χώρας πεδινῆς καὶ ἀγρῶν σιτοφόρων, οἱ ὅποιοι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐθερίσθησαν. Ματαίως κατὰ τὴν πορείαν μας ἐστρέφομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πανταχοῦ, μήπως ἀντικρύσωμεν ἵχνη δένδρων καὶ μέρη πρασινίζοντα ὑπὸ χλόης. Ἡ πεδιάς εἶναι γυμνὴ καὶ κατάξηρος.

Κατ' ἀρχὰς διευθυνόμεθα πρὸς βορρᾶν. Ὁ ὀφθαλμός μας ταχύτερος τῶν ποδῶν διατρέχων τὴν πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένην πεδιάδα, συναντᾷ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὴν Ὀσσαν, τῆς ὁποίας φαλακρὰ προέχει ἡ κωνοειδὴς κορυφή, πρὸς βορρᾶν δὲ τὰς τελευταίας πρὸς τὴν Θεσσαλίαν παραφυάδας τοῦ Ὀλύμπου. Τὰ δύο ὄρη, τὰ ὁποῖα ἡ δημώδης μοῦσα ὡς ἐρίζοντα παρέστησε, τό-

σον πολὺ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο πλησιάζουν, ὥστε ματαίως διὰ τοῦ βλέμματος προσπαθοῦμεν νὰ ἀνεύρωμεν τὴν διὰ τῶν ὁρέων ἔξοδον τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὃ ὁποῖος πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν ὡς ὄφρις γιγάντιος ἔρπων διασχίζει τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα.

Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας ἠκολουθήσαμεν τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν· ἐβαδίζομεν πάντοτε πρὸς βορρᾶν. Μόνον ὅτε ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸ Μακρυχωρι, ἐστρέψαμεν πρὸς ἀνατολὰς· καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἀκόμη ἐφθάσαμεν εἰς Μπαμπᾶν, μικρὸν χωρίον ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς ὠραίας κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, ὅπου ὑπὸ ὑψηλοὺς καὶ βαθυσκίους πλατάνους ἐκαθήσαμεν νὰ ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον, διότι εἴχομεν κουρασθῆ.

*
* *

Ἀναχωρήσαντες ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγον καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας πάντοτε τῆς Ὅσσης καὶ κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ βαδίζοντες, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν περιώνυμον κοιλάδα ἔχοντες πρὸς τὰ ἀριστερά μας τὸν Ὀλύμπον καὶ δεξιὰ τὴν Ὅσσαν.

Ἐβαδίζομεν παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὅσσης, διότι εἶναι ἡ μόνη ὁδός, ἡ ὁποία φέρει ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας τῆς κοιλάδος μέχρι τῆς ἄλλης. Ἀπέναντι ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου δὲν ὑπάρχει ὁδός, διότι αἱ ὑπώρειαι αὐτοῦ εἶναι πολὺ ἀπότομοι.

Ἡ ὁδὸς κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐπίπεδος καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο πολὺ τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειτα ὅμως σιγὰ-σιγὰ ἤρχισε νὰ ἀνέρχεται ἐπὶ τῆς Ὅσσης καὶ ἡ κοιλὰς βαθμηδὸν νὰ γίνεται στενωτέρα. Καὶ εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τὸ ὕψος τῆς ὁδοῦ ἦτο μέγιστον καὶ ἡ κοιλὰς στενωτάτη. Ἀπὸ τὸ

μέσον ὅμως τῆς κοιλάδος πρὸς τὴν ἔξοδον τὸ ἀντίθετον συνέβαινε· ἡ κοιλὰς ἤρχιζε βαθμηδὸν νὰ πλατύνεται καὶ ἡ ὁδὸς νὰ κατέρχεται καὶ νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸν Πηνειόν.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν πορείαν μας ποῖον θέαμα εἶχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας! Ὅποίαν ἀρμονίαν τῆς φύσεως, ὅποίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μονοτονίαν τῆς γυμνῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος! Ἀριστερόθεν ὑψώνετο ὁ μέγας Ὀλυμπος, εἰς τὰς κρημνώδεις πλευρὰς τοῦ ὁποίου ἦσαν ριζωμένα πελώρια δένδρα διαφόρων εἰδῶν. Οἱ ἀπότομοι βράχοι τοῦ μόλις διεκρίνοντο· ἦσαν σκεπασμένοι ἀπὸ καταπράσινα φύλλα κισσοῦ καὶ ἄλλων φυτῶν. Χιλιάδες ὠδικὰ πτηνὰ ἐπέτων εἰς τὰ δένδρα, ἐκάθηντο εἰς τοὺς κλάδους καὶ ἔψαλλον γλυκύφωνα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας κατάφυτος ὑψοῦτο ἡ Ὅσσα, ἡ ὁποία εἶναι χαμηλότερα καὶ ἡμερωτέρα τοῦ Ὀλύμπου. Χλοεροὶ λειμῶνες, καταπράσινοι ἀγροί, ἀνθόσπαρτοι τοποθεσίαι ἐστόλιζον αὐτήν. Ἡ δάφνη, ἡ ροδοδάφνη, ἡ μύρτος, ὁ λύγος καὶ ἄλλοι εὐώδεις θάμνοι ἐσκόρπιζον λεπτὸν ἄρωμα.

Τὰ δύο βουνά, τὰ ὁποῖα ὑψώνοντο ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας, ἐφαίνοντο ὅτι πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ἐχωρίσθησαν ὑπὸ φοβεροῦ σειсмоῦ.

Εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος θαλεραὶ κατὰ μῆκος ἐκτείνονται τοποθεσίαι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀπαλὰ ἀπαλὰ κυλίζει ὁ Πηνειὸς τὰ θολὰ νερά του. Δένδρα ὑψηλὰ καὶ βαθύσκια ὑψώνονται καὶ εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ σχηματίζουν πυκνὴν σκιάδα. Πλάτανοι, ἰτέαι, λύγοι, ἱασμοὶ, ροδοδάφναι, κάπου-κάπου δὲ καὶ ἡ δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀναμῖξ φύονται καὶ ὁ ἀειθαλὴς κισσὸς μετὰ στοργῆς ἐναγκαλίζεται ταῦτα ἀπὸ τῆς ρίζης μέχρι τῆς κορυφῆς.

Ὑδατα ψυχρὰ καὶ διαυγέστατα, ἄλλα μὲν κελαρύζοντα κατέρχονται ἀπὸ τὰς πλευρὰς τῶν δύο ὀρέων, ἄλλα δὲ ἀναβλύζουν ἀπὸ ἀναριθμήτους πηγὰς, ἀπὸ τοὺς βράχους, ἀπὸ τὰς ρίζας τῶν δένδρων, καὶ ὅλα χύνονται εἰς τὸν Πηνειόν.

Πλησίον δροσερᾶς πηγῆς καὶ ὑπὸ παχεῖαν σκιὰν ἐκαθήσαμεν νὰ γευματίσωμεν. Εἰς τὰς τόσας ὥραίαις ἐντυπώσεις μας ἔπρεπε νὰ προστεθῇ καὶ ἐν καλὸν γεῦμα. Εἶχομεν μαζί μας ἄφθονα καὶ νόστιμα φαγητά. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος ἔθελγε τὰ ὦτα μας τὸ κελάρυσμα τῶν κρυσταλλίνων ὑδάτων καὶ ἡ γλυκυτάτη μουσικὴ τῶν ἀηδόνων καὶ τῶν ἄλλων ὠδικῶν πτηνῶν.

Ἐπειτα ἐξηκολουθήσαμεν ὑπὸ σκιὰν τὴν πορείαν μας μέχρι πέρατος τῆς κοιλάδος, χωρὶς νὰ αἰσθανθῶμεν τὸν παραμικρὸν κόπον. Ἀἷρ ἐλαφρὸς ἐδρόσιζε τὸ πρόσωπόν μας, γλυκὺς ψιθυρισμὸς τῶν πλατάνων καὶ τῶν ἄλλων δένδρων ἔθελγε τὴν ἀκοήν μας, καὶ κρωγμοὶ τῶν ἀετῶν τοῦ Ὀλύμπου, οἱ ὅποιοι ἐπέτων ὑψηλὰ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο ὀρέων φοβερὸν χάσμα, ἔφθανον μέχρι τῶν ὧτων μας.

Ἐφθάσαμεν τέλος εἰς μίαν χαράδραν τῆς Ὀσσης, ὅπου σχηματίζεται καταρράκτης. Μακρόθεν ἠκούετο ὁ κρότος τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος. Ἐκεῖ ὁ Πηνειὸς ἐνώνει τὰ ρεῦματά του μὲ τὰ γαλανὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία βρέχει τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας μας.

‘Ο Ἰθώης.

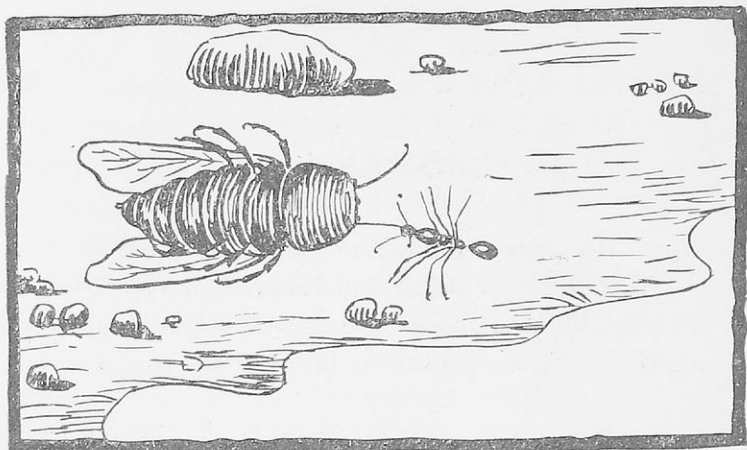
Κρυσταλλωμένε Ἰθώνα! τὸ ὕψος σου θαυμάζω,
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιὰν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω.
Τὸ φῶς λαμβάνει τοῦρανοῦ ἡ κορυφή σου πρώτη,
καὶ εἰς τοῦ Ἰδοῦ φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.

Διάδημ’ ἀδαμάντινον τὴν κορυφήν σου στέφει.
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη·
ἡ ἀστραπή τὸ βλέμμα σου, ὁ χεῖμαρρος φωνή σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὰ πνοή σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς φύσεως ἀρχαῖος
σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν, καὶ θέλεις τελευταῖος
προσφέρει τὸν αὐχένα σου στὸν αἰμοβόρον χρόνον.
Νὰ τρέχῃ βλέπεις ὑπὸ σὲ ἡ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμὸς δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου.
Ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.
ὦ φύσις! τόσα τέκνα σου, χωρὶς ψυχὴν καὶ αἰσθήσεις
αἰῶνας ζῶσι, καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις!

Παν. Σοῦτσος

Ὁ μύρμηξ.

Πρωῖταν τινὰ ἐκαθήμην εἰς τὸν κῆπον καὶ παρετήρουν γύρω τὴν φύσιν τοῦ χωρίου· συγχρόνως παρηκολούθουν τὴν ἐργασίαν τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἐκεῖ πλησίον ἐθέριζον.

Ὁ ἥλιος ἔκαιεν. Ὁ οὐρανὸς ἦτο καθαρὸς· μόνον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μικρὰ λευκὰ νέφη διέκοπτον τὸ ἀτελείωτον κυανοῦν χρῶμα. Αἱ φωναὶ τῶν χωρικῶν ἠκούοντο καθαρά· καὶ ἐθαύμαζον πῶς αὐτοὶ οἱ θερισταὶ καὶ αἱ θερίστριαι μὲ ὅλον τὸν κόπον καὶ τὸν καύσωνα εἶχον ὄρεξιν δι' ὀμιλίας, γέλωτας καὶ τραγούδια. Ἐβλεπον ἀπὸ τὴν θέσιν μου τοὺς χρυσοὺς στάχys νὰ κόπτωνται καὶ νὰ δένωνται εἰς δεμάτια καὶ νὰ σχηματίζουν σωρούς, τὸν ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου. Συγχρόνως ἐσκεπτόμην, πόση ἐργασία ἀκόμη χρειάζεται, ἕως ὅτου ὁ σῖτος σταλῇ εἰς τὸν μύλον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τέλος εἰς τὴν τράπεζάν μας.

Μὲ τὰς σκέψεις μου αὐτὰς ἐπέρασεν ἀρκετὴ ὥρα. Ἐνῶ δὲ τὸ βλέμμα μου περιεφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰ μικρὰ δένδρα καὶ τὰ ὀλίγα ἄνθη τοῦ κήπου, τὴν προσοχήν μου εἴλκυσε κάτι παράδοξον, τὸ ὁποῖον παρατήρησα κάτω εἰς τὸ ἔδαφος. Εἶδον δηλαδὴ νὰ κινῆται μία ὠραία κανθαρίς, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου εἶχα παρατηρήσει, ὅτι ἦτο νεκρά. Ἠγέρθην καὶ ἐπλησίασα· ἐσύρετο ἀπὸ ἓνα μικρὸν μύρμηκα.

Πολλάκις μοῦ εἶπον διὰ τὴν τεραστίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ μύρμηξ, ἀλλὰ τοιοῦτο πρᾶγμα, ἂν δὲν τὸ ἔβλεπον μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου, δὲν θὰ τὸ ἐπίστευον.

Ὁ μύρμηξ ἦτο μικροσκοπικὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν κανθαρίδα. Καὶ ὅμως τὸ ἐργατικὸν αὐτὸ ζωῦφιον δὲν ἠθέλε ν' ἀφήσῃ τὴν λείαν του. Ποῖος ἤξεύρει τί ἐσκέπτετο εἰς τὴν μικράν του κεφαλὴν· ὠρισμένως τὸν θρίαμβον, τὸν ὁποῖον θὰ ἔχῃ, ἅμα φθάσῃ εἰς τὴν φωλεάν του, ὅταν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιδείξῃ τὸ μέγα του κατόρθωμα· τόσον πλουσία λεία, παχεῖα ὡς ἡ κανθαρίς!

Καὶ ἰδοὺ ὁ μύρμηξ — ἤρχισα μὲ περιέργειαν νὰ τὸν παρακολουθῶ — χωρὶς νὰ σταματήσῃ πουθενά, γρήγορα - γρήγορα ἐπροχώρησε διευθυνόμενος πρὸς τὸν φράκτην. Κάπου ἐκεῖ θὰ ἦτο ἡ φωλεά του.

Τὸ ἔδαφος δυστυχῶς δὲν ἦτο ὁμαλόν. Εἰς πολλὰ μέρη ἦτο σκαλισμένον ἀπὸ τὰς ὄρνιθας. Ὁ μύρμηξ ὅμως τὰ παμμέγιστα δι' αὐτὸν ἐμπόδια ταῦτα ὑπερενίκα εὐκόλως καὶ μὲ δύναμιν ἀκατάβλητον, μὲ θάρρος ἀξιοθαύμαστον ἐπροχώρει ἐμπρός, πάντα ἐμπρός.

Μετ' ὀλίγον μία πέτρα εὐρέθη ἐμπρός του. Τὴν ἐπλησίασε, ἐνόησεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ὑπερβῇ καὶ ἀμέσως, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἔστρεψε πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐπροχώρησε ἀρκετά, ἔστρεψε πάλιν πρὸς βορρᾶν

καὶ εὗρέθη μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ἰδιόν του δρόμον. Ἔχασε ἄρκετὰ λεπτὰ καὶ ὅμως δὲν ἐφοβήθη τὸν κόπον, ἀλλ' ἐπροχώρησε μὲ τὸ ἴδιον θάρρος, μὲ τὴν ἰδίαν ταχύτητα πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἄλλο πρόσκομμα ἀνεφάνη. Οἱ σκύλοι παίζοντες τὴν προῖαν ἔχυσαν τὰ νερὰ τῆς λεκάνης. Μὲ ἐν βῆμα τὰ διήρχετο κανεῖς. Καὶ ὅμως ὁ μικρὸς μύρμηξ τί θὰ κάμῃ; Δι' αὐτὸν ὠρισμένως ὁλόκληρος θάλασσα, ὥκεανὸς θὰ φαίνονται αὐτὰ τὰ νερά.

Τὸν εἶδον νὰ σταματᾷ—δι' ἐν δευτερόλεπτον ὅμως—καὶ ἀμέσως σχεδὸν ἐκινήθη καὶ πάλιν, τώρα πρὸς τὰ ἀριστερά, σύρων ὀπισθὲν του τὴν κανθαρίδα.

Πόσον δρόμον ἔπρεπε νὰ κάμῃ! Ἀρκετὴν ὥραν ἐπροχώρει πρὸς τ' ἀριστερά, κατόπιν ἔστρεψε πρὸς τὰ ἐπάνω, ἐπέρασεν ἀπὸ στενωτάτην λωρίδα χώματος, ἢ ὅποια ἔμεινεν εὐτυχῶς ξηρά, καὶ ἐξηλθεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος σῶος.

Ἐνόμιζον ὅτι θὰ σταθῇ ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον, ἀλλ' ὄχι. Τοῦναντίον ἐπροχώρησε μὲ μεγαλυτέραν ταχύτητα.

Ἴσως κάπου πλησίον, ἐσκέφθη, θὰ εἶναι ἡ φωλεά του, διότι τόσον βιάζεται. Καὶ τὸ τέλος τοῦ δρόμου δὲν φέρει πάντοτε περισσοτέραν δύναμιν καὶ θέλησιν; Αὐτὸ θὰ εἶναι. Ἰδοὺ μία μικρὰ ὀπή, στρογγύλη, ὠραία, κανονικὰ κατεσκευασμένη· αὕτη θὰ εἶναι ἡ φωλεά του, ὠρισμένως αὕτη, διότι ὁ μύρμηξ κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὴν φέρεται. Ἰδοὺ, τὴν ἐπλησίασε, ἐξηφανίσθη εἰς αὐτὴν καί... διὰ μιᾶς ἀνετινάχθη. Ἄ! κάτι θὰ ἔπαθε. Ἔσκυψα καὶ τί νὰ ἰδῶ; Κάτι μεγάλα πόδια—πόδια φαλαγγίου—ἤρπαζον τὴν κανθαρίδα!

Ἡ ἄρπαγὴ ἔγινε μὲ τόσῃν ταχύτητα, ὥστε μόλις ἐπρόφθασα νὰ ἰδῶ τοὺς πόδας, οἱ ὅποιοι διὰ μιᾶς, ὅπως

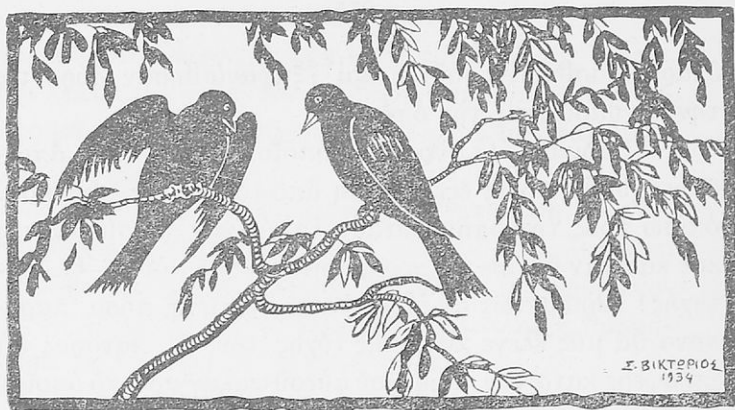
ἐπαρουσιάσθησαν, οὕτω καὶ ἐξηφανίσθησαν σύροντες τὴν κανθαρίδα εἰς τὴν ὀπήν.

Τί ἀδικία! Ὁ μύρμηξ, ὁ ὁποῖος διέφυγε τὸν ἀπαίσιον ἐχθρόν, μόλις ἐξεξάλισθη ἀπὸ τὸν φόβον, ἐγύρισεν ὀπίσω πρὸς τὴν ὀπήν, ἐστάθη ἐπ' ὀλίγον πλησίον αὐτῆς καὶ κατόπιν ἤρχισε νὰ περιφέρηται πέριξ αὐτῆς. Ὁ δυστυχής! Ὁρισμένως ἂν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ, πόσα παράπονα θὰ μᾶς ἔλεγε κατὰ τῆς τύχης του, τί κατάρας θὰ ἐπρόφερε κατὰ τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ φαλαγγιοῦ, τὸ ὁποῖον κάθεται ἐντὸς τοῦ χώματος καὶ παραμονεύει τὴν λείαν τῶν ἐργατικῶν μυρμηκῶν!

Μετ' ὀλίγον ἀπηλπισμένον - τὸ ἐνόησα ἀπὸ τὸ βάδισμά του, τὸ ὁποῖον ἦτο τώρα βραδὺ - τὸ εἶδα νὰ εἰσέρχεται εἰς μίαν μικρὰν ὀπήν. Αὐτὴ ἦτο ἡ φωλεά του, δέκα βήματα μακρότερον ἀπὸ τὴν ὀπήν τοῦ φαλαγγιοῦ.

Ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὸ κάθισμά μου λυπημένη διὰ τὸ πάθημα τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἐργάτου.

Ἐκάθησα καὶ ἤρχισα καὶ πάλιν νὰ βλέπω τὸν καθαρόν οὐρανόν, νὰ παρακολουθῶ τὴν ἐργασίαν τῶν θεριστῶν καὶ ν' ἀκούω μακρόθεν τὰ ὠραῖα ᾄσματα τοῦ λαοῦ.

Ὁ κόσσυφος.

Πολλοὶ πιστεύουν, ὅτι εἰς τοὺς μεγάλους λόγγους εἶναι τὰ καλύτερα πτηνά. Ἀλλοίμονον, ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσυφος. Ὁ λόγγος θὰ ἦτο ἓνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγγῶν. Χρώματα, ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικὰ ὡς λ.χ. ὁ δρουκολάπτης (τριγκλιτάρα), ὁ ἔποψ (τσαλαπετεινός) καὶ ὁ συκοφαγᾶς, τὰ ὅποια εἶναι ὡς πολύχρωμοι ἐφημερίδες. Ἄν ὅμως πρόκειται νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὐχεσθε νὰ μὴν εἴσθε ἐκεῖ. Ὅ,τι κωμικὸν ἠδύνατο νὰ κάμῃ εἰς φωνὴν ὁ Ὑψιστος τὸ ἔδωκεν εἰς τοὺς λάρυγγας των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῇ ὁ σκέτος κόσσυφος, αὐστηρὸς, σοβαρὸς, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινον ράμφος του ὡς νὰ κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα.

Ἡ σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν στιλπνότητα τῶν περῶν του οὔτε τὸν χρυσοῦν τοῦ ράμφους του. Ὁ-

“Ολην τὴν ὥραιότητα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μονοπωλιακῶς ὁ ἄρσενικὸς κόσσυφος.

“Ο,τι εἶναι ἡ ἀμυγδαλὴ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον, εἶναι ὁ κόσσυφος εἰς τὸν περωτόν. Τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετήσῃ τὴν “Ανοιξιν ἓνα ἢ δύο μῆνας ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τὴν ἀηδόνα. Πρωτολαλεῖ, πρωτοξευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει. Καὶ εἶναι τὸ λάλημά του περιπαθέστατον.

Πότε αὐτὸ τὸ πτηνόν, τὸ ὅποιον δὲν παύει τὸ τραγοῦδι, εὐρίσκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς λεπτουργικῆς, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ φωλεά του; Ποτέ, ποτέ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ κανεὶς, ὅτι ἓν ράμφος εἶναι δυνατόν νὰ λεπτουργήσῃ τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πῆλινον πιατάκι, τὸ ὅποιον ἔξωθεν μὲν εἶναι καλοδεμένον μὲ πολυτρίχια καὶ ρίζας, ἔσωθεν δὲ γαλακτωμένον μὲ καθαρὸν χῶμα καὶ ἐστρωμένον μὲ φρύγανα καὶ λεπτότατα περρά.

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ φωλεαὶ τῶν περισσοτέρων ὄφιδων πτηνῶν! Μερικαὶ ἀηδόνες ὑφαίνουν τὴν ἰδικήν των κρεμαστήν ἀπὸ ἓνα κλῶνον, ἡ δὲ ὑπολαῖς (ποταμίδα) ἐνώνει ἐνὸς κλαδίου δύο κατεβατὰ φύλλα καὶ τὰ συρράπτει κάτω κατὰ τρόπον, τὸν ὅποιον θὰ ἐξήλευε καὶ χεὶρ ἡσχημένη εἰς τὴν βελόνην.

*
* *

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ἀρετὰς διακρίνονται τὰ ἐκλεκτὰ αὐτὰ πτηνά: τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται ἐπιδέξιοι, νοικοκυραῖοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ ἀναγνώσετε τὴν ἀφήγησιν, τὴν ὁποίαν κάμνει Ἑλλήν φυσιολάτρης, ὁ Μανωλίδης.

«Ὅτε διέμενον πρὸ ἐτῶν, λέγει, εἰς Καρπενήσιον, ἔνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσυφον ἐν κλωβίῳ.

Ἡμέραν τινὰ παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὁδὸν ν' ἀγοράσω μικρόν τι πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀκόμῃ ἄνευ πτερῶν. Ἐνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου, καὶ διότι ἔλυπῆθην τὸ ἀτυχὲς πτηνόν, τὸ ἠγόρασα.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον τὸν κόσσυφον. Ἐνῶ δὲ περιέμενον νὰ ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, ὅταν θέτουν εἰς τὸ κλωβίον αὐτῶν ἕτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι οὗτος τοῦναντίον ἠὺχαριστήθη, ἐπλησίασε τὸ μικρόν, τὸ ἐθώπευσε καὶ δὲν ἤξευρε τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαρὰν του διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαβεν ἐκ τούτου μερικά τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρόν ὀρφανόν, τὸ ὁποῖον τὰ ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπεῖνα.

Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὗ τὸ μικρόν πτηνόν ἤρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφοῦ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀηδὼν, ἡ ὁποία ἔζησε πολὺν καιρὸν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ θετοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπῃ καὶ ἀρμονίᾳ· ἔψαλλον δὲ ἀμφοτέρω, ὡς ἐὰν ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν».

*
* *

Ἐν μόνον ἔχει κακὸν ὁ κόσσυφος : τὸν Αὐγουστον γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καὶ τῶν ἀμπέλων.

Μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως. Διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καθαρίζει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα. Ἄλλ' οἱ γεωργοὶ δὲν βλέπουν, κατὰ τί τοὺς ὠφέλει αὐτὴ ἢ συνδρομή, τὴν ὁποίαν τοὺς δίδει, προστατεύων τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ τὰ καταπῇ ὁ ἴδιος.

Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἔρχεται ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ περιπαθὴς αὐτὸς ἀσκητὴς ὁμοῦ μὲ τὸν ἄλλον ἐκείνον σατανᾶν, ὁ ὁποῖος λέγεται συκοφαγᾶς, ἀφήνει εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ τοὺς κήπους μόνον συκόφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἄλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῶ ἐκεῖνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῇ πτηνὰ φαίνονται ὡς νὰ ἐβγῇκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἀξιοπρεπὴς κύριος, αὐθέντης, μαυρογυαλίζων ὡς χάλυψ καὶ μὲ τὴν κεκριμπαρένιαν πίπαν του κατακάθα- ρην. Ὅλα κι ὅλα, ἀλλ' ἐννοεῖ νὰ πάρῃ τὸ λουτρόν του καθημέραν.

Ἡ ἔξοχή.

Προβαίνει ὁ ἥλιος σ' ὅλη του τὴ χάρη
κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμον πλημμυρίζει·
μέσ' στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπὸ βώδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζῃ.

Ἐδῶ κοιτᾷς περήφανο μοσχάρι
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζῃ,
ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι,
καὶ τὸ πλατὺ ρουθοῦνι νὰ καπνίζῃ.

Μύριες ἀξίνες σκάπτουνε τὴ γῆ
κ' ὕψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
Στοὺς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κ' ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
ἄλλο πιά δὲ γροικᾷς τὴ χαρὰν γῆ
παρὰ τὰ βώδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

Στ. Μαρτζώκης.

Πατρίδα.

— Ξένε, πού μόνος κ' ἔρημος σέ κρύες χῶρες τρέχεις,
γιὰ πές μου πόθεν ἔρχεσαι, πατρίδα σου ποιὰν ἔχεις ;

— Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου πάντα ποθῶ στὰ ξένα.
Ἐκεῖ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς περνοῦν εὐλογημένα.
Ἐκεῖ κι ὁ θάνατος γλυκός, κι ὅταν κανεῖς πεθάνῃ,
ἔχει στὸ μνήμα του σταυρό, καντήλι καὶ λιβάνι.

Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρὲς καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴ μέρα,
βροντοκοπάει τὸ τούμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου, ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ χλωμὸ χορτάρι·
Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρουνε τὴν ἀνοιξή γοργὰ τὰ χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέριδες καὶ κλαίει ἡ κονκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει,
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τᾶστρα του τὴ χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν βάρβαρος σκλαβώση,
τὴ δόξαζε ἡ παλληκαριά, τὴ φώτιζεν ἡ γνώση.
Μὰ πάλι ἀπὸ τὴ μαύρη της τὴ γῆ, τὴ ματωμένη,
πετάχτηκ' ἡ Ἐλευθεριὰ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη !

— Φτάνει !.. Τὴ χώρα πού μοῦ λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα !
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κ' ἐγὼ πατρίδα !...

Γ. Δροσίνης.

Μαργαρίτα Γκιν (1934)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Α'. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ

Ἑλληνικὴ φύσις καὶ ζωή.

	Σελ.
1. Ἀἰδημητρόιτης, Ἀλ. Μωραϊτίδου (διασκευή)	3
2. * Ἡ Ἑλιά, Κ. Παλαμᾶ	8

Θρησκευτικὸς βίος.

Ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, Κ. Ράδου (διασκευή)	10
--	----

Οἰκογενειακὸς βίος.

4. Τὰ χαιρετίσματα, Ἀλ. Παπαδοπούλου (διασκευή)	28
5. * Ἡ Πατρὶς, Δ. Βικέλα	32
6. Ἡ Σπαρτιατὶς Χειλωνίς, Ἀρσινόης Παπαδοπούλου	32

Κοινωνικὸς βίος.

7. Κλεάνθης ὁ Φρεάντλης, Α. Μελά	34
8. Σωκράτης καὶ Ἀρίσταρχος	36
9. * Ἐργασία, Γ. Μαρχοῦ	39

Ἐθνικὸς βίος.

10. Ἡ πατρὶς τοῦ Ρήγα, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα (διασκευή)	40
11. Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα, Γ. Γενναδίου	46
12. * Ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὰ τέκνα τῆς, Ρ. Φερραίου	48
13. Ἡ μάχη τῆς Γραβιάς, Σπ. Τρικούπη	50
14. * Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς, Γ. Ζαλοκώστα	53

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.

15. Ἐπίσκεψις εἰς μεταλλωρυχεῖον, Γ. Δοανίδου	59
---	----

Ἀπὸ τὸν βίον τῶν ζώων.

16. Οἱ πτερωτοὶ μετανάσται, Ἐμμ. Λυκούδη	65
17. Τὸ τσακάλι, Στ. Γρανίτσα	68

Σημ. Μὲ ἀστερίσκον σημειώνονται τὰ ποιήματα.

Β'. ΧΕΙΜΩΝ

Οικογενειακὸς βίος.

1. Ἡ «Ὑπηρέτρα», Ἀλ. Παπαδιαμάντη	71
2. *Ἡ κόρη τοῦ καρaboκῦρη, Ι. Πολέμη	78
3. Ἡ καλυτέρα μου Πρωτοχρονιά, Χρ. Χριστοβασίλη (διασκευή)	80
4. *Ὁ γέρος καρβανάρος, Κ. Κρυστάλλη	85

Θρησκευτικὸς βίος.

5. Ὁ Σταυρὸς τῶν Θεοφανείων, Χρ. Χριστοβασίλη (διασκευή)	86
6. *Λειτουργία σὲ παρεκκλήσι, Α. Προβελεγγίου	91

Κοινωνικὸς βίος.

7. Ὁ Σωκράτης καὶ οἱ νόμοι τῆς Πατρίδος	92
8. Λάζαρος Κουντουριώτης, Ἀρ. Κουρτίδου	95
— 9. *Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, Α. Προβελεγγίου	98
10. «Τὸ ἓνα χέρι νίβει τ' ἄλλο . . . Β. Ἀδαμίδου (διασκευή)	99
11. *Τὸ ἡλιοβασίλεμα, Κ. Κρυστάλλη	104

Ἐθνικὸς βίος.

12. Ὁ πιλότος τοῦ στενοῦ τῆς Σάμου, Κ. Ράδου (διασκευή)	106
13. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	120
14. *Ἀγνωστοὶ Στρατιῶται, Γ. Σουρῆ	123

Ἀπὸ τὸν βίον τῶν ζώων.

15. Ὁ Λαγός, Ἐμμ. Λυκούδη	124
-------------------------------------	-----

Ξένη φύσις καὶ ζωή.

16. Βορειόταται καὶ πολικαὶ χῶραι, Ἀρσ. Παπαδοπούλου (διασκευή)	127
17. *Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου	134

Γ'. ΑΝΟΙΞΙΣ

Ἑλληνικὴ φύσις καὶ ζωή.

1. * Νά την ἡ Ἀνοιξη, Γ. Δροσίνη	135
2. * Τώρα εἶν' Ἀπρίλης, δημοτικόν	136
3. Μάϊος, Γρ. Ξενοπούλου	136
4. Πῶς ἐξυπνᾷ τὸ δάσος (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ)	138
5. * Ἡ Πρωτὰ, Ἀλ. Ραγκαβῇ	140

Οἰκογενειακὸς βίος.

6. Ψυχασάββατον, Ἀλ. Μωραϊτίδου (διασκευὴ)	141
7. * Τὰ κόλλυβα, Ι. Πολέμη	154
8. * Ἀποχωρισμός, Γ. Βιζυνηοῦ	155

Θρησκευτικὸς βίος.

9. Πάσχα εἰς τὸ πέλαγος, Α. Καρκαβίτσα (διασκευὴ)	157
10. * Ἡ μέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	160

Ἐθνικὸς βίος.

11. Ἡ δευτέρα Ἀνάστασις τοῦ 1454, Σπ. Ζαμπελίου	161
12. Ἰωάννης Βαρβάκης, Ἀρ. Κουρτίδου	166
13. * Χῶμα Ἑλληνικόν, Γ. Δροσίνη	188
14. Σελίδες ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον τῆς πολιτορκίας τοῦ Μεσολογγίου	190
15. * Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821, Α. Παράσχου	196

Ἑλληνικὴ φύσις καὶ ζωή.

16. Ἀστακοί! Ἀστακοί!, Ἀλ. Μωραϊτίδου	199
17. Ἀνάβασις εἰς τὰ Μετέωρα, Χρ. Χριστοβασίλη	202
18. * Τὸ Μοναστήρι, Γ. Δροσίνη	206

Ἀπὸ τὸν βίον τῶν ζώων.

19. Τὸ κουνάβι, Στ. Γρανίτσα	208
--	-----

Δ'. ΘΕΡΟΣ

Ἑλληνικὴ φύσις καὶ ζωή.

1. * Καλοκαῖρι, Σ. Μαρτζώκη	211
2. Τὰ ἀλώνια, Γ. Δροσίνη	212
3. * Οἱ χωριανοί, Γ. Ἀθάνα	216
4. * Ὁ ἀνεμόμυλος, Ἀρ. Προβελγγίου	217

Θρησκευτικὸς βίος.

5. Ἡ Μεγαλόχαρη, Ἀγγ. Τανάγρα	219
---	-----

Οἰκογενειακὸς βίος.

6. Μὴν τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	222
7. * Κοιμάται, Ν. Χατζιδάκη	223

Κοινωνικὸς βίος.

8. Πῶς κατεστράφη ἓν χωρίον, Δ. Γρηγοριάδου	225
9. * Ἡ κατάρτα τοῦ πεύκου, Ζ. Παπαντωνίου	230

Ἐθνικὸς βίος.

10. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἀρ. Κουρτίδου	234
11. Σουλιώτικη ἀπάθεια, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	243
12. * Ἡ Δέσπω, δημοτικόν	244
13. Ὁ ἀδελφός του, Ν. Καρβούνη	245
14. Ὁ Παπᾶς, Ν. Πετμεζᾶ	251
15. * Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν, Δ. Σολωμοῦ	257
16. * Τὰ Ψαρά, Δ. Σολωμοῦ	259

Ἀρχαία ἱστορία.

17. Ὁ Ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Ἀδριανοῦ, Γερμ. Ξενοπούλου	260
--	-----

Ἑλληνικὴ φύσις.

18. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πηλίου, Ἐμμ. Ανκούδη	265
19. Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, Ἀν. Σακελλαρίου	267
20. * Ὁ Ἀθως, Π. Σούτσου	271

Ἀπὸ τὸν βίον τῶν ζώων.

21. Ὁ μύρμηξ, Ἀντας Σταματελάτου (διασκευή)	272
22. Ὁ κόσσυφος, Στ. Γρανίτσα	276
23. * Ἡ ἑξοχή, Στ. Μαρτζώκη	280
24. * Πατρίδα, Γ. Δροσίνη	281

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου εἶναι κατανεμημένη με βά-
σιν τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ
δέουσα ἐναλλαγή τῶν θεμάτων καὶ ἡ προσαρμογή
τῆς ἀναγνώσεως πρὸς τὸ ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐνδιαφέρον
τῶν μαθητῶν. Ἐννοεῖται, ὅτι πρὸς συγχρονισμόν
τῆς ἀναγνώσεως καὶ μετὴν ὕλην τῶν λοιπῶν μαθη-
μάτων (ἱστορίας, φυσιογνωσίας κ.λ.π.) δύναται ὁ δι-
δάσκων νὰ μεταβάλλῃ ἐκάστοτε τὴν σειρὰν τῶν ἀνα-
γνωσμάτων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αὐγούστου 1934

Ἀριθ. { Πρωτ. 51231, 51232
Διεκ.

Π ρ ό ς

τόν κ, Γεώργ. Μέγαν συγγραφέα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν, τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1ην πράξιν αὐτῆς ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Στ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναγνώσματα Στ' δημοτικοῦ» βιβλίον σας διὰ μίαν τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 15ην Σεπτεμβρίου 1934 ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συμμορφωθῇτε ἐπακριβῶς πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀρμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

Ν. Σ Μ Υ Ρ Ν Η Σ

Ἄρθρον 6ον τοῦ Προεδρικοῦ διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλοῦνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθεῖσης τιμῆς ἀνευ βιβλιοσήμου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 26,50

(Πεδεμένη Δράχ. 3 ἐπὶ πλεον)

ἀριθ. ἀδείας κοκλοφορίας 60018
Τ=10-34

Ομογραφία της πόλεως Αθήνας
Εργασία της πόλεως Αθήνας
Εργασία της πόλεως Αθήνας
Εργασία της πόλεως Αθήνας
Εργασία της πόλεως Αθήνας

Αν και τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται

Τα πάντα ταυτίζονται
τα πάντα ταυτίζονται
τα πάντα ταυτίζονται
τα πάντα ταυτίζονται
τα πάντα ταυτίζονται

Αν και τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται
αυτά τα πάντα ταυτίζονται

Αποστολές των ετών με την ομολογία, Τοποθεσίες διατίθενται
το δώρο αποδοχών είνε γαλήνη και γαλήνη